

На основу члана 16. и члана 61. став (2) Закона о управи ("Службени гласник БиХ", бр. 32/02, 102/09 и 72/17) и члана 14. став (1) Закона о ваздухопловству Босне и Херцеговине ("Службени гласник БиХ", бр. 39/09 и 25/18), генерални директор Дирекције за цивилно ваздухопловство Босне и Херцеговине доноси

**ПРАВИЛНИК
О УТВРЂИВАЊУ ОПШТИХ И ПОСЕБНИХ ЗАХТЈЕВА
ЗА ПРУЖАЊЕ УСЛУГА УПРАВЉАЊА
ВАЗДУШНИМ САОБРАЋАЈЕМ, УСЛУГА У
ВАЗДУШНОЈ ПЛОВИДБИ И ДРУГИХ МРЕЖНИХ
ФУНКЦИЈА ЗА УПРАВЉАЊЕ ВАЗДУШНИМ
САОБРАЋАЈЕМ**

Члан 1.

(Предмет)

- (1) Овим правилником се утврђују општи и посебни захтјеви за:
- а) пружање услуга управљања ваздушним саобраћајем и услуга у ваздушној пловидби (АТМ/АНС) за општи ваздушни саобраћај, а посебно за правна и физичка лица која пружају те услуге и функције;
 - б) надлежне органе и квалификована субјекте који поступају у њихово име, који извршавају задатке сертификације, надзора и обезбјеђивање примјене прописа у односу на пружаоце услуга и функција из тачке а) овог става.
 - ц) правила и процедуре за пројектовање структура ваздушног простора.
- (2) Овај правилник примјењује се на пружање АТМ/АНС у ваздушном простору Јединственог европског неба, и на пројектовање, производњу, одржавање и кориштење система и саставних дијелова који се користе за пружање АТМ/АНС.
- (3) Овај правилник не примјењује се на:
- а) услуге АТМ/АНС, укључујући системе и саставне дијелове, особље и организације, које пружа или на располагање ставља војска/оружане снаге Босне и Херцеговине;
 - б) ваздухоплове и њихове моторе, пропелере, дијелове, неутраћену опрему и опрему за даљинско управљање ваздухопловима док под контролом и одговорношћу Босне и Херцеговине обављају војне, царинске или полицијске активности, активности трагања и спасавања, противпожарне активности, активности надзора границе, активности обалске страже или сличне активности и услуге које у јавном интересу предузима тијело с јавним овлашћењима или које

- се предузимају у његово име и особље и организације укључене у активности и услуге које обављају ти ваздухоплови.
- (4) Не доводећи у питање захтјеве о државној безбједности и одбрани, Министарство одбране Босне и Херцеговине обезбјеђује да услуге ATM/ANS из става (3) тачке а) овог члана, на које се примјењује пропис којим се уређује успостављање оквира за стварање Јединственог европског неба, пружају ниво безбједности и интероперабилности са цивилним системима који је дјелотворан као онај који произилази из примјене битних захтјева утврђених у Анексу XIV овог правилника и анексу којим се дефинишу Битни захтјеви за аеродроме прописа којим се утврђују захтјеви и управни поступци у вези са аеродромима.
- (5) Овим правилником преузимају се одредбе Сprovedбене уредбе Комисије (ЕУ) 2017/373 од 1. марта 2017. године о утврђивању заједничких захтјева за пружаоце услуга управљања ваздушним саобраћајем/пружаоце услуга у ваздушној пловидби и других мрежних функција за управљање ваздушним саобраћајем и за њихов надзор, о стављању ван снаге Уредбе (ЕЗ) бр. 482/2008 и спроведбених Уредби (ЕЗ) бр. 1034/2011, (ЕЗ) бр. 1035/2011 и (ЕЗ) 2016/1377 и о измјени Уредбе (ЕЗ) бр. 677/2011 и одредбе Уредбе (ЕЗ) бр. 2018/1139 Европског парламента и Савјета од 4. јула 2018. године о заједничким правилима у подручју цивилног ваздухопловства и оснивању Агенције Европске уније за безбједност ваздушне пловидбе и измјени уредби (ЕЗ) бр. 2111/2005, (ЕЗ) бр. 1008/2008, (ЕУ) бр. 996/2010, (ЕУ) бр. 376/2014 и директива 2014/30/ЕУ и 2014/53/ЕУ Европског парламента и Савјета и стављању ван снаге уредби (ЕЗ) бр. 552/2004 и (ЕЗ) бр. 216/2008 Европског парламента и Савјета и Уредбе Савјета (ЕЕЗ) бр. 3922/91, одредбе које се односе на област ATM/ANS члан 2(1)(g), члан 2(3)(a) и (c) члан 2(5)(b), члан 3(5), (6) и (7) и одредбе из Поглавља III - Материјални захтјеви, Одјелак V – ATM/ANS и ставке наведене од 1. до 4. Анекса VIII.
- (6) Навођење одредби уредби из става (5) овог члана врши се искључиво у сврху праћења и информисања о преузимању правне тековине Европске уније у законодавство Босне и Херцеговине.
- Члан 2.
(Дефиниције)
- За потребе овог правилника примјењују се дефиниције из Анекса I овог правилника, и сљедеће дефиниције:
- а) дефиниције из члана 2, осим дефиниције "Сертификат" из члана 2. став (1) тачка п) прописа којим се уређује успостављање оквира за стварање Јединственог европског неба;
- б) пружалац услуге ATM/ANS (ATM/ANS provider) је свако физичко или правно лице које пружа ATM/ANS услуге, као што је дефинисано у тачки и) овог члана, било појединачно или у пакету, за општи ваздушни саобраћај;
- ц) Тијело за управљање мрежом (Network Manager) је тијело којем су повјерени задаци неопходни за спровођење функција мреже за управљање ваздушним саобраћајем (ATM) које омогућавају оптимално коришћење ваздушног простора и обезбјеђују да корисници ваздушног простора могу да користе путање по свом избору, уз максималан приступ ваздушном простору и услугама у ваздушној пловидби;
- д) паневропска услуга (pan-European service) је активност која је осмишљена и успостављена за кориснике у већини или у свим државама чланицама Европске уније и која се такође може проширити на ваздушни простор изнад територије Босне и Херцеговине;
- е) пружалац услуга преноса података (data services provider) – пружалац DAT услуга (DAT provider): организација која је:
- 1) пружалац DAT услуга типа 1 који, у контролисаним условима, обрађује ваздухопловне податке за употребу у ваздухоплову и обезбјеђује базу ваздухопловних података која задовољава захтјеве квалитета података (Data Quality Requirements - DQR) за које није одређена компатибилност ни са једном апликацијом/опремом која се користи у ваздуху,
 - 2) пружалац DAT услуга типа 2 који обрађује ваздухопловне податке и обезбјеђује базу ваздухопловних података за употребу сертификованој апликацији/опреми на ваздухоплову, која задовољава захтјеве DQR за које је одређена компатибилност са том апликацијом/опремом;
- ф) пројектовање структура ваздушног простора (design of airspace structures) је процес који обезбјеђује да су структуре ваздушног простора правилно пројектоване, испитане и потврђене, прије него што су успостављене и почну их користити ваздухоплови;
- г) систем за избјегавање судара у ваздуху (airborne collision avoidance system - ACAS) је систем који на основу сигнала транспондера секундарног надзорног радара (SSR), који ради независно од земаљске опреме, даје савјете пилоту о ваздухопловима који га потенцијално угрожавају, а који су опремљени SSR транспондерима;
- х) субјект који креира ваздухопловне податке и ваздухопловне информације (entity originating aeronautical data and aeronautical information) је сваки јавни субјект или приватно лице које је одговорно за креирање ваздухопловних података и ваздухопловних информација, које се употребљавају као извор за производе ваздухопловног информисања и услуге ваздухопловног информисања. Ти субјекти не обухватају пружаоце услуга ATM/ANS из тачке б) став (1) овог члана, као ни аеродроми дефинисани у члану 1. став (1) тачка и) прописа којим се утврђују захтјеви и управни поступци у вези са аеродромима;
- и) ATM/ANS (ATM/ANS) је управљање ваздушним саобраћајем и услуге у ваздушној пловидби које обухватају све сљедеће елементе: функције и услуге управљања ваздушним саобраћајем како су дефинисане у члану 2. став (1) тачка ј) прописа којим се уређује успостављање оквира за стварање Јединственог европског неба, услуге у ваздушној пловидби како су дефинисане у члану 2. став 1) тачка д) наведеног прописа, као и услуге којима се појачавају сигнали које емитују сателити главних констелација GNSS у сврху ваздушне пловидбе; пројектовање поступака летења; и услуге које се састоје од прибављања и обраде података и форматирања и достављања података у општем ваздушном саобраћају у сврху ваздушне пловидбе;

- ј) саставни дио АТМ/АНС (АТМ/АНС constituent) су материјална средства за рад, као што је хардвер, и нематеријална средства, као што је софтвер, од којих зависи интероперабилност ЕАТМН;
- к) систем АТМ/АНС (АТМ/АНС system) је скуп саставних дијелова у ваздуху и на земљи, као и сателитске опреме, којима се пружа подршка услугама у ваздушној пловидби за све фазе лета;
- л) Дирекција за цивилно ваздухопловство Босне и Херцеговине - ВНДСА (Bosnia and Herzegovina Directorate of Civil Aviation - ВНДСА): Надлежна ваздухопловна власт Босне и Херцеговине (National Aviation Authority) / Државни надзорни орган Босне и Херцеговине (National Supervisory Authority) / Надлежни орган (Competent Authority) у чијој су надлежности управни, стручни и надзорни послови из области ваздушног саобраћаја у Босни и Херцеговини;
- м) држава чланица (Member state) је свака држава чланицу ЕАСА и Босну и Херцеговину;
- н) трећа земља (Third Country) је свака држава осим државе чланице ЕАСА и Босне и Херцеговине;
- о) ЕАСА - Агенција Европске уније за безбједност ваздушне пловидбе (European Union Aviation Safety Agency – ЕАСА);
- п) ВНАНСА – Агенција за пружање услуга у ваздушној пловидби Босне и Херцеговине (Bosnia and Herzegovina Air Navigation Services Agency - ВНАНСА).

Члан 3.

(Пружање услуга АТМ/АНС и пројектовање структура ваздушног простора)

- (1) ВНДСА обезбјеђује пружање одговарајуће услуге АТМ/АНС и да су структуре ваздушног простора пројектоване у складу са овим правилником на начин којим се олакшава општи ваздушни саобраћај, узимајући при томе у обзир безбједносне аспекте, захтјеве у погледу саобраћаја и утицај на животну средину.
- (2) Када ВНДСА доноси додатне захтјеве којима допуњава овај правилник, ти захтјеви су усклађени са стандардима и препорученом праксом утврђеним Чикашком конвенцијом.
- (3) Додатне захтјеве, у складу са Чикашком конвенцијом, ВНДСА објављује путем Зборника ваздухопловних информација Босне и Херцеговине.
- (4) Када Савјет министара Босне и Херцеговине одлучи да омогући пружање одређених специфичних услуга у ваздушном простору БиХ, у складу са примјењивим прописима у БиХ, предузима одговарајуће мјере како би обезбиједио да пружаоци таквих услуга поштују принципе тржишне конкуренције спречавања, ограничавања или нарушавања здраве тржишне конкуренције и злоупотребе доминантног положаја било којег пружаоца услуга.
- (5) ВНДСА обезбјеђује да:
 - а) субјекти који креирају ваздухопловне податке или ваздухопловне информације испуњавају захтјеве утврђене у:
 - 1) АТМ/АНС.ОR.А 085 Анекса III овог правилника, изузимајући (c) и (d), (f)(1) и (i);
 - 2) АТМ/АНС.ОR.А.090 Анекса III овог правилника;
 - б) ваздухопловне податке и ваздухопловне информације оригинално, обрађује и преноси одговарајуће обучено, стручно и овлашћено особље;

- ц) ако су ваздухопловни подаци или ваздухопловне информације намијењени за IFR летове или посебне VFR летове, захтјеви из тач. а) и б) овог става примјењују се на све субјекте који оригиналирају такве податке и информације.
- (6) Ако је одређено да се услуге у ваздушном саобраћају пружају у одређеним дијеловима ваздушног простора за који је надлежна Босна и Херцеговина или на одређеним аеродромима који су у надлежности Босне и Херцеговине, ВНДСА обезбјеђује да се ти дијелови ваздушног простора или ти аеродроми утврде у односу на услуге у ваздушном саобраћају које се пружају.
- (7) ВНДСА обезбјеђује да су између релевантних пружалаца АТМ/АНС и оператора ваздухоплова успостављени одговарајући механизми у сврху адекватне координације активности и пружених услуга, као и за размјену релевантних података и информација.
- (8) У складу са Законом о ваздухопловству Босне и Херцеговине ("Службени гласник БиХ", бр. 39/09 и 25/18) утврђене су организације које су оговорне за пројектовање структура ваздушног простора и утврђено да те организације примјењују захтјеве наведене у Додатку I Анекса XI (Дио - FPD) овог правилника.
- (9) ВНДСА обезбјеђује да се поступци за летење за аеродроме и ваздушни простор, под њеном надлежношћу, одржавају и да се врши периодична провјера. У ту сврху пружалац услуга дужан је поштовати захтјеве из члана 10. тач. а) и к) овог правилника.

Члан 4.

(Одређивање потребе за пружањем услуга у ваздушном саобраћају)

- (1) ВНДСА одређује потребу за пружањем услуга у ваздушном саобраћају, узимајући у обзир следеће факторе:
 - а) врсте ваздушног саобраћаја које су присутне,
 - б) густину саобраћаја,
 - ц) метеоролошке услове,
 - д) друге релевантне факторе повезане са циљевима услуга у ваздушном саобраћају дефинисаних у АТS.ТR.100 Анекса IV овог правилника.
- (2) Приликом утврђивања потребе за пружањем услуга у ваздушном саобраћају, ВНДСА не узима у обзир ваздухоплове који су опремљени системом за избјегавање судара у ваздуху.
- (3) ВНДСА посебним подзаконским актом дефинише критеријуме за одређивање потребе за пружањем услуга у ваздушном саобраћају из става (1) овог члана.

Члан 5.

(Координација између војних јединица и пружалаца услуга у ваздушном саобраћају)

У складу са Законом о ваздухопловству Босне и Херцеговине, пружалац услуга у ваздушној пловидби Босне и Херцеговине и Министарство одбране Босне и Херцеговине успостављају посебне процедуре тако да:

- а) пружаоци услуга у ваздушном саобраћају су обавијештени ако војна јединица примјети да се ваздухоплов, који је, или би могао бити цивилни ваздухоплов, приближава или је ушао у било које подручје у којем пресретање може бити неопходно;

- b) пружаоци услуга у ваздушном саобраћају у блиској сарадњи са војном јединицом потврде идентитет ваздухоплова и обезбиједи му навигационо вођење које је потребно да би се избјегла потреба за пресретањем.

Члан 6.

(Координација летачких операција које су потенцијално опасне за цивилно ваздухопловство)

- (1) У случају да је Босна и Херцеговина чланица споразума о ваздушној пловидби, којим се преузима одговорност за пружање услуга у ваздушном саобраћају унутар ваздушног простора који је предмет споразума, ВНДСА обезбјеђује да су операције, које су потенцијално опасне за цивилне ваздухоплове изнад територије Босне и Херцеговине, укључујући и ваздушни простор изнад мора, координисане. Координација наведених операција започиње што прије како би се омогућило благовремено објављивање информација о тим активностима.
- (2) Информације које се односе на активности из става (1) овог члана ВНДСА објављује путем неког од производа ваздухопловног информисања.

Члан 7.

(Врло висока (VHF) фреквенција за случај опасности)

- (1) Не доводећи у питање став (2) овог члана, ВНДСА обезбјеђује да се VHF фреквенција за случај опасности (121,500 MHz) користи само у случајевима стварне опасности у складу са АТС.ОР.405(а) Анекса IV овог правилника.
- (2) ВНДСА може са изузетком дозволити употребу VHF фреквенције за случај опасности наведене у ставу (1) овог члана у друге сврхе од оних које су наведене у АТС.ОР.405(а) Анекса IV овог правилника, ако је то ограничено на оно што је потребно за постизање њеног циља и како би се смањило утицај на ваздухоплов у невољи или опасности и на операције јединица за пружање услуга у ваздушном саобраћају.

Члан 8.

(Надлежни орган за сертификацију, надзор и обезбјеђивање примјене прописа)

- (1) ВНДСА је надлежни орган одговоран за издавање сертификата пружаоцу услуга за издавање потврде о пријему изјаве пружаоца услуга информисања у лету из члана 12. овог правилника када је то примјениво, те за надзор и обезбјеђивање примјене прописа као државни надзорни орган из члана 4. прописа којим се утврђује успостављање оквира за стварање Јединственог европског неба за правна или физичка лица која су поднијела захтјев за издавање сертификата или која дају изјаву и имају главно мјесто пословања или своју регистровану канцеларију у Босни и Херцеговини, уколико постоји.
- (2) За сврхе овог правилника, пружалац услуга преноса података (data link) и Тијело за управљање мрежом сматра се да су паневропски пружаоци услуга, за које је надлежни орган ЕАСА.
- (3) Надлежни орган из става (1) овог члана испуњава захтјеве утврђене у Анексу II овог правилника.
- (4) Када је један од предметних пружалаца услуга организација за коју је надлежни орган ЕАСА, ВНДСА путем посебног споразума врши координацију са ЕАСА како би се обезбиједило да су испуњени захтјеви из АТМ/АНС.АР.А.005(б)(1), АТМ/АНС.АР.А. 005(б)(2) и АТМ/АНС.АР.А.005(б)(3) Анекса II овог правилника:

- a) ако пружаоци услуга пружају услуге за функционалне блокове ваздушног простора који прелазе преко ваздушних простора који су под надлежношћу више од једне државе чланице ЕАСА;

- b) или, ако пружаоци услуга пружају прекограничне услуге у ваздушној пловидби.

- (4) Уколико надлежне институције и органи Босне и Херцеговине именују или успоставе више од једног надлежног органа за спровођење сертификације, надзора и обезбјеђивања примјене прописа у складу са овим правилником, они обезбјеђују да су подручја надлежности сваког од тих органа јасно дефинисана, нарочито у смислу одговорности и географских и ограничења ваздушног простора. У том случају, ти органи успостављају међусобну координацију која се заснива на писаним споразумима како би се обезбиједио ефикасан надзор и обезбјеђивање примјене прописа у односу на све пружаоце услуга којима су издали сертификате или, ако је релевантно, који су им дали изјаве.
- (5) Приликом спровођења задатака сертификације, надзора и обезбјеђивања примјене прописа у складу са овим правилником, надлежни органи су независни у односу на све пружаоце услуга. Та независност се постиже одговарајућим раздвајањем тих надлежних органа и пружаоца услуга, најмање на функционалном нивоу. У том смислу надлежне институције и органи Босне и Херцеговине обезбјеђују да надлежни органи своја овлашћења извршавају непристрасно и транспарентно.
- (6) Особље ВНДСА, у складу са релевантним одредбама прописа Босне и Херцеговине који дефинише сукоб интереса и прописом којим се утврђују начин спровођења надзора у цивилном ваздухопловству у Босни и Херцеговини, не спроводи задатке сертификације, надзора и обезбјеђивања примјене прописа када постоје назнаке да би то могло директно или индиректно резултирати сукобом интереса, посебно ако је у питању породични или финансијски интерес.
- (7) ЕАСА води базу података о подацима за контакт надлежних органа из става (1) овог члана. За ту сврху ВНДСА доставља ЕАСА називе и адресе својих надлежних органа, као и објављештења о свим њиховим каснијим промјенама.
- (8) Надлежне институције и органи Босне и Херцеговине утврђују потребна средства и могућности надлежних органа за извршавање њихових задатака, узимајући у обзир све релевантне факторе, укључујући процјену коју су извршили надлежни органи ради утврђивања средстава потребних за извршавање својих задатака у складу са овим правилником.

Члан 9.

(Овлашћења надлежног органа из члана 8)

- (1) Надлежни органи, када је то потребно за спровођење задатака сертификације, надзора и за обезбјеђивање примјене прописа у складу са овим правилником, овлашћени су:
- a) да захтијевају од пружалаца услуга, који су предмет њиховог надзора, да обезбиједи све потребне информације;
- b) да захтијевају од свих представника, руководиоца или других чланова особља тих пружалаца услуга да дају усмена објашњења о било којој чињеници, документу, предмету,

- процедуре или било којем другом питању важном за надзор тог пружаоца услуга;
- ц) да уђу у било које просторије и земљиште, укључујући и мјеста извођења операција и превозна средства тих пружалаца услуга;
- д) да прегледају, копирају или направе изводе из било којег документа, записа или податка које ти пружаоци услуга посједују или су им доступни, без обзира на медиј на којем се чувају предметне информације;
- е) да спроводе стручне надзоре, процјене, истраге и инспекцијске надзоре тих пружалаца услуга.
- (2) Надлежни органи, када је то потребно за спровођење њихових задатака сертификације, надзора и за обезбјеђивање примјене прописа у складу са овим правилником, су такође овлашћени да спроводе своја овлашћења, утврђена у ставу (1) овог члана, и у уговорним организацијама које подлијежу надзору пружалаца услуга, као што је то наведено у АТМ/АNS.ОR.В.015 Анекса III овог правилника.
- (3) Овлашћења из ст. (1) и (2) овог члана спроводе се у складу са државним законодавством Босне и Херцеговине, узимајући у обзир потребу за обезбјеђивањем ефективних спровођења тих овлашћења поштујући права и легитимне интересе пружалаца услуга и свих релевантних трећих лица и у складу са принципом пропорционалности. Ако се, у складу са важећим државним законодавством, за улазак у просторије, земљиште или превозна средства из става (1) тачке (ц) овог члана захтијева претходно одобрење судског органа, та овлашћења се спроводе само након прибављања таквог претходног одобрења. Када спроводи овлашћења утврђена у ст. (1) и (2) овог члана, надлежни орган обезбјеђује да чланови његовог особља и, по потреби, сви други стручњаци који учествују у тим активностима, буду прописно овлашћени.
- (4) Надлежни органи предузимају или покрећу све одговарајуће мјере принудног извршења неопходне како би обезбиједили да пружаоци услуга, којима су издали сертификат или, када је то релевантно, који су им дали изјаву, испуњавају и настављају да испуњавају захтјеве из овог правилника.
- успостављају заједничка правила летења и оперативне одредбе у вези са услугама и поступцима у ваздушној пловидби,
- е) за пружаоца метеоролошких услуга у ваздушној пловидби, уз захтјеве из тач. а), б) и ц) овог става, захтјеве утврђене у Анексу V (Дио - МЕТ) овог правилника,
- ф) за пружаоца услуга ваздухопловног информисања у ваздушној пловидби (AIS), уз захтјеве из тач. а), б) и ц) овог става, захтјеве утврђене у Анексу VI (Дио - AIS) овог правилника,
- г) за пружаоца услуга преноса података – DAT пружаоце, уз захтјеве из тач. а) и б) овог става, захтјеве утврђене у Анексу VII (Дио - DAT) овог правилника,
- х) за пружаоца услуга комуникације, навигације или надзора, уз захтјеве из тач. а), б) и ц) овог става, захтјеве утврђене у Анексу VIII (Дио - CNS) овог правилника,
- и) за пружаоца услуга управљања протоком ваздушног саобраћаја, уз захтјеве из тач. а), б) и ц) овог става, захтјеве утврђене у Анексу IX (Дио - АTFM) овог правилника,
- ј) за пружаоца услуга управљања ваздушним простором, уз захтјеве из тач. а) и б) овог става, захтјеве утврђене у Анексу X (Дио - АSM) овог правилника,
- к) за пружаоца услуга израде поступака летења, уз захтјеве из тач. а) и б) овог става, захтјеве утврђене у Анексу XI (Дио - FPD) овог правилника,
- л) за тијело за управљање мрежом, уз захтјеве из тач. а), б) и ц) овог става, захтјеве утврђене у Анексу XII (Дио - NM) овог правилника.
- (2) Сертификат из става (1) овог члана издаје се на захтјев када подносилац захтјева докаже да је усклађен са овим правилником и другим прописима којима се регулише ова област, донесеним како би се обезбиједила усклађеност са битним захтјевима из члана 14. овог правилника.
- (3) Сертификат може да се измјени или допуни како би се додале или одузеле привилегије, у складу са овим правилником и другим прописима којима се регулише ова област.
- (4) Сертификат из става (1) овог члана може да се ограничити, суспендује или укине ако његов носилац више није усклађен са правилима и процедурама за издавање и одржавање таквог сертификата, у складу са овим правилником и другим прописима којим се регулише ова област.

Члан 10.

(Пружаоци услуга)

- (1) Пружаоцу услуга издаје се сертификат и има право на коришћење привилегија додијелиених у оквиру тог сертификата ако испуњава, уз захтјеве из члана 14. став (1) овог правилника, сљедеће захтјеве:
- а) за сваког пружаоца услуга, захтјеве утврђене у Анексу III (Дио АТМ/АNS.ОR), поддијеловима А и В и Анексу XIII (Дио - PERS) овог правилника,
- б) за пружаоца услуга, осим пружаоца услуга у ваздушном саобраћају, уз захтјеве из тачке а) овог става, захтјеве утврђене у Анексу III (Дио АТМ/АNS.ОR), Поддио С овог правилника,
- ц) за пружаоца услуга у ваздушној пловидби, пружаоце управљања протоком ваздушног саобраћаја и за тијело за управљање мрежом, уз захтјеве из тачке а) овог става, захтјеве утврђене у Анексу III (Дио АТМ/АNS.ОR), Поддио D овог правилника,
- д) за пружаоца услуга у ваздушном саобраћају, уз захтјеве из тач. а) и ц) овог става, захтјеве утврђене у Анексу IV (Дио - АТS) овог правилника и захтјеве из прописа којим се
- (Изузећа од члана 10)
- (1) ВHDCA може пружаоцу услуга АТМ/АNS одобрити изузећа од захтјева за посједовање сертификата ако су испуњени сљедећи услови:
- а) главно мјесто пословања пружаоца услуга налази се изван територија за које је ВHDCA одговорна према Чикашкој конвенцији,
- б) услуге АТМ/АNS које обезбјеђује тај пружалац услуга односе се на ваздушни простор малог обима у ограниченом дијелу ваздушног простора за који је одговорна ВHDCA која одобрава изузеће, при чему се тај дио ваздушног простора граничи са ваздушним простором који је у надлежности треће земље,

- ц) испуњавање захтјева из члана 10. овог правилника било би несразмјерно природи и ризику одређене активности коју пружалац услуга обавља унутар ваздушног простора наведеног у тачки б) овог става,
 - д) обезбијеђен је прихватљив ниво безбједности и усклађености са битним захтјевима из члана 14. овог правилника у складу са процедуром коју доноси ВНДСА и ако је ВНДСА утврдила одговарајућа и дјелотворна средства и аранжмане за надзор ради обезбјеђивања усклађености са правилима и процедурама,
 - е) ако је подручје примјене изузећа јасно дефинисано, и изузеће је ограничено на оно што је неопходно, ако се изузеће примјењује на недискриминаторски начин и ако његово трајање прелази пет година, изузеће је предмет редовног преиспитивања у одговарајућим временским интервалима.
- (2) Одступајући од члана 10. став (1) овог правилника, у складу са овим правилником и другим прописима који регулишу ову област, ВНДСА може одлучити да пружаоцу услуга информисања у лету дозволи да да изјаву о својој способности и о доступности средстава за испуњавање дужности повезаних са услугама које пружају у складу са битним захтјевима из члана 14. овог правилника.
- (3) Када ВНДСА одобри изузеће, о томе објављује ЕАСА, уз навођење свих релевантних информација.

Члан 12.

(Изјава пружаоца услуга информисања у лету)

Када ВНДСА дозволи пружаоцу услуга информисања у лету да да изјаву о својој способности и средствима за извршавање својих одговорности повезаних са услугама које се пружају у складу са чланом 11. став (2) овог правилника, тај пружалац услуга испуњава, уз захтјеве из члана 14. став (1) овог правилника, и захтјеве утврђене у АТМ/АNS.ОR.А.015 Анекса III овог правилника.

Члан 13.

(Постојећи сертификат)

- (1) Сертификат који је издат у складу са прописом којим се утврђују општи и посебни захтјеви за пружање услуга ваздушне пловидбе сматраће се да је издат у складу са овим правилником.
- (2) ВНДСА сертификат из става (1) овог члана замјењује сертификатом који је у складу са форматом утврђеним у Додатку I Анекса II овог правилника најкасније шест мјесеци од ступања на снагу овог правилника.

Члан 14.

(Битни захтјеви)

- (1) Пружање услуга АТМ/АNS из члана 1. овог правилника у складу је са битним захтјевима утврђеним у Анексу XIV овог правилника, и ако је потребно, анексом којим се дефинишу Битни захтјеви за аеродроме прописа којим се утврђују захтјеви и управни поступци у вези са аеродромима.
- (2) Ваздухоплови који изводе операције у ваздушном простору Јединственог европског неба, изузев оних који обављају активности из члана 1. став (3) тачка б) овог правилника, у складу су са битним захтјевима утврђеним у Анексу XIV овог правилника.

Члан 15.

(Организације укључене у пројектовање, производњу или одржавање система АТМ/АNS и саставних дијелова АТМ/АNS)

- (1) ВНДСА може захтијевати од организације, која је укључена у пројектовање, производњу или одржавање АТМ/АNS и саставних дијелова АТМ/АNS, у складу са овим правилником и другим прописима којима се регулише ова област:
 - а) да да изјаву о својој способности и доступности средстава за испуњавање дужности повезаних са активностима које обављају у складу са овим правилником и другим прописима којим се регулише ова област; или
 - б) да има сертификат.
- (2) Сертификат из става (1) тачка б) овог члана издаје ВНДСА када организација из става (1) овог члана има пословно сједиште у Босни и Херцеговини, односно, орган државе надлежан за издавање сертификата организацији из става (1) овог члана када та организација има пословно сједиште изван Босне и Херцеговине.
- (3) ВНДСА издаје сертификат из става (1) тачка б) овог члана на захтјев, када подносилац захтјева докаже да је усклађен са правилима утврђеним у овом правилнику и другим прописима којим се регулише ова област и донесеним како би се обезбиједила усклађености са битним захтјевима из члана 14. овог правилника.
- (4) У сертификату из става (1) тачка б) овог члана наводе се додијељене привилегије. Сертификат може да се измјени и/или допуни како би се додале или одузеле привилегије у складу са овим правилником и другим прописима којим се регулише ова област.
- (5) Сертификат из става (1) тачка б) овог члана може да се ограничи, суспендује или укине ако носилац више није усклађен са правилима и поступцима за издавање и одржавање таквог сертификата у складу са овим правилником и другим прописима којим се регулише ова област.
- (6) ВНДСА прихвата сертификат издат од органа државе надлежног за издавање сертификата из става (2) овог члана када та организација има пословно сједиште изван Босне и Херцеговине, под условом да је сертификат издат у складу са захтјевима који су исти захтјевима садржаним у овом правилнику.

Члан 16.

(Системи АТМ/АNS и саставни дијелови АТМ/АNS)

- (1) Ако је тако предвиђено овим правилником и другим прописима који регулишу ову област, од пружаоца услуга АТМ/АNS из члана 10. овог правилника, ВНДСА захтијева да да изјаву да су системи АТМ/АNS и саставни дијелови АТМ/АNS које тај пружалац услуга пушта у рад усклађени са детаљним спецификацијама утврђеним у складу са овим правилником и другим прописима који регулишу ову област како би се обезбиједила усклађеност са битним захтјевима из члана 14. овог правилника.
- (2) Ако је тако предвиђено овим правилником и другим прописима који регулишу ову област, системи АТМ/АNS и саставни дијелови АТМ/АNS предмет су сертификације и издавања сертификата. Тај сертификат се издаје на захтјев када подносилац захтјева докаже да су ти системи и саставни дијелови у складу са детаљним спецификацијама утврђеним у складу са овим правилником и другим прописима који

регулишу ову област како би се обезбиједила усклађеност са битним захтјевима из члана 14. овог правилника.

- (3) Сертификат из става (2) овог члана издаје орган наведен у члану 15. став (2) овог правилника.
- (4) Одступајући од става (1) овог члана, ако је овим правилником и другим прописима који регулишу ову област предвиђено, организацијама укљученим у пројектовање, производњу или одржавање система ATM/ANS и саставних дијелова ATM/ANS дозвољава се да дају изјаве да су ти системи и саставни дијелови у складу са детаљним спецификацијама утврђеним:
 - а) у складу са овим правилником и другим прописима који регулишу ову област како би се обезбиједила усклађеност са битним захтјевима из члана 14. овог правилника и да су ти системи и саставни дијелови погодни за употребу, када су у питању организације са пословним сједиштем у Босни и Херцеговини, или
 - б) у складу са захтјевима који су исти као захтјеви садржани у овом правилнику и другим прописима који регулишу ову област како би се обезбиједила усклађеност са битним захтјевима из члана 14. овог правилника, када су у питању организације са пословним сједиштем изван Босне и Херцеговине.

Члан 17.

(Пројектовање структура ваздушног простора)

На основу Закона о ваздухопловству Босне и Херцеговине ("Службени гласник БиХ", бр. 39/09 и 25/18) ВНДСА и ВНАНСА обезбјеђују да су структуре ваздушног простора правилно пројектоване, испитане и потврђене прије него што су успостављене и прије него што их могу користити ваздухоплови, у складу са важећим прописима.

Члан 18.

(Начини усклађивања)

ВНДСА усваја прихватљиве начине усклађивања (АМС), сертификационе захтјеве (CS) и смјернице (GM) и доноси и одобрава алтернативне начине усклађивања за овај правилник у складу са одредбама прописа којим се уређују прихватљиви и алтернативни начини усклађивања, сертификациони захтјеви, посебни услови и смјернице.

Члан 19.

(Изузеће и одступање)

Независно од члана 11. овог правилника, ВНДСА одобрава изузећа и одступања од примјене овог правилника у складу са прописом којим се уређује одобравање изузећа и одступања од примјене подзаконских аката које доноси Дирекција за цивилно ваздухопловство Босне и Херцеговине.

Члан 20.

(Додјела задатака квалификованим субјектима)

Додјелу задатака квалификованим субјектима ВНДСА врши на основу ATM/ANS.AR.B.005 Додјела задатака квалификованим субјектима из Анекса II овог правилника.

Члан 21.

(Сарадња са ЕАСА)

При спровођењу одредби овог правилника, ВНДСА у оквиру својих надлежности и у складу са закљученим радним аранжманима у области безбједности ваздушне пловидбе, сарађује са Агенцијом Европске уније за безбједност ваздушне пловидбе - ЕАСА како би се обезбиједило да су сви безбједносни аспекти правилно заступљени.

Члан 22.

(Непримјењиве одредбе)

- (1) Непримјењиве одредбе из Спроведбене уредбе Комисије (ЕУ) 2017/373 од 1. марта 2017. године о утврђивању заједничких захтјева за пружаоце услуга управљања ваздушним саобраћајем/пружаоце услуга у ваздушној пловидби и других мрежних функција за управљање ваздушним саобраћајем и за њихов надзор, о стављању ван снаге Уредбе (ЕЗ) бр. 482/2008 и спроведбених уредби (ЕУ) бр. 1034/2011, (ЕУ) бр. 1035/2011 и (ЕУ) 2016/1377 и о измјени Уредбе (ЕУ) бр. 677/2011 и одредбе из Поглавља III, Одјелка V Уредбе (ЕУ) 2018/1139 Европског парламента и Савјета од 4. јула 2018. године о заједничким правилима у подручју цивилног ваздухопловства и оснивању Агенције Европске уније за безбједност ваздушне пловидбе и измјени уредби (ЕЗ) бр. 2111/2005, (ЕЗ) бр. 1008/2008, (ЕУ) бр. 996/2010, (ЕУ) бр. 376/2014 и директива 2014/30/ЕУ и 2014/53/ЕУ Европског парламента и Савјета и стављању ван снаге уредби (ЕЗ) бр. 552/2004 и (ЕЗ) бр. 216/2008 Европског парламента и Савјета и Уредбе Савјета (ЕЕЗ) бр. 3922/91 наведене су у Анексу XV овог правилника.
- (2) Одредбе из става (1) овог члана примјењују се након завршетка првог прелазног периода док Босна и Херцеговина не испуни све услове одређене у члану 2. став (1) Протокола II ЕСАА споразума.

Члан 23.

(Престанак важења прописа)

Ступањем на снагу овог правилника престају да важе следећи правилници:

- а) Правилник о утврђивању општих и посебних захтјева за пружање услуга ваздушне пловидбе ("Службени гласник БиХ", бр. 101/15 и 21/17);
- б) Правилник о услугама ваздухопловног информисања у Босни и Херцеговини ("Службени гласник БиХ", број 20/17);
- ц) Правилник о Зборнику ваздухопловних информација Босне и Херцеговине ("Службени гласник БиХ", број 51/17);
- д) Правилник о NOTAM канцеларији Босне и Херцеговине (NOF) ("Службени гласник БиХ", бр. 9/18 и 27/21);
- е) Правилник о координацији пружалаца услуга ваздушне пловидбе ("Службени гласник БиХ", број 75/14);
- ф) Правилник о ваздухопловном техничком особљу које извршава оперативне задатке везане за безбједност ваздушне пловидбе ("Службени гласник БиХ", број 5/16);
- г) Правилник о квалитету ваздухопловних података и ваздухопловних информација ("Службени гласник БиХ", број 61/14);
- х) Члан 1. став (1) тач. е) и ф), члан 1. став (2) тачка ц), члан 1. став (1) тач. е) и ф), члан 1. став (2) тачка ц), чл. 8б. и 22а, ставке наведене од 1. до 3. Анекса Vb Додатка III Правилника о заједничким правилима у подручју цивилног ваздухопловства и надлежностима Европске агенције за безбједност ваздушног саобраћаја ("Службени гласник БиХ", број 45/10);
- и) Правилник о условима за издавање сертификата за пружање услуга у ваздушној пловидби ("Службени гласник БиХ", број 54/17).

Члан 24.
(Ступање на снагу)

Правилник ступа на снагу осми дан од дана објављивања у "Службеном гласнику БиХ".

Број 1-3-02-2-594-5/22

1. фебруара 2023. године

Бања Лука

Генерални директор
Чедомир Шушњар, с. р.

АНЕКС¹

САДРЖАЈ

АНЕКС I

ДЕФИНИЦИЈЕ ПОЈМОВА ИЗ АНЕКСА II ДО XIII (Дво ДЕФИНИЦИЈЕ)

АНЕКС II

ЗАХТЈЕВИ ЗА НАДЛЕЖНЕ ОРГАНЕ – НАДЗОР УСЛУГА И ДРУГИХ МРЕЖНИХ ФУНКЦИЈА АТМ (Дво АТМ/АNS.АR)

Поддио А

Поддио В

Поддио С

Додатак 1

АНЕКС III

Поддио А

Поддио В

Поддио С

Поддио D

Додатак 1 Анекса III

АНЕКС IV

Поддио А

ОДЈЕЉАК 1

ОДЈЕЉАК 2

ОДЈЕЉАК 3

ОДЈЕЉАК 4

ОДЈЕЉАК 5

Поддио В

ОДЈЕЉАК 1

ОДЈЕЉАК 2

ОДЈЕЉАК 3

ОДЈЕЉАК 4

АНЕКС V

Поддио А

ОДЈЕЉАК 1

ОДЈЕЉАК 2

ОДЈЕЉАК 3

ОДЈЕЉАК 4

ОДЈЕЉАК 5

ОДЈЕЉАК 6

ОДЈЕЉАК 7

ОДЈЕЉАК 8

ОДЈЕЉАК 9

ОДЈЕЉАК 10

ОДЈЕЉАК 11

ОДЈЕЉАК 12

ОДЈЕЉАК 13

ОДЈЕЉАК 14

ОДЈЕЉАК 15

ОДЈЕЉАК 16

ОДЈЕЉАК 17

ОДЈЕЉАК 18

ОДЈЕЉАК 19

ОДЈЕЉАК 20

ОДЈЕЉАК 21

ОДЈЕЉАК 22

ОДЈЕЉАК 23

ОДЈЕЉАК 24

ОДЈЕЉАК 25

ОДЈЕЉАК 26

ОДЈЕЉАК 27

ОДЈЕЉАК 28

ОДЈЕЉАК 1

ОДЈЕЉАК 2

Поглавље 1

Поглавље 2

Поглавље 3

Поглавље 4

Поглавље 5

Поглавље 6

Додатак 1 АНЕКСА V

Додатак 2 АНЕКСА V

Додатак 3 АНЕКСА V

Додатак 4 АНЕКСА V

Додатак 5 АНЕКСА V

Додатак 6 АНЕКСА V

Додатак 7 АНЕКСА V

Додатак 8 АНЕКСА V

АНЕКС VI

Поддио А

ОДЈЕЉАК 1

ОДЈЕЉАК 2

ОДЈЕЉАК 3

Поглавље 1

Поглавље 2

ОДЈЕЉАК 4

ОДЈЕЉАК 5

ОДЈЕЉАК 6

Поддио В

ОДЈЕЉАК 2

ОДЈЕЉАК 3

Поглавље 1

Поглавље 2

ОДЈЕЉАК 4

ОДЈЕЉАК 5

Додатак 1 АНЕКСА VI

Додатак 2 АНЕКСА VI

Додатак 3 АНЕКСА VI

Додатак 4 АНЕКСА VI

АНЕКС VII

Поддио А

ОДЈЕЉАК 1

ОДЈЕЉАК 2

Поддио В

ОДЈЕЉАК 1

ОДЈЕЉАК 2

АНЕКС VIII

ОПШТИ ЗАХТЈЕВИ

ПОСЕБНИ ЗАХТЈЕВИ

Технички захтјеви за ваздухопловно - метеоролошке станице

Технички захтјеви за аеродромске метеоролошке биро

Технички захтјеви за биро метеоролошког бдјења

Технички захтјеви за савјетодавне центре за праћење вулканског пепела (VAAC)

Технички захтјеви за савјетодавне центре за праћење тропских циклона (TCAC)

Технички захтјеви за свјетске прогностичке центре (WAFС)

Образац за METAR и SPECI

Утврђена подручја која обухватају прогнозе WAFС у облику карата

Образац за TAF

Образац за упозорења на смицање вјетра

Образац за SIGMET и AIRMET

Образац за савјетодавне поруке о вулканском пепелу

Образац за савјетодавне поруке о тропским циклонима

Распони и резолуције нумеричких елемената укључених у савјетодавне поруке о вулканском пепелу и тропским циклонима, SIGMET и AIRMET, аеродромска упозорења и упозорења на смицање вјетра

ПОСЕБНИ ЗАХТЈЕВИ ЗА ПРУЖАОЦЕ УСЛУГА ВАЗДУХОПЛОВНОГ ИНФОРМИСАЊА У ВАЗДУШНОЈ ПЛОВИДБИ (Дво-AIS)

ПОСЕБНИ ОРГАНИЗАЦИОНИ ЗАХТЈЕВИ ЗА ПРУЖАОЦЕ УСЛУГА ВАЗДУХОПЛОВНОГ ИНФОРМИСАЊА У ВАЗДУШНОЈ ПЛОВИДБИ (AIS.ОR)

ОПШТИ ЗАХТЈЕВИ

УПРАВЉАЊЕ КВАЛИТЕТОМ ПОДАТАКА ПРОИЗВОДИ ВАЗДУХОПЛОВНОГ ИНФОРМИСАЊА

Ваздухопловне информације у стандардизованом формату

Скптови дигиталних података

УСЛУГЕ ДИСТРИБУЦИЈЕ И ПРЕТПОЛЕТНОГ ИНФОРМИСАЊА

АЖУРИРАЊЕ ПРОИЗВОДА ВАЗДУХОПЛОВНОГ ИНФОРМИСАЊА

ЗАХТЈЕВИ У ПОГЛЕДУ ОСОБЉА ТЕХНИЧКИ ЗАХТЈЕВИ ЗА ПРУЖАОЦЕ УСЛУГА ВАЗДУХОПЛОВНОГ ИНФОРМИСАЊА У ВАЗДУШНОЈ ПЛОВИДБИ (AIS.TR)

УПРАВЉАЊЕ КВАЛИТЕТОМ ПОДАТАКА ПРОИЗВОДИ ВАЗДУХОПЛОВНОГ ИНФОРМИСАЊА

Ваздухопловне информације у стандардизованом формату

Скптови дигиталних података

УСЛУГЕ ДИСТРИБУЦИЈЕ И ПРЕТПОЛЕТНОГ ИНФОРМИСАЊА

АЖУРИРАЊЕ ПРОИЗВОДА ВАЗДУХОПЛОВНОГ ИНФОРМИСАЊА

САДРЖАЈ ЗБОРНИКА ВАЗДУХОПЛОВНИХ ИНФОРМАЦИЈА (AIP)

NOTAM ОБРАЗАЦ

SNOWTAM ОБРАЗАЦ

ASHTAM ОБРАЗАЦ

ПОСЕБНИ ЗАХТЈЕВИ ЗА ПРУЖАОЦЕ УСЛУГА УПРАВЉАЊА ПОДАЦИМА (Дво-DAT)

ДОДАТНИ ОРГАНИЗАЦИОНИ ЗАХТЈЕВИ ЗА ПРУЖАОЦЕ УСЛУГА УПРАВЉАЊА ПОДАЦИМА (DAT.ОR)

ОПШТИ ЗАХТЈЕВИ

ПОСЕБИ ЗАХТЈЕВИ

ТЕХНИЧКИ ЗАХТЈЕВИ ЗА ПРУЖАОЦЕ УСЛУГА УПРАВЉАЊА ПОДАЦИМА (DAT.TR)

ОПШТИ ЗАХТЈЕВИ

ПОСЕБНИ ЗАХТЈЕВИ ЗА ПРУЖАОЦЕ УСЛУГА КОМУНИКАЦИЈЕ, НАВИГАЦИЈЕ ИЛИ НАДЗОРА (Дво-CNS)

¹ Форма и унутрашња подјела Анекса I до Анекса XIV дати су у изворном облику (коришћена верзија на енглеском језику) и на латиничном писму с циљем лакшег реферисања на исте.

Поддио А	ДОДАТНИ ОРГАНИЗАЦИОНИ ЗАХТЈЕВИ ЗА ПРУЖАОЦЕ УСЛУГА КОМУНИКАЦИЈЕ, НАВИГАЦИЈЕ ИЛИ НАДЗОРА (CNS.OR)
ОДЈЕЉАК 1	ОПШТИ ЗАХТЈЕВИ
Поддио В	ТЕХНИЧКИ ЗАХТЈЕВИ ЗА ПРУЖАОЦЕ УСЛУГА КОМУНИКАЦИЈЕ, НАВИГАЦИЈЕ ИЛИ НАДЗОРА (CNS.TR)
ОДЈЕЉАК 1	ОПШТИ ЗАХТЈЕВИ
АНЕКС IX	ПОСЕБНИ ЗАХТЈЕВИ ЗА ПРУЖАОЦЕ УСЛУГА УПРАВЉАЊА ПРОТОКОМ ВАЗДУШНОГ САОБРАЋАЈА (Дно-ATFM)
ОДЈЕЉАК 1	ТЕХНИЧКИ ЗАХТЈЕВИ ЗА ПРУЖАОЦЕ УСЛУГА УПРАВЉАЊА ПРОТОКОМ ВАЗДУШНОГ САОБРАЋАЈА (ATFM.TR)
АНЕКС X	ПОСЕБНИ ЗАХТЈЕВИ ЗА ПРУЖАОЦЕ УСЛУГА УПРАВЉАЊА ВАЗДУШНИМ ПРОСТОРОМ (Дно-ASM)
ОДЈЕЉАК 1	ТЕХНИЧКИ ЗАХТЈЕВИ ЗА ПРУЖАОЦЕ УСЛУГА УПРАВЉАЊА ВАЗДУШНИМ ПРОСТОРОМ (ASM.TR)
АНЕКС XI	ПОСЕБНИ ЗАХТЈЕВИ ЗА ПРУЖАОЦЕ УСЛУГА ИЗРАДЕ ПОСТУПАКА/ПРОЦЕДУРА ЛЕТЕЊА (Дно-FPD)
Поддио А	ДОДАТНИ ОРГАНИЗАЦИОНИ ЗАХТЈЕВИ ЗА ПРУЖАОЦЕ УСЛУГА ИЗРАДЕ ПОСТУПАКА/ПРОЦЕДУРА ЛЕТЕЊА (FPD.OR)
ОДЈЕЉАК 1	ОПШТИ ЗАХТЈЕВИ
Поддио В	ТЕХНИЧКИ ЗАХТЈЕВИ ЗА ПРУЖАОЦЕ УСЛУГА ИЗРАДЕ ПОСТУПАКА/ПРОЦЕДУРА ЛЕТЕЊА (FPD.OR)
ОДЈЕЉАК 1	ОПШТИ ЗАХТЈЕВИ
Прилог 1 ДОДАТКА XI	ЗАХТЈЕВИ ЗА СТРУКТУРЕ ВАЗДУШНОГ ПРОСТОРА И ПОСТУПАКА/ПРОЦЕДУРА ЛЕТЕЊА У ЊИМА
АНЕКС XII	ПОСЕБНИ ЗАХТЈЕВИ ЗА ТИЈЕЛО ЗА УПРАВЉАЊЕ МРЕЖОМ (Дно-NM)
ОДЈЕЉАК 1	ОПШТИ ЗАХТЈЕВИ
АНЕКС XIII	ЗАХТЈЕВИ ЗА ПРУЖАОЦЕ УСЛУГА У ПОГЛЕДУ ОБУКЕ ОСОБЉА И ПРОЦЈЕЊИВАЊА СТРУЧНЕ ОСПОСОБЉЕНОСТИ (Дно-PERS)
Поддио А	ВАЗДУХОПЛОВНО ТЕХНИЧКО ОСОБЉЕ
ОДЈЕЉАК 1	ОПШТИ ЗАХТЈЕВИ
ОДЈЕЉАК 2	ЗАХТЈЕВИ ЗА ОБУКУ
ОДЈЕЉАК 3	ЗАХТЈЕВИ ЗА ПРОЦЈЕЊИВАЊЕ СТРУЧНОСТИ
ОДЈЕЉАК 4	ЗАХТЈЕВИ ЗА ИНСТРУКТОРЕ И ПРОЦЈЕЊИВАЧЕ
Додатак 1 АНЕКСА XIII	Основна обука – Заједничка
Додатак 2 АНЕКСА XIII	Основна обука – Усмјерења
Додатак 3 АНЕКСА XIII	Квалификациона обука – Заједничка
Додатак 4 АНЕКСА XIII	Квалификациона обука – Усмјерења

АНЕКС XIV БИТНИ ЗАХТЈЕВИ ЗА ATM/ANS ДЕФИНИЦИЈЕ ПОЈМОВА ИЗ АНЕКСА II ДО XIII (Дно - ДЕФИНИЦИЈЕ)

За потребе анекса II до XIII примјењују се следеће дефиниције:

1. "прихватљиви начини усклађивања – AMC (*Acceptable Means of Compliance*)" су необавезујући стандарди, које је донијела Агенција и ВНДСА преузела прописом којим се уређују прихватљиви и алтернативни начини усклађивања, сертификациони захтјеви, посебни услови и смјернице, за описивање начина за успостављање усклађености са прописима које доноси ВНДСА на основу Анекса I ЕСАА споразума;
2. "радови из ваздуха" (*Aerial Work*) је операција у којој се ваздухоплов користи за специјалне услуге у пољопривреди, грађевинарству, за потребе снимања/фотографисања, премјера, осматрања и патролирања, трагања и спасавања, рекламирања из ваздуха, итд;

3. "аеродромски климатолошки преглед" (*Aerodrome Climatological Summary*) је сажет преглед одређених метеоролошких елемената на аеродрому заснован на статистичким подацима;
4. "аеродромска климатолошка табела" (*Aerodrome Climatological Table*) је табела која пружа статистичке податке о осматреној појави једног или више метеоролошких елемената на аеродрому;
5. "надморска висина аеродрома" (*Aerodrome Elevation*) је надморска висина највише тачке на површини за слијетање;
6. "аеродромска услуга информисања ваздухоплова у лету" (*Aerodrome Flight Information Service – AFIS*) је услуга информисања у лету и услуга узбуњивања за аеродромски саобраћај на аеродрому;
7. "аеродромски метеоролошки биро" (*Aerodrome Meteorological Office*) је биро одговоран за пружање метеоролошких услуга на аеродрому;
8. "аеродромско упозорење" (*Aerodrome Warning*) је информација коју издаје аеродромски метеоролошки биро, која се односи на јављање или очекивано јављање метеоролошких услова који могу негативно утицати на ваздухоплове на земљи, укључујући паркиране ваздухоплове и аеродромску опрему и/или објекте и услуге;
9. "ваздухопловни подаци" (*Aeronautical Data*) представљају формализован приказ10. "база ваздухопловних података" (*Aeronautical Database*) је скуп ваздухопловних података организованих и уређених у структурисани скуп података који се чувају у електронском облику у системима, валидна је за одређени период коришћења и може се ажурирати;
11. "ваздухопловна фиксна услуга" (*Aeronautical Fixed Service - AFS*) је телекомуникациона услуга између одређених фиксних тачака, која се пружа првенствено због безбједности ваздушне пловидбе, као и због редовног, ефикасног и економичног извођења ваздушних операција;
12. "ваздухопловна фиксна телекомуникациона мрежа" (*Aeronautical Fixed Telecommunication network - AFTN*) је глобални систем ваздухопловних фиксних веза који служи, као дио AFS, за размјену порука и/или дигиталних података између ваздухопловних фиксних станица које имају исте или компатибилне комуникационе карактеристике;
13. "ваздухопловне информације" (*Aeronautical Information*) су информације настале прикупљањем, анализом и форматирањем ваздухопловних података;
14. "картографски подаци о аеродрому" (*Aerodrome Mapping Data*) су подаци прикупљени у сврху креирања картографских информација о аеродрому;
15. "база картографских података о аеродрому" (*Aerodrome Mapping Database, AMDB*) је скуп картографских података о аеродрому, организована и уређена као структурисани скуп података;
16. "ваздухопловна метеоролошка станица" (*Aeronautical Meteorological Station*) је станица која врши осматрања и израђује метеоролошке извјештаје за потребе ваздушне пловидбе;

17. "извјештај из ваздуха" (*Air-report*) је извјештај из ваздухоплова припремљен у складу са захтјевима за извјештавање позиције укључујући оперативну и/или метеоролошко извјештавање;
18. "ваздухоплов" (*Aircraft*) је свака направа која се одржава у атмосфери због реакције ваздуха, осим реакција ваздуха у односу на површину земље;
19. "AIRMET" (*AIRMET message*) је информација коју објављује биро метеоролошког бдјења, а која се односи на настанак или очекивани настанак одређених метеоролошких појава на рути, које могу имати утицаја на безбједност летења ваздухоплова на малим висинама и о развоју тих метеоролошких појава у времену и простору, а која није укључена у већ издату прогнозу за летове на малим висинама у посматраном FIR или неком његовом дијелу;
20. "ваздухопловно техничко особље" (*Air Traffic Safety Electronics Personnel - ATSEP*) је свако овлашћено особље које је стручно да управља, одржава, ставља ван употребе и враћа у употребу опрему функционалног система;
21. "јединица за пружање услуга у ваздушном саобраћају" (*Air Traffic Services Unit*) је општи појам који означава јединицу контроле ваздушног саобраћаја, центар информисања у лету или Аеродромски пријавни биро (ARO);
22. "алтернативни аеродром" (*Alternate Aerodrome*) је прикладан аеродром према којем ваздухоплов може наставити да лети ако постане немогуће или не препоручљиво наставити лет или слетјети на предвиђени аеродром, а на којем су ваздухоплову доступне неопходне услуге и опрема, на којем се могу испунити захтјеви у погледу перформанси ваздухоплова, и који у очекивано вријеме коришћења ради;
23. "алтернативни начини усклађивања – AltMoC" (*Alternative means of compliance*) означава оне начине усклађивања који пружају алтернативу постојећим прихватљивим начинима усклађивања или оне којима се предлажу нови начини за успостављање усклађености са прописима које доноси BHDCA на основу Анекса I ECAA споразума, а за које EASA није донијела AMC;
24. "апсолутна висина" (*Altitude*) је вертикална удаљеност нивоа, тачке или неког објекта који се сматра тачком, мјерена од средњег нивоа мора;
25. "центар обласне контроле ваздушног саобраћаја" (*Area Control Centre - ACC*) је јединица успостављена у сврху пружања услуга контроле ваздушног саобраћаја за контролисане летове у контролисаној области у њеној надлежности;
26. "подручна прогноза временских појава за летове на малим висинама" (*Area Forecast for Low-level Flights*) је прогноза временских појава за летове на малим висинама за област информисања у лету или неком њеном дијелу, издата за слој атмосфере испод нивоа лета 100 (или испод нивоа лета 150 у планинским предјелима или више, гдје је потребно);
27. "просторна навигација" (*Area Navigation - RNAV*) је начин навигације који дозвољава операције ваздухоплова на било којој жељеној путањи лета унутар домета земаљских или свемирских навигационих средстава или у границама могућности средстава која се налазе на ваздухоплову или њихове комбинације;
28. "аргумент" (*argument*) тврдња коју подржавају закључци изведени на основу доказа;
29. "ASHTAM" (*ASHTAM*) је посебна серија NOTAM која помоћу утврђеног обрасца обавјештава о промјени у активности вулкана, вулканској ерупцији и/или облаку вулканског пепела који су значајни за операције ваздухоплова;
30. "мрежне функције ATM" (*ATM Network Functions*) су функције које обавља тијело за управљање мрежом из члана 2. тачке ц) овог правилника;
31. "стручни надзор" (*Audit*): је систематичан, независан и документован поступак за прибављање доказа и њихову објективну процјену како би се утврдило у којој мјери су усклађени захтјеви;
32. "мјеродавни извор" (*Authoritative Source*) је:
 - (a) државни орган (државни органи); или
 - (b) организација коју је формално признала BHDCA као извор података и/или организација која објављује податке који испуњавају захтјеве који се односе на квалитет података (DQRs) како је то утврдила BHDCA;
33. "аутоматски систем за осматрање" (*Automatic Observing System*) је систем за осматрање који мјери, израчунава вриједности и извјештава о свим захтијеваним елементима без људског посредовања;
34. "ваздухопловни субјект" (*Aviation Undertaking*) је тијело, особа или организација, који није препознат као пружалац услуга овим правилником, и на кога утиче или који утиче на услугу коју пружа пружалац услуга;
35. "пауза" (*Break*) временски период унутар радног времена када контролор ваздушног саобраћаја не извршава оперативне дужности, а служи за одмор;
36. "сертификована апликација на ваздухоплову" (*Certified Aircraft Application*) је софтверска апликација коју је одобрила EASA као дио ваздухоплова у складу са овим правилником;
37. "облак од оперативног значаја" (*Cloud of Operational Significance*) је облак чија је база испод 1500 m (5000 ft) или испод највише минималне секторске висине, у зависности од тога која је вриједност већа или кумулонимбус (CB) или кумулус конгестус (TCU) на било којој висини;
38. "комерцијални ваздушни превоз" (*Commercial Air Transport*) је свака операција ваздухоплова која укључује превоз путника, терета или поште за накнаду или другу противвриједност;
39. "контролисана област" (*Control Area*) је контролисани ваздушни простор који се простире изнад утврђене границе изнад земље;
40. "стрес усљед критичног догађаја" (*Critical Incident Stress*) је манифестација (испољавање) неубичајене и/или екстремне емотивне, физичке реакције и/или понашања појединца након неког догађаја или незгоде;
41. "квалитет података" (*Data Quality*) је степен или ниво поузданости да обезбијеђени подаци испуњавају захтјеве корисника у погледу

- тачности, резолуције и интегритета (или еквивалентног нивоа поузданости), слједљивости, благовремености, комплетности и формата;
42. "захтјеви за квалитет података" (**Data Quality Requirements - DQR**) су спецификација карактеристика података (тачности, резолуције, интегритета (или еквивалентног нивоа поузданости квалитета података), слједљивости, благовремености, комплетности и формата) којом се омогућава да подаци одговарају намјерованој употреби;
43. "алтернативни одређени аеродром (**Destination alternate aerodrome**)" је алтернативни аеродром на који би ваздухоплов могао слетјети ако постане немогуће или препоручљиво слетјети на предвиђени аеродроме;
44. "дужност" (**Duty**) је сваки задатак чије извршење захтијева пружалац услуга контроле ваздушног саобраћаја од контролора ваздушног саобраћаја;
45. "радно вријеме" (**Duty Period**) је временски период који почиње када пружалац услуге контроле ваздушног саобраћаја захтијева од контролора ваздушног саобраћаја да се јави на дужност или да буде на располагању или да започне дужност, а завршава се када је контролор ваздушног саобраћаја разријешен дужности;
46. "надморска висина" (**Elevation**) је вертикално растојање тачке или нивоа на површини Земље или пројектованог на површину Земље, мјерено у односу на средњи ниво мора;
47. "алтернативни аеродром на рути – ERA (**En-route alternate (ERA) aerodrome**)" је алтернативни аеродром на који би ваздухоплов могао слетјети ако скретање постане неопходно док се налази на рути;
48. "замор" (**Fatigue**) је физиолошко стање смањене менталне или физичке способности настало због недостатка сна или периода продужене будности, доба дана или радног оптерећења (менталне или физичке активности или комбиновано) које може смањити будност појединца и његову могућност да безбједно извршава своје задатке;
49. "документација за лет" (**Flight Documentation**) је документација, укључујући карте или обрасце, која садржи метеоролошке информације за лет;
50. "центар за информисање у лету" (**Flight Information Centre - FIC**) је јединица успостављена за пружање услуга информисања у лету и услуга узбуђивања;
51. "област информисања у лету" (**Flight Information Region - FIR**) су они дијелови ваздушног простора у којим се пружају услуге информисања у лету и услуге узбуђивања;
52. "ниво лета" (**Flight Level - FL**) је површина сталног атмосферског притиска одређена у односу на специфичну вриједност притиска од 1013,2 hPa која је од других таквих површина раздвојена одређеним интервалима притиска;
53. "пробни лет" (**Flight Test**) је лет у развојној фази пројектовања (новог ваздухоплова, погонских група, дијелова и уређаја), лет ради доказивања усклађености са основом за сертификацију или са пројектом типа ваздухоплова за ваздухоплов са производне линије, лет намијењен за испробавање нових пројектних концепата, који захтијева неконвенционалне маневре или профиле код којих је могуће одступање од већ одобрених профила лета ваздухоплова или лет у сврху обуке за било који од ових летова;
54. "прогноза" (**Forecast**) је изјава о очекиваним метеоролошким условима за одређено вријеме или период и за одређену област или дио ваздушног простора;
55. "прогноза за полијетање" (**Forecast For Take-off**) је прогноза за дефинисани период времена коју израђује аеродромски метеоролошки биро, а која садржи информације о очекиваним временским условима изнад комплекса полетно-слетних стаза које се односе на правац и брзину вјетра при земљи и било коју његову промјену, температуру, притисак (QNH) и било који други параметар ако је тако локално договорено;
56. "функционални систем" (**Functional System**) је комбинација процедура, људских ресурса и опреме, укључујући хардвер и софтвер, организованих да обављају функцију у оквиру ATM/ANS и других мрежних функција ATM;
57. "генерална авијација" (**General Aviation**) је свака операција цивилних ваздухоплова који се не користе за радове из ваздуха или комерцијални ваздушни превоз;
58. "подаци тачака мреже у дигиталном облику" (**Grid Point Data in Digital Form**) су рачунаром обрађени метеоролошки подаци за мрежу правилно распоређених тачака на карти, за преношење са метеоролошког рачунара на други рачунар у кодираном облику који је погодан за аутоматску употребу;
59. "смјернице" (**Guidance Material**) су необавезујући материјал којим се обезбјеђује објашњење и тумачење о томе како испунити захтјеве садржане у прописима, AMC и CS. Садрже информације, укључујући примјере за помоћ кориснику у тумачењу и примјени прописа, AMC и CS;
60. "глобалне прогнозе у тачкама мреже" (**Gridded Global Forecast**) су прогнозе очекиваних вриједности метеоролошких параметара у тачкама глобалне мреже која има дефинисану хоризонталну и вертикалну резолуцију;
61. "опасност" (**Hazard**) је било које стање, догађај или околност који би могли проузроковати штетно дејство;
62. "висина" (**Height**) је вертикално растојање нивоа, тачке или објекта који се сматра тачком, мјерено од утврђене вриједности;
63. "ниво" (**Level**) је општи појам који се односи на вертикални положај ваздухоплова у лету и има различито значење: релативна висина, апсолутна висина или ниво лета;
64. "редовни локални извјештај" (**Local Routine Report**) је метеоролошки извјештај који се издаје у фиксним временским интервалима, а намијењен је за дистрибуцију само на аеродрому на коме је извршено осматрање параметара извјештаја;
65. "специјални локални извјештај" (**Local Special Report**) је метеоролошки извјештај који се издаје у складу са установљеним критеријумима за специјална осматрања, а намијењен је за дистрибуцију само на аеродрому на коме је извршено осматрање параметара извјештаја;
66. "метеоролошки билтен" (**Meteorological Bulletin**) је текст који се састоји од метеоролошких

- информа-ција којима претходи одговарајуће заглавље;
67. "метеоролошке информације" (*Meteorological Information*) је метеоролошки извјештај, анализа, прогноза и сваки други исказ који се односи на постојеће или очекиване метеоролошке услове;
68. "метеоролошко осматрање" (*Meteorological Observation*) је мјерење и/или процјењивање вриједности једног или више метеоролошких елемената;
69. "метеоролошки извјештај" (*Meteorological Report*) је изјава о осмотреним метеоролошким условима који се односе на одређено вријеме и локацију;
70. "метеоролошки сателит" (*Meteorological Satellite*) је вјештачки Земљин сателит који врши метеоролошка осматрања и шаље те податке на Земљу;
71. "биоро метеоролошког бдјења" (*Meteorological Watch Office - MWO*) је биро који прати метеоролошке услове који утичу на летачке операције и обезбјеђује информације које се односе на настанак или очекивани настанак одређених временских појава на рути, природних и других опасних појава које могу да утичу на безбједност летења унутар дефинисане области одговорности;
72. "минимална секторска апсолутна висина" (*Minimum Sector Altitude - MSA*) је најнижа апсолутна висина која се може користити, а која омогућава минимално надвисивање од 300 m (1 000 стопа) свих објеката смјештених у простору који се налази у оквиру сектора кружног облика, полупречника 46 km (25 наутичких миља), са центром у значајној тачки, референтној тачки аеродрома (*ARP*) или референтној тачки хелидрома (*HRP*);
73. "NOTAM" је телекомуникационо дистрибуисана порука која садржи информације о успостављању, стању или измјени ваздухопловног средства, услуге, поступка или опасности, чије је благовремено познавање неопходно особљу које учествује у припреми и извршавању летења;
74. "препрека" (*Obstacle*) су сви непокретни (привремене или сталне) и покретни објекти или њихови дијелови који:
- (a) су смјештени на површини намијењеној за кретање ваздухоплова по површини; или
 - (b) пробијају дефинисану површину која треба бити слободна од препрека због безбједности ваздухоплова у лету; или
 - (c) се налазе изван дефинисаних површина и оцијењени су као опасни за ваздушну пловидбу;
75. "ОРМЕТ" су оперативне метеоролошке информације које се користе у припреми летачких операција или њиховом планирању у лету;
76. "ОРМЕТ база података" (*OPMET Data Bank*) је база података успостављена да чува и омогућава коришћење оперативних метеоролошких информација за ваздухопловне потребе на међународном нивоу;
77. "прееруптивна вулканска активност" (*Pre-eruption Volcanic Activity*) је неуобичајена и/или појачана вулканска активност која може претходити вулканској ерупцији;
78. преовладавајућа видљивост" (*Prevailing Visibility*) је највећа вриједност видљивости, осмотрена у складу са дефиницијом "видљивости", која је достигнута унутар области од најмање половине видокруга или на најмање половини површине аеродрома. Те области могу да садрже сусједне или несусједне секторе;
79. "злоупотреба психоактивних супстанци" (*Problematic Use of Psychoactive Substances*) је употреба једне или више психоактивних супстанци од стране појединца на такав начин да:
- (a) представља директну опасност за корисника или угрожава живот, здравље или добробит других; и/или
 - (b) узрокује или погоршава професионални, социјални, ментални или физички проблем или поремећај;
80. "прогностичка карта" (*Prognostic Chart*) је прогноза одређеног метеоролошког елемента или елемената за одређено вријеме или период и за одређену површину или дио ваздушног простора, графички приказана на карти;
81. "психоактивне супстанце" (*Psychoactive Substance*) су алкохол, опијати, канабиноиди, седативи и хипнотици, кокаин, остали психостимуланси, халуциногене материје и испарљиви растварачи, док су кофеин и дуван изузети;
82. "спасилачко-координациони центар" (*Rescue Coordination Centre - RCC*) је јединица одговорна за промовисање ефикасне организације служби трагања и спасавања и за координацију вођења операција трагања и спасавања унутар региона трагања и спасавања;
83. "период одмора" (*Rest Period*) је континуирани и дефинисани временски период прије и/или након дужности током кога је контролор ваздушног саобраћаја слободан од обављања свих дужности;
84. "распоред смјена" (*Rostering System*) је структура периода дужности и одмора контролора ваздушног саобраћаја у складу са законским и оперативним захтјевима;
85. "ризик" (*Risk*) је комбинација укупне вјероватноће или учесталост појављивања штетне пољедице изазване опасношћу и озбиљношћу те посљедице;
86. "полетно-слетна стаза" (*Runway*) је одређено правоугаоно подручје на аеродрому на земљи намијењено за слијетање и полијетање ваздухоплова;
87. "видљивост дуж полетно-слетне стазе" (*Runway Visual Range - RVR*) је удаљеност до које пилот ваздухоплова може видјети ознаке на површини полетно-слетне стазе или свјетла која означавају полетно-слетну стазу или свјетла централне линије полетно-слетне стазе;
88. "наредба о безбједности ваздушне пловидбе" (*Safety Directive*) је документ који издаје или доноси надлежни орган и којим се налажу мјере које се спроводе у функционалном систему, или се утврђују ограничења за његову оперативну употребу са циљем поновног успостављања безбједности, када докази показују да би у

- супротно безбједност ваздушног саобраћаја могла бити угрожена;
89. "систем управљања безбједношћу" (*Safety Management System - SMS*) је системски приступ управљања безбједношћу, који обухвата неопходне организационе структуре, одговорности, политике и процедуре;
90. "јединица службе трагања и спасавања" (*Search and Rescue Service Unit*) је општи појам, и у зависности од случаја, може да буде спасилачко-координациони центар, подручни центар и служба за узбуњивање;
91. *брисано*;
92. "полуаутоматски систем за осматрање" (*Semi-automatic Observing System*) је систем за осматрање који омогућава увећање броја мјерних елемената, али у раду захтијева интервенцију човјека за издавање одговарајућих извјештаја;
93. "SIGMET" су информације које издаје биро метеоролошког бдјења у вези са настанком или предвиђеним настанком одређених временских услова на рути и других појава у атмосфери које би могле утицати на безбједност операција ваздухоплова и у вези са развојем тих појава у времену и простору;
94. *брисано*;
95. "специјални извјештај из ваздуха" (*Special Air-Report*) је метеоролошки извјештај из ваздухоплова у лету објављен у складу са критеријумима заснованим на осматрањима спроведеним током лета;
96. "стрес" (*Stress*) је последица коју искуси нека особа суочена са могућим узроком (стресор) промјене људске могућности. Излагање стресору може утицати на радну способност те особе негативно (дистрес), неутрално или пак позитивно (еустрес), у зависности од тога на који начин та особа доживљава своју способност управљања стресором;
97. "обука за овлашћење за систем и опрему" (*System and Equipment Rating Training*) је обука осмишљена да пренесе специфично знање о систему/опреми и вјештине, којима се постиже оперативна стручност;
98. "прилагођени подаци" (*Tailored Data*) су ваздухопловни подаци које обезбјеђује оператор ваздухоплова или пружалац DAT услуга у име оператора ваздухоплова, а који су креирани за тог оператора ваздухоплова за намјерану оперативну употребу;
99. "алтернативни аеродром за полијетање" (*take-off alternate aerodrome*) је алтернативни аеродром на који би ваздухоплов могао слетјети ако то постане потребно недуго након полијетања, а није могуће користити аеродром одласка;
100. "аеродромска прогноза" (*Terminal Aerodrome Forecast - TAF*) је сажети извјештај о очекиваним метеоролошким условима на аеродрому за одређени период;
101. "терен" (*Terrain*) је површина Земље која укључује природна обиљежја, као што су планине, брда, гребени, долине, водене масе, трајни лед и снијег, и не укључује препреке;
102. "праг полетно-слетне стазе" (*Threshold*) је почетак дијела полетно-слетне стазе употребљив за слијетање;
103. "подручје додира" (*Touchdown Zone*) је дио полетно-слетне стазе смјештен иза прага, а који ваздухоплови у слијетању најприје дотакну;
104. "тропски циклон" (*Tropical Cyclone*) је општи термин за безфронтални циклон синоптичких размјера који настаје изнад тропских или суптропских мора, са уређеном конвекцијом и јасном циклонском циркулацијом вјетра при земљи;
105. "савјетодавни центар за праћење тропских циклона" (*Tropical Cyclone Advisory centre - TCAC*) је метеоролошки центар који снабдијева бирое за метеоролошко бдјење, свјетске обласне прогностичке центре и међународне ОРМЕТ базе података савјетодавним информацијама о позицији, прогнозираном смјеру и брзини кретања, централном притиску и максималној брзини вјетра при земљи тропских циклона;
106. "видљивост" (*Visibility*) је видљивост за ваздухопловне потребе која је већа од:
- највеће удаљености на којој се одређени црни објекат одговарајућих димензија, смјештен близу земље може видјети и препознати у односу на свијетлу позадину;
 - највеће удаљености на којој се свијетла јачине 1000 кандела могу видјети и идентификовати у односу на неосвијетљену позадину;
107. "савјетодавни центар за праћење вулканског пепела" (*Volcanic Ash Advisory Centre - VAAC*) је метеоролошки центар који бироима метеоролошког бдјења, центрима обласне контроле ваздушног саобраћаја, центрима за пружање информисања у лету, свјетским прогностичким центрима и међународним базама ОРМЕТ података пружа савјетодавне информације о бочном и вертикалном простирању те прогнозама кретања вулканског пепела у атмосфери након вулканских ерупција;
108. "свјетски прогностички центар" (*World Area Forecast Centre - WAFc*) је метеоролошки центар који припрема и издаје прогнозе значајног времена (SIGWX) и прогнозе вјетра и температуре на висини (за глобалне размјере, у дигиталном облику), директно државама, одговарајућим средствима која су дио ваздухопловне услуга фиксне комуникације (AFS);
109. "свјетски прогностички систем" (*World Area Forecast System - WAFS*) је глобални систем путем којег свјетски обласни прогностички центри пружају ваздухопловне метеоролошке прогнозе на рути у јединственим стандардизованим форматима;
110. "аеродромски контролни торањ" (*Aerodrome Control Tower*) је јединица успостављена у сврху пружања услуга контроле ваздушног саобраћаја за потребе аеродромског саобраћаја;
111. "аеродромски саобраћај" (*Aerodrome Traffic*) је укупан саобраћај на маневарским површинама аеродрома и сви ваздухоплови који лете у близини аеродрома;
112. "аеродромски саобраћајни круг" (*Aerodrome Traffic Circuit*) је утврђена путања лета којом ваздухолов изводи операције у близини аеродрома;

113. "стационарна ваздухопловна станица" (*Aeronautical Fixed Station*) је станица у ваздухопловној услузи фиксне комуникације;
114. "ваздухопловно освјетљење на земљи" (*Aeronautical Ground Light*) је сваки систем расвјете посебно намијењен за помоћ ваздушној пловидби, осим свјетала на ваздухоплову;
115. "ваздухопловни информативни циркулар" (*Aeronautical Information Circular – AIC*) је обавјештење које садржи информације које се не могу објавити путем NOTAM или AIP, које се односе на безбједност летења, ваздушну пловидбу, технички, административни или законодавни садржај;
116. "управљање ваздухопловним информацијама" (*Aeronautical Information Management – AIM*) је динамичко, интегрисано управљање ваздухопловним информацијама као дио пружања и размјене дигиталних ваздухопловних података провјере-ног квалитета у оквиру сарадње са свим странама;
117. "производ ваздухопловног информисања" (*Aero-nautical Information Product*) је ваздухопловни податак и ваздухопловна информација који се стављају на располагање као скупови дигиталних података или у стандардизованом формату на папиру или електронском медију. Производи ваздухопловног информисања укључују:
- зборник ваздухопловних информација, укључујући његове измјене и допуне;
 - AIC;
 - ваздухопловне карте;
 - NOTAM;
 - дигиталне скупове података;
118. "зборник ваздухопловних информација - AIP" (*Aeronautical Information Publication - AIP*) је Зборник који објављује Босна и Херцеговина или се објављује у име државе и садржи ваздухопловне информације трајног карактера значајне за ваздушну пловидбу;
119. "измјена AIP" (*AIP amendment*) је трајна измјену информација садржаних у AIP;
120. "допуна AIP" (*AIP supplement*) је привремена измјена информација садржаних у AIP у облику додатних страница;
121. "регулисање и контрола ваздухопловних информација" (*Aeronautical Information Regulation and Control - AIRAC*) је систем са сврхом благовременог најављивања околности које захтијевају значајне измјене у оперативној пракси, заснован на заједничким, унапријед одређеним датумима ступања на снагу;
122. "ваздухопловна мобилна услуга" (*Aeronautical Mobile Service*) је мобилна услуга између ваздухопловних станица и станица на ваздухоплову или између станица на ваздухопловима, у којима могу учествовати станице пловила за преживљавање, такође могу учествовати радио предајници за означавање положаја у случају опасности, на фреквенцијама одређеним за случајеве опасности и хитне случајеве;
123. "ваздухопловна станица" (*Aeronautical Station*) је копнена станица која се користи у пружању ваздухопловне мобилне услуге. У одређеним случајевима, ваздухопловна станица може бити смјештена, на примјер, на пловилу или на платформи на мору;
124. "ваздухопловна телекомуникациона станица" (*Aeronautical Telecommunication Station*) је станица у ваздухопловним телекомуникационим услугама;
125. "AFIS аеродром" (*AFIS Aerodrome*) је аеродром са којег се пружа AFIS услуга у ваздушном простору тог аеродрома;
126. "AFIS јединица" (*AFIS unit*) је јединица која је успостављена за пружање AFIS услуга и услуга узбуњивања;
127. "идентификација ваздухоплова" (*Aircraft Identification*) је скуп слова, бројева или комбинација слова и бројева која је идентична позивном знаку ваздухоплова који се користи у комуникацији ваздух-земља или је његов кодирани еквивалент, а употребљава се за идентификовање ваздухоплова у комуникацијама земља-земља у услугама у ваздушном саобраћају;
128. "комуникација ваздух-земља" (*Air-Ground Communications*) је двосмјерна комуникација између ваздухоплова и станица или локација на површини земље;
129. "савјетодавна услуга у ваздушном саобраћају" (*Air Traffic Advisory Service*) је услуга која се пружа унутар ваздушног простора одређеног за пружање савјетодавних услуга, како би се обезбиједило раздвајање, у мјери у којој је то могуће, између ваздухоплова који лете по IFR плановима лета;
130. "одобрење контроле ваздушног саобраћаја или ATC одобрење" (*Air Traffic Control Clearance or ATC Clearance*) је одобрење ваздухоплову за наставак лета под одређеним условима које утврђује јединица за контролу ваздушног саобраћаја;
131. "упутство контроле ваздушног саобраћаја" или ATC упутство (*Air Traffic Control Instruction or ATC Instruction*) су наредбе које издаје контрола ваздушног саобраћаја, којим се од пилота захтијева предузимање одређених радњи;
132. "ATC јединица" (*Air Traffic Control (ATC) Unit or ATC Unit*) је општи појам који означава јединицу обласне контроле ваздушног саобраћаја, прилазне контроле ваздушног саобраћаја или аеродромске контроле ваздушног саобраћаја (аеродромски контролни торањ);
133. "ALERFA" је кодна ријеч која се користи за означавање фазе узбуне;
134. "услуга узбуњивања" (*Alerting Service*) је услуга која се обавља са циљем извјештавања надлежних организација, а односи се на ваздухоплов којем је потребна помоћ трагања и спасавања, и помоћ таквим организацијама у акцијама трагања и спасавања;
135. "фаза узбуне" (*Alert Phase*) је ситуација када постоји оправдана бојазан у погледу безбједности ваздухоплова и људи у њему;
136. "јединица прилазне контроле ваздушног саобраћаја" (*Approach Control Unit*) је јединица успостављена да пружа услуге контроле ваздушног саобраћаја контролисаним летовима

- који долазе на или одлазе са једног или више аеродрома;
137. "рута просторне навигације - RNAV рута" (*Area Navigation Route*) је ATS рута успостављена за употребу за ваздухоплове који могу да користе просторну навигацију;
138. "спајање" (*Assemble*) је поступак спајања података из више извора у базу података и успостављања основе за даљу обраду;
139. "ATS рута" (*ATS Route*) је утврђена рута пројектована за каналисање протока саобраћаја као неопходна за пружање услуга у ваздушном саобраћају;
140. "ATS надзорна услуга" (*ATS Surveillance Service*) је услуга која се пружа директно путем ATS надзорног система;
141. "ATS надзорни систем" (*ATS Surveillance System*) је генерички појам који означава ADS-B, PSR, SSR или било који други упоредиви земаљски систем који омогућава идентификацију ваздухоплова;
142. "аутоматски зависни надзор – радио-дифузија - ADS-B" (*Automatic Dependent Surveillance – Broadcast - ADS-B*) су средства помоћу којих ваздухоплов, возила на аеродрому и остали објекти могу аутоматски слати и/или примати податке, као што су идентификација, позиција и додатне податке, када је прихватљиво, у моду за емитовање путем везе за пренос података (*data link*);
143. "аутоматски зависни надзор – уговор – ADS-C" (*Automatic Dependent Surveillance – Contract - ADS-C*) је начин на који се услови ADS-C споразума размјењују између земаљских система и ваздухоплова, наводећи под којим условима се покрећу ADS-C извјештаји и који ће подаци бити садржани у извјештајима;
144. "услуга аутоматског информисања у завршној контролисаној области - ATIS" (*Automatic Terminal Information Service - ATIS*) је услуга аутоматског информисања у завршној контролисаној области;
145. "услуга аутоматског информисања у завршној контролисаној области - D-ATIS" (*Data Link-Automatic Terminal Information Service – D - ATIS*) је услуга аутоматског информисања у завршној контролисаној области преносом података;
146. "услуга аутоматског информисања у завршној контролисаној области путем гласовног понављајућег емитовања - Voice – ATIS" (*Voice-automatic Terminal Information Service Voice - ATIS*) је услуга аутоматског информисања у завршној контролисаној области путем гласовног понављајућег емитовања;
147. "радио емитовање" (*Broadcast*) је радио пренос информација које се односе на ваздушну пловидбу који није намијењен само једној станици или појединим станицама;
148. "горња граница базе облака (плафон)" (*Ceiling*) је висина доње границе најнижег слоја облака изнад земље или воде испод 6 000 m (20 000 ft) који покрива више од половине неба;
149. "граница важења одобрења" (*Clearance Limit*) је тачка до које је ваздухоплов добио АТС одобрење;
150. "база облака" (*Cloud Base*) је висина базе најнижег посматраног или прогнозираног елемента облака у близини аеродрома или оперативне површине или унутар одређеног подручја операција, која се уобичајено мјери изнад надморске висине аеродрома или, у случају операција изнад мора, изнад средњег нивоа мора;
151. "комплетност" (*Completeness*) је степен поузданости, у вези са подацима, да су сви подаци који су потребни за предвиђену намјену пружени;
152. "ниво поузданости" (*Confidence Level*) је вјероватноћа да се стварна вриједност параметра налази унутар одређеног интервала око његове процијењене вриједности;
153. "конференцијска комуникација" (*Conference Communications*) су средства комуникације која омогућавају да се истовремено између три или више локација одвија директан разговор;
154. "контролисана зона" (*Control Zone*) је контролисани ваздушни простор који се простире од земље до одређеног нивоа у висину;
155. "контролисани аеродром" (*Controlled Aerodrome*) је аеродром на којем се пружа услуга контроле ваздушног саобраћаја аеродромском саобраћају;
156. "контролисани ваздушни простор" (*Controlled Airspace*) је ваздушни простор одређених димензија у којем је обезбијеђена услуга контроле ваздушног саобраћаја у складу са класификацијом ваздушног простора;
157. "контролисани лет" (*Controlled Flight*) је сваки лет за који је потребно АТС одобрење;
158. "комуникација контролор-пилот путем везе за пренос података" (*Controller-Pilot Data Link Communication - CPDLC*) су средства комуникације између контролора ваздушног саобраћаја и пилота који користе везу за пренос података за АТС комуникацију;
159. "критично подручје" (*Critical Area*) је подручје одређених димензија око земаљске опреме за прецизни инструментални прилаз у којем би присуство возила или ваздухоплова проузроковало неприхватљиво ометање сигнала за навођење;
160. "ниво крстарења" (*Cruising Level*) је ниво лета одржан током значајног дијела лета;
161. "циклична провјера редунданције" (*Cyclic Redundancy Check - CRC*) је математички алгоритам примјењен на дигитално представљање података који обезбјеђује ниво поузданости од губитка или измјене података;
162. "опасна зона" (*Danger Area*) је ваздушни простор дефинисаних димензија унутар којег, у одређеним периодима, могу постојати активности опасне по летење ваздухоплова;
163. "тачност података" (*Data Accuracy*) је степен подударња између предвиђене или измјерене вриједности и стварне вриједности;
164. "површина на којој се прикупљају подаци" (*Data Collection Surface*) је одређена површина на којој се прикупљају подаци о препрекама или терену;
165. "интегритет ваздухопловних података" (*Data Integrity*) је степен поузданости да ваздухопловни подаци и њихове вриједности

- нису били изгубљени или промијењени од времена настанка или овлашћене измјене;
166. "атрибут податка" (*Data Item*) је појединачни атрибут комплетног скупа податка, којем је додијељена вриједност која дефинише његов тренутни статус;
167. "комуникација путем везе за пренос података" (*Data Link Communications*) је начин комуникације намијењен за размјену порука путем везе за пренос података;
168. "VOLMET у форми везе за пренос података (*data link*)" (*Data link-VOLMET - D-VOLMET*) је пружање рутинског метеоролошког извјештаја за аеродром (METAR), посебног метеоролошког извјештаја за аеродром (SPECI), TAF, SIGMET, специјалних извјештаја из ваздуха који нису обухваћени SIGMET и, ако је доступно, AIRMET путем везе за пренос података;
169. "креирање података" (*Data Origination*) је креирања новог појединачног податка са његовом припадајућом вриједношћу, промјена вриједности постојећег појединачног податка или брисање постојећег појединачног податка;
170. "спецификација производа података" (*Data Product Specification*) је детаљан опис скупа података или збирке скупова података заједно са додатним информацијама које ће омогућити да исти буду креирани, достављени до и коришћени од другог корисника;
171. "скуп података" (*Data Set*) је збирка података која се може идентификовати;
172. "податак" (*Datum*) је било која величина или ред величина које могу да служе као референца или основа за израчунавање других величина (ISO 19104);
173. "DETRESFA " је кодна ријеч која се користи за означавање фазе опасности;
174. "фаза опасности" (*Distress Phase*) је ситуација када постоји разлог за увјерење да ваздухоплову и путницима пријети озбиљна опасност и да се захтијева тренутна интервенција и помоћ;
175. "наредно одобрење" (*Downstream Clearance*) је одобрење које издаје ваздухоплову АТС јединица која тренутно не врши контролу над ваздухопловом;
176. "значајан саобраћај" (*Essential Traffic*) је контролисани саобраћај на који се примјењује раздвајање од стране контроле ваздушног саобраћаја, али који у односу на поједини контролисани лет није или неће бити раздвојен од другог контролисаног саобраћаја одговарајућим минималним раздвајањем;
177. "локални значајан саобраћај" (*Essential Local Traffic*) је сваки ваздухоплов, возило или особље који су на маневарској површини или близу ње, или саобраћај у области полијетања и почетног пењања или завршног прилаза, који може представљати опасност за предметни ваздухоплов;
178. "предвиђено вријеме доласка" (*Estimated Time Of Arrival*) је:
- (a) за IFR летове, предвиђено вријеме доласка ваздухоплова на позицију изнад одређене тачке, дефинисане реферисањем на конкретно навигационо средство, са које ваздухоплов намјерава започети поступак инструменталног прилаза или, ако такво навигационо средство не постоји у непосредној близини аеродрома, вријеме доласка ваздухоплова на позицију изнад аеродрома,
- (b) за летове у складу са правилима визуелног летења (VFR) је вријеме доласка на позицију изнад аеродрома;
179. "својство" (*Feature*) је апстракција појаве из стварног свијета;
180. "атрибут својства" (*Feature Attribute*) је карактеристика својства који има назив, тип податка и вриједност домена који је повезан с њим;
181. "тип својства" (*Feature Type*) је класа појава из стварног свијета са заједничким карактеристикама, а која чини основни ниво класификације у каталогу својстава;
182. "завршни прилаз" (*Final Approach*) је дио поступка инструменталног прилаза који:
- (a) почиње на утврђеном фиксу или тачки или, уколико такав фикс или тачка завршног прилаза нису одређени, на било којем од следећих мјеста:
- (i) на крају последњег процедуралног, основног или долетног заокрета прилазне процедуре, уколико је одређена;
- (ii) на тачки прикључења последњој утврђеној путањи утврђеној у процедури прилаза;
- (b) завршава у тачки у околини аеродрома са које слијетање може бити обављено или започета процедура неуспјелог прилаза;
183. "зона информисања у лету" (*Flight Information Zone*) је ваздушни простор одређених димензија у којем се пружају аеродромске услуге информисања у лету и услуге узбуњивања за аеродромски саобраћај;
184. "услуге пројектовања поступака/процедура летења" (*Flight Procedure Design Services*) су услуге пројектовања, документовања, валидације, одржавања и периодичне провере поступака/процедура летења неопходних за безбједност, регуларност и ефикасност ваздушне пловидбе;
185. "пројектант поступка за летење" (*Flight Procedure Designer*) је квалификовано лице које врши пројектовање, документовање, валидацију, континуирано одржавање и периодични преглед поступака летења;
186. "поступак летења" (*Flight Procedure*) је скуп унапријед утврђених летачких маневара чија је сврха да их пилот прати, а објављени су у електронском, штампаном и/или дигиталном облику. Поступак/процедура летења се обавља или у складу са правилима инструменталног летења (IFR) или са правилима визуелног летења (VFR);
187. "план лета" (*Flight Plan*) је одређена информација која се доставља АТС јединицама, а односи се на намјеравани лет или дио лета ваздухоплова;
188. "видљивост у лету" (*Flight Visibility*) је видљивост из пилотске кабине у правцу кретања ваздухоплова;

189. "формат" (*Format*) је структура атрибута података, записа и докумената датотека у складу са стандардима, спецификацијама или захтјевима у погледу квалитета података;
190. "геоид" (*Geoid*) је површина једнаких потенцијала (еквипотенцијална површина) у пољу Земљине гравитације која се поклапа са мирном површином средњег нивоа мора (MSL) континуирано продуженом кроз континенте;
191. "ундулација геоида" (*Geoid undulation*) је удаљеност геоида изнад (позитивна) или испод (негативна) у односу на математички референтни елипсоид;
192. "раван понирања" (*Glide path*) је профил понирања за вертикално навођење током завршног прилаза;
193. "видљивост при земљи" (*Ground Visibility*) је видљивост на аеродрому коју је утврдила овлашћена стручна особа;
194. "курс лета" (*Heading*) је правац уздужне осе ваздухоплова, обично изражен у степенима у односу на сјевер (прави, магнетни, компасни или на координатној мрежи);
195. "хелидром" (*Heliport*) је одређена површина на земљи или објекту намијењен у потпуности или дјелимично за долазак, одлазак и кретање хеликоптера на површини;
196. "класификација интегритета" (*Integrity Classification*) је класификација заснована на потенцијалном ризику који произилази из коришћења оштећених података, уз разликовање рутинских, битних и критичних података;
197. "међународна NOTAM канцеларија" (*International NOTAM Office (NOF)*) је канцеларија коју успоставља држава у сврху размјештања NOTAM на међународном нивоу;
198. "тачка чекања/холдинга" (*Holding Fix*) је географска локација која служи као референтна тачка за поступак чекања;
199. "поступак чекања" (*Holding Procedure*) је унапријед утврђени маневар у сврху задржавања ваздухоплова унутар одређеног ваздушног простора у очекивању даљег АТС одобрења;
200. "идентификација" (*Identification*) је ситуација када се индикација позиције одређеног ваздухоплова види на монитору за приказ ситуације и позитивно је идентификована;
201. "правила инструменталног летења" (*Instrument Flight Rules*) су правила која дозвољавају да ваздухоплов који је опремљен погодном навигационом опремом одговарајућом за предвиђену руту лети у складу са примјењивим захтјевима за ваздухопловне операције;
202. "INCERFA" је кодна ријеч која се користи за означавање фазе неизвјесности;
203. "операције инструменталног прилаза" (*Instrument Approach Operations*) је прилаз за слијетање помоћу инструменталних за навигационо навођење заснованих на поступку инструменталног прилаза. Постоје двије методе извођења операција инструменталног прилаза:
- (a) операција дводимензионалног (2D) инструменталног прилаза у којој се примјењује само бочно навигационо навођење,
- (b) операција тродимензионалног (3D) инструменталног прилаза у којој се примјењују бочно и вертикално навигационо навођење;
204. "поступак инструменталног прилаза" (*Instrument Approach Procedure – IAP*) је низ унапријед одређених маневара ваздухоплова који се изводе према инструментима у ваздухоплову и који обезбјеђују одређену удаљеност од препрека, почевши од тачке почетног прилаза или, ако је то примјењиво, од почетка одређене путање за долазак, до тачке са које је могуће извршити слијетање, а ако слијетање није извршено, до позиције на којој се примјењују критеријуми надвисивања препрека у чекању или на рути. Поступци инструменталног прилаза се класификују на следећи начин:
- (a) поступак непрецизног прилаза (*Non-precision approach – NPA*): Поступак инструменталног прилаза намијењен за операције 2D инструменталног прилаза тип А,
- (b) поступак прилаза са вертикалним навођењем (*Approach procedure with vertical guidance – APV*): Поступак инструменталног прилаза са навигацијом заснованом на перформансама (PBN), намијењен за операције 3D инструменталног прилаза тип А;
- (c) "поступак прецизног прилаза - PA" (*precision approach (PA) procedure*) је поступак инструменталног прилаза заснован на навигационим системима (ILS, MLS, GLS и SBAS Cat I) намијењен за операције 3D инструменталног прилаза Типа А или В;
205. "инструментални метеоролошки услови" (*Instrument Meteorological Conditions - IMC*) су метеоролошки услови изражени терминима видљивост, удаљеност од облака и горња граница базе облака/плафон, мањи од минимума утврђених за визуелне метеоролошке услове;
206. "операције у условима смањене видљивости - LVO" (*Low Visibility Operations – LVOs*) су операције прилаза или полијетања на полетно-слетној стази на којој је било који RVR мањи од 550 m или вожња на аеродрому на ком је било који RVR мањи од 550 m;
207. "маневарска површина" (*Manoeuvring*) је дио аеродрома који се користи за полијетање, слијетање или вожњу ваздухоплова, изузев платформе;
208. "метаподаци" (*Metadata*) су подаци о подацима;
209. "оперативна површина" (*Movement Area*) је дио аеродрома одређен за полијетање, слијетање и вожњу ваздухоплова који се састоји од маневарске површине и платформе/платформи;
210. "навигационо средство" (*Navigation Aid*) је уређај или систем изван ваздухоплова који производи електромагнетне сигнале које користе навигациони системи у ваздухоплову са циљем одређивања положаја или навођења дуж путање лета;
211. "мод секундарног надзорног радара" (*Mode Secondary Surveillance Radar - SSR*) је конвенционални идентификатор повезан са посебним функцијама интерогационих сигнала које емитује SSR интерогатор. Постоје четири

- мода утврђена у ICAO Анексу 10: А, С, S и комбиновани;
212. "паралелне или приближно паралелне полетно-слетне стазе" (*Near-Parallel Runways*) су полетно-слетне стазе које се не сијеку и чије продужене осе имају угао конвергенције/дивергенције од 15° степени или мање;
213. "вођа ваздухоплова" (*Pilot-in-Command*) је пилот којег одреди оператор, или у случају генералне авијације, власник, да управља и који је задужен за безбједно извођење лета;
214. "позиција" (*Position*) је, у географском контексту, скуп координата (географска дужина и ширина) референтних према математичком референтном елипсоиду, којим се дефинише положај тачке на површини Земље;
215. "означавање позиције" (*Position Indication*) је визуелно означавање, на монитору за приказ ситуације у облику симбола или у неком другом несимболичном облику, или обоје, чија је сврха означавање позиције ваздухоплова, возила на аеродрому или другог објекта;
216. "висина по притиску" (*Pressure-Altitude*) је атмосферски притисак изражен кроз апсолутну висину која одговара том притиску у стандардној атмосфери;
217. "примарни радар" (*Primary Radar*) је радарски систем који користи рефлектоване радио сигнале;
218. "штампане комуникације" (*Printed Communications*) су комуникације које аутоматски обезбјеђују трајни штампани запис свих порука на сваком терминалу у систему а које пролазе кроз такав систем;
219. "забрањена зона" (*Prohibited Area*) је ваздушни простор дефинисаних димензија изнад земље или територијалних вода неке државе у којем је летење ваздухоплова забрањено;
220. "радио-навигациона услуга" (*Radio Nvigation Service*) је услуга која пружа информације за навођење или податке о позицији за ефикасне и безбједне операције ваздухоплова, уз подршку једног или више радио-навигационих средстава;
221. "радио-телефонија" (*Radiotelephony*) је облик радио-комуникације првенствено намијењен размјени информација путем говора;
222. "спецификација потребних комуникационих перформанси" (*Required Communications Performance Specification or RCP*) је скуп захтјева за пружање АТС услуга, припадајућу земаљску опрему, могућности ваздухоплова и операције потребне за подршку комуникација заснованих на перформансама;
223. "спецификација захтијеваних надзорних перформанси" или "RSP спецификација" (*Required Surveillance Specification or RSP Specification*) је скуп захтјева за пружање АТС услуга, припадајућу земаљску опрему, перформансе ваздухоплова и операције потребне за подршку надзора заснованог на перформансама;
224. "резолюција" (*Resolution*) је број јединица или цифара помоћу којих се измјерена или израчуната вриједност изражава и користи;
225. "ограничена зона" (*Restricted Area*) је дио ваздушног простора дефинисаних димензија, изнад земље и територијалних вода неке државе, унутар којег је летење ваздухоплова ограничено у складу са одређеним условима;
226. "етапа руте" (*Route Stage*) је рута или дио руте на којој нема међуслијетања;
227. "полетно-слетна стаза у употреби" (*Runway-in-Use*) је полетно-слетна стаза или стазе које у одређеном тренутку јединица за пружање услуга у ваздушном саобраћају сматра најпогоднијом за употребу за типове ваздухоплова чије се слијетање или полијетање очекује на предметном аеродрому. Одвојене полетно-слетне стазе или више њих могу се одредити као полетно-слетне стазе у употреби за ваздухоплове у доласку и ваздухоплове у одласку;
228. "секундарни радар" (*Secondary Radar*) је радарски систем у којем радио сигнал емитован са радара активира емитовање радио сигнала са друге станице;
229. "секундарни надзорни радар" (*Secondary Surveillance Radar - SSR*) је надзорни радарски систем који користи примопредајнике и пријемнике (интреогаторе) и транспондере;
230. "осјетљиво подручје" (*Sensitive Area*) је подручје које се протеже изван критичног подручја, у којем паркирање или кретање ваздухоплова или возила утиче на сигнал за навођење у мјери да може изазвати неприхватљиво омстање за ваздухоплов који тај сигнал користи;
231. "SNOWTAM" је посебно издање NOTAM у стандардном формату, а које садржи извјештај о стању површина за кретање ваздухоплова којим се извјештава о опасним условима и о престанку таквих услова узрокованих присушношћу снијега, леда, бљузгавице, поледице или воде са снијегом, бљузгавицом, ледом или поледицом на оперативној површини;
232. "значајна тачка" (*Significant Point*) је специфична географска локација која се користи у дефинисању АТС руте или путање лета ваздухоплова и за друге навигационе и АТС сврхе;
233. "монитор за приказ ситуације" (*Situation Display*) је електронски уређај са екраном на којем се виде позиција и кретање ваздухоплова и друге информације по потреби;
234. "рута стандардног инструменталног доласка" (*Standard Instrument Arrival (STAR) Route*) је утврђена рута за доласак у складу са правилима инструменталног летења која повезује значајну тачку, обично на АТС рути, са тачком на којој се може започети објављени поступак инструменталног прилаза;
235. "рута стандардног инструменталног одласка" (*Standard Instrument Departure (SID) Route*) је утврђена рута за одласак у складу са правилима инструменталног летења која повезује аеродром са одређеном значајном тачком, обично на одређеној АТС рути, на којој почиње рутна фаза лета;
236. "специјални VFR лет" (*Special VFR flight*) је VFR лет одобрен од АТС за извођење у контролисаној зони у метеоролошким условима испод VMC;

237. "вожења ваздухоплова по земљи/рулање" (**Taxiing**) је кретање ваздухоплова на површини аеродрома уз употребу сопственог погона, искључујући полијетање и слијетање;
238. "стаза за вожњу/рулна стаза" (**Taxiway**) је одређена стаза на аеродрому на земљи, намијењена за вожењу ваздухоплова и међусобно повезивање једног дијела аеродрома са другим;
239. "завршна контролисана област" (**Terminal Control Area - TMA**) је контролисана област која се уобичајено успоставља на мјесту гдје се сливају ATS руте у близини једног или више великих аеродрома;
240. "благовременост" (**Timeliness**) је, у односу на податке, степен поузданости да су ти подаци примјешиви у периоду њихове намјераване употребе;
241. "сљедивост" (**Traceability**) је, у односу на податке, степен до којег систем или производ података је у стању да пружа запис о промјенама тог производа, који ствара траг у сврху провјере и који се може пратити од крајњег корисника до стране која је извор податка;
242. "путања" (**Track**) је пројекција путање ваздухоплова у односу на површину земље чији је правац у било којој тачки обично изражен у степенима у односу на сјевер (стварни, магнетни или координатни);
243. "информација о саобраћају" (**Traffic Information**) је информација коју издаје ATS јединица као упозорење пилоту на други познати или посматрани саобраћај који може бити у близини положаја ваздухоплова или планиране руте лета и да помогне пилоту да избјегне судар;
244. "тачка преноса одобрења контроле ваздушног саобраћаја" (**Transfer of Control Point**) је дефинисана тачка смјештена дуж путање лета ваздухоплова, на којој се одговорност за пружање АТС услуга ваздухоплову преноси са једне АТС јединице или контролорске позиције на другу;
245. "јединица преноса" (**Transferring Unit**) је АТС јединица у процесу преноса одговорности за пружање АТС услуга ваздухоплову, сљедећој АТС јединици на рути лета;
246. "прелазна апсолутна висина" (**Transition Altitude**) је апсолутна висина на којој, односно, испод које се вертикална позиција ваздухоплова изражава у виду апсолутне висине (мјерена на основу QNH притиска);
247. "прелазни слој" (**Transition Layer**) је ваздушни простор између прелазне апсолутне висине и прелазног нивоа;
248. "прелазни ниво" (**Transition level**) је први ниво лета изнад прелазне апсолутне висине који се може користити;
249. "валидација" (**Validation**) је, у односу на податке, процес којим се обезбјеђује да подаци испуњавају захтјеве за одређену примјену или намјеравану употребу;
250. "провјера" (**Verification**) је, у односу на податке, оцјена излазних података из поступка обраде ваздухопловних података како би се обезбиједила исправност и досљедност у односу на улазне податке и примјешиве стандарде, правила и конвенције употребљене у том поступку;
251. "фаза неизвјесности" (**Uncertainty Phase**) је ситуација када постоји неизвјесност у погледу безбједности ваздухоплова и путника;
252. "слободни балон без посаде" (**Unmanned Free Balloon**) је ваздухоплов лакши од ваздуха, без моторног погона, без посаде, у слободном лету;
253. "векторисање" (**Vectoring**) је навигационо навођење ваздухоплова давањем одређених курсева лета, на основу употребе АТС надзорног система;
254. "лет који се изводи по правилима визуелног летења - VFR лет" (**VFR flight**) је лет који се обавља према правилима за визуелно летење;
255. "визуелни прилаз" (**Visual Approach**) је прилаз ваздухоплова током IFR лета, када дио инструменталног прилаза или цијели инструментални прилаз (IAP) није довршен, а операција прилаза је изведена помоћу визуелних референци у односу на терен;
256. "визуелни метеоролошки услови" (**Visual Meteorological Conditions - VMC**) су метеоролошки услови изражени као видљивост, растојање од облака и горња граница базе облака, једнаки или већи од утврђених минимума;
257. "VOLMET" (**VOLMET**) су метеоролошке информације за ваздухоплове у лету;
258. "VOLMET емитовање" (**VOLMET broadcast**) је пружање, према потреби, актуелних извјештаја METAR, SPECI, TAF и SIGMET непрекидним и понављајућим говорним радио-дифузним емитовањем;
259. "тачка на рути" (**Waypoint**) је специфична географска локација која се користи за дефинисање обласне навигационе руте или ваздушног пута ваздухоплова који користи RNAV. Тачке на рути, одређују се као:
- (a) тачка необавезног прелета (**fly-by waypoint**) – путна навигациона тачка за коју је потребан претходни заокрет како би се омогућило тангенцијално спајање са сљедећим сегментом на рути или поступку, или
 - (b) тачка обавезног прелета (**fly-over waypoint**) – путна навигациона тачка на којој се започиње заокрет како би се омогућило спајање са сљедећим сегментом на рути или процедури;
264. "осматрачница вулкана" (**Volcano observatory**) је пружалац услуге којег је одабрао надлежни орган и који осматра активност неког вулкана или више вулкана и своја опажања доставља договореном скупу прималаца у ваздухопловном сектору;
265. "језик за означавање географских података - GML" (**Geography Markup Language - GML**) је стандард за кодирање Отвореног геопросторног конзорцијума (**Open Geospatial Consortium - OGC**);
266. "Центар за свемирске метеоролошке појаве" (**Space Weather Centre - SWXC**) је центар који прати и пружа информације о свемирским метеоролошким појавама за које се очекује да ће имати утицаја на високо фреквентну радио-

комуникацију, сателитску комуникацију и навигационе и надзорне системе који су засновани на GNSS и/или представљају ризик од радиоактивног зрачења за особе које се налазе у ваздухоплову.

АНЕКС II

ЗАХТЈЕВИ ЗА НАДЛЕЖНЕ ОРГАНЕ – НАДЗОР УСЛУГА И ДРУГИХ МРЕЖНИХ ФУНКЦИЈА АТМ

(Дво - АТМ/АNS.АR)

Поддио А – ОПШТИ ЗАХТЈЕВИ

АТМ/АNS.АR.А.001 Подручје примјене

Овај анекс утврђује захтјеве за управни поступак и систем управљања који се примјењују на ВНДСА која је одговорна за сертификацију, надзор и обезбјеђивање примјене прописа у односу на примјену захтјева из анекса III до XIII од стране пружаоца услуга у складу са чланом 10. овог правилника.

АТМ/АNS.АR.А.005 Задачи сертификације, надзора и обезбјеђивање примјене прописа

- (a) ВНДСА извршава задатке сертификације, надзора и обезбјеђивање примјене прописа у вези са примјеном захтјева примјењивих на пружаоце услуга, прати безбједно пружање њихових услуга и провјерава јесу ли примјењиви захтјеви испуњени.
- (b) ВНДСА утврђује и извршава своје одговорности везане за сертификацију, надзор и обезбјеђивање примјене прописа на начин којим се обезбјеђује:
 - (1) да постоји конкретна одговорност за примјену сваке одредбе овог правилника;
 - (2) да је упозната са механизмима надзора безбједности и њиховим резултатима;
 - (3) да постоји размјена релевантних информација између ВНДСА и других надлежних органа.

ВНДСА врши редовно преиспитивање споразума о надзору пружаоца услуга у ваздушној пловидби у функционалним блоковима ваздушног простора (FAB) који се простиру преко ваздушних простора који су у надлежности више од једне државе чланице FAB, као и практичне примјене тих споразума, посебно имајући у виду постигнути безбједносни učinak пружалаца услуга под њиховим надзором.

- (c) ВНДСА успоставља механизме координације са другим надлежним органима у погледу пријављених промјена у функционалним системима који укључују пружаоце услуга обухваћене надзором других надлежних органа. Ти механизми координације обезбјеђују дјелотворан избор и провјеру тих пријављених промјена, у складу са наведеним под АТМ/АNS.АR.С.025.

АТМ/АNS.АR.А.010 Документација о сертификацији, надзору и примјени прописа

ВНДСА ставља на располагање све релевантне законске прописе, стандарде, правила, техничке документе и друге повезане документе свом особљу како би обављали своје задатке и извршавали послове из својих одговорности.

АТМ/АNS.АR.А.015 Начини усклађивања

- (a) ЕАСА развија прихватљиве начине усклађивања (АМС) која могу да се користе за успостављање усклађености са захтјевима утврђеним у овом правилнику. Када постоји усклађеност са АМС, испуњени су захтјеви утврђени у овом правилнику.
- (b) За успостављање усклађености са овим правилником могу се користити алтернативни начини усклађивања (AltMOC).

- (c) ВНДСА успоставља систем за досљедну евалуацију свих AltMOC које примјењују ВНДСА и пружаоци услуга који су предмет надзора, који омогућавају успостављање усклађености са захтјевима из овог правилника.

- (d) ВНДСА процјењује све AltMOC које предложе пружаоци услуга у складу са АТМ/АNS.ОR.А.020, анализирањем достављене документације и, уколико сматра неопходним, спровођењем надзора над пружаоцем услуга.

Када ВНДСА утврди да су AltMOC довољни за обезбјеђење усклађености са примјењивим захтјевима из овог правилника, без непотребног одлагања:

- (1) обавјештава подносиоца захтјева да се AltMOC могу спровести и, по потреби, мијења и допуњава сертификат подносиоца захтјева;
- (2) обавјештава ЕАСА о њиховом садржају, укључујући копије цјелокупне релевантне документације;
- (3) *брисано (није примјењиво).*

- (e) Када ВНДСА користи AltMOC како би постигла усклађеност са овим правилником:

- (1) ставља их на располагање свим пружаоцима услуга која су предмет њеног надзора;
- (2) обавјештава ЕАСА у складу са чланом 21. овог правилника.

ВНДСА доставља ЕАСА комплетан опис AltMOC, укључујући сваку ревизију поступака и процедура која може да буде релевантна, као и процјену којом се доказује да су испуњени захтјеви из овог правилника.

АТМ/АNS.АR.А.020 Извјештавање ЕАСА

- (a) ВНДСА, у складу са чланом 21. овог правилника, обавјештава ЕАСА у случају сваког значајног проблема са примјеном овог правилника.

Не доводећи у питање пропис којим се уређује извјештавање о догађајима у цивилном ваздухопловству Босне и Херцеговине, ВНДСА доставља ЕАСА информације од значаја за безбједност, које произилазе из пријава догађаја које је ВНДСА запримила и ускладиштила у базу података о инцидентима из члана 16. став (1) наведеног прописа.

АТМ/АNS.АR.А.025 Тренутна реакција на безбједносни проблем

- (a) Не доводећи у питање пропис којим се уређује извјештавање о догађајима у цивилном ваздухопловству Босне и Херцеговине, ВНДСА спроводи систем одговарајућег прикупљања, анализе и ширења безбједносних информација.

- (b) *брисано (није примјењиво)*

- (c) Након пријема информација које су наведене под (a), ВНДСА предузима одговарајуће мјере како би ријешила безбједносни проблем, укључујући издавање наредби о безбједности ваздушне пловидбе у складу са АТМ/АNS.АR.А.030.

- (d) О мјерама које су предузете у складу са наведеним под (c), ВНДСА обавјештавају дотични пружаоци услуга који требају бити усклађени са њима, у складу са АТМ/АNS.ОR.А.060. У складу са чланом 21. овог правилника, ВНДСА обавјештава ЕАСА о овим мјерама.

ATM/ANS.AR.A.030 Наредбе о безбједности ваздушне пловидбе

- (a) ВНДСА доноси наредбу о безбједности ваздушне пловидбе када у функционалном систему утврди постојање околности које угрожавају безбједност ваздушне пловидбе које захтијевају тренутно дјеловање са циљем ублажавања уоченог ризика.
- (b) Наредба о безбједности ваздушне пловидбе се просљеђује предметним пружаоцима услуга и садржи минимално сљедеће информације:
- (1) околности које угрожавају безбједност ваздушне пловидбе;
 - (2) идентификацију угроженог функционалног система;
 - (3) потребне мјере и њихово образложење;
 - (4) рок за извршење захтијеваних мјера;
 - (5) датум њеног ступања на снагу.
- (c) У складу са чланом 21. овог правилника, ВНДСА доставља примјерак наредбе о безбједности ваздушне пловидбе ЕАСА и свим другим надлежним властима на које она може утицати.
- (d) ВНДСА провјерава усклађеност пружаоца услуга с примјенивим наредбама о безбједности ваздушне пловидбе.

Подно В – УПРАВЉАЊЕ (АТМ/АНС.АР.В)**АТМ/АНС.АР.В.001 Систем управљања**

- (a) ВНДСА успоставља и одржава систем управљања, који минимално обухвата сљедеће елементе:
- (1) документовану политику, поступке/процедуре како би описала своју организацију, начине и методе за постизање усклађености са овим правилником и Анексом XIV овог правилника у односу на обавезу спровођења задатака сертификације, надзора и обезбјеђивања примјене прописа у складу са овим правилником. Процедуре су ажурне и служе као основни радни документи у оквиру ВНДСА за све припадајуће задатке;
 - (2) довољан број особља, укључујући инспекторе који извршавају своје задатке и испуњавају своје одговорности у складу са овим правилником. Ово особље је квалификовано да извршава додијелене задатке и има потребно знање, искуство, почетну, обуку на радном мјесту и обуку за обнављање знања како би се обезбиједила стална стручност. Постоји успостављен систем за планирање располагања особљем, како би се обезбиједило одговарајуће извршење свих припадајућих задатака;
 - (3) одговарајућу опрему, просторије и смештај за извршење додијелених задатака;
 - (4) процес за праћење усклађености система управљања са релевантним захтјевима и адекватности поступака и процедура, укључујући успостављање процеса интерних провјера/аудита и процеса управљања безбједносним ризицима. Праћење усклађености обухвата систем повратних информација вишем руководству ВНДСА о налазима утврђеним током интерних провјера/audit, како би се обезбиједило спровођење корективних мјера према потреби;
 - (5) лице или групу лица који су одговорни вишем руководству ВНДСА за процес праћења усклађености.

- (b) ВНДСА именује једно или више лица са свеобухватном одговорношћу за управљање релевантним задацима, за сваку област активности која је дио система управљања.
- (c) ВНДСА успоставља процедуре за учествовање у размјени свих неопходних информација и помоћи осталим надлежним властима које су у питању, укључујући сљедеће:
- (1) информације о свим релевантним налазима и активностима из повратних надзора које се предузимају као резултат надзора лица и организација које обављају активности на територији Босне и Херцеговине, али су сертифицирани од стране надлежне власти друге државе ЕАСА; и
 - (2) информације добијене на основу обавезног и добровољног извјештавања о догађајима како је то утврђено у ATM/ANS.OR.A.065.
- (d) Копије процедура које се односе на систем управљања и њихове измене и допуне су на располагању ЕАСА за потребе стандардизације.

АТМ/АНС.АР.В.005 Додјела задатака квалификованим субјектима

- (a) ВНДСА може квалификованим субјектима да додијели своје задатке који се односе на сертификацију или надзор над пружаоцем услуга дефинисане овим правилником, осим самог издавања сертификата. Када додјељује такве задатке, ВНДСА обезбјеђује да има:
- (1) успостављен систем за иницијалну и сталну процјену да је квалификован субјект усклађен са овим правилником. Овај систем и резултати процјене се документују;
 - (2) успостављен документован споразум са квалификованим субјектом, обострано одобрен од стране одговарајућег нивоа руководства, који јасно дефинише:
 - (i) задатке које треба извршити;
 - (ii) изјаве, извјештаје и записе које треба обезбиједити;
 - (iii) техничке услове који треба да буду испуњени у извршавању оваквих задатака;
 - (iv) одговарајуће покриће од одговорности за штету;
 - (v) заштиту информација које су добијене при извршавању оваквих задатака.
- (b) ВНДСА обезбјеђује да процес интерних провјера и процес управљања безбједносним ризицима, који се захтијевају у ATM/ANS.AR.V.001(a)(4) овог правилника, обухвате све задатке сертификације или надзора, који се спроводе у њено име.

АТМ/АНС.АР.В.010 Промјене у систему управљања

- (a) ВНДСА има успостављен систем за утврђивање промјена које имају утицаја на њене могућности за извршавање задатака и одговорности у складу са овим правилником, Законом о ваздухопловству Босне и Херцеговине ("Службени гласник БиХ", бр. 39/09 и 25/18) и другим важећим прописима. Овај систем јој омогућава да предузима активности, према потреби, како би обезбиједила да систем управљања остане одговарајући и ефективан.
- (b) ВНДСА благовремено ажурира свој систем управљања у складу са било каквом промјеном овог правилника и других прописа који регулишу ову област, како би се обезбиједила његова ефективна примјена.

- (c) ВНДСА обавјештава ЕАСА, у складу са чланом 21. овог правилника, о промјенама које утичу на њену могућност за спровођење задатака и извршавање одговорности у складу са овим правилником и другим прописима који регулишу ову област.

АТМ/АНС.АР.В.015 Чување записа

- (a) ВНДСА успоставља систем чувања записа који омогућава одговарајуће складиштење, могућност приступа и поуздану следљивост:
- (1) документованих политика и процедура система управљања;
 - (2) обука, квалификација и овлашћења особља како се захтијева у АТМ/АНС.АР.В.001(а)(2);
 - (3) додјеливања задатака, који обухватају елементе који се захтијевају у АТМ/АНС.АР.В.005, као и детаље додјеливаних задатака;
 - (4) сертификације и/или давања изјава;
 - (5) именовање пружалаца услуга у ваздушном саобраћају и метеоролошких услуга, према потреби;
 - (6) сертификације и надзора пружалаца услуга који пружају услуге на територији Босне и Херцеговине, а сертификовани су од стране надлежног органа друге државе чланице или ЕАСА, како је договорено између ових органа;
 - (7) евалуације и обавјештавања ЕАСА о АИТМОС, у складу са чланом 21. овог правилника, које су предложили пружаоци услуга и процјене алтернативних начина усклађивања, које користи сама ВНДСА;
 - (8) усклађености пружаоца услуга са примјењивим захтјевима из овог правилника након издавања сертификата или, када је то примјењиво, подношења изјаве, укључујући извјештаје о свим надзорима, налазе, корективне активности и рокове за њихово извршење, запажања, као и друге записе које се тичу безбједности;
 - (9) предузетих мјера принудног извршења;
 - (10) безбједносних информација, наредби о безбједности ваздушне пловидбе и накнадних мјера;
 - (11) коришћења одредаба о изузећу и/или одступању у складу са прописом којим се уређују изузећа и одступања од примјене одредаба прописа или дијела прописа који доноси Дирекција за цивилно ваздухопловство Босне и Херцеговине.
- (b) ВНДСА успоставља и ажурира листу свих сертификата издатих пружаоцима услуга и запримљених изјава.
- (c) Сви записи се чувају најмање пет година након престанка важења сертификата или повлачења изјаве у складу са примјењивим прописом којим се уређује заштита личних података Босне и Херцеговине.

Подно С – НАДЗОР, СЕРТИФИКАЦИЈА И ОБЕЗБЈЕЂИВАЊЕ ПРИМЈЕНЕ ПРОПИСА (АТМ/АНС.АР.С)

АТМ/АНС.АР.С.001 Праћење достигнутог нивоа безбједности

- (a) ВНДСА редовно прати и процјењује достигнути ниво безбједности пружалаца услуга над којим спроводи надзор.
- (b) ВНДСА користи резултате праћења достигнутог нивоа безбједности пружалаца услуга, нарочито спровођењем надзора заснованог на ризику.

АТМ/АНС.АР.С.005 Сертификација, изјава и провјера усклађености пружаоца услуга са захтјевима

- (a) У оквиру АТМ/АНС.АР.В.001(а)(1), ВНДСА успоставља процес којим провјерава:
- (1) усклађеност пружаоца услуга са примјењивим захтјевима утврђенима у анексима III до XIII овог правилника и свим примјењивим условима који се прилагају уз сертификат прије издавања сертификата. Сертификат се издаје у складу са Додатком 1 овог анекса;
 - (2) усклађеност са свим обавезама које се тичу безбједности наведеним у акту о именовању издатим у складу са релевантном одредбом прописа којим се дефинише пружање услуга у ваздушној пловидби у Јединственом европском небу;
 - (3) сталну усклађеност са примјењивим захтјевима пружалаца услуга над којим спроводи надзор;
 - (4) спровођење циљева безбједности, безбједносних захтјева и других услова који се односе на безбједност наведених у изјави о верификацији система, укључујући све релевантне изјаве о усклађености саставних дијелова система или њиховој погодности за употребу које су издате у складу са прописом којим се дефинише интероперабилност Европске мреже за управљање ваздушним саобраћајем;
 - (5) Спровођење наредби о безбједности ваздушне пловидбе, корективних активности и мјера принудног извршења.
- (b) Процес наведен под (a):
- (1) заснива се на документованим поступцима;
 - (2) подржан је документацијом чија је посебна намјена да обезбједи упутства и смјернице особљу које је одговорно за сертификацију, надзор и обезбјеђивање примјене прописа;
 - (3) пружа предметним организацијама показатеље резултата активности сертификације, надзора и обезбјеђивање примјене прописа;
 - (4) заснива се на стручним и инспекцијским надзорима које спроводи ВНДСА;
 - (5) у вези са сертификованим пружаоцима услуга, пружа ВНДСА доказе потребне за даље поступање, укључујући мјере утврђене важећим прописима у Босни и Херцеговини, Законом о ваздухопловству Босне и Херцеговине ("Службени гласник БиХ", бр. 39/09 и 25/18), прописом којим се уређује надзор у цивилном ваздухопловству Босне и Херцеговине и овим правилником у ситуацијама неусклађености са захтјевима;
 - (6) у вези са пружаоцима услуга који су дали изјаву, пружа ВНДСА доказе за предузимање, по потреби, корективних активности које могу укључивати и мјере за обезбјеђивање примјене прописа, укључујући, када је примјењиво, оне из државних прописа.

АТМ/АНС.АР.С.010 Надзор

- (a) ВНДСА, или квалификовани субјекти који поступају у име ВНДСА, спроводи стручни надзор у складу са чланом 9. овог правилника.
- (b) Стручни надзори из тачке (a):
- (1) пружају ВНДСА доказе о усклађености са примјењивим захтјевима и са аранжманима о имплементацији правила;

- (2) су независни од интерних провјера које спроводи пружалац услуга;
- (3) обухватају цјелокупне аранжмане о имплементацији правила или дијелове тих аранжмана, као и процесе или услуге;
- (4) утврђују:
 - (i) јесу ли аранжмани о имплементацији правила усклађени са примјењивим захтјевима;
 - (ii) јесу ли предузете мјере усклађене са аранжманима о имплементацији правила и примјењивим захтјевима;
 - (iii) да ли резултати предузетих мјера одговарају резултатима који се очекују у оквиру аранжмана о имплементацији правила.
- (c) На основу доказа са којима располаже, BHDCA прати сталну усклађеност пружаоца услуга којег надзире са примјењивим захтјевима овог правилника.

ATM/ANS.AR.C.015 Програм надзора

- (a) BHDCA успоставља и на годишњем нивоу ажурира програм надзора, узимајући у обзир специфичности пружаоца услуга, сложеност његових активности, резултате претходних поступака сертификације и/или надзора и који је заснован на процјени повезаних ризика. Програм укључује надзоре који:

- (1) обухватају све области потенцијале забринутости за безбједност, са нагласком на оне области у којима су утврђени проблеми;
- (2) обухватају све пружаоце услуга које BHDCA надзире;
- (3) обухватају средства која спроводи пружалац услуга како би обезбједио стручност особља;
- (4) обезбјеђују да се надзори спровode на начин који је сразмјеран нивоу ризика који произилази из дјелатности и пружених услуга пружаоца услуга; и
- (5) обезбјеђују да за пружаоце услуга под њеним надзором планирани надзорни циклус не буде дужи од 24 мјесеца.

Циклус планирања надзора може се скратити уколико постоји доказ да је смањен достигнути ниво безбједности организације.

Циклус планирања надзора може се продужити на највише 36 мјесеци уколико BHDCA у току претходна 24 мјесеца утврди да:

- (i) је пружалац услуга доказао ефективно идентификовање опасности везаних за безбједност ваздушне пловидбе и управљање повезаним ризицима;
- (ii) је пружалац услуга континуирано усклађен са захтјевима за управљање промјенама из ATM/ANS.OR.A.040 и ATM/ANS.OR.A.045;
- (iii) нису били подизани налази категорије 1;
- (iv) су све корективне активности биле спроведене у року који је прихваћен или продужен од стране BHDCA, као што је дефинисано у ATM/ANS.AR.C.050.

Циклус планирања надзора може се додатно продужити на највише 48 мјесеци уколико је, уз наведено, пружалац услуга успоставио, а BHDCA одобрила, ефективан систем сталног извјештавања BHDCA о достигнутом нивоу безбједности и усклађености пружаоца услуга са захтјевима садржаним у закону и прописима донесеним на основу њега.

- (6) обезбјеђују праћење спровођења корективних мјера;
- (7) су предмет консултација са пружаоцима услуга и предмет њиховог каснијег обавјештавања;
- (8) наводе предвиђени временски интервал надзора на различитим локацијама.
- (b) BHDCA, ако је потребно, може одлучити да промијени циљеве и обим претходно планираних стручних надзора, укључујући прегледе документације и додатне надзоре.
- (c) BHDCA одлучује који аранжмани, елементи, услуге, функције, физичке локације и активности ће бити предметом стручног надзора у утврђеном временском оквиру.
- (d) Документују се дата запажања и налази стручног надзора подигнути у складу са ATM/ANS.AR.C.050. Налази се поткрепљују доказима и утврђени су у односу на примјењиве захтјеве и њихове аранжмане о имплементацији правила на основу којих је провјера спроведена.
- (e) О спроведеном стручном надзору израђује се извјештај, укључујући податке о налазима и запажањима, и доставља се предметном пружаоцу услуга.

ATM/ANS.AR.C.020 Издавање сертификата

- (a) Поступајући у складу са захтјевима утврђеним у ATM/ANS.AR.C.005(a), након пријема захтјева за издавање сертификата пружаоцу услуга, BHDCA провјерава усклађеност пружаоца услуга са примјењивим захтјевима из овог правилника.
- (b) BHDCA може прије издавања сертификата захтијевати спровођење било којег стручног надзора, инспекције или процјене ако то сматра потребним.
- (c) Сертификат се издаје на неограничено вријеме. Привилегије за обављање активности чије је спровођење одобрено пружаоцу услуга наводе се у условима пружања услуга у прилогу сертификату пружаоца услуга.
- (d) Сертификат се не може издати ако постоје отворен(и) налаз(и) категорије 1. У изузетним случајевима, налаз(и) који није/нису налаз(и) категорије 1 се процјењује(у) и пружалац услуга их ублажава према потреби, а BHDCA прије издавања сертификата одобрава план корективних активности за затварање тих налаза.

ATM/ANS.AR.C.025 Промјене

- (a) Након пријема обавјештења о планираној промјени у складу са ATM/ANS.OR.A.045, BHDCA поступа у складу са ATM/ANS.AR.C.030, ATM/ANS.AR.C.035 и ATM/ANS.AR.C.040.
- (b) Након пријема обавјештења о планираној промјени у складу с ATM/ANS.OR.A.040(a)(2) за коју се захтијева претходно одобрење, BHDCA:
 - (1) провјерава, прије давања одобрења за промјену, усклађеност пружаоца услуга са примјењивим захтјевима;
 - (2) одмах предузима одговарајуће радње, не доводећи у питање могуће додатне мјере принудног извршења, ако пружалац услуга уведе промјене за које се захтијева претходно одобрење, а да није претходно прибавио одобрење од BHDCA наведено у под (1).
- (c) Како би се пружаоцу услуга омогућило увођење промјена у његов систем управљања и/или систем управљања безбједношћу, у зависности шта је

примјењиво, без претходног одобрења у складу са ATM/ANS.OR.A.040(b), BHDCA одобрава процедуру којом се дефинише обим таквих промјена и која описује како се обавјештава о тим промјенама и како ће се са њима управљати. У оквиру процеса континуираног надзора, BHDCA процјењује информације достављене уз обавјештење да би се проверила усклађеност предузетих активности са одобреним процедурама и примјењивим захтјевима. У случају неусклађености, BHDCA:

- (1) обавјештава пружаоца услуга о неусклађености и захтијева додатне активности за отклањање неусклађености;
- (2) у случају налаза категорије 1 и 2, поступа у складу са ATM/ANS.AR.C.050.

ATM/ANS.AR.C.030 Одобравање процедура управљања промјенама за функционалне системе

- (a) BHDCA преиспитује:
 - (1) процедуре управљања промјенама за функционалне системе и све битне измјене тих процедура које је доставио пружалац услуга у складу са ATM/ANS.OR.B.010(b);
 - (2) свако одступање од процедура из тачке (1) за конкретну промјену, када то захтијева пружалац услуга у складу са ATM/ANS.OR.B.010(c)(1).
- (b) BHDCA одобрава процедуре, измјене и одступања из тачке (a) ако утврди да су они потребни и довољни како би пружалац услуга доказао усклађеност са ATM/ANS.OR.A.045, ATM/ANS.OR.C.005, ATS.OR.205 и ATS.OR.210, у зависности од тога шта је примјењиво.

ATM/ANS.AR.C.035 Одлука о преиспитивању пријављене промјене у функционалном систему

- (a) Након пријема обавјештења у складу са ATM/ANS.OR.A.045(a)(1) или након пријема измијењене информације у складу са ATM/ANS.OR.A.045(b), BHDCA доноси одлуку о томе хоће ли или неће спровести преиспитивање те промјене. BHDCA у складу са том одлуком захтијева од пружаоца услуга све додатне потребне информације.
- (b) BHDCA утврђује потребу за преиспитавањем на основу специфичних, основаних/сврисходних и документованих критеријума који, минимално, обезбјеђују да пријављена промјена буде преиспитана ако је комбинација вјероватноће да је безбједносни аргумент сложен или непознат пружаоцу услуга и озбиљности могућих посљедица промјене значајна.
- (c) Када BHDCA одлучи о постојању потребе за преиспитивањем на основу других критеријума заснованих на ризику различитих од оних из тачке (b), ти критеријуми су специфични, основани и документовани.
- (d) BHDCA обавјештава пружаоца услуга о својој одлуци да преиспита пријављену промјену у функционалном систему и доставља пружаоцу услуга, на његов захтјев, образложење о томе.

ATM/ANS.AR.C.040 Преиспитивање пријављених промјена у функционалном систему

- (a) Када BHDCA преиспитује аргументе за пријављену промјену она:
 - (1) процјењује неоспорност достављених аргумената у односу на ATM/ANS.OR.C.005(a)(2) или ATS.OR.205(a)(2);
 - (2) координише по потреби своје активности с другим надлежним органима.

- (b) BHDCA:
 - (1) одобрава аргументе из тачке (a)(1), уз одређене услове када је то примјењиво, ако се докаже да су они неоспорни, и о томе обавјештава пружаоца услуга; или
 - (2) одбија аргументе из тачке (a)(1) и обавјештава о томе пружаоца услуга прилажући образложење.

ATM/ANS.AR.C.045 Изјаве пружалаца услуга информисања у лету

- (a) Након пријема изјаве пружаоца услуга информисања у лету о намјери пружања таквих услуга, BHDCA проверава да та изјава садржи све информације захтијеване у ATM/ANS.OR.A.015 и потврђује пружаоцу услуга пријем изјаве.
- (b) Ако изјава не садржи потребне информације или садржи информације које указују на неусклађеност са примјењивим захтјевима, BHDCA обавјештава предметног пружаоца услуга информисања у лету о неусклађености и захтијева додатне информације. Када је потребно, BHDCA спроводи проверу над тим пружаоцем услуга информисања у лету. Ако се потврди неусклађеност, BHDCA предузима радње утврђене у ATM/ANS.AR.C.050.
- (c) BHDCA води регистар изјава пружаоца услуга информисања у лету које су дате у складу са овим правилником.

ATM/ANS.AR.C.050 Налази, корективне активности и мјере принудног извршења

- (a) BHDCA успоставља систем за анализу налаза ради утврђивања њиховог значаја за безбједност и одлучује о мјерама принудног извршења на основу безбједносног ризика који произилази из неусклађености пружаоца услуга.
- (b) У околностима у којима уз примјену тренутних одговарајућих мјера за ублажавање не би било додатног безбједносног ризика или би он био врло низак, BHDCA може прихватити пружање услуга како би се обезбједио континуитет услуге док се предузимају корективне активности.
- (c) BHDCA подиже налаз категорије 1 ако утврди постојање било какве озбиљне неусклађености у односу на примјењиве захтјеве утврђене у овом правилнику, Закону о ваздухопловству Босне и Херцеговине ("Службени гласник БиХ", бр. 39/09 и 25/18) и прописима донесеним на основу Закона, пропису којим се уређује надзор у цивилном ваздухопловству Босне и Херцеговине, пропису којим се успоставља оквир за стварање Јединственог европског неба и другим прописима којим се регулише ова област, процедурама и приручницима пружаоца услуга, са условима приложеним сертификату или са самим сертификатом, са актом о именовану, ако је примјењиво, или са садржајем изјаве, а што представља значајан ризик за безбједност летења или на други начин доводи у питање способност пружаоца услуга да настави пружање услуга.

Налази категорије 1 укључују, али се не ограничавају на:

- (1) објављивање оперативних процедура и/или пружање услуга на начин који представља значајан ризик за безбједност летења;
- (2) стицање или одржавање важења сертификата пружаоца услуга достављањем фалсификоване доказне документације;

- (3) доказе о злоупотреби или неовлашћеној употреби сертификата пружаоца услуга;
- (4) непостојање одговорног руководиоца.
- (d) BHDSA подиже налаз категорије 2 ако утврди постојање било какве друге неусклађености у односу на примјенљиве захтјеве утврђене у овом правилнику, Закону о ваздухопловству Босне и Херцеговине ("Службени гласник БиХ", бр. 39/09 и 25/18) и прописима донесеним на основу Закона, пропису којим се уређује надзор у цивилном ваздухопловству Босне и Херцеговине, пропису којим се успоставља оквир за стварање Јединственог европског неба и другим прописима којим се регулише ова област, са условима приложеним сертификату или са самим сертификатом, или са садржајем изјаве.
- (e) Ако је налаз подигнут током спровођења надзора или на било који други начин, не доводећи у питање ни једну додатну мјеру захтијевану у овом правилнику, Закону о ваздухопловству Босне и Херцеговине ("Службени гласник БиХ", бр. 39/09 и 25/18) и прописима донесеним на основу Закона, пропису којим се уређује надзор у цивилном ваздухопловству Босне и Херцеговине, пропису којим се успоставља оквир за стварање Јединственог европског неба и другим прописима којим се регулише ова област. BHDSA писаним путем обавјештава пружаоца услуга о налазима и захтијева предузимање корективних активности за отклањање утврђених неусклађености.
- (1) У случају налаза категорије 1, BHDSA предузима тренутне и примјерене мјере, а по потреби, може и ограничити, суспендовати или ставити ван снаге сертификат, у цјелости или дјелимично, обезбјеђујући континуитет услуга под условом да безбједност није угрожена. Предузете мјере зависе од озбиљности налаза и остају на снази све док пружалац услуга не спроведе корективне активности успјешно.
- (2) У случају налаза категорије 2, BHDSA:
- (i) одобрава пружаоцу услуга рок за спровођење корективних активности који је примјерен природи налаза и укључен у план корективних активности;
- (ii) процјењује план корективних активности и спровођење које је предложио пружалац услуга и прихвата их ако на основу процјене закључи да су довољни и адекватни за отклањање неусклађености.
- (3) У случају налаза категорије 2, ако пружалац услуга не достави план корективних активности који је с обзиром на налазе прихватљив BHDSA, или ако пружалац услуга не спроведе корективне активности у року који је прихваћен или пролонгиран од стране BHDSA, налаз се може промијенити у налаз категорије 1 и могу се предузети мјере утврђене у тачки (1).
- (f) У случајевима који не захтијевају налазе категорије 1 или 2, BHDSA може дати опсервацију.

Додатак 1 АНЕКСУ II

СЕРТИФИКАТ ЗА ПРУЖАОЦА УСЛУГА
BOSNA I HERCEGOVINA
BOSNIA AND HERZEGOVINA
ДИРЕКЦИЈА ЗА ЦИВИЛНО ВАЗДУХОПЛОВСТВО БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ
BOSNIA AND HERZEGOVINA DIRECTORATE OF CIVIL AVIATION

СЕРТИФИКАТ ПРУЖАОЦА УСЛУГА
[БРОЈ СЕРТИФИКАТА/ИЗДАЊЕ бр.]
SERVICE PROVIDER CERTIFICATE
[CERTIFICATE NUMBER/ISSUE No]

У складу са Правилником о утврђивању општих и посебних захтјева за пружаоце услуга управљања ваздушним саобраћајем, услуга у ваздушној пловидби и других мрежних функција за управљање ваздушним саобраћајем и сходно условима наведеним у наставку, Дирекција за цивилно ваздухопловство Босне и Херцеговине овим сертифицикује

Pursuant to Implementing Regulation (EU) No 2017/373 and subject to the conditions specified below, the Bosnia and Herzegovina Directorate of Civil Aviation hereby certifies

[НАЗИВ ПРУЖАОЦА УСЛУГА]
[NAME OF THE SERVICE PROVIDER]

[АДРЕСА ПРУЖАОЦА УСЛУГА]
[ADDRESS OF THE SERVICE PROVIDER]

као пружаоца услуга са привилегијама, како је наведено у приложеним условима за пружање услуга.

as a service provider with the privileges, as listed in the attached service provision conditions.

УСЛОВИ:

CONTIDIONS:

Овај сертификат је издат у складу са условима и обимом пружања услуга и функција како је наведено у приложеним условима за пружање услуга.

This certificate is issued subject to the conditions and the scope of providing services and functions as listed in the attached service provision conditions.

Овај сертификат важи све док је сертифициковани пружалац услуга усклађен са Правилником о утврђивању општих и посебних захтјева за пружаоце услуга управљања ваздушним саобраћајем, услуга у ваздушној пловидби и других мрежних функција за управљање ваздушним саобраћајем и другим примјенивим прописима и, када је то релевантно, са процедурама из документације пружаоца услуга.

This certificate is valid whilst the certified service provider remains in compliance with Rulebook laying down common requirements for providers of air traffic management, air navigation services and other air traffic management network functions and the other applicable regulations and, when relevant, with the procedures in the service provider's documentation.

Испуњавањем наведених услова, овај сертификат остаје важећи, осим у случају одрицања од сертификата, његовог ограничавања, суспендовања или стављања ван снаге.

Subject to compliance with the foregoing conditions, this certificate shall remain valid unless the certificate has been surrendered, limited, suspended or revoked.

Датум издавања:

Date of issue:

Потписао:

Signed:

Дирекција за цивилно ваздухопловство Босне и Херцеговине
Bosnia and Herzegovina Directorate of Civil Aviation

*EASA образац 157, 1. издање
EASA Form 157 Issue 1*

ПРУЖАЛАЦ УСЛУГА

СЕРТИФИКАТ
CERTIFICATEУСЛОВИ ЗА ПРУЖАЊЕ УСЛУГА
SERVICE PROVISION CONDITIONS

Прилог уз сертификат пружаоца услуга:
Attachment to service provider's certificate:

[БРОЈ СЕРТИФИКАТА/ИЗДАЊЕ бр.]
[CERTIFICATE NUMBER/ISSUE No]

[НАЗИВ ПРУЖАОЦА УСЛУГА]
[NAME OF THE SERVICE PROVIDER]

Стекао је привилегије за пружање сљедећих услуга/функција:
has obtained the privileges to provide the following scope of services/functions:
[Обрисати редове по потреби]
(Delete lines as appropriate)

Услуге/функције Services/Functions	Врста услуге/функције Type of Service/Function	Обим услуге/функције Scope of Service/Function	Ограничења(*) Limitations
Услуге у ваздушном саобраћају (ATS) (***) Air traffic services (ATS)(***)	Услуга контроле ваздушног саобраћаја (ATC) Air traffic control (ATC)	Услуга обласне контроле Area control service	
		Услуга прилазне контроле Approach control service	
		Услуга аеродромске контроле Aerodrome control service	
	Услуга информисања у лету (FIS) Flight information service (FIS)	Аеродромска услуга информисања у лету (AFIS) Aerodrome flight information service (AFIS)	
	Услуга информисања у лету на рути (En-route FIS) En-route flight information service (En-route FIS)		
	Савјетодавне услуге Advisory service	није примјењиво n/a	
Управљање протоком ваздушног саобраћаја (ATFM) Air traffic flow management (ATFM)	ATFM ATFM	Пружање локалног ATFM Provision of local ATFM	
Управљање ваздушним простором (ASM) Airspace management (ASM)	ASM ASM	Пружање локалних услуга ASM (тактички ниво/ASM ниво 3) Provision of the local ASM (tactical/ASM Level 3) service	
Uslovi (**) Conditions(**)			

Услуге/функције <i>Services/Functions</i>	Врста услуге/функције <i>Type of Service/Function</i>	Обим услуге/функције <i>Scope of Service/Function</i>	Ограничења <i>(*)Limitations</i>
Услуге у ваздушном саобраћају (ATS) за пробни лет (***)(****) <i>Air traffic services (ATS) for flight test (***)(****)</i>	Услуга контроле ваздушног саобраћаја (ATC) <i>Air traffic control (ATC)</i>	Услуга обласне контроле <i>Area control service</i>	
		Услуга прилазне контроле <i>Approach control service</i>	
		Услуга аеродромске контроле <i>Aerodrome control service</i>	
	Услуга информисања у лету (FIS) <i>Flight information service (FIS)</i>	Аеродромска услуга информисања у лету (AFIS) <i>Aerodrome flight information service (AFIS)</i>	
Услуга информисања у лету на рути (En-route FIS) <i>En-route flight information service (En-route FIS)</i>			
	Савјетодавне услуге <i>Advisory service</i>	није примјењиво <i>n/a</i>	
Услови (**) <i>Conditions(**)</i>			

Услуге/функције <i>Services/Functions</i>	Врста услуге/функције <i>Type of Service/Function</i>	Обим услуге/функције <i>Scope of Service/Function</i>	Ограничења (*) <i>Limitations</i>
Услуге комуникације, навигације или надзора (CNS) <i>Communication, navigation or surveillance services (CNS)</i>	Комуникације (C) <i>Communication (C)</i>	Услуга ваздухопловне мобилне комуникације (комуникација ваздух-земља) <i>Aeronautical mobile service (air-ground communication)</i>	
		Услуга ваздухопловне фиксне комуникације (комуникације земља-земља) <i>Aeronautical fixed service (ground-ground communications)</i>	
		Услуге ваздухопловне мобилне сателитске комуникације (AMSS) <i>Aeronautical mobile satellite service (AMSS)</i>	
	Навигација (N) <i>Navigation (N)</i>	Пружање NDB сигнала у простору <i>Provision of NDB signal in space</i>	
		Пружање VOR сигнала у простору <i>Provision of VOR signal in space</i>	
		Пружање DME сигнала у простору <i>Provision of DME signal in space</i>	
		Пружање ILS сигнала у простору <i>Provision of ILS signal in space</i>	
		Пружање MLS сигнала у простору <i>Provision of MLS signal in space</i>	
		Пружање GNSS сигнала у простору <i>Provision of GNSS signal in space</i>	
	Надзор (S) <i>Surveillance (S)</i>	Пружање података примарног надзора (PS)	

		<i>Provision of data from primary surveillance (PS)</i>	
		Пружање података секундарног надзора (SS) <i>Provision of data from secondary surveillance (SS)</i>	
		Пружање података система аутоматског зависног надзора (ADS) <i>Provision of automatic dependent surveillance (ADS) Data</i>	
Услови (**) <i>Conditions(**)</i>			

Услуге/функције <i>Services/Functions</i>	Врста услуге/функције <i>Type of Service/Function</i>	Обим услуге/функције <i>Scope of Service/Function</i>	Ограничења (*) <i>Limitations</i>
Услуге ваздухопловног информисања (AIS) <i>Aeronautical information services (AIS)</i>	Производи ваздухопловног информисања (укључујући услуге дистрибуције) <i>Aeronautical information products (including distribution services)</i>	Зборник ваздухопловних информација (AIP) <i>Aeronautical information publication (AIP)</i> Ваздухопловни информативни циркулар (AIC) <i>Aeronautical information circular (AIC)</i> NOTAM NOTAM Скуп података AIP <i>AIP data set</i> Скупови података о препрекама <i>Obstacle data sets</i> Скупови картографских података о аеродрому <i>Aerodrome mapping data sets</i> Скупови података о поступцима инструменталног летења <i>Instrument flight procedure data sets</i>	
	Услуге претполетног информисања <i>Preflight information services</i>	није примјењиво <i>n/a</i>	
Услови (**) <i>Conditions(**)</i>			

Услуге/функције <i>Services/Functions</i>	Врста услуге/функције <i>Type of Service/Function</i>	Обим услуге/функције <i>Scope of Service/Function</i>	Ограничења (*) <i>Limitations</i>
Услуге припреме података (DAT) <i>Data services (DAT)</i>	Тип 1 <i>Type 1</i>	Пружање услуге DAT типа 1 дозвољава попуњавање ваздухопловних база података у сљедећим форматима: [попис генеричких формата података] Пружање услуге DAT типа 1 не дозвољава директно попуњавање ваздухопловних база података од стране	

		<p>крајњих корисника/оператора ваздухоплова. <i>Provision of Type 1 DAT authorises the supply of aeronautical databases in the following formats: [list of the generic data formats] Provision of Type 1 DAT does not authorise the supply of aeronautical databases directly to end-users/aircraft operators.</i></p>	
	<p>Тип 2 <i>Type 2</i></p>	<p>Пружањем услуге DAT типа 2 дозвољава попуњавање ваздухопловних база података од стране крајњих корисника/оператора ваздухоплова за слjedeће ваздухопловне апликације/опрему, за које је утврђена компатибилност: [Произвођач] Сертификовани модел апликације/опреме [XXX], дио број [YYY] <i>Provision of Type 2 DAT authorises the supply of aeronautical databases to end-users/aircraft operators for the following airborne application/equipment, for which compatibility has been demonstrated: [Manufacturer] Certified Application/Equipment model [XXX], Part No [YYY]</i></p>	
<p>Услови(**) <i>Conditions(**)</i></p>			

Услуге/функције <i>Services/Functions</i>	Врста услуге/функције <i>Type of Service/Function</i>	Обим услуге/функције <i>Scope of Service/Function</i>	Ограничења (*) <i>Limitations</i>
<p>Метеоролошке услуге (MET)</p>	<p>MET <i>MET</i></p>	<p>Биро метеоролошког бдјења <i>Meteorological watch office</i></p>	
		<p>Аеродромски метеоролошки бирои <i>Aerodrome meteorological offices</i></p>	
		<p>Ваздухопловне метеоролошке станице <i>Aeronautical meteorological stations</i></p>	
		<p>VAAC <i>VAAC</i></p>	
		<p>WAFC <i>WAFC</i></p>	
		<p>TCAC <i>TCAC</i></p>	
<p>Услови (**) <i>Conditions(**)</i></p>			

Услуге/функције <i>Services/Functions</i>	Врста услуге/функције <i>Type of Service/Function</i>	Обим услуге/функције <i>Scope of Service/Function</i>	Ограничења (*) <i>Limitations</i>
Израда поступака летења (FPD) <i>Flight procedure design (FPD)</i>	Израда, документовање и спровођење валидације поступака летења (*****) <i>Design, documentation and validation of flight procedures (*****)</i>	није примјењиво <i>n/a</i>	
Услови (**) <i>Conditions(**)</i>			

Услуге/функције <i>Services/Functions</i>	Врста услуге/функције <i>Type of Service/Function</i>	Обим услуге/функције <i>Scope of Service/Function</i>	Ограничења (*) <i>Limitations</i>
Мрежне функције АТМ <i>ATM network functions</i>	Пројект ERN <i>Design of ERN</i>	није примјењиво <i>n/a</i>	
	Ограничени ресурси <i>Scarce resources</i>	Радио-фреквенција <i>Radio frequency</i> Кôд транспондера <i>Transponder code</i>	
	АТФМ <i>ATFM</i>	Пружање централног АТФМ <i>Provision of the central ATFM</i>	
Услови (**) <i>Conditions(**)</i>			

Датум издавања:
Date of issue:

Потписао:
Signed:

Дирекција за цивилно ваздухопловство Босне и Херцеговине
Bosnia and Herzegovina Directorate of Civil Aviation

(*) Како је прописала ВНДСА

(*) *As prescribed by the BHDCA*

(**) По потреби

(**) *Where necessary*

(***) Ако ВНДСА сматра да је потребно утврдити додатне захтјеве

(***) *If the competent authority considers it necessary to establish additional requirements*

(****) АТС обухвата услуге узбуњивања

(****) *ATS covers alerting service.*

АНЕКС III**ОПШТИ ЗАХТЈЕВИ ЗА ПРУЖАОЦЕ УСЛУГА****АТМ/АНС****(Део - АТМ/АНС.ОР)****Поддио А – ОПШТИ ЗАХТЈЕВИ (АТМ/АНС.ОР.А)****АТМ/АНС.ОР.А.001 Подручје примјене**

У складу са чланом 10. овог правилника, овим анексом се утврђују захтјеви које мора испунити пружалац услуга.

АТМ/АНС.ОР.А.005 Подношење захтјева за издавање сертификата пружаоца услуга

- (a) Подношење захтјева за издавање или измјену и/или допуну постојећег сертификата пружаоца услуга врши се у облику и на начин који је утврдила ВНДСА узимајући у обзир примјењиве захтјеве овог правилника.
- (b) У складу са чланом 10. овог правилника, да би стекао сертификат, пружалац услуга је усклађен са:
 - (1) захтјевима из члана 14. овог правилника,
 - (2) општим захтјевима утврђенима у овом анексу;
 - (3) посебним захтјевима утврђенима у анексима од IV до XIII овог правилника, када су ти захтјеви примјењиви имајући у виду услуге које пружалац услуга пружа или планира пружати.

АТМ/АНС.ОР.А.010 Подношење захтјева за издавање сертификата са ограничењем

- (a) Не доводећи у питање тачку (b), пружалац услуга у ваздушном саобраћају може поднијети захтјев за издавање сертификата који је ограничен на пружање услуга у ваздушном простору под надлежношћу ВНДСА у случају да се његово главно мјесто пословања или, ако постоји, његово регистровано сједиште налази у Босни и Херцеговини, када он пружа или планира пружати услуге само из једне или више сљедећих категорија:
 - (1) радови из ваздуха;
 - (2) општа/генерална авијација;
 - (3) комерцијални ваздушни превоз ограничен на ваздухоплове са максималном масом у полијетању мањом од 10 тона или са мање од 20 путничких сједишта;
 - (4) комерцијални ваздушни транспорт са мање од 10000 кретања у години, без обзира на максималну масу у полијетању и број путничких сједишта; у смислу ове одредбе 'кретања' се рачунају као збир полијетања и слијетања и броје се као просјек за период од претходне три године.
- (b) Осим тога, за сертификат са ограничењем захтјев могу поднијети сљедећи пружаоци услуга у ваздушној пловидби:
 - (1) пружалац услуга у ваздушној пловидби, осим пружаоца услуга у ваздушном саобраћају, чији бруто годишњи промет не прелази износ од 1 000 000 евра у односу на услуге које пружа или планира да пружа;
 - (2) пружалац услуга у ваздушној пловидби који пружа аеродромске услуге информисања у лету редовно опслужујући не више од једне радне позиције на било ком аеродрому.
- (c) Како је утврдила ВНДСА, пружалац услуга у ваздушној пловидби који подноси захтјев за сертификат са ограничењем у складу са наведеним под (a) или под (b)(1) испуњава, најмање, сљедеће захтјеве утврђене у:
 - (1) АТМ/АНС.ОР.В.001 Техничка и оперативна стручност и способност;
 - (2) АТМ/АНС.ОР.В.005 Систем управљања;
 - (3) АТМ/АНС.ОР.В.020 Захтјеви за особље;
 - (4) АТМ/АНС.ОР.А.075 Отворено и транспарентно пружање услуга;
 - (5) анексима IV, V, VI i VIII, када су ти захтјеви примјењиви имајући у виду услуге које пружалац услуга пружа или планира пружати, у складу са чланом 10. овог правилника.

- (d) Како је утврдила ВНДСА, пружалац услуга у ваздушној пловидби који подноси захтјев за издавање сертификата са ограничењем у складу са тачком (b)(2) испуњава, најмање, захтјеве утврђене у тачкама од (c)(1) до (c)(4) и посебне захтјеве утврђене у Анексу IV.
- (e) Подносилац захтјева за сертификат са ограничењем подноси захтјев ВНДСА у облику и на начин који је успоставила ВНДСА.

АТМ/АНС.ОР.А.015 Изјава пружаоца услуга информисања у лету

- (a) У складу са чланом 12. овог правилника, пружалац услуга информисања у лету може дати изјаву о својој способности и средствима за извршавање својих одговорности у погледу услуга које пружа када уз захтјеве из члана 14. овог правилника испуњава сљедеће алтернативне захтјеве:
 - (1) пружалац услуга информисања у лету пружа или планира да пружа услуге редовно опслужујући не више од једне радне позиције;
 - (2) те су услуге привремене природе и њихово трајање је договорено са ВНДСА и како би се обезбиједиле сразмјерне безбједносне гаранције.
- (b) Пружалац услуга информисања у лету који даје изјаву о својим активностима:
 - (1) доставља ВНДСА све релевантне информације прије започињања операција, у облику и на начин како је то утврдила ВНДСА;
 - (2) доставља ВНДСА листу примјењених алтернативних начина усклађивања у складу са АТМ/АНС.ОР.А.020;
 - (3) одржава усклађеност са примјењивим захтјевима и информацијама садржанима у изјави;
 - (4) подношењем измијењене изјаве обавјештава ВНДСА о свим промјенама у својој изјави или начинима усклађивања;
 - (5) пружа своје услуге у складу са својим оперативним приручником и усклађен је са свим релевантним одредбама које су у њему садржане.
- (c) Пружалац услуга информисања у лету, који је дао изјаву о својим активностима, прије престанка пружања услуга, обавјештава ВНДСА, у року који је ВНДСА утврдила.
- (d) Пружалац услуга информисања у лету који даје изјаву о својим активностима испуњава захтјеве наведене у:
 - (1) АТМ/АНС.ОР.А.001 Подручје примјене;
 - (2) АТМ/АНС.ОР.А.020 Начини усклађивања;
 - (3) АТМ/АНС.ОР.А.035 Доказивање усклађености;
 - (4) АТМ/АНС.ОР.А.040 Промјене – опште;
 - (5) АТМ/АНС.ОР.А.045 Промјене у функционалном систему;
 - (6) АТМ/АНС.ОР.А.050 Помагање и сарадња;
 - (7) АТМ/АНС.ОР.А.055 Налази и корективне активности;
 - (8) АТМ/АНС.ОР.А.060 Тренутна реакција на безбједносни проблем;

- (9) ATM/ANS.OR.A.065 Извјештавање о догађајима;
- (10) ATM/ANS.OR.B.001 Техничка и оперативна стручност и способност;
- (11) ATM/ANS.OR.B.005 Систем управљања;
- (12) ATM/ANS.OR.B.020 Захтјеви за особље;
- (13) ATM/ANS.OR.B.035 Оперативни приручници;
- (14) ATM/ANS.OR.D.020 Одговорност и покриће осигурањем;
- (15) Анексу IV.

- (e) Пружалац услуга информисања у лету, који даје изјаву о својим активностима, започиње са радом тек по добијању потврде о пријему изјаве од BHDCA.

ATM/ANS.OR.A.020 Начини усклађивања

- (a) Пружалац услуга може примјењивати алтернативне начине усклађивања (AltMoC) како би успоставио усклађеност са захтјевима из овог правилника у односу на прихватљиве начине усклађивања (AMC) које је усвојила EASA.
- (b) Када пружалац услуга жели да користи AltMoC, прије њихове примјене доставља BHDCA комплетан опис AltMoC. Опис обухвата ревизије приручника или процедура које могу бити релевантне, као и процјену која доказује да су испуњени захтјеви из овог правилника.

Пружалац услуга може примјенити ове алтернативне начине усклађивања уз претходно одобрење BHDCA и након пријема обавјештења, као што је прописано у ATM/ANS.AR.A.015(d).

ATM/ANS.OR.A.025 Континуирано важење сертификата

- (a) Сертификат пружаоца услуга је важећи, ако:
 - (1) пружалац услуга одржава сталну усклађеност са свим примјењивим захтјевима овог правилника, укључујући оне који се односе на помагање и сарадњу у сврху примјене овлашћења BHDCA, као и захтјеве у вези са поступањем по налазима, како је утврђено у ATM/ANS.OR.A.050, односно ATM/ANS.OR.A.055;
 - (2) сертификат није враћен, суспендован или одузет.
- (b) Сертификат се доставља BHDCA одмах, без одлагања, након његовог одузимања или враћања.

ATM/ANS.OR.A.030 Континуирано важење изјаве пружаоца услуга информисања у лету

Изјава коју је дао пружалац услуга информисања у лету у складу са ATM/ANS.OR.A.015 је важећа ако:

- (a) су услуге информисања у лету усклађене са свим примјењивим захтјевима овог правилника, укључујући оне који се односе на помагање и сарадњу у сврху примјењивања овлашћења BHDCA, као и захтјеве у вези са поступањем по налазима, како је утврђено у ATM/ANS.OR.A.050, односно ATM/ANS.OR.A.055;
- (b) је не повуче пружалац таквих услуга или је BHDCA избрише из регистра.

ATM/ANS.OR.A.035 Доказивање усклађености

На захтјев BHDCA, пружалац услуга доставља све релевантне доказе како би доказао да је усклађен са важећим захтјевима овог правилника.

ATM/ANS.OR.A.040 Промјене – опште

- (a) Пријављивање и управљање:
 - (1) промјенама у функционалном систему или промјенама које утичу на функционални систем спроводи се у складу са ATM/ANS.OR.A.045;
 - (2) промјенама у пружању услуга, у систему управљања пружаоца услуга и/или у систему

управљања безбједношћу, које не утичу на на функционални систем, спроводи се у складу са тачком (b).

- (b) Све промјене из тачке (a)(2) прије примјене су претходно одобрене, осим када се пријављивање и управљање промјенома спроводи у складу са процедуром коју је одобрила BHDCA како је утврђено у ATM/ANS.AR.C.025(c).

ATM/ANS.OR.A.045 Промјене у функционалном систему

- (a) Пружалац услуга који планира промјене у свом функционалном систему:
 - (1) пријављује те промјене BHDCA;
 - (2) доставља BHDCA, на захтјев, све додатне информације које омогућавају BHDCA да донесе одлуку хоће ли или не преиспитати безбједносну аргументацију за ту промјену;
 - (3) обавјештава остале пружаоце услуга и, када је то примјењиво, ваздухопловне субјекте на које утиче планирана промјена.
- (b) Након пријављивања промјене, пружалац услуга обавјештава BHDCA сваки пут када се чињенично/материјално промијене информације достављене у складу са (a)(1) и (a)(2), а релевантне пружаоце услуга и ваздухопловне субјекте сваки пут када се чињенично/материјално промијене информације достављене у складу са (a)(3).
- (c) Пружалац услуга укључује у оперативни рад само оне дијелове промјена за које су у потпуности спроведене активности које се захтијевају процедурама из ATM/ANS.OR.B.010.
- (d) Ако промјене подлијежу преиспитивању BHDCA у складу са ATM/ANS.AR.C.035, пружалац услуга укључује у оперативни рад само оне дијелове промјена за које је BHDCA одобрила безбједносну аргументацију.
- (e) Када промјене утичу на друге пружаоце услуга и/или на ваздухопловне субјекте, како је утврђено у тачки (a)(3), пружалац услуга и ти други пружаоци услуга у координацији утврђују:
 - (1) међусобне зависности и, када је примјењиво, зависности са ваздухопловним субјектима на које промјена утиче;
 - (2) претпоставке и мјере ублажавања ризика које се односе на више од једног пружаоца услуга или ваздухопловног субјекта.
- (f) Пружаоци услуга на које утичу претпоставке и мјере ублажавања ризика из тачке (e)(2) у својој безбједносној аргументацији за промјену користе само међусобно договорене и усклађене претпоставке и мјере ублажавања ризика и, ако је примјењиво, оне договорене и усклађене са ваздухопловним субјектима.

ATM/ANS.OR.A.050 Помагање и сарадња

Пружалац услуга олакшава спровођење стручних и инспекцијских надзора од стране BHDCA или квалификованог тијела које ради у име BHDCA и сарађује у сврху ефикасне и дјелотворне примјене овлашћења наведених у члану 9. овог правилника.

ATM/ANS.OR.A.055 Налази и корективне активности

Након запримања извјештаја BHDCA о налазима, пружалац услуга:

- (a) утврђује коријенски узрок неусклађености;
- (b) дефинише план корективних активности који подлијеже одобрењу BHDCA;

- (c) доказује BHDCA да су корективне активности спроведене на одговарајући начин у роковима који су договорени са BHDCA у складу са ATM/ANS.AR.C.050(e).

ATM/ANS.OR.A.060 Тренутна реакција на безбједноснi проблем

Пружалац услуга спроводи сваку безбједносну мјеру коју је наложила BHDCA укључујући наредбе о безбједности ваздушне пловидбе, у складу са ATM/ANS.AR.A.025(c).

ATM/ANS.OR.A.065 Извјештавање о догађајима

- (a) Као дио система управљања, пружалац ATM/ANS услуга успоставља и одржава систем извјештавања о догађајима, укључујући обавезно и добровољно извјештавање. Пружалац ATM/ANS услуга успостављен у Босни и Херцеговини обезбјеђује да је тај систем усклађен са прописом којим се уређује извјештавање о догађајима у цивилном ваздухопловству Босне и Херцеговине, овим правилником и другим прописима којим се регулише ова област.
- (b) Пружалац ATM/ANS услуга извјештава BHDCA и сваку другу организацију за коју држава у којој пружалац ATM/ANS услуга пружа своје услуге то захтијева, о свакој несрећи, озбиљној незгоди и догађају;
- (c) Не доводећи у питање тачку (b), пружалац ATM/ANS услуга извјештава BHDCA, као и друге организације одговорне за пројектовање и/или одржавање ATM/ANS система и његових саставних дијелова, ако то није сам пружалац ATM/ANS услуга, о свим кваровима, техничким недостацима, прекорачењима техничких ограничења, догађајима или другим нерегуларним околностима које угрожавају или могу угрозити безбједност услуга и које нису довеле до несреће или озбиљног инцидента.
- (d) Не доводећи у питање пропис којим се уређује извјештавање о догађајима у цивилном ваздухопловству Босне и Херцеговине, извјештаји:
- (1) се израђују чим то буде могуће, у сваком случају у року од 72 сата од тренутка кад пружалац ATM/ANS услуга утврди детаље о догађају на који се извјештај односи, осим ако то није могуће због ванредних околности;
 - (2) се израђују у облику и на начин који одређује BHDCA;
 - (3) садрже све важне информације о догађају које су познате пружаоцу ATM/ANS услуга.
- (e) За пружаоце ATM/ANS услуга који нису успостављени у Босни и Херцеговини обавезни иницијални извјештаји:
- (1) на одговарајући начин штите повјерљивост идентитета извјештача и особа наведених у извјештају;
 - (2) се израђују чим то буде могуће, у сваком случају у року од 72 сата од тренутка кад пружалац ATM/ANS услуга утврди детаље о догађају на који се извјештај односи, осим ако то није буде могуће због ванредних околности;
 - (3) се израђују у облику и на начин који одређује надлежни орган дотичног пружаоца ATM/ANS услуга;
 - (4) садрже све важне информације о догађају које су познате пружаоцу ATM/ANS услуга.

- (f) Не доводећи у питање пропис којим се уређује извјештавање о догађајима у цивилном ваздухопловству Босне и Херцеговине, пружалац услуга према потреби израђује додатни извјештај у којем наводи детаље мјера које намјерава да предузме како би спријечено сличне догађаје у будућности, чим те мјере утврди. Предметни извјештаји:

- (1) се достављају релевантним субјектима који су претходно извјештавани у складу са тачкама (b) и (c); и
- (2) се израђују у облику и на начин који одреди BHDCA.

ATM/ANS.OR.A.070 Планови за непредвиђене ситуације

Пружалац услуга успоставља планове за непредвиђене ситуације за све услуге које пружа у случају догађаја који доводе до значајног деградација или прекида његових операција.

ATM/ANS.OR.A.075 Отворено и транспарентно пружање услуга

- (a) Пружалац услуга пружа услуге на отворен и транспарентан начин. Он објављује услове приступа својим услугама и њихове промјене и успоставља поступак консултација са корисницима својих услуга за одређене промјене у пружању услуга на редовној основи или по потреби за специфичне промјене у пружању услуга, било појединачно или колективно.
- (b) Пружалац услуга не врши дискриминацију на основу националности или других карактеристика корисника или класе корисника својих услуга на начин који је у супротности са важећим законодавством Босне и Херцеговине.

ATM/ANS.OR.A.080 Достављање ваздухопловних података

- (a) Пружалац услуга обезбјеђује да ваздухопловни подаци повезани са његовим услугама буду благовремено достављени пружаоцу AIS услуга.
- (b) Када су ваздухопловни подаци који се односе на његове услуге објављени, пружалац услуга:
- (1) надзире податке;
 - (2) обавјештава пружаоца AIS услуга о свакој промјени неопходној да се обезбједи тачност и комплетност података;
 - (3) обавјештава пружаоца AIS услуга када су подаци нетачни или неодговарајући.

ATM/ANS.OR.A.085 Управљање квалитетом ваздухопловних података

При креирању, обради или слању података пружаоцу AIS услуга, пружалац услуга:

- (a) обезбјеђује да су ваздухопловни подаци из Додатка 1 овог анекса усклађени са спецификацијама из каталога ваздухопловних података;
- (b) обезбјеђује поштовање следећих захтјева у вези са квалитетом података:
- (1) тачност ваздухопловних података је онаква како је наведена у каталогу ваздухопловних података;
 - (2) одржава се интегритет ваздухопловних података;
 - (3) на основу класификације интегритета наведене у каталогу ваздухопловних података успостављају се процедуре такве да:
 - (i) се, када се ради о рутинским подацима, спријечи оштећење података током цијелог процеса обраде података;
 - (ii) кад се ради о битним подацима, не буде оштећења ни у једној фази цијелог процеса и

- да се успоставе додатни процеси, према потреби, како би се препознали потенцијални ризици у цјелокупној архитектури система да би се додатно обезбиједио интегритет података на том нивоу;
- (iii) када се ради о критичним подацима, не буде оштећења ни у једној фази цијелог процеса и да су додатни процеси за обезбјеђивање интегритета укључени да би се у потпуности ублажиле посљедице грешака као потенцијалних ризика за интегритет података, идентификованих током детаљне анализе цјелокупне архитектуре;
- (4) резолуција ваздухопловних података одговара стварној тачности података;
- (5) обезбијеђена је сљедљивост ваздухопловних података;
- (6) обезбијеђена је благовременост ваздухопловних података, укључујући сва ограничења за ефективни период података;
- (7) обезбијеђена је цјеловитост ваздухопловних података;
- (8) формат послатих података је у складу са утврђеним захтјевима;
- (c) кад се ради о оригинацији података, има посебне формалне споразуме са страном која креира податке, који садрже упутства за креирање података, њихову измјену или брисање, а ти споразуми морају укључивати најмање сљедеће:
- (1) недвосмислен опис ваздухопловних података који се креирају, мијењају или бришу;
- (2) идентификацију субјекта којем се достављају ваздухопловни подаци;
- (3) датум и вријеме до када се ваздухопловни подаци достављају;
- (4) формат извјештаја о оригинацији података који се користи;
- (5) формат ваздухопловних података који се шаљу;
- (6) захтјев за утврђивање било каквих ограничења везаних за коришћење података;
- (d) обезбјеђује да се примјењују технике валидације и верификације података како би ваздухопловни подаци испунили повезане захтјеве у вези са квалитетом података, и поред тога:
- (1) верификација обезбјеђује да су ваздухопловни подаци примљени без грешака и да се у њима нису појавиле грешке током било које фазе процеса;
- (2) ваздухопловни подаци и ваздухопловне информације који су унесени ручно подвргавају се независној верификацији како би се откриле могуће унесене грешке;
- (3) при коришћењу ваздухопловних података за извођење или израчунавање нових ваздухопловних података почетни подаци се валидирају и верификују, осим ако су дошли из мјеродавног извора;
- (e) шаље ваздухопловне податке електронским путем;
- (f) успоставља формалне споразуме са:
- (1) свим странама које му преносе податке;
- (2) другим пружаоцима услуга или операторима аеродрома ако размјењује ваздухопловне податке и ваздухопловне информације;
- (g) обезбјеђује да се информације из AIS.TR.505(a) достављају пружаоцу AIS услуга благовремено;
- (h) прикупља и шаље метаподатке који укључују најмање сљедеће:
- (1) идентификацију организација или субјеката који обављају било коју активност креирања ваздухопловних података, слања или поступања са њима;
- (2) активност која је извршена;
- (3) датум и вријеме кад је активност извршена.
- (i) обезбјеђује да алати и софтвер за подршку или аутоматизацију процеса у вези са ваздухопловним подацима и ваздухопловним информацијама изводе своје функције без негативног утицаја на квалитет ваздухопловних података и ваздухопловних информација;
- (j) обезбјеђује да се током слања и/или складиштења ваздухопловних података употребљавају технике за откривање грешака у дигиталним подацима, како би се одржао примјењив ниво интегритета података;
- (k) обезбјеђује да пренос ваздухопловних података подлијеже одговарајућем процесу аутентификације тако да примаоци могу потврдити да подаци долазе из овлашћеног извора;
- (l) обезбјеђује да су грешке које су пронађене током креирања података и након испоруке података, узете у обзир, исправљене или ријешене и да се предност даје управљању грешкама у критичним и битним ваздухопловним подацима.

ATM/ANS.OR.A.090 Референтни системи за ваздушну провидбу

За сврхе ваздушне провидбе пружаоци услуга користе:

- (a) Свјетски геодетски систем – 1984 (WGS-84) као хоризонтални референтни систем;
- (b) средњи ниво мора (MSL) као вертикални референтни систем;
- (c) грегоријански календар и универзално координисано вријеме (UTC) као временске референтне системе.

Поддио В – УПРАВЉАЊЕ (ATM/ANS.OR.B)

ATM/ANS.OR.B.001 Техничка и оперативна стручност и способност

Пружалац услуга обезбјеђује да је способан да пружа своје услуге на безбједан, ефикасан, континуиран и одржив начин у складу са било којим предвиђеном нивоом захтјева за таквим услугама у одређеном ваздушном простору. У ту сврху он одржава одговарајући технички и оперативни капацитет и стручност.

ATM/ANS.OR.B.005 Систем управљања

- (a) Пружалац услуга спроводи и одржава систем управљања који обухвата:
- (1) јасно дефинисане линије дужности и одговорности у цијелој организацији, укључујући непосредну одговорност одговорног руководиоца;
- (2) опис опште филозофије и принципа пружаоца услуга који се односе на безбједност, квалитет и ваздухопловну безбједност (*security*) својих услуга, који заједнички чине политику коју потписује одговорни руководилац;
- (3) начине верификације учинка организације пружаоца услуга у односу на индикаторе учинка и циљеве учинка система управљања;
- (4) поступак за идентификацију промјена у организацији пружаоца услуга и у окружењу у којем обавља дјелатност, а које могу утицати на успостављене процесе, поступке и услуге и које,

- по потреби, мијења систем управљања и/или функционалне системе у сврху прилагођавања тим промјенама;
- (5) процес преиспитивања система управљања, утврђивање узрока смањене ефикасности система управљања, утврђивања утицаја тако смањене ефикасности и уклањање или ублажавање тих узрока;
- (6) поступак којим се обезбјеђује да је особље пружаоца услуга обучено и стручно за извршавање својих дужности на безбједан, ефикасан, континуиран и одржив начин. У том смислу пружалац услуга успоставља политику запошљавања и обуке особља;
- (7) званична средства комуникације која обезбјеђују да је особље пружаоца услуга у потпуности упознато са системом управљања, који омогућавају преношење критичних информација и образлагање разлога предузимања одређених радњи и увођења нових или измјене постојећих процедура.
- (b) Пружалац услуга документује све кључне процесе система управљања, укључујући процес упознавања особља с њиховим одговорностима и процедуру за измјену тих процеса.
- (c) Пружалац услуга успоставља функцију за праћења усклађености своје организације са примјењивим захтјевима и адекватности процедура. Праћење усклађености укључује систем повратних информација одговорном руководиоцу о налазима како би се, по потреби, обезбиједило дјелотворно спровођење корективних мјера.
- (d) Пружалац услуга прати понашање својег функционалног система и, када установи смањену ефикасност, утврђује узроке и отклања их или, након што је утврдио утицај смањене ефикасности, ублажава њене посљедице.
- (e) Систем управљања је сразмјеран величини пружаоца услуга и сложености његових дјелатности, узимајући у обзир опасности и повезане ризике својствене тим дјелатностима.
- (f) У свом систему управљања пружалац услуга успоставља формалне међувезе са релевантним пружаоцима услуга и ваздухопловним субјектима како би се:
- (1) обезбиједило да су опасности по безбједност ваздухопловства повезане са његовим активностима утврђене и процијењене, а да се повезаним ризицима управља и да се по потреби ублажавају;
- (2) обезбиједило да он своје услуге пружа у складу са захтјевима овог правилника.
- (g) У случају да пружалац услуга посједује, такође, сертификат оператора аеродрома, његов систем управљања обухвата све дјелатности наведене у његовим сертификатима.

ATM/ANS.OR.B.010 Процедуре за управљање промјенама

- (a) Пружалац услуга користи процедуре за управљање, процијењивање и, по потреби, ублажавање утицаја промјена на своје функционалне системе у складу са ATM/ANS.OR.A.045, ATM/ANS.OR.C.005, ATS.OR.205 и ATS.OR.210, ако је примјењиво.
- (b) Процедуре из тачке (a) и све значајне измјене тих процедура:

- (1) пружалац услуга доставља BHDCA на одобравање;
- (2) примјењује тек након што их BHDCA одобри.
- (c) Ако одобрене процедуре из тачке (b) нису погодне за одређену промјену, пружалац услуга:
- (1) подноси захтјев BHDCA за изузеће како би одступио од одобрене процедуре;
- (2) доставља BHDCA детаљне информације о захтијеваном одступању и образложење за примјену изузећа;
- (3) не примјењује то одступање прије него што га BHDCA одобри.

ATM/ANS.OR.B.015 Уговорене активности

- (a) Уговорене активности обухватају све активности унутар подручја операција пружаоца услуга у складу са условима сертификата, које обављају друге организације које су сертифициране за обављање таквих активности или, ако нису сертифициране, раде под надзором пружаоца услуга. При уговарању или набавци било којег дијела својих активности од спољних организација, пружалац услуга обезбјеђује да су уговорене или набављене активности, систем или саставни дио усклађени са примјењивим захтјевима.
- (b) Ако пружалац услуга уговори било који дио својих активности са организацијом која сама није сертифицирана за обављање такве активности у складу са овим правилником, он обезбјеђује да уговорна организација ради под његовим надзором. Пружалац услуга који склапа уговор обезбјеђује да се BHDCA омогући приступ организацији са којом је склопљен уговор, ради утврђивања континуиране усклађености са примјењивим захтјевима овог правилника.

ATM/ANS.OR.B.020 Захтјеви за особље

- (a) Пружалац услуга именује одговорног руководиоца који је овлашћен да обезбиједи да су све активности финансиране и извршене у складу са примјењивим захтјевима. Одговорни руководиоца је одговоран за успостављање и одржавање дјелотворног система управљања.
- (b) Пружалац услуга дефинише овлашћења, дужности и одговорности особа именованих за одређена радна мјеста, посебно за руководеће особље које је одговорно за функције везане за безбједност ваздушне пловидбе (safety), квалитет, ваздухопловну безбједност (security), финансије и људске ресурсе, ако је примјењиво.

ATM/ANS.OR.B.025 Захтјеви за објекте и опрему

Пружалац услуга обезбјеђује постојање одговарајућих и адекватних објеката и опреме за спровођење и управљање свим задацима и активностима у складу са примјењивим захтјевима.

ATM/ANS.OR.B.030 Чување записа

- (a) Пружалац услуга успоставља систем за чување записа који омогућава одговарајуће чување записа и поуздану сљедљивост свих његових активности, нарочито обухватајући све елементе наведене у ATM/ANS.OR.B.005.
- (b) Формат и вријеме чувања записа из тачке (a) дефинише се процедурама система управљања пружаоца услуга.
- (c) Записи се чувају на начин који обезбјеђује заштиту од оштећења, измјене и крађе.

ATM/ANS.OR.B.035 Оперативни приручници

- (a) Пружалац услуга израђује и одржава ажурним своје оперативне приручнике који се односе на пружање

његових услуга, а намијењени су за употребу и давање смјерница оперативном особљу.

- (b) Пружалац услуга обезбјеђује да:
- (1) оперативни приручници садрже инструкције и информације потребне оперативном особљу за обављање њихових дужности;
 - (2) релевантни дијелови оперативних приручника буду доступни особљу на које се ти дијелови односе;
 - (3) да оперативно особље буде обавијештено о измјенама и/или допунама оперативних приручника које се односе на њихове дужности на начин који обезбјеђује њихову примјену од дана ступања на снагу.

Поддио С – ПОСЕБНИ ОРГАНИЗАЦИОНИ ЗАХТЈЕВИ ЗА ПРУЖАОЦЕ УСЛУГА КОЈИ НИСУ ПРУЖАОЦИ УСЛУГА АТС (АТМ/АНС.ОР.С)

АТМ/АНС.ОР.С.001 Подручје примјене

Овим поддијелом се, осим захтјева утврђених у Поддијеловима А и В, утврђују додатни захтјеви које морају испунити пружаоци услуга који нису пружаоци услуга у ваздушном саобраћају.

АТМ/АНС.ОР.С.005 Процјена безбједности за подршку и обезбјеђивање промјена у функционалном систему

- (a) За сваку промјену пријављену у складу са АТМ/АНС.ОР.А.045(а)(1), пружалац услуга који није пружалац услуга у ваздушном саобраћају:
- (1) обезбјеђује спровођење процјене безбједности за подршку која обухвата подручје примјене те промјене, то јест:
 - (i) промјене опреме, процедура и људског елемента;
 - (ii) међузезе и међудјеловање елемената који се мијењају и осталих дијелова функционалног система;
 - (iii) међузезе и међудјеловање елемената који се мијењају и окружења у коме је предвиђено да раде;
 - (iv) животни циклус промјене од дефинисања до увођења у операције укључујући прелазни период;
 - (v) планиране деградирани начине рада;
 - (2) обезбјеђује, са довољном поузданошћу и помоћу потпуне, документоване и валидне аргументације, да ће услуга бити таква и наставити да буде искључиво таква како је одређено у дефинисаном контексту.
- (b) Пружалац услуга који није пружалац услуга у ваздушном саобраћају обезбјеђује да процјена безбједности за подршку из тачке (a) обухвата:
- (1) провјеру да:
 - (i) процјена одговара подручју примјене промјене како је дефинисано у тачки (a)(1);
 - (ii) је та услуга искључиво таква како је одређено у дефинисаном контексту;
 - (iii) је услуга усклађена са и да није у супротности ни с једним од захтјева овог правилника, који се односе на услуге које пружа тај промијењени функционални систем; и
 - (2) спецификацију критеријума праћења потребних за доказивање да ће услуга пружена од стране промијењеног функционалног система наставити да буде искључиво таква како је то одређено у дефинисаном контексту.

Поддио D – ПОСЕБНИ ОРГАНИЗАЦИОНИ ЗАХТЈЕВИ ЗА ПРУЖАОЦЕ УСЛУГА АНС И АТФМ И ТИЈЕЛА ЗА УПРАВЉАЊЕ МРЕЖОМ (АТМ/АНС.ОР.Д) АТМ/АНС.ОР.Д.001 Подручје примјене

Овај поддио утврђује захтјеве које морају испуњавати пружаоци услуга у ваздушној пловидби (АНС) и пружаоци услуга управљања протоком ваздушног саобраћаја (АТФМ), поред захтјева утврђених у поддијеловима А, В и С.

АТМ/АНС.ОР.Д.005 Пословни, годишњи и планови учинка

- (a) Пословни план
- (1) Пружаоци услуга у ваздушној пловидби и управљања протоком ваздушног саобраћаја доносе пословни план за период од најмање пет година. Пословни план:
 - (i) дефинише сврху и циљеве пружаоца услуга у ваздушној пловидби и пружаоца услуга управљања протоком ваздушног саобраћаја, као и стратегију за постизање тих циљева у складу са било којим општим, дугорочним планом пружаоца услуга у ваздушној пловидби или пружаоца услуга управљања протоком ваздушног саобраћаја и у складу са релевантним захтјевима за развој инфраструктуре или друге технологије;
 - (ii) садржи циљеве учинка који се односе на безбједност, капацитет, заштиту животне средине и трошковне исплативости у складу са важећим прописима.
 - (2) Пружаоци услуга у ваздушној пловидби и пружаоци услуга управљања протоком ваздушног саобраћаја достављају безбједносна и пословна образложења за велике инвестиционе пројекте у које је укључен, ако је релевантно, процијењени утицај на одговарајуће циљеве из тачке (1)(ii) и у којима се утврђују улагања која произилазе из законских захтјева повезаних са спровођењем истраживачког програма за АТМ у Јединственом европском небу (SESAR – Single European Sky АТМ Research programme).
- (b) Годишњи план
- (1) Пружаоци услуга у ваздушној пловидби и пружаоци услуга управљања протоком ваздушног саобраћаја доносе годишњи план за следећу годину, који ближе дефинише дијелове пословног плана и описује све промјене у поређењу са претходним планом.
 - (2) Годишњи план обухвата следеће одредбе о нивоу и квалитету услуга, као што су очекивани ниво капацитета, безбједности, заштите животне средине и трошковне исплативости:
 - (i) информације о увођењу нове инфраструктуре или о другим развојним активностима, као и изјаву о начину на који ће они допринијети побољшању учинка пружаоца услуга у ваздушној пловидби или пружаоца услуга управљања протоком ваздушног саобраћаја, укључујући ниво и квалитет услуга;
 - (ii) индикаторе учинка, ако је примјењиво на основу којих се процјењују ниво и квалитет услуге, у складу са важећим прописима, према којима се ниво учинка и квалитет услуге могу рационално процијенити;

- (iii) информације о мјерама предвиђеним за ублажавање безбједносних ризика утврђених од стране пружаоца услуга у ваздушној пловидби и пружаоца услуга управљања протоком ваздушног саобраћаја, укључујући индикаторе безбједности за праћење безбједносних ризика и, ако је примјерено, процијењени трошак мјера за ублажавање;
- (iv) очекивану краткорочну финансијску пројекцију пружаоца услуга у ваздушној пловидби и пружаоца услуга управљања протоком ваздушног саобраћаја, као и све промјене пословног плана или утицаје на њега.

ATM/ANS.OR.D.010 Управљање ваздухопловном безбједношћу (security)

- (a) Пружаоци услуга у ваздушној пловидби и управљања протоком ваздушног саобраћаја успостављају као саставни дио свог система управљања у складу са ATM/ANS.OR.B.005 систем управљања ваздухопловном безбједношћу (security) којим се постиже:
 - (1) заштита њихових објеката, опреме и особља са циљем спречавања незаконитог ометања пружања услуга;
 - (2) заштиту оперативних података које они примају, производе или на други начин употребљавају, тако да је приступ тим подацима ограничен само на оне који су за то овлашћени.
- (b) Систем управљања ваздухопловном безбједношћу (security) дефинише:
 - (1) процедуре за процјену и ублажавање ризика које се односе на ваздухопловну безбједност (security), праћење и побољшавање ваздухопловне безбједности (security), провјере ваздухопловне безбједности (security) и ширење научених лекција;
 - (2) средства за откривање угрожавања ваздухопловне безбједности (security) и за алармирањем особља одговарајућим упозорењима;
 - (3) начине за контролисање посљедица угрожавања ваздухопловне безбједности (security) и утврђивање мјера за враћање у претходно стање и процедура за ублажавање ризика којим се спречава поновно угрожавање.
- (c) Пружаоци услуга у ваздушној пловидби и пружаоци услуга управљања протоком ваздушног саобраћаја обезбјеђују да њихово особље добије, по потреби, безбједносне пропуснице, и сарађују са релевантним цивилним и војним органима како би обезбједили заштиту својих техничких средстава и објеката, особља и података.
- (d) Пружаоци услуга у ваздушној пловидби и пружаоци услуга управљања протоком ваздушног саобраћаја предузимају потребне мјере за заштиту својих система, саставних дијелова у употреби и података и да спријече потенцијално угрожавање мреже корумпираним информацијама и пријетње рачунарске безбједности (cyber security) које могу довести до незаконитог ометања у пружању њихових услуга.

ATM/ANS.OR.D.015 Финансијска стабилност – економски и финансијски капацитет

Пружаоци услуга у ваздушној пловидби и пружаоци услуга управљања протоком ваздушног саобраћаја су у стању да испуњавају своје финансијске обавезе, као што су

фиксни и варијабилни трошкови пословања или трошкови капиталних улагања. Они примјењују одговарајући систем трошковног рачуноводства. Своју способност доказују путем годишњег плана из ATM/ANS.OR.D.005(b), као и путем биланса стања и обрачуна у складу са својим правним статусом, као и редовним спровођењем независне финансијске ревизије.

ATM/ANS.OR.D.020 Одговорност и покриће осигурањем

- (a) Пружаоци услуга у ваздушној пловидби и пружаоци услуга управљања протоком ваздушног саобраћаја закључују уговоре о осигурању од одговорности који се односе на извршавање њихових задатака, у складу са примјењивим законом.
- (b) Метод који се користи за пружање покрића је примјерен могућем губитку и штети, узимајући у обзир правни статус предметних пружалаца услуга, као и ниво расположивог покрића комерцијалног осигурања.
- (c) Пружаоци услуга у ваздушној пловидби и пружаоци услуга управљања протоком ваздушног саобраћаја који користе услуге другог пружаоца услуга обезбјеђују да закљученим уговорима буде дефинисана подјела међусобне одговорности.

ATM/ANS.OR.D.025 Захтјеви у вези са извјештавањем

- (a) Пружаоци услуга у ваздушној пловидби и пружаоци услуга управљања протоком ваздушног саобраћаја достављају BHDCA годишњи извјештај о својим активностима.
- (b) Годишњи извјештаји пружалаца услуга у ваздушној пловидби и пружалаца услуга управљања протоком ваздушног саобраћаја обухватају њихове финансијске резултате, не доводећи у питање референтну одредбу прописа којим се регулише пружање услуга у ваздушној пловидби, њихову оперативну ефикасност и све друге значајне активности и развојне пројекте, нарочито у области безбједности.
- (c) *Непримјењиво.*
- (d) Годишњи извјештај из тачке (a) садржи најмање:
 - (1) процјену нивоа учинка пружених услуга;
 - (2) учинак пружаоца услуга у ваздушној пловидби и пружаоца услуга управљања протоком ваздушног саобраћаја у односу на циљеве учинка утврђене у пословном плану из ATM/ANS.OR.D.005(a), упоређивањем стварног учинка у односу на учинак утврђен годишњим планом користећи индикаторе учинка успостављених годишњим планом;
 - (3) *непримјењиво*;
 - (4) *непримјењиво*;
 - (5) развој у пословању и инфраструктури;
 - (6) финансијске резултате, ако се не објављују посебно у складу са референтном одредбом прописа којим се регулише пружање услуга у ваздушној пловидби;
 - (7) информације о поступцима формалних консултација са корисницима услуга;
 - (8) информације о политици људских ресурса.
- (e) Пружаоци услуга у ваздушној пловидби и пружаоци услуга управљања протоком ваздушног саобраћаја, на захтјев, своје годишње извјештаје достављају EASA. Такође, стављају извјештаје на располагање јавности, у складу са условима утврђеним у важећем законодавству Босне и Херцеговине.

**Додатак 1 АНЕКСА III
КАТАЛОГ ВАЗДУХОПЛОВНИХ ПОДАТАКА****Увод**

- (a) Каталог ваздухопловних података је реферисање на ставке, карактеристике и поткарактеристике ваздухопловних података на које се подаци односе, организован на сљедећи начин:
- (1) подаци о аеродрому;
 - (2) подаци о ваздушном простору;
 - (3) подаци о АТS и другим рутама;
 - (4) подаци о поступцима инструменталног летења;
 - (5) подаци о радио-навигационим средствима/ системима;
 - (6) подаци о препрекама;
 - (7) подаци о географској позицији.
- (b) Табеле у каталогу ваздухопловних података садрже сљедеће колоне:
- (1) ставка за коју се могу прикупљати подаци;
 - (2) карактеристика: препознатљива карактеристика ставке која може даље бити дефинисана поткарактеристикама;
 - (3) исто као под (2);
 - (4) типови: подаци се разврставају у различите типове;
 - (5) опис: опис атрибута податка;
 - (6) напомене: садрже додатне информације или услове за пружање података;

- (7) тачност: захтјеви за ваздухопловне податке заснивају се на нивоу поузданости од 95%;
- (8) класификација интегритета;
- (9) начин креирања: подаци се идентификују у односу на то јесу ли добијени мјерењем, прорачуном или изјавом;
- (10) резолуција објаве;
- (11) резолуција карте.

Напомена за (2) и (3) у тачки (b): класификација елемента каталога као ставке, карактеристике или поткарактеристике не условљава одређени модел за податке.

Напомена за (7) у тачки (b): за фиксеве и тачке које имају двије сврхе, нпр. тачка чекања и тачка неуспјелога прилаза, примјењује се она која има виши ниво тачности. Захтјеви у погледу тачности за податке о препрекама и терену заснивају се на нивоу поузданости од 90%;

Напомена за (10) у тачки (b): резолуција објаве за податке о географској позицији (географска дужина и ширина) примјењиве су за координате које су форматиране у степенима, минутама, секундама. Када се употребљава неки други формат (као степени са децималама за дигиталне скупове података) или ако је локација знатно даље на сјеверу/југу, резолуција објаве мора бити у складу са захтјевима који се односе на тачност.

1. Подаци о аеродрому

Ставка	Карактеристика	Поткарактеристика	Тип	Опис	Интегритет	Начин креирања	Тачност	Интегритет	Начин креирања	Резолуција објаве	Резолуција карте
аеродром/ хелидром				одређено подручје на земљи или води (укључујући грађевине, инсталације и опрему) које је делимично или у целости намијењено доласку и одласку ваздухоплова и њихово кретању по површини.							
	ознака			ознака аеродрома/хелидрома							
		ознака локације према ICAO	текст	четворсловни индикатор локације аеродрома/хелидрома према ICAO, како је наведен у документу ICAO 7910 – индикатор локације	ако постоји						
		ознака према IATA	текст	ознака која се додељује локацији у складу с правилима IATA (Резолуција 767)	ако постоји						
		остало	текст	локално дефинисана ознака аеродрома, ако није иста као и ознака локације према ICAO							
	име		текст	главно службено име аеродрома како га означава надлежни орган							
	град који опслужује		текст	пуно име (слободан текст) града који аеродром/хелидром опслужује							
	врста саобраћаја која је допуштена										
		међународни национални	попис ознака	напомена јесу ли за аеродром, односно хелидром, допуштени међународни илили национални летови							

Ставка	Карактеристика	Поткарактеристика	Тип	Опис	Напомена	Тачност	Интегритет	Начин креирања	Резолуција објаве	Резолуција карте
		правила инструмен-талног летења (IFR) и правила визуелног летења (VFR)	попис ознака	напомена јесу ли за аеродром, односно хелидром, допуштени IFR и/или VFR летови						
		редовни, линијски/ ванредни	попис ознака	напомена јесу ли за аеродром, односно хелидром, допуштени редовни линијски и/или ванредни летови						
		цивилни/ војни	попис ознака	напомена јесу ли за аеродром, односно хелидром, допуштени летови цивилне комерцијалне авијације и/или генералне авијације и/или војни летови						
		ограничена употреба	текст	напомена ако аеродром, односно хелидром, није отворен за јавност (смију га користити само власници)						
	врста хелидрома		текст	врста хелидрома (у нивоу земље, повишен, на броду или платформи)						
	врста контроле		текст	напомена је ли аеродром под цивилном, војном или заједничком контролом						
	сертифициран		текст	напомена је ли аеродром сертифициран у складу с правилима ИСАО или прописом којим се о утврђују технички захтјеви и управни поступци у вези са аеродромима или није						

Датум сертификације	Датум	датум на који је надлежни орган издао сертификат аеродрому	Напомена	Тачност	Интегритет	Начин креирања	Резолуција објаве	Резолуција карте
Карактеристика	Тип	Опис	Напомена	Тачност	Интегритет	Начин креирања	Резолуција објаве	Резолуција карте
Датум истења важења сертификата	Датум	датум до којег сертификат аеродрома важи						
највећа надморска висина полетно-слетне стазе (field elevation)								
надморска висина	надморска висина	вертикална удаљеност од средњег нивоа мора (MSL) највише тачке слетне површине		0,5 m	битан	измјерено	1 m или 1 ft	1 m или 1 ft
	висина	ундулација геоида на мјесту гдје се налази аеродром/хелидром	Према потреби	0,5 m	битан	измјерено	1 m или 1 ft	1 m или 1 ft
референтна температура	вриједност	средња мјесечна вриједност највећих дневних температура у најтоплијем мјесецу у години на аеродрому; Та температура мора бити просјек за вишегодишњи период						
средња ниска температура	вриједност	средња вриједност најнижих температура у најхладнијем мјесецу у години, подаци за задњих пет година на надморској висини аеродрома		5 степени				
магнетна варијација		разлика у степенима између географског и магнетног сјевера						
	угао	вриједност угла магнетне варијације		1 степен	неопходно	измјерено	1 степен	1 степен

	Вријеме за пребацивање	Поткарактеристика	Тип	Опис	Напомена	Тачност	Интегритет	Наčin креирања	Резолуција објаве	Резолуција карте
	Вријеме пребацивања на секундарно напајање енергијом		Вриједност							
анемометар				уређај за мјерење брзине вјетра						
	локација		текст	локација анемометра						
	освјетљење		текст	освјетљење анемометра	ако постоји					
Ставка	Карактеристика	Поткарактеристика	Тип	Опис	Напомена	Тачност	Интегритет	Наčin креирања	Резолуција објаве	Резолуција карте
аеродромски радио-фар (АВН) / идентифицирајући радио-фар (IBN)				аеродромски радио-фар / идентифицирајући радио-фар за означавање локације аеродрома у сврху оријентације ваздухоплова						
	локација		текст	локација аеродромског радио-фара / идентифицирајућег радио-фара	ако постоји					
	карактеристике		текст	опис аеродромског радио-фара / идентифицирајућег радио-фара						
	вријеме рада		распоред	вријеме рада аеродромског радио-фара / идентифицирајућег радио-фара						
показивач смјера вјетра										
	локација		текст	локација показивача смјера вјетра						
	освјетљење		текст	освјетљење показивача смјера вјетра						

Ставка	Карактеристика	Поткарактеристика	Тип	Опис	Напомена	Тачност	Интегритет	Начин креирања	Резолуција објаве	Резолуција карте
полетно-слетна стаза (RWY)				дефинисано правоугло подручје на колненом аеродрому припремљено за слијетање и полијетање ваздухоплова						
	ознака		текст	потпуна текстуална ознака полетно-слетне стазе, која се употребљава за недвосмислену идентификацију полетно-слетне стазе аеродрома/хелидрома (нпр. 09/27, 02P/20L, RWY 1)						
	номинална дужина		дужина	објављена уздужна димензија полетно-слетне стазе за оперативне прорачуне (перформанса)		1 m	критично	измјерено	1 m или 1 ft	1 m
	номинална ширина		дужина	објављена попречна димензија полетно-слетне стазе за оперативне прорачуне (перформанса)		1 m	неопходно	измјерено	1 m или 1 ft	1 m
	геометрија		полигон	геометрија елемента полетно-слетне стазе, помакнутог подручја полетно-слетне стазе и укрштања полетно-слетне стазе						

Ставка	Карактеристика	Поткарактеристика	Тип	Опис	Напомена	Тачност	Интегритет	Начин креирања	Резолуција објаве	Резолуција карте
	тачке централне линије									
	положај		тачка	географска локација централне линије полетно-слетне стазе на сваком крају полетно-слетне стазе, на стази за заустављање (SWY) и на почетку сваке летне путање полијетања те на свакој знатној промјени нагиба полетно-слетне стазе и стазе за заустављање	дефиниција из Прилога 4.3.8.4.2.	1 m	критично	измјерено		

Ставка	Карактеристика	Поткарактеристика	Тип	Опис	Напомена	Тачност	Интегритет	Начин креирања	Резолуција објаве	Резолуција карте
		врста површине	текст	врста површине рамена полетно-слетне стазе						
		ширина	удаљеност	ширина рамена полетно-слетне стазе		1 m	неопходно	измјерено	1 m или 1 ft	
	<i>blast pad</i>			посебно припремљена површина уз завршетак полетно-слетне стазе чија је наміјена спријечити ерозију коју узрокује снажна струја ваздуха потиснута из ваздухопловних мотора на почетку полетног залета						
		геометрија	полигон	географска локација <i>blast pad</i>						
	подручје без препрека		текст	постојање подручја без препрека за прецизни прилаз полетно-слетној стази категорије I	ако је предвиђено					
	ознака полетно-слетне стазе									
		тип	текст	врста ознаке полетно-слетне стазе						
		опис	текст	опис ознака полетно-слетне стазе						
		геометрија	полигон	географска локација ознаке полетно-слетне стазе						
	свјетла централне линије полетно-слетне стазе									
		дужина	дужина	дужина уздужног пружања свјетала централне линије полетно-слетне стазе						
		размак	дужина	размак свјетала централне линије полетно-слетне стазе						
		боја	текст	боја свјетала централне линије полетно-слетне стазе						

		интензитет	текст	интензитет свјетлала централне линије полетно-слетне стазе															
		положај	тачка	географска локација сваког појединог свјетла централне линије полетно-слетне стазе															
Ставка	Карактеристика	Поткарактеристика	Тип	Опис	Напомена	Тачност	Интегритет	Начин креирања	Резолуција објаве	Резолуција карте									
	свјетла ивице полетно-слетне стазе																		
	Дужина	Дужина	Дужина	Дужина уздужног пружања свјетлала ивице полетно-слетне стазе															
	размак	размак	Дужина	размак свјетлала ивице полетно-слетне стазе															
	боја	боја	текст	боја свјетлала ивице полетно-слетне стазе															
	интензитет	интензитет	текст	интензитет свјетлала ивице полетно-слетне стазе															
	положај	положај	тачка	географска локација сваког појединог свјетла ивице полетно-слетне стазе															
	референтни код			сврха референтног кода је обезбјеђивање једноставне методе за повезивање бројних спецификација које се односе на карактеристике аеродрома како би се за ваздухоплове, који би употребљавали предметни аеродром, обезбједило низ одговарајућих објеката и услуга															
	број	број	попис ознака	број који се заснива на референтној дужини полетне стазе за предметни тип авиона															

операције слијетања и задржавања испред укрштања или тачке (LAHSO)	геометрија	линија	LAHSO	географски положај LAHSO															
	заштићени елемент	текст	назив стазе за вожњу која се штити	назив полетно-слетне стазе или стазе															
помакнута подручје			дио почетка помакнутаг подручја	полетно-слетне стазе између полетно-слетне стазе и помакнутаг прага															
	геометрија	полигон	географска локација помакнутаг подручја	географска локација помакнутаг подручја															
	PCN	текст	класификациони број коловозне конструкције помакнутаг подручја	класификациони број коловозне конструкције помакнутаг подручја															
	врста површине	текст	врста површине помакнутаг подручја	врста површине помакнутаг подручја															
	ограничење за ваздухоплове	текст	ограничење коришћења за одређени тип ваздухоплова	ограничење коришћења за одређени тип ваздухоплова															
Ставка	Карактерис тика	Поткарактери стика	Тип	Опис	Напомена	Тачност	Интегритет	Начин креирања	Резолуција објаве	Резолуција карте									
	стаза за заустављање (SWY)			дефинисана површина правоуглог облика на земљи на крају расположивог дијела полетно-слетне стазе намијењеног полијетању, припремљена као погодно подручје за заустављање ваздухоплова у случају одустајања од полијетања															
		Дужина	Дужина	уздужна димензија стазе за заустављање	ако постоји	1 m	критично	измјерено	1 m или 1 ft	1 m									

	ширина	удаљеност	ширина стазе за заустављање	1 m	критично	измјерено	1 m или 1 ft	1 m
	геометрија	полигон	географска локација стазе за заустављање					
	нагиб	вриједност	нагиб стазе за заустављање					
	Врста површине	текст	врста површине стазе за заустављање					
	претпоље		дефинисана правоугла површина на земљи или води под надзором надлежног тијела, одабрана или припремљена као прикладна површина изнад које авион може извести дио свог почетног пењања до задате висине					
	Дужина	Дужина	уздужна димензија чистине	1 m	неопходно	измјерено	1 m или 1 ft	
	ширина	удаљеност	попечна димензија чистине	1 m	неопходно	измјерено	1 m или 1 ft	
	профил у односу на тло		вертикални профил (или нагиб) чистине					ако постоји

Ставка	Карактери стика	Поткарак теристика	Тип	Опис	Напомена	Тачност	Интегритет	Начин креирања	Резолуција објаве	Резолуција карте
	безбједносна површина краја полетно- слетне стазе (RESA)			површина симетрична у односу на продужену централну линију полетно- слетне стазе, а која се наставља на крај основне стазе полетно слетне стазе, прије свега намијењена смањењу ризика оштећења ваздухоплова у случају да слети испред или се заустави иза површине полетно слетне стазе						
		дужина	удаљеност	уздужна димензија RESA						
		ширина	удаљеност	попречна димензија RESA						
		уздужни нагиб	вриједност	уздужни нагиб RESA						
		попречни нагиб	вриједност	попречни нагиб RESA						
	објављене дужине									
		расположива дужина за залет (TORA)	дужина	дужина полетно-слетне стазе која је објављена као расположива и погодна за залет авиона при полијетању		1 m	критично	измјерено	1 m или 1 ft	1 m
		расположива дужина за полијетање (TODA)	дужина	расположива дужина за полетни залет плус дужина чистине, ако постоји		1 m	критично	измјерено	1 m или 1 ft	1 m
		расположива дужина за убрзавање и заустављање (ASDA)	дужина	расположива дужина за полетни залет плус дужина стазе за заустављање, ако постоји		1 m	критично	измјерено	1 m или 1 ft	1 m

	дисложиива дужина за слијетање (LDA)	Дужина	Дужина полетно-слетне стазе која је објављена као расположиива и погодна за залет авиона при слијетању	Напомена	Тачност	Интегритет	Начин креирања	Резолуција објаве	Резолуција карте
Ставка	Карактерис тика	Поткарак теристика	Тип	Опис	Тачност	Интегритет	Начин креирања	Резолуција објаве	Резолуција карте
		напомене	текст	напомене укључујући улазну тачку или почетну тачку полетно-слетне стазе, ако су објављене алтернативне омањене дужине	1 m		измјерено	1 m или 1 ft	1 m
	свјетла краја полетно- слетне стазе								
		боја	текст	боја свјетлала краја полетно-слетне стазе					
		положај	тачка	географска локација сваког појединог свјетлала краја полетно- слетне стазе					
	свјетла стазе за зауствавање								
		дужина	дужина	уздужно пружање свјетлала стазе за зауствавање					
		боја	текст	боја свјетлала стазе за зауствавање					
		положај	тачка	географска локација сваког појединог свјетлала стазе за зауствавање					
	систем свјетлала за прилаз								
		тип	текст	класификација система свјетлала за прилазе, при чему су као критериуми употребљени Правилник о утврђивању захјева и управних поступака у вези са аеродромима и CS-ADR, посебно CS ADR-DSN M.625 и CS ADIR, DSN M.626					

		Најмања висина очију изнад прага (МЕНТ)	висина	МЕНТ															
		локација	тачка	географска локација система показивача угла визуелног прилаза															
		угао	угао	угао (углови) номиналног прилаза															

Ставка	Карактеристика	Поткарактеристика	Тип	Опис	Напомена	Тачност	Интегритет	Начин креирања	Резолуција објаве	Резолуција карте
		тип	текст	тип показивача угла визуелног позирања (VGS), показивача угла визуелног прилаза (VAS), показивача летне путање прецизног прилаза (PAP) итд.						
		угао одступања	угао	ако оса система није паралелна са централном линијом полетно-слетне стазе, угао и смјер одступања, тј. лијево или десно						
		смјер одступања	текст	ако оса система није паралелна са централном линијом полетно-слетне стазе, угао и смјер одступања, тј. лијево или десно						
	опрема за заустављање		линија	географска локација ужета за заустављање преко полетно-слетне стазе						
	систем за заустављање			материјал који може апсорбовати велику енергију постављен на крају полетно-слетне стазе или стазе за заустављање, пројектован да се ломи под тежином авиона док материјал делује успоравајућим силама на стајни трап ваздухоплова						

			геометрија	полигон	географска локација система за заустављање													
			размак	удаљенина	удаљеност система за заустављање (од стазе)													
			Дужина	удаљеност	уздужне димензије система за заустављање													
			ширина	удаљеност	попечне димензије система за заустављање													
подручје радио-висинијера																		

Ставка	Карактеристика	Поткарактеристика	Тип	Опис	Напомена	Тачност	Интегритет	Начин креирања	Резолуција објаве	Резолуција карте
	Дужина		удаљеност	уздужна дужина подручја радио-висинијера						
	ширина		удаљеност	попечна димензија подручја радио-висинијера						
	геометрија		полигон	географска локација подручја радио-висинијера						
			Напомена 1.	надморска висина прага за полетно-слетне стазе с непрецизним прилазом		0,5 m	неопходно	измјерено	1 m или 1 ft	1 m или 1 ft
				надморска висина прага за полетно-слетне стазе с прецизним прилазом		0,25 m	критично	измјерено	0,1 m или 0,1 ft	0,5 m или 1 ft
			Напомена 2.	ундулација геоида WGS-84 на позицији прага полетно-слетне стазе за непрецизне прилазе		0,5 m	неопходно	измјерено	1 m или 1 ft	1 m или 1 ft

					ундулација геоида WGS-84 на позицији прага полетно-слетне стазе за прецизне прилазе	0,25 m	критично	измјерено	0,1 m или 0,1 ft	0,5 m или 1 ft
Ставка	Карактеристика	Поткарактеристика	Тип	Опис	Напомена	Тачност	Интегритет	Начин креирања	Резолуција објаве	Резолуција карте
подручје завршног прилаза и полијетања (FATO)				дефинисано подручје изнад ког се завршава посљедња фаза маневра прилаза прије ледења или слијетања и с ког започиње маневар полијетања; ако FATO употребљавају хеликоптери класе перформанси 1, дефинисано подручје укључује расположиво подручје за прекинуто полијетање						
	тачка прага			почетак дијела FATO који је употребљив за слијетање						
		положај	тачка	географска локација тачке прага FATO		1 m	критично	измјерено	1/100 s	1 s
Ставка	Карактеристика	Поткарактеристика	Тип	Опис	Напомена	Тачност	Интегритет	Начин креирања	Резолуција објаве	Резолуција карте
		надморска висина	надморска висина	надморска висина прага FATO		Видјети напомену 1.				
		ундулација геоида	висина	ундулација геоида WGS-84 на локацији прага FATO		Видјети напомену 2.				
	DER			завршетак подручја које је објављено као погодно за полијетање (тј. завршетак полетно-слетне стазе или, ако постоји чистина, завршетак чистине или завршетак подручја FATO)						
		положај	тачка	географска локација DER		1 m	критично	измјерено	1/100 s	1 s
		надморска висина	надморска висина	она надморска висина која је већа у поређењу почетка и краја полетно-слетне стазе FATO						

тип	тип FATO	Текст	удаљеност	удаљеност	полигон	вриједност	врста површине FATO	стварни смјер	објављене дужине	Тачност	Интегритет	Начин креирања	Резолуција објаве	Резолуција карте
ознака	потпуна текстуална ознака подручја за слијетање и полијетање	Текст												
дужина	уздушна димензија FATO	удаљеност								1 m	критично	измјерено	1 m или 1 ft	1 m
ширина	попречна димензија FATO	удаљеност												
геометрија	географска локација елемента FATO	полигон												
нагиб	нагиб FATO	вриједност												
врста површине	врста површине FATO	Текст												
стварни смјер	стварни смјер полетно-слетне стазе	смјер								1/100 степена	рутински	измјерено	1/100 степена	
објављене дужине														
Ставка	Карактеристика	Поткарактеристика	Тип	Опис	Напомена	Тачност	Интегритет	Начин креирања	Резолуција објаве	Резолуција карте				
	расположива дужина за операцију неуспјелог полијетања (RTODAN)	расположива дужина за операцију неуспјелог полијетања (TODAN)	удаљеност	дужина FATO плус дужина чистине за хеликоптер (ако постоји)	и, ако је пријемљиво, алтернативне смањене објављене дужине	1 m	критично	измјерено	1 m или 1 ft					
			удаљеност	дужина FATO која је објављена као доступна и погодна за хеликоптере класе перформанси 1 да заврше неуспјело полијетање		1 m	критично	измјерено	1 m или 1 ft					

		расположива дужина за слијетање (LDAH)	удаљеност	Дужина FATO плус могуће додатно подручје које је објављено као доступно и погодно за хеликоптере да заврше маневар слијетања са задате висине	1 m	критично	измјерено	1 m или 1 ft		
		напомене	текст	напомене укључујући улазну тачку или почетну тачку полетно-слетне стазе, ако су објављене алтернативне смањене дужине						
	ознака FATO									
		опис	текст	опис ознака FATO						
	систем свјетала за прилаз									
		тип	текст	класификација система свјетала за прилаз, причему су као критеријуми употребљени Правилник о утврђивању захтјева и управних поступака у вези са аеродромима и CS-ADR конкретнo CS ADR-DSN.M.625 и CS ADR-DSN.M.626						
		дужина	удаљеност	уздужно пружање система свјетала за прилаз						
Ставка	Карактеристика	Поткарактеристика	Тип	Опис	Напомена	Тачност	Интегритет	Начин креирања	Резолуција објаве	Резолуција карте
		интензитет	текст	код који означава релативни интензитет система свјетала за прилаз						
		положај	тачка	географска локација сваког појединог свјетла система свјетала за прилаз						
	свјетла подручја (area lights)									
		опис	текст	опис свјетала подручја						

претпоље за хеликоптер					одређена површина на копну или води, одобрена илили припремљена као прикладна површина изнад које хеликоптер класе перформанси 1 може убрзати и постити одређену висину																
	дужина				уздужна димензија чистине за хеликоптер																
	профил у односу на тло				вертикални профил (или нагиб) претпоља за хеликоптер																
				Напомена 1.	праг FATO за хелидроме за које је могућ прилаз с референтном тачком (<i>Point-M-Space approach - PINS</i>) и за хелидроме на којима такав прилаз није могућ	0,5 m	неопходно				измјерено									1 m или 1 ft	
					праг FATO за хелидроме којима се намерава користити	0,25 mtp	критично				измјерено										1 m или 1 ft (непрецизно) 0,1 m или 0,1 ft (прецизно)
				Напомена 2.	ундулација геоида WGS-84 на прагу FATO и геометријском центру TLOF, за хелидроме за које је могућ PINS прилаз и за хелидроме на којима такав прилаз није могућ	0,5 m	неопходно				измјерено										1 m или 1 ft
					ундулација геоида WGS-84 на прагу FATO и геометријском центру TLOF, за хелидроме којима се намерава користити	0,25 m	критично				измјерено										1 m или 1 ft (непрецизно), 0,1 m или 0,1 ft (прецизно)

Ставка	Карактеристика	Поткарактеристика	Тип	Опис	Напомена	Тачност	Интегритет	Начин креирања	Резолуција објаве	Резолуција карте
Платформа				одређена површина на земаљском аеродрому, намијењена за смјештај ваздухоплова ради укрцавања или искрцавања путника, поште или терета, снабђивања горивом, паркирања или одржавања ваздухоплова						
	ознака		текст	потпун текстуални назив или ознака који се користе за идентификацију платформи на аеродрому/хелидрому						
	геометрија		полигон	географска локација елемента стајанке		1 m	рутински	измјерено	1/10 s	1 s
	тип		текст	класификација главне употребе стајанке						
	ограничење за ваздухоплове		текст	ограничење коришћења (забрана) за одређени тип ваздухоплова						
	врста површине		текст	врста површине платформе						
	чврстоћа									
		PCN	текст	класификациони број коловозне конструкције (PCN) платформе						
		врста површине	текст	одређивање врсте коловозне конструкције у складу с класификационим бројем ваздухоплова (<i>ACN-PCN determination</i>)						
		категорија подлоге	текст	категорија чврстоће подлоге на којој лежи платформа						
		допуштен притисак	текст	највећа допуштена категорија притиска у гумама или највећа допуштена вриједност притиска у гумама						

Ставка	Характеристика	Поткарактеристика	Тип	Опис	Напомена	Тачност	Интегритет	Начин креирања	Резолуција објаве	Резолуција карте
		метода процене	текст	метода процене која се примјењује за одређивање чврстоће платформа						
	надморска висина		надморска висина	надморска висина платформе						
стаза за вожњу (TWU)				дефинисана стаза на аеродрому на земљи намијењена за вожњу ваздухоплова и међусобно повезивање дијелова аеродрома						
	ознака		текст	потпуна текстуална ознака стазе за вожњу						
	ширина		удаљеност	попречна димензија стазе за вожњу		1 s	неопходно	измјерено	1 s или 1 ft	
	геометрија		полигон	географска локација елемента стазе за вожњу						
	мост		текст	врста моста (нема мостова, надвожњак, подвожњак)						
	врста површине		текст	врста површине стазе за вожњу						
	чврстоћа									
		PCN	текст	класификациони број коловозне конструкције (PCN) стазе за вожњу						
		врста површине	текст	одређивање врсте коловозне конструкције у складу с класификационим бројем ваздухоплова (ACN-PCN determination)						
		категија подлоге	текст	категија чврстоће подлоге на којој лежи стаза за вожњу						

Ставка	Карактерис тика	Поткарак теристика	Тип	Опис	Напомена	Тачност	Интегритет	Начин креирања	Резолуција објаве	Резолуција карте
		Допуштен притисак	текст	највећа допуштена категорија притиска у гумама или највећа допуштена вриједност притиска у гумама						
		метода процјене	текст	метода процјене која се примјењује за одређивање чврстоће стазе за возњу						
	ограничења за ваздухоплове		текст	ограничење коришћења (забрана) за одређени тип ваздухоплова						
	референтни словни код		попис ознака	слово које означава распон крила авиона и распон спољашњих главних тачака стајног трапа						
	тачке централне линије									
		положај	тачка	географске координате тачака централне линије стазе за возњу		0,5 s	неопходно	измјерено	1/100 s	1/100 s
		надморска висина	надморска висина	надморска висина тачака централне линије стазе за возњу		1 m	неопходно	измјерено		
	раме			површина уз ивицу колвоза припремљена да обезбједи прелаз између колвоза и сусједне површине						
		геометрија	полигон	географска локација рамена стазе за возњу						

локација	Поткарактеристика	Тип	Опис	Напомена	Тачност	Интегритет	Начин креирања	Резолуција објаве	Резолуција карте
локација		тачка	географска локација контролне тачке система INS	ако је Доступно	0,5 m	рутински	измјерено	1/100 s	1/100 s
контролна тачка VHF VOR система (VHF-VOR checkpoint)									
Ставка	Поткарактеристика	Тип	Опис	Напомена	Тачност	Интегритет	Начин креирања	Резолуција објаве	Резолуција карте
	локација	тачка	географска локација контролне тачке система VOR	ако је Доступно					
	фреквенција	вриједност	фреквенција контролне тачке система VOR						
контролна тачка висинијера (altimeter checkpoint)									
	локација	тачка	географска локација контролних тачака висинијера						
	надморска висина	надморска висина	надморска висина контролних тачака висинијера						
паркинг мјесто ваздухоплова			одређено подручје платформе намињено за паркирање ваздухоплова						
	назив	текст	назив паркинг мјеста ваздухоплова						
	паркинг мјеста ваздухоплова	локација	географска локација паркинг мјеста ваздухоплова		0,5 m	рутински	измјерено	1/100 s	1/100 s

	Типови ваздухоплова	попис ознака	Типови ваздухоплова	опис ваздухоплова	Напомена	Тачност	Интегритет	Начин креирања	Резолуција објаве	Резолуција карте
	идентификациона ознака	текст		опис идентификационе ознаке паркинг мјеста ваздухоплова						
	визуелни систем за вођење при парирању	текст		опис визуелног система за вођење при парирању на паркинг мјесту ваздухоплова						
	паркинг подручје	полигон		географска локација паркинг подручја						

Ставка	Карактеристика	Поткарактеристика	Тип	Опис	Напомена	Тачност	Интегритет	Начин креирања	Резолуција објаве	Резолуција карте
	авио-мост		попис ознака	авио-мост на располагању на паркинг мјесту						
	гориво		попис ознака	гориво на располагању на паркинг мјесту						
	агрегати		попис ознака	агрегати за напајање електричном струјом на располагању на паркинг мјесту						
	вуча		попис ознака	опрема за вучу на располагању на паркинг мјесту						
	терминал		текст	референтна ознака зграде терминала						
	врста површине		текст	врста површине паркинг мјеста						
	ограничење за ваздухоплове		текст	ограничење коришћења (забрана) за одређени тип ваздухоплова						

	канал		текст	канал/фреквенција комуникационе станице									
	адреса за пријаву		текст	адреса за пријаву станице	према потреби								
	вријеме рада		распоред	радно вријеме станице којом се јединица служи									

2. Подаци о ваздушном простору

Ставка	Карактеристика	Поткарактеристика	Тип	Опис	Напомена	Тачност	Интегритет	Начин креирања	Резолуција објаве	Резолуција карте
ваздушни простор ATS				ваздушни простор одређених димензија, означен абеледно, у ком се могу обављати одређене врсте летова, за који су наведене оперативне услуге у ваздушном саобраћају и правила рада за ваздушни саобраћај						
	тип		текст	тип ваздушног простора ATS у складу с Додатком 4. прописом о успостављању заједничких правила летења и оперативних одредаби у вези са услугама и поступцима у ваздушној пловидби (SERA)						
	ознака		текст	ознака коју је ваздушном простору додијелио надлежни орган						

Ставка	Карактеристика	Поткарактеристика	Тип	Опис	Напомена	Тачност	Интегритет	Наčin креирања	Резолуција објаве	Резолуција карте
	Бочне границе		полигон	површина која дефинише хоризонтални облик ваздушног простора						
	вертикалне границе									
		горња граница	апсолутна висина	горња граница ваздушног простора						
		доња граница	апсолутна висина	доња граница ваздушног простора		50 m	рутински	израчунато	50 m или 100 ft	50 m или 100 ft
	класа ваздушног простора		попис ознака	категоризација ваздушног простора којом се одређују оперативна правила, услови лета и услуге које се пружају						
	прелазна апсолутна висина		апсолутна висина	апсолутна висина на којој или испод које се вертикална позиција ваздухоплова контролише према апсолутним висинама						
	вријеме примјене		распоред	вријеме примјене ваздушног простора						
	јединица ATS			јединица која пружа услугу						
		назив	текст	назив јединице која пружа услугу						
		позивни знак	текст	позивни знак ваздухопловне станице коју јединица користи						

Видјети напомену 1.

Ставка	Карактеристика	Поткарактеристика	Тип	Опис	Напомена	Тачност	Интегритет	Начин креирања	Резолуција објаве	Резолуција карте
		језик	попис ознака	информације о језику/језицима који се користе, уз навођење подручја и услова те када и где се који језици користе, ако је примјенљиво						
		примјена	текст	информације о подручју и условима примјене						
		радно вријеме	распоред	радно вријеме станице којом се јединица служи						
	фреквенција									
		вриједност	вриједност	фреквенција ваздушног простора АТS						
		сврха	текст	назване појединих намјена фреквенције						
			Напомена 1.	FIR, UIR		2 km	рутински	пријављено	1 m	како је означено
				TMA, STA		100 m	неопходно	израчунато	1 s	како је означено
				подручје контролисаног саобраћаја (CTR)		100 m	неопходно	израчунато	1 s	како је означено

Ставка	Карактеристика	Поткарактеристика	Тип	Опис	Напомена	Тачност	Интегритет	Начин креирања	Резолуција објаве	Резолуција карте
ваздушни простор за посебне активности										
	тип		попис ознака	тип ваздушног простора за посебне активности (видјети напомену 1)						
	идентификација		текст	додијељена идентификација чија је сврха означити ваздушни простор јединственим идентификатором						

Ставка	Карактеристика	Поткарактеристика	Тип	Опис	Напомена	Тачност	Интегритет	Начин креирања	Резолуција објаве	Резолуција карте
	назив		текст	назив који ваздушном простору додјељује орган који именује држава чланица						
	бочне границе		полигон	површина која дефинише хоризонтални облик ваздушног простора		видјети напомену 2. само за подручја Р, R и D				
	вертикалне границе									
		горња граница	апсолутна висина	горња граница ваздушног простора						
		доња граница	апсолутна висина	доња граница ваздушног простора						
	ограничење		текст	тип ограничења или врста опасности						

Ставка	Карактеристика	Поткарактеристика	Тип	Опис	Напомена	Тачност	Интегритет	Начин креирања	Резолуција објаве	Резолуција карте
остали регулисани ваздушни простор										
	тип		текст	тип ваздушног простора (смањена мини мална вертикална раздвајања (RVSM), предајник за лоцирање у случајевима опасности (ELT) итд.)						
	идентификација		текст	додијелена идентификација чија је сврха означити ваздушни простор јединственим идентификатором						
	назив		текст	назив који ваздушном простору додељује орган који именује држава						
	бочне границе		полигон	површина која дефинише хоризонтални облик ваздушног простора						
	вертикалне границе									

Ставка	Карактеристика	Поткарактеристика	Тип	Опис	Напомена	Тачност	Интегритет	Начин креирања	Резолуција објаве	Резолуција карте
		горња граница	апсолутна висина	горња граница ваздушног простора						
		доња граница	апсолутна висина	доња граница ваздушног простора						
	ограничење		текст	врста ограничења ако постоји ограничење						

	активација		текст	информације о систему и средствима најаве активације заједно с информацијама релевантним за цивилне летове и примјенивима на процедуре у ADIZ	Напомена	Тачност	Интегритет	Начин креирања	Резолуција објаве	Резолуција карте
	вријеме активности		распоред	временски интервал када се одвија посебна активност						
Ставка	Карактери стика	Поткарактери стика	Тип	Опис	Напомена	Тачност	Интегритет	Начин креирања	Резолуција објаве	Резолуција карте
сектор контроле ATS				идентификација додијељена сектору						
	идентифи кација		текст							
	бочне границе		полигон	површина која дефинише хоризонтални облик сектора ATS						
	вертикалне границе									
		горња граница	апсолутна висина	горња граница сектора						
		доња граница	апсолутна висина	доња граница сектора						

назнача је ли услов за извјештавање	назнача је ли услов за извјештавање ATS/MET „обавезан“ или „на захтјев“	попис ознака	извјештавање	путиња	1/10 степена (долазак или одлазак с терминала)	рутински (долазак или одлазак с терминала)	израчунато (долазак или одлазак с терминала)	1 степен (долазак или одлазак с терминала)	1 степен (долазак или одлазак с терминала)
		смијер		путиња, VOR радијал или магнетни навигациони смијер сегмента руте					

Ставка	Карактеристика	Потракарестика	Тип	Опис	Напомена	Тачност	Интерритет	Начин креирања	Резолуција објаве	Резолуција карте
	тачка промијене		тачка	тачка у којој је предвиђено да ваздухоплов који лети на дијелу руте ATS, одређеном с обзиром на домете VOR, пребаци своју примарну навигациону референцу са уређаја иза ваздухоплова на сљедећи уређај испред ваздухоплова	у случају VOR радијала					
	дужина		удаљеност	геодетска удаљеност између „од тачке“ до „до тачке“	Видјети напомену 2.					
	горња граница		апсолутна висина	горња граница сегмента руте						
	доња граница		апсолутна висина	доња граница сегмента руте						

	минимална апсолутна висина на рути (MEA)		апсолутна висина	апсолутна висина на сегменту на рути на којој је довољно добар пријем одговарајућих навигационих уређаја и комуникација ATS, у складу је са структуром ваздушног простора и заштићеном висином надвисивања препрека	ниже руте ATS	50 m	рутински	израчунато	50 m или 100 ft	50 m или 100 ft
	минимална апсолутна висина надвисивања препрека (MOCA)		апсолутна висина	то је минимална апсолутна висина на одређеном сегменту која обезбеђује заштићено надвисивање препреке		50 m	рутински	израчунато	50 m или 100 ft	50 m или 100 ft
	минимална апсолутна висина лета		апсолутна висина	минимална апсолутна висина лета	хеликоптерске рута	50 m	рутински	израчунато	50 m или 100 ft	
	бочне границе		удаљеност	бочне границе руте						
Ставка	Карактеристика	Потракарка	Тип	Опис	Напомена	Тачност	Интеритет	Начин креирања	Резолуција објаве	Резолуција карте
	минимална подручна апсолутна висина (AMA)		апсолутна висина	то је минимална апсолутна висина на којој се смије летјети у инструменталним метеоролошким условима (IMC), која обезбеђује минимално надвисивање препрека у одређеном подручју, обично ограниченом паралелама и меридијанима						
	минимална апсолутна висина векторисања (MVA)		апсолутна висина	MVA						

Ставка	Карактеристика	Поткарактеристика	Тип	Опис	Напомена	Тачност	Интегритет	Начин креирања	Резолуција објаве	Резолуција карте
				H = хеликоптер		1/100 km	неопходно	израчунато	1/100 km или 1/100 nm	1 km или 1 nm
				S = надувучни						
				T = тачан						
				остало						

Ставка	Карактеристика	Поткарактеристика	Тип	Опис	Напомена	Тачност	Интегритет	Начин креирања	Резолуција објаве	Резолуција карте
пулна навигациона тачка										
	идентификација		текст	називи, кодирани ознаке или кодирана имена додијелена значајној тачки						
	положај		тачка	географска локација путне навигационе тачке		100 m	неопходно	измијерено/ израчунато	1 s	1 s
	организација									
		радио-навигационо средство (navaid)	текст	идентификација станице референце VOR/DME						
		смјер	смјер	смјер према VOR/DME референци ако путна навигациона тачка није на истом мјесту као и та референца				Видјети напомену 1. у наставку		
		удаљеност	удаљеност	удаљеност од VOR/DME референце ако путна навигациона тачка није на истом мјесту као и та референца				Видјети напомену 2. у наставку		

Ставка	Карактеристика	Поткарактеристика	Тип	Опис	Напомена	Тачност	Интегритет	Начин креирања	Резолуција објаве	Резолуција карте
						1/10 степенa	рутински	израчунато	1/10 степенa	1/10 степенa
					Напомена 1.	1/100 степенa	неопходно	израчунато	1/100 степенa	1/10 степенa
								израчунато		
					Напомена 2.	1/10 km	рутински	израчунато	1/10 km или 1/10 mm	2/10 km (1/10 mm)
						1/100 km	неопходно	израчунато	1/100 km или 1/100 mm	2/10 km (1/10 mm)
Ставка	Карактеристика	Поткарактеристика	Тип	Опис	Напомена	Тачност	Интегритет	Начин креирања	Резолуција објаве	Резолуција карте
чекање на рути				унапријед утврђени маневар у сврху задржавања ваздухоплова унутар одређеног ваздушног простора у очекивању даљег одобрења						
	идентификација		текст	идентификација поступка чекања						
	фикс		текст	идентификација фикса у поступку чекања		100 m	неопходно	измјерено/ израчунато	1 s	1 s
	путна навигациона тачка		тачка	географска локација путне навигационе тачке за чекање						
	долазна путања		смјер	долазна путања у поступку чекања						
	смјер заокрета		текст	смјер процедуралног заокрета						

Ставка	Карактеристика	Поткарактеристика	Тип	Опис	Напомена	Тачност	Интегритет	Начин креирања	Резолуција објаве	Резолуција карте
	брзина		вриједност	највећа индикована брзина						
	ниво									
		минимални ниво за чекање	апсолутна висина	минимални ниво за чекање у поступку чекања						
		максимални ниво за чекање	апсолутна висина	максимални ниво за чекање у поступку чекања						
	удаљеност/вријеме до доласка		вриједност	вријеме/удаљеност за поступак чекања						
	јединица контроле									
		назив	текст	навести јединицу контроле ваздушног саобраћаја						
		фреквенција	вриједност	радна фреквенција/канал јединице контроле ваздушног саобраћаја						

	посебан поступак чекања на улазак		текст	текстуални опис посебног VOR/DME поступка уласка	у случају да је утврђен улази радијал у односу на секундарни фикс на крају одлазног дијела за VOR/DME путању чекања					
--	-----------------------------------	--	-------	--	---	--	--	--	--	--

4. Подаци о поступцима инструменталног летења

Ставка	Карактеристика	Попарактеристика	Тип	Опис	Напомена	Тачност	Интегритет	Начин креирања	Резолуција објаве	Резолуција карте
поступак										
	идентификација									
	навођење на сегменту завршног прилаза (FAS)		попис ознака	ознака врсте радио-навигационог средства којим се пружа бочно навођење при завршном прилазу, нпр. ILS, VOR, RNAV итд.	АРСН					
			текст	ознака полетно-слетне стазе за смер слијетања и полијетања, нпр. 27, 35L, 01R						
	кружење		попис ознака	знака је ли поступак прилаза кружењем или не	АРСН					

Ставка	Характеристика	Поткарактеристика	Тип	Опис	Напомена	Тачност	Интегритет	Начин креирања	Резолуција објаве	Резолуција карте
	врста према прецизности		текст	<p>врста инструменталног поступка; поступци инструменталног прилаза разврстани су како слиједи:</p> <p>(а) поступак непрецизног прилаза (NPA); поступак инструменталног прилаза који укључује бочно, али не и вертикално навођење.</p> <p>(б) поступак прилаза с вертикалним навођењем (APV); инструментални поступак који укључује бочно и вертикално навођење, али не задовољава услове за операције прецизног прилаза и прецизног слијетања.</p> <p>(с) поступак прецизног прилаза (PA); инструментални поступак који укључује прецизно бочно и вертикално навођење с минимумима који се одређују према категорији операције</p>	APCH					
	категирија ваздухоплова		попис ознака	назнака за које је категорије ваздухоплова поступак намијењен						
	Магнетна варијација		вриједност	магнетна варијација која се узима у обзир при обликовању поступка						
	висина/ апсолутна висина надвисивања препреке (OSAH)			OSAH	APCH					
		категирија ваздухоплова	попис ознака	категирија ваздухоплова	APCH					

Ставка	Карактеристика	Потракаретистика	Тип	Опис	Напомена	Тачност	Интегритет	Начин креирања	Резолуција објаве	Резолуција карте
		врста прилаза	попис ознака	врста прилаза (нпр. директни прилаз, Cat I, Cat II, LLZ, с кружењем итд.) или конкретно навигационо средство (нпр. <i>step-down fixes</i>) или конкретна навигациона спецификација	APCH					
		апсолутна висина	апсолутна висина	најнижа апсолутна висина потребна за поштовање одговарајућих критеријума за надвисивање препрека	APCH		неопходно			
		висина	висина	најнижа висина изнад надморске висине релевантног прага полетно-слетне стазе или надморске висине аеродрома, зависно шта је пријемљиво, која је потребна за поштовање одговарајућих критеријума за надвисивање препрека	APCH		неопходно			
	висина/апсолутна висина одлуке (DA/H)			DA/H	APCH					
		категорија ваздухоплова	попис ознака	категорија ваздухоплова	APCH					
		врста прилаза	попис ознака	врста прилаза (нпр. директни прилаз, са кружењем итд.) или конкретно навигационо средство (нпр. <i>step-down fixes</i>) или конкретна навигациона спецификација	APCH					

Ставка	Карактеристика	Поткарактеристика	Тип	Опис	Напомена	Тачност	Интеритет	Начин креирања	Резолуција објаве	Резолуција карте
		апсолутна висина	апсолута висина	унапријед одређена апсолутна висина при 3D операцији прилаза при којој се започиње неуспјели прилаз ако није примјерљена визуелна референтна тачка која је потребна за наставак прилаза	APCH					
		висина	висина	унапријед одређена висина при 3D операцији прилаза при којој се започиње неуспјели прилаз ако није примјерљена визуелна референтна тачка која је потребна за наставак прилаза	APCH					
	Минимална висина/ апсолутна висина понирања (MDAH)			MDAH	APCH					
		категорија ваздухоплова	попис ознака	категорија ваздухоплова	APCH					
		врста прилаза	попис ознака	врста прилаза (нпр. директни прилаз са кружењем итд.) или конкретно навигационо средство (нпр. <i>step-down fixes</i>) или конкретна навигациона спецификација	APCH					

тавка	Карактеристика	Поткарактеристика	Тип	Опис	Напомена	Тачност	Интегритет	Начин креирања	Резолуција објаве	Резолуција карте
	оперативни минимуми		текст	<p>оперативни минимуми аеродрома</p> <p>границе употребљивости аеродрома за:</p> <p>(а) полетања, у смислу RVR или видљивости и, ако је неопходно, услова облачности;</p> <p>(б) слијетање у операцијама прецизног прилаза и слијетања, изражено у смислу видљивости или RVR и DAH, како је одговарајуће за категорију операције;</p> <p>(с) слијетање у операцијама прилаза и слијетања с вертикалним навођењем, изражено у смислу видљивости или RVR и DAH; и</p> <p>(д) слијетање у операцијама непрецизног прилаза и слијетања, изражено у смислу видљивости или RVR, минималне висине/апсолутне висине понирања (MDAH) и, ако је неопходно, услова облачности</p>	APCH, DEP					
	температура									
		најнижа температура	вриједност	референтна најнижа температура	само PBN или APCH					
		највиша температура	вриједност	референтна највиша температура	само PBN или APCH					
	извор за удаљени висиномјер		текст	напомена с упоређењем у којој се наводи извор података висиномјера	APCH					
	Proc Ref датум		текст	праг аеродрома или слијетања	APCH					

Ставка	Характеристика	Попарактеристика	Тип	Опис	Напомена	Тачност	Интегритет	Начин креирања	Резолуција објаве	Резолуција карте
	захтјеви за PBN			конкретни захтјеви који се односе на PBN поступак	PBN					
			попис ознака	идентификација навигационе спецификације (RNAV 5, RNP 0.3 итд.)						
		навигациона спецификација	текст	сва ограничења навигационих сензора (захтјева се Глобални навигациони сателитски систем (GNSS))						
		функционални захтјеви	текст	све потребне функције које су описане као необавезне у навигационој спецификацији, то јест оне које нису укључене у основну навигациону спецификацију (захтјевања радио-фреквенција (R))						
сегмент поступка					SID, STAR, APCH					
	почетак		текст	идентификација почетне тачке сегмента						
	крај		текст	идентификација завршне тачке или опис завршне тачке сегмента						

	стварни смјер		смјер	стварни смјер између сваке значајне тачке у низу, заокружен на најближу десетину степена	SID, STAR, APCN	1/10 степена	рутински израчунато	1/10 степена		
	магнетни смјер		смјер	магнетни смјер између сваке значајне тачке у низу, заокружен на најближу десетину степена	SID, STAR, APCN	1/10 степена	рутински израчунато	1/10 степена	1 степен	
	градијент		вриједност		APCN, DEP					
	брзина		вриједност	ограничење брзине на значајној тачки, изражено у јединицама од 10 kt, према потреби						
Ставка	Карактеристика	Поткарактеристика	Тип	Опис	Напомена	Тачност	Интегритет	Начин креирања	Резолуција објаве	Резолуција карте
	највиша препрека (controlling obstacle)				APCN, DEP					
		врста	текст	назнака је ли препрека освијетљена/неосвијетљена, врста препреке (црква/вјетротурбина итд.)						
		положај	тачка	координате највише препреке		видјети Одјељак 6 – „Подаци о препрекама“				

идентифика тор референтне путање (RPI)	тачка прага слијетања (LTP) или змишљена тачка прага (FTP)	положај	надморска висина	текст	четворцифрени идентификатор који се користи за потврђивање избора исправног поступка прилаза						
					LTP/FTP						
				тачка	географска дужина и ширина LTP/FTP	0,3 m (1 ft)	критично	0,0005" (0,01")			
			елипсоидна висина	надморска висина	висина LTP/FTP изнад WGS-84 елипсоида	0,25 m	критично	0,1 m			
			ортометријска висина	надморска висина	висина LTP/FTP према геоиду и представљена као надморска висина						
	тачка спајања путања лета (FPAP)				FPAP						
				тачка	географска дужина и ширина FPAP	0,3 m (1 ft)	критично	0,0005" (0,01")			
			ортометријска висина	надморска висина	висина FPAP према геоиду и представљена као надморска висина						

Ставка	Карактеристика	Поткарактеристика	Тип	Опис	Напомена	Тачност	Интегритет	Начин креирања	Резолуција објаве	Резолуција карте
	висина прелажења прилазног прага (TSN)		висина	задата висина прелажења угла путање лета иенад LTR (или FTR)		0,5 m	критично	израчунато	0,05 m	
	угао путање понирања (GPA)		вриједност	угао путање прилаза (путање понирања) у односу на водравну равнину, дефинисан у складу с WGS-84 на LTR/FTR		0,01°mm	није примјењиво		0,01 m	
m	ширина курса на прагу		вриједност	половина ширине бочне ширине курса на LTR/FTR, која дефинише бочни одмак при ком пријемник постиже потпуно одбијање		није примјењиво	критично		0,25 m	
	одмак делта дужине		удаљеност	удаљеност од зауставног краја полетно-слетне стазе до FRAP; она дефинише локацију гдје се бочна осјетљивост мијења у осјетљивост неуспјелог прилаза		није примјењиво	није примјењиво		8 m	
	хоризонтална граница упозорења (HAL)		вриједност	HAL	само SBAS					
	вертикална граница упозорења (VAL)		вриједност	VAL	само SBAS					
	блок података FAS		текст	бинарни низ који описује блок података FAS генерисан помоћу одговарајућег софтверског алата; блок података FAS је скуп параметара за идентификовање једног прецизног прилаза или АРЧ и дефинисање прилаза у складу с њим						

Ставка	Карактеристика	Поткарактеристика	Тип	Опис	Напомена	Тачност	Интегритет	Начин креирања	Резолуција објаве	Резолуција карте
	CRC remainder		текст	осмцифрени хексадецимални код који представља израчунате преостале битове, а користи се за одређивање комплетности блока података FAS током преноса и похрањивања						
Ставка	Карактеристика	Поткарактеристика	Тип	Опис	Напомена	Тачност	Интегритет	Начин креирања	Резолуција објаве	Резолуција карте
фикс у поступку										
	идентификација		текст	називи, кодиране ознаке или кодирана имена додијељена значајној тачки						
	захтјеви у погледу извјештавања ATS		текст	назнака је ли услов за извјештавање ATSMET „обавезан“ или „на захтјев“ или „Нема“ („NIL“)						
	Тачка извјештавања за VFR		текст	назив моста или цркве	VFR					
	положај		тачка	географска локација фикса		видјети напомену 1.				
	тип		текст	назнака врсте фикса, попут радио-навигационог средства (<i>lavaid</i>), Inr, путна навигациона тачка (<i>waypoint</i>)						
	организација									
		радио-навигационо средство (<i>lavaid</i>)	текст	идентификација станице VOR/DME референце						

		смјер	смјер	смјер према VOR/DME референци ако путна навигациона тачка није на истом мјесту као и та референца		видјети напомену 2.											
Ставка	Карактеристика	Поткарактеристика	Тип	Опис	Напомена	Тачност	Интегритет	Наčin креирања	Резолуција објаве	Резолуција карте							
		удаљеност	удаљеност	удаљеност од VOR/DME референце ако путна навигациона тачка није на истом мјесту као и та референца		1/100 km	неопходно	израчунато	1/100 km или 1/100	2/10 km (1/10 nm)							
					Напомена 1.	100 m	неопходно	измјерено/ израчунато	1 s	1 s							
						3 m	неопходно	измјерено/ израчунато	1/10 s	1 s							
					Напомена 2.	1/10 степена	рутински	израчунато	1/10 степена	1/10 степена							
						1/10 степена	неопходно	израчунато	1/10 степена	1/10 степена							
Ставка	Карактеристика	Поткарактеристика	Тип	Опис	Напомена	Тачност	Интегритет	Наčin креирања	Резолуција објаве	Резолуција карте							
поступак чекања				унапријед утврђени маневар у сврху задржавања ваздушног простора у утврђеног ваздушног простора у очекивању даљег одобрења													
	идентификација		текст	идентификација поступка чекања													

			угао	угао	магнетна варијација радио-навигационог средства у поступку								
			датум	датум	датум на који је магнетна варијација имала одговарајућу вриједност								
	назив навигационе спецификације		текст		назив навигационе спецификације – скуп захтева за ваздухоплов и летачку посаду који је потребно испунити како би се подржавало навигационо средство у одређеном концепту ваздушног простора	RNAV/RNP							

Ставка	Карактеристика	Потракарактеристика	Тип	Опис	Напомена	Тачност	Интегритет	Начин креирања	Резолуција објаве	Резолуција карте
посебности поступка за хеликоптере										
	назив поступка за хеликоптере (RNAV263)		текст	идентификација поступка за хеликоптере					1 m или 1 ft	
	висина прелажења хелидрома (HCH)		висина	висина прелажења хелидрома			неопходно		1 m или 1 ft	
	почетно прелетилште одласка (IDF)		тачка	почетни фикс одласка	DEP					

тачка неуспјелог прилаза (МАРТ)	тачка	МАРТ	АРСН					
директни визуелни сегмент		за PINS APP: дио лета који директно спаја PINS с локацијом слијетања за PINS DEP: дио лета који директно спаја локацију слијетања с IDF						
	пулања	линија						
	удаљеност	удаљеност						
	смјер	угао						
	висина прелажења	висина						

Ставка	Карактеристика	Потрагачка	Тип	Опис	Напомена	Тачност	Интегритет	Начин креирања	Резолуција објаве	Резолуција карте
	визуелни сегмент са маневрисањем (VS)			PINS VS заштићен за сљедеће маневре: (а) за PINS ARSN: визуелни маневар са МАРТ око хелидрома или локације слијетања како би се слетјело из смјера који није директно с MART; и (б) за PINS DEP: полијетање у смјеру који није директно према IDF, након чега слиједи визуелни маневар како би се спојило с инструменталним сегментом на IDF.	АРСН DEP					
		централна линија	угао	централна линија површине за пењање при полијетању	DEP					

		маневарска површина	полигон	подручје на ком се очекује да ће пилот маневрисати визуелно	APCH DEP												
		подручје у коме је забрањено маневрисање	полигон	подручје у ком је забрањено маневрисање	APCH DEP												
		долазне путање	линија	PINS VS заштићен за слетеће маневре: (a) за PINS, APCH; визуелни маневар с MARS око хелидрома или локације слијетања како би се слетјело из смјера који није директно с MARS; и (b) за PINS, DED: полијетање у смјеру који није директно према IDF, након чега слједи визуелни маневар како би се спојило с инструменталним сегментом на IDF	APCH DEP												
	HAS			Дијаграм висине изнад површине	APCH												
		полупречник	удаљеност														
		висина изнад површине	висина														

Ставка	Карактеристика	Поткарактеристика	Тип	Опис	Напомена	Тачност	Интегритет	Начин креирања	Резолуција објаве	Резолуција карте
	Текст „Proceed visually“		Текст	Текст који наводи да поступак садржи упутство „Proceed visually“ (наставите визуелно)						
	Текст „Proceed VFR“		Текст	Текст који наводи да поступак садржи упутство „Proceed VFR“ (наставите према VFR)						
	Угао понирања визуелног сегмента (VSDA)		Вриједност	VSDA						

5. Подаци о радио-навигационим средствима/системима

Ставка	Карактеристика	Поткарактеристика	Тип	Опис	Напомена	Тачност	Интерритет	Начин креирања	Резолуција објаве	Резолуција карте
радио-навигационо средство										
	врста		текст	врста радио-навигационог средства						
	идентификација		текст	додјељени код чија је сврха означавање радио-навигационог средства јединственим идентификатором						
	назив		текст	текстуални назив додјељен радио-навигационом средству						
	подручје операција		текст	назнака да ли навигационо средство пружа помоћ на рути (E), аеродрому (A) или има двојну намену (AE)						
	аеродром за који се услуга пружа		текст	ознака локације према ICAO или име аеродрома за који се услуга пружа						
	полетно-слетна стаза за коју се		текст	ознака полетно-слетне стазе за коју се услуга пружа						
	субјект оператор		текст	назив субјекта оператора средства						
	врста операција које се подржавају		попис ознака	назнака врсте операције која се подржава за ILS/MLS, основни GNSS, сателитски систем за побољшавање сигнала (SBAS) и земаљски систем за побољшавање сигнала (GBAS)						

	колокација		текст	информација да се радио-навигационо средство налази на истој локацији као и друго радио-навигационо средство									
	вријеме рада		распоред	вријеме рада радио-навигационог средства									

Ставка	Карактеристика	Поткарактеристика	Тип	Опис	Напомена	Тачност	Интегритет	Начин креирања	Резолуција објаве	Резолуција карте
	магнетна варијација			разлика у степенима између географског и магнетног сјевера						
		угао	угао	магнетна варијација на локацији радио-навигационог средства	ILS/NDB	Видјети напомену 1. у наставку.				
		датум	датум	датум на који је магнетна варијација имала одговарајућу вриједност						

Опис	Карактеристика	Поткарактеристика	Тип	Опис	Напомена	Тачност	Интегритет	Начин креирања	Резолуција објаве	Резолуција карте
	деклинација станице		угао	варијација у поравнању радио-навигационог средства између нултог радијала и географског сјевера, одређена у вријеме када је станица калибрисана	VOR/ILS/MLS					
	положај нултог сјера		текст	положај пружања „нултог сјера“ сигнала са станице, нпр. магнетни сјевер, географски сјевер итд.	VOR					
	фреквенција		вриједност	фреквенција или фреквенција подешавања радио-навигационог средства						
	канал		текст	број канала радио-навигационог средства	DME или GBAS					

положај	тачка	географска локација радио-навигационог средства		Видјети напомену 2. у наставку				
надморска висина	надморска висина	надморска висина антене одашилча DME или надморска висина референтне тачке GBAS	DME или GBAS	Видјети напомену 3. у наставку				
елипсоидна висина	висина	елипсоидна висина референтне тачке GBAS	GBAS					
поравнање локализатора								
	смјер	курс локализатора	ILS локализатор	1/100 степена	неопходно	измјерено	1/100 степена (ако је географски)	1 степен
	врста	врста поравнања локализатора, географско или магнетно	ILS локализатор					

Ставка	Карактеристика	Поткарактеристика	Тип	Опис	Напомена	Тачност	Интегритет	Начин креирања	Резолуција објаве	Резолуција карте
	нулто азимутско поравнање		смјер	MLS нулто азимутско поравнање	MLS	1/100 степена	неопходно	измјерено	1/100 степена (ако је географски)	1 степен
	угао		угао	угао путање понирања ILS или угао уобичајене путање понирања према MLS уређају	ILS GP/MLS					
	RDH		вриједност	вриједност референтне ILS висине (ILS RDH)	ILS GP	0,5 m	критично	израчунато		

Удаљеност од антене локализатора до краја полетно-слетне стазе	удаљеност	удаљеност полетно-слетне стазе/краја FATO	ILS локализатор	3 m	рутински	израчунато	1 m или 1 ft	како је означено
Удаљеност од антене система ILS за одређивање угла понирања (ILS glide slope angle) до прага	удаљеност	удаљеност између антене система ILS за одређивање угла и прага	ILS GP	3 m	рутински	израчунато	1 m или 1 ft	како је означено
Удаљеност од маркера ILS glide slope система до прага	удаљеност	удаљеност између маркера ILS glide slope система и прага	ILS	3 m	неопходно	израчунато	1 m или 1 ft	2/10 km (1/10 nm)
Удаљеност од антене ILS DME система до прага	удаљеност	удаљеност између антене система ILS DME и прага	ILS	3 m	неопходно	израчунато	1 m или 1 ft	како је означено
Удаљеност од азимутске антене система MLS до краја полетно-слетне стазе	удаљеност	удаљеност између азимутне антене система MLS и краја FATO/полетно-слетне стазе	MLS	3 m	рутински	израчунато	1 m или 1 ft	како је означено
Удаљеност од антене система MLS за одређивање надморске висине до прага	удаљеност	удаљеност између централне линије антене система MLS за одређивање надморске висине и прага	MLS	3 m	рутински	израчунато	1 m или 1 ft	како је означено

Ставка	Карактеристика	Поткарактеристика	Тип	Опис	Напомена	Тачност	Интегритет	Начин креирања	Резолуција објаве	Резолуција карте
	удаљеност од DME антене система MLS до прага		удаљеност	удаљеност дуж централне линије између DME/R антене система MLS и прага	MLS	3 m	неопходно	израчунато	1 m или 1 ft	како је означено
	поларизација сигнала		попис ознака	поларизација сигнала GBAS (GBAS/H или GBAS/E)	GBAS					
	одређена оперативна покривеност (designated operational coverage – DOC)		Текст	DOC или стандардни простор покривености услугом (SSV – <i>standard service volume</i>) изражен као домет или простор покривености услугом у одређеном подручју од радио-навигационог средства/референтне тачке GBAS, висини и сектору, према потреби						
			Напомена 1.		ILS локализатор	1 степен	неопходно	измјерено	1 степен	
					NDB	1 степен	рутински	измјерено	1 степен	
								измјерено		
			Напомена 2.		аеродроМС ко радио-навигационо средство референтна тачка GBAS	3 m	неопходно	измјерено	1/10 s	како је означено
					на рути	1 m		измјерено		
						100 m	неопходно	измјерено	1 s	
								измјерено		
			Напомена 3.		DME	30 ft (100 ft)	неопходно	измјерено	30 m (100 ft)	30 m (100 ft)
					DME/P	3 m	неопходно	измјерено	3 m (10 ft)	

				референтна тачка GBAS	0,25 m	неопходно	1 m или 1 ft			
Ставка	Карактеристика	Поткарактеристика	Тип	Опис	Напомена	Тачност	Интегритет	Начин креирања	Резолуција објаве	Резолуција карте
GNSS				Глобални систем за одређивање положаја и времена који укључује једну или више констелација сателита, пријемнике у ваздухопловима и надзор комплетности система, проширен према потреби како би се подржале захтијеване способности навигације за планирану операцију						
	назив		текст	назив елемента GNSS (GPS, GBAS, GLONASS, EGNOS, MSAS, WAAS, итд.)						
	фреквенција		вриједност	фреквенција GNSS	према потреби					
	подручје услуге		полигон	географска локација подручја услуге GNSS						
	подручје покривања		полигон	географска локација подручја које GNSS покрива						
	тијело оператор		текст	назив тијела оператора средства						
Ваздухопловна расвјета на земљи				свјетла на земљи и други свјетлосни фарови који означавају географске позиције које је држава одабрала као значајне						
	врста		текст	врста фара						
	ознака		текст	додијелени код чија је сврха означити фар јединственим идентификатором						

назив	текст	име града или други идентификатор фара							
интензитет	вриједност	интензитет свјетла фара						1000 cd	

Ставка	Карактеристика	Полукарактеристика	Тип	Опис	Напомена	Тачност	Интегритет	Начин креирања	Резолуција објаве	Резолуција карте
	карактеристике		текст	информације о карактеристикама фара						
	вријеме рада		распоред	вријеме рада фара						
	положај		тачка	географска локација фара						
свјетла на мору										
	положај		тачка	географска локација фара						
	домет видљивости		удаљеност	домет видљивости фара						
	карактеристике		текст	информације о карактеристикама фара						

Ставка	Карактеристика	Полукарактеристика	Тип	Опис	Напомена	Тачност	Интегритет	Начин креирања	Резолуција објаве	Резолуција карте
посебни навигациони систем				станице на којима постоје елементи посебних навигационих система (DECCA, LORAN, итд.)						
	тип		текст	врста услуге која је доступна (<i>master signal, slave signal</i>)						

oznaka	текст	додјелени код чија је сврха означити посебни навигациони систем јединственим идентификатором							
назив	текст	текстуални назив додијелен посебном навигационом средству							
фреквенција	вриједност	фреквенција (број канала, основна фреквенција импулса, интервал, према потреби) посебног навигационог система							
вријеме рада	распоред	вријеме рада посебног навигационог система							

Ставка	Карактеристика	Получај	Тип	Опис	Напомена	Тачност	Интегритет	Начин креирања	Резолуција објаве	Резолуција карте
	положај		тачка	географска локација посебног навигационог система		100 m	неопходно	измјерено/ израчунато		
	субјект оператор		текст	назив субјекта оператора средства						
	подручје покривености средством		текст	опис подручја покривености посебним навигационим средством						

6. Подаци о препрекама

Ставка	Карактеристика	Поткарактеристика	Тип	Опис	Напомена	Тачност	Интеритет	Начин креирања	Резолуција објаве	Резолуција карте
препрека				све непокретне (привремено или стално) и покретне препреке или њихови дијелови						
	идентификатор препреке		текст	јединствени идентификатор препреке						
	оператор/ власник		текст	име и подаци за контакт власника или оператора препреке						
	врста према геометрији		попис ознака	назнака је ли препрека у облику тачке, линије или полигона						
	хоризонтални положај		тачка или линија или полигон	хоризонтални положај препреке		Видјети напомену 1. у наставку.				
	хоризонтално прострањање		удаљеност	хоризонтално простирање препреке						
Ставка	Карактеристика	Поткарактеристика	Тип	Опис	Напомена	Тачност	Интеритет	Начин креирања	Резолуција објаве	Резолуција карте
	надморска висина		надморска висина	надморска висина највише тачке препреке		Видјети напомену 2. у наставку.				
	висина		висина	висина препреке изнад земље						
	врста		текст	врста препреке						

datum i vrijeme	datum	datum i vrijeme kad je prepreka stvorena								
operacije	tekst	carakteristike operacija mobilnih prepreka								
efektivnost	tekst	efektivnost privremenih prepreka								
osvjetljenje										
	vrsta	vrsta rasvjete								
	boja	boja svjetala prepreke								
oznake	tekst	vrsta oznaka prepreke								
materijal	tekst	glavni materijal na površini prepreke								
	napomena 1.	prepreke u Području 1.	50 m	rutinski	izmjereno	1 s	1 s	1 s	1 s	1 s
		prepreke u Području 2 (uključujući 2a, 2b, 2c, 2d, područje pugađe leta pri polijetanju i površine ograničenja prepreka)	5 m	neophodno	izmjereno	1/10 s				
		prepreke u Području 3	0,5 m	neophodno	izmjereno	1/10 s				
		prepreke u Području 4	2,5 m	neophodno	izmjereno	1/10 s				

Ставка	Карактеристика	Поткарактеристика	Тип	Опис	Напомена	Тачност	Интегритет	Начин креирања	Резолуција објаве	Резолуција карте
			Напомена 2.	препреке у подручју 1		30 m	рутински	измјерено	1 m или 1 ft	3 m (10 ft)
				препреке у Подручју 2 (укључујући 2a, 2b, 2c, 2d, подручје пугање лета при полијетању и површине ограничења препрека)		3 m	неопходно	измјерено	1 m или 1 ft	1 m или 1 ft
				препреке у Подручју 3		0,5 m	неопходно	измјерено	0,1 m или 0,1 ft или 0,01 m	1 m или 1 ft
				препреке у Подручју 4		1 m	неопходно	измјерено	0,1 m	

7. Географски подаци

Ставка	Карактеристика	Поткарактеристика	Тип	Опис	Напомена	Тачност	Интегритет	Начин креирања	Резолуција објаве	Резолуција карте
зграде				зграде (које су од оперативног значаја) и друге истакнуте (аеродромске) структуре						
	назив		текст	име зграде						
	геометрија		полигон	географска локација зграде						
насељена подручја				подручја градова и села						
	назив		текст	име насеља						
	геометрија		тачка/ полигон	географска локација насељеног подручја						
жељезничке пруге				све жељезничке пруге које могу служити као оријентир						

Ставка	Карактеристика	Поткарактеристика	Тип	Опис	Напомена	Тачност	Интегритет	Начин креирања	Резолуција објаве	Резолуција карте
	назив		текст	назив жељезничке пруге						
	геометрија		линија	географска локација жељезничке пруге						
путеви и ауто-путеви				све путеви и ауто-путеви које могу служити као оријентир						
	назив		текст	називи путева и ауто-путева						
	геометрија		линија	географска локација путева и ауто-путева						
истакнути објекти				природне и културне истакнуте структуре, попут мостова, истакнутих далековада, сталних жичара, ветротурбина, структура рудника, тврђава, рушевина, насила, цјеровода, стијена, липица, клифова, пјешчаних дина, изолованих светионика и бродова светионика, ако се сматрају важним за визуелну ваздушну навигацију						
	карактеристике		текст	опис истакнутог објекта						
	геометрија		линија	географска локација жељезничке пруге						
политичке границе				међународне политичке границе						
	геометрија		линија	географска локација међународних политичких граница						

подручје које није погодно за кретање ваздухоплова				подручја која нису погодна за кретање ваздухоплова									
геометрија			полигон	уцртана оперативна површина која је стално неодговарајућа за ваздухоплове и као такво јасно означена									
измерена контролна тачка				измерена контролна тачка с трајном фиксном ознаком									

Ставка	Карактеристика	Поткарактеристика	Тип	Опис	Напомена	Тачност	Интегритет	Начин креирања	Резолуција објаве	Резолуција карте
	идентификациони број		текст	посебни и јединствени идентификациони број који пружалац података трајно додељује појединој карактеристици						
	локација		тачка	географска локација измерене контролне тачке						
	надморска висина		надморска висина	надморска висина измерене контролне тачке						
својште аеродрома мреже за кретање по површини (ASRN)				својште на графу који представља ASRN						
	идентификациона мрежа (Identifier network)		текст	полично име које се састоји од ограниченог пописа имена за једну или више особина повезаних са карактеристиком ASRN						

	идентификационни праг (<i>Identifier Threshold</i>)		Текст	назив поједине карактеристике									
	идентификациони број		Текст	посебни идентификациони број који пружа података трајно додјељује појединој карактеристици									
	term pref		Текст	зграда терминала повезана с инстанцом карактеристике									
	врста чворишта		Текст	врста чворишта									
	категорија мјеста заустављања		Текст	категорија позиције чекања у операцијама при смањеној видљивости									
	положај		Тачка	географска локација чворишта ASRN									
Ивица ASRN				повезница између чворишта на графу који дефинише ASRN									

Ставка	Карактеристика	Поткарактеристика	Тип	Опис	Напомена	Тачност	Интегритет	Начин креирања	Резолуција објаве	Резолуција карте
	идентификациона мрежа (<i>Identifier Network</i>)		Текст	Логично име које се састоји од ограниченог пописа имена за једну или више карактеристика повезаних са карактеристиком ASRN						
	смјер		Текст	једносмјерност или двосмјерност одговарајуће поједине карактеристике						
	Node1 pref		Текст	идентификациони број ASRN чворишта који одговара почетној тачки геометрије ивице						

Врста података из колоне 4 - Тип

Тип	Опис	Атрибут податка
тачка	пар координата (дужина и ширина) референтних према математичком елипсоиду, којима се дефинише положај тачке на површини Земље	географска ширина географска дужина хоризонтални референтни систем мјерне јединице постигнута хоризонтална тачност
линија	низ тачака које дефинишу линеарни објект	низ тачака
полигон	низ тачака које чине границу полигона; прва и последња тачка су идентичне	затворени низ тачака
висина	вертикална удаљеност нивоа, тачке или објекта који се сматра тачком, измјерена од одређене референтне вриједности	бројчана вриједност вертикални референтни систем мјерне јединице постигнута вертикална тачност
апсолутна висина	вертикална удаљеност нивоа, тачке или објекта који се сматра тачком, измјерена од средњег нивоа мора	бројчана вриједност вертикални референтни систем мјерне јединице постигнута вертикална тачност
надморска висина	вертикална удаљеност тачке или нивоа, на површини земље или за њу причвршћене, мјерена од средњег нивоа мора	бројчана вриједност вертикални референтни систем мјерне јединице постигнута вертикална тачност
удаљеност	линеарна вриједност	бројчана вриједност мјерне јединице постигнута тачност
угао/смјер	угаона вриједност	бројчана вриједност мјерне јединице постигнута тачност
вриједност	било која измјерена, декларисана или изведена вриједност која није наведена у горњем тексту	бројчана вриједност мјерне јединице постигнута тачност
датум	календарски датум с навођењем одређеног дана или мјесеца	текст
распоред	понављајући временски период који се састоји од једног или више интервала или посебних датума (нпр. празника) који се понављају циклично	текст
попис ознака	скуп претходно дефинисаних низова текста или вриједности	текст
текст	слободан текст	низ знакова без ограничења

**АНЕКС IV
ПОСЕБНИ ЗАХТЈЕВИ ЗА ПРУЖАОЦЕ УСЛУГА У
ВАЗДУШНОМ САОБРАЋАЈУ**

(Дно - ATS)

**Поддио А – ДОДАТНИ ОРГАНИЗАЦИОНИ ЗАХТЈЕВИ
ЗА ПРУЖАОЦЕ УСЛУГА У ВАЗДУШНОМ
САОБРАЋАЈУ**

(ATS.OR)

ОДЈЕЉАК 1 – ОПШТИ ЗАХТЈЕВИ

ATS.OR.100 Власништво

- (a) Пружалац услуга у ваздушном саобраћају обавјештава BHDCA о:
- (1) свом правном статусу, власничкој структури и свим споразумима који значајно утичу на контролу њихове имовине;
 - (2) свим везама са организацијама које нису укључене у пружање услуга у ваздушној пловидби, укључујући комерцијалне дјелатности које обавља непосредно или путем повезаних предузећа и које представљају више од 1% његовог очекиваног прихода; додатно, пружалац услуга у ваздушном саобраћају обавјештава BHDCA о свакој промјени власничког удјела који износи 10% или више од његове укупне вриједности.
- (b) Пружалац услуга у ваздушном саобраћају предузима све потребне мјере да спријечи било какав сукоб интереса који може угрозити непристрасно и објективно пружање његових услуга.

ATS.OR.105 Отворено и транспарентно пружање услуга

Осим услова из АТМ/АNS.ОR.А.075 Анекса III овог правилника, пружалац услуга у ваздушном саобраћају не смије поступати на начин који би за циљ или последицу имао спречавање, ограничавање или нарушавање конкуренције, нити на начин да злоупотребљава доминантни положај, у складу са примјенљивим законима.

ATS.OR.110 Координација између оператора аеродрома и пружалаца услуга у ваздушном саобраћају

Пружалац услуга у ваздушном саобраћају са оператором аеродрома, на којем пружа услуге у ваздушном саобраћају, успоставља механизме за адекватну координацију активности и услуга које се пружају, као и за размјену релевантних података и информација.

ATS.OR.115 Координација између војних јединица и пружалаца услуга у ваздушном саобраћају

Не доводећи у питање референтну одредбу прописа којим се утврђују правила за флексибилно коришћење ваздушног простора, пружалац услуга у ваздушном саобраћају обезбјеђује да његове јединице за пружање услуга у ваздушном саобраћају, рутински или на захтјев, у складу са локалним договореним процедурама, достављају одговарајућим војним јединицама релевантни план лета и остале податке који се односе на летове цивилних ваздухоплова како би се олакшала њихова идентификација.

ATS.OR.120 Координација између пружалаца метеоролошких услуга и пружалаца услуга у ваздушном саобраћају

- (a) Како би се обезбиједило да ваздухоплови добијају ажурне метеоролошке информације за своје операције, пружалац услуга у ваздушном саобраћају успоставља са повезаним пружаоцем метеоролошких услуга споразуме да особље које пружа услуге у ваздушном саобраћају:

- (1) осим коришћења инструмената за показивање, извјештава, ако особље које пружа услуге у ваздушном саобраћају примијети или ако ваздухоплов о томе дојави, о другим метеоролошким елементима ако је тако договорено;
 - (2) извјештава у најкраћем могућем року о метеоролошким појавама од оперативне важности које нису укључене у аеродромски метеоролошки извјештај, ако их примијети особље пружаоца услуга у ваздушном саобраћају или о њима дојави ваздухоплов;
 - (3) доставља у најкраћем могућем року важне информације које се односе на вулканску активност прије ерупције, вулканске ерупције и информације о облацима вулканског пепела. Уз то, центри обласне контроле ваздушног саобраћаја и центри информисања у лету просљеђују информације припадајућем бироу метеоролошког бдјења и савјетодавним центрима за праћење вулканског пепела (VAAC).
- (b) Пружалац услуга у ваздушном саобраћају обезбјеђује блиску координацију између центара обласне контроле ваздушног саобраћаја, центара информисања у лету и придружених бироу метеоролошког бдјења тако да су информације о вулканском пепелу, које су укључене у поруке NOTAM и SIGMET, усклађене.

ATS.OR.125 Координација између пружалаца услуга ваздухопловног информисања и пружалаца услуга у ваздушном саобраћају

- (a) Пружалац услуга у ваздушном саобраћају пружа одговарајућем пружаоцу услуга ваздухопловног информисања ваздухопловне информације које се објављују према потреби како би се омогућило коришћење тих услуга у ваздушном саобраћају.
- (b) Како би се обезбиједило да пружаоци услуга ваздухопловног информисања добију информације које им омогућавају пружање ажурних претполетних информација и испуњавање потреба за информацијама у лету, пружалац услуга у ваздушном саобраћају и пружалац услуга ваздухопловног информисања успостављају механизме за извјештавање одговорног пружаоца услуга ваздухопловног информисања, уз што мање кашњење, о:
- (1) информацијама о условима на аеродрому;
 - (2) оперативном статусу припадајућих објеката и опреме, услуга и навигационих средстава у подручју њихове одговорности;
 - (3) појави вулканске активности коју примијети особље које пружа услуге у ваздушном саобраћају или о којој дојаве ваздухоплови;
 - (4) свим другим информацијама које сматрају важним за извођење операција.
- (c) Прије увођења промјена у системе за ваздушну пловидбу, за које је одговоран, пружалац услуга у ваздушном саобраћају:
- (1) обезбјеђује блиску координацију са релевантним пружаоцима услуга ваздухопловног информисања;
 - (2) узима у обзир вријеме које је потребно пружаоцу услуга ваздухопловног информисања за припрему, производњу и издавање одговарајућих материјала за објаву;

- (3) благовремено обезбиједи информације релевантно пружаоцу услуга ваздухопловног информисања.
- (d) Пружалац услуга у ваздушном саобраћају поштује унапријед одређене и међународно договорене датуме ступања на снагу ваздухопловних информација за регулисање и контролу (AIRAC), уз 14 дана за доставу поштом, када подноси пружаоцима услуга ваздухопловног информисања необрађене информације и податке или обоје, у складу са AIRAC циклусом.

ATS.OR.130 Службено вријеме у пружању услуга у ваздушном саобраћају

- (a) Пружалац услуга у ваздушном саобраћају обезбјеђује да су јединице за пружање услуга у ваздушном саобраћају опремљене сатовима који показују вријеме у сатима, минутима и секундама и јасно су видљиви са сваке радне позиције у предметној јединици.
- (b) Пружалац услуга у ваздушном саобраћају обезбјеђује да се сатови јединице за пружање услуга у ваздушном саобраћају и други уређаји за мјерење времена по потреби провјеравају како би се обезбиједило да су одступања од тачног времена унутар оквира од плус или минус 30 секунди од UTC. Када јединица за пружање услуга у ваздушном саобраћају користи комуникације преноса података (*data link*), сатови и други уређаји за мјерење времена по потреби се провјеравају како би се обезбиједило да су одступања од тачног времена унутар оквира од плус минус 1 секунде од UTC.
- (c) Тачно вријеме се добија од станице за стандардно вријеме или, ако то није могуће, од друге јединице за пружање услуга контроле ваздушног саобраћаја која је добила тачно вријеме од такве станице.

ATS.OR.135 Аранжмани за непредвиђене ситуације

Пружалац услуга у ваздушном саобраћају успоставља планове за непредвиђене ситуације у складу са ATM/ANS.OR.A.070 Анекса III овог правилника, у блиској координацији с пружаоцима услуга у ваздушном саобраћају који су одговорни за пружање услуга у сусједним дијеловима ваздушног простора и, по потреби, с корисницима ваздушног простора којих се то тиче.

ATS.OR.140 Квар и неисправност система и опреме

Пружалац услуга у ваздушном саобраћају успоставља одговарајуће аранжмане како би јединице за пружање услуга у ваздушном саобраћају тренутно извјештавале о свим кваровима или неисправностима комуникационих, навигационих и надзорних система и свих других система или опреме од утицаја на безбједност, ако такви кварови могу неповољно утицати на безбједност или ефикасност летачких операција или пружање услуга у ваздушном саобраћају, или обоје.

ATS.OR.145 Рад услуге контроле ваздушног саобраћаја

Пружалац услуга у ваздушном саобраћају обезбјеђује да информације о кретању ваздухоплова и евиденција одобрења контроле ваздушног саобраћаја, издатих тим ваздухопловима, приказују на такав начин да омогућавају брзу анализу са циљем одржавања ефикасног протока ваздушног саобраћаја са адекватним раздвајањем између ваздухоплова.

ATS.OR.150 Трансфер одговорности за контролу и трансфер комуникација

Пружалац услуга у ваздушном саобраћају успоставља примјениве процедуре за координацију ради преноса

одговорности за контролу летова, укључујући пренос комуникација и тачке преноса контроле, и то у облику писаних споразума и оперативних приручника, по потреби.

ОДЈЕЉАК 2 – БЕЗБЈЕДНОСТ УСЛУГА ATS.OR.200 Систем управљања безбједношћу

Пружалац услуга у ваздушном саобраћају успоставља систем управљања безбједношћу (СМС) који може бити саставни дио система управљања захтијеваног у ATM/ANS.OR.B.005 и чине га сљедеће компоненте:

- (1) Политика безбједности и циљеви
 - (i) посвећеност и одговорност руководства у вези са безбједношћу укључени су у политику безбједности;
 - (ii) одговорност за безбједност у вези са спровођењем и одржавањем SMS и овлашћења за доношење одлука по питању безбједности;
 - (iii) именовање руководиоца одговорног за безбједност који је одговоран за спровођење и одржавање ефикасног SMS;
 - (iv) координација у вези са планирањем поступака у ванредним ситуацијама са другим пружаоцима услуга и ваздухопловним субјектима који су повезани са пружаоцем ATS услуга током пружања услуга;
 - (v) SMS документација која описује све елементе SMS, повезане SMS процесе и резултате SMS процеса.
- (2) Управљање безбједносним ризиком
 - (i) процес идентификације опасности повезаних са услугама, који је заснован на комбинацији реактивних, проактивних и прогностичких метода прикупљања безбједносних података;
 - (ii) процес који обезбјеђује анализу, процјену и контролу безбједносних ризика повезаних са идентификованим опасностима;
 - (iii) процес који обезбјеђује да је допринос ризику од удеса ваздухоплова сведен на најмању могућу мјеру.
- (3) Безбједносне гаранције
 - (i) праћење и мјерење достигнутог нивоа безбједности, са циљем провјере достигнутог нивоа безбједности организације и валидације ефикасности контроле безбједносних ризика;
 - (ii) процес идентификације промјена које могу утицати на ниво безбједносних ризика повезаних са услугама и идентификације и управљања безбједносним ризицима који могу настати из тих промјена;
 - (iii) процес праћења и мјерења ефикасности SMS, са циљем сталног побољшања укупне ефикасности SMS.
- (4) Промовисање безбједности
 - (i) програм обуке који обезбјеђује обученост и стручност особља за вршење њихових SMS дужности;
 - (ii) безбједносна комуникација која обезбјеђује да је особље свјесно примјене SMS.

ATS.OR.205 Процјена безбједности и обезбјеђење промјена у функционалном систему

- (a) За све промјене пријављене у складу са ATM/ANS.OR.A.045(a)(1), пружалац услуга у ваздушном саобраћају:

- (1) обезбјеђује спровођење процјене безбједности која обухвата обим примјене те промјене која се односи на:
- (i) опрему, поступке и људски елемент;
 - (ii) међувезе и интеракције између елемената који су предмет промјене и осталих дијелова функционалног система;
 - (iii) међувезе и интеракције између елемената који су предмет промјене и окружења у коме је предвиђено да раде;
 - (iv) животни циклус промјене од дефинисања до увођења у операције укључујући прелазни период;
 - (v) планирани деградирани начини рада функционалног система; и
- (2) обезбјеђује, са довољном поузданошћу и помоћу потпуне, документоване и валидне аргументације, да су безбједносни критеријуми утврђени примјеном ATS.OR.210 валидни, да су задовољени и да ће остати задовољени.
- (b) Пружалац услуга у ваздушном саобраћају обезбјеђује да безбједносна процјена из тачке (a) обухвата:
- (1) идентификацију опасности;
 - (2) утврђивање и образложење безбједносних критеријума примјењивих на дату промјену у складу са ATS.OR.210;
 - (3) анализу ризика и посљедица које се односе на промјену;
 - (4) процјену ризика и, по потреби, мјере ублажавања ризика за дату промјену, тако да испуњава примјењиве безбједносне критеријуме;
 - (5) проверу да:
 - (i) процјена одговара обиму промјене како је дефинисано у тачки (a)(1);
 - (ii) промјена задовољава безбједносне критеријуме;
 - (6) спецификацију критеријума праћења потребних за доказивање да ће услуга коју пружа промијењени функционални систем наставити да задовољава безбједносне критеријуме.
- ATS.OR.210 Критеријуми безбједности**
- (a) Пружалац услуга у ваздушном саобраћају утврђује прихватљивост промјене у функционалном систему са аспекта безбједности на основу анализе ризика који настају увођењем промјене, по потреби разврстаних по врстама операција и категоријама корисника.
- (b) Прихватљивост промјене са аспекта безбједности процјењује се употребом специфичних и проверљивих критеријума безбједности, при чему је сваки критеријум изражен путем експлицитног, квантитативног нивоа безбједносног ризика или друге мјере која се односи на безбједносни ризик.
- (c) Пружалац услуга у ваздушном саобраћају обезбјеђује да критеријуми безбједности:
- (1) буду образложени за сваку појединачну промјену, узимајући у обзир врсту промјене;
 - (2) када се испуњени, предвиђају да ће тај функционални систем након промјене бити безбједан као што је био и прије промјене или да ће пружалац услуга у ваздушном саобраћају доставити безбједносну аргументацију којом се образлаже да:
 - (i) ће свако привремено умањење безбједности бити надокнађено будућим побољшањем безбједности; или
 - (ii) свако трајно умањење безбједности има друге корисне посљедице;
 - (3) ако се разматрају заједно, обезбјеђују да та промјена не ствара неприхватљив ризик за безбједност услуга;
 - (4) доприносе унапређењу безбједности када год је то могуће.
- ATS.OR.215 Захтјеви за издавање дозвола и увјерења о здравственој способности за контролоре ваздушног саобраћаја**
- Пружалац услуга у ваздушном саобраћају обезбјеђује да контролори ваздушног саобраћаја имају исправне дозволе и увјерење о здравственој способности у складу са прописом којим се уређују дозволе контролора ваздушног саобраћаја, организације за обуку и ваздухопловно-медицински центри.
- ОДЈЕЉАК 3 – ПОСЕБНИ ЗАХТЈЕВИ ЗА ЉУДСКЕ ФАКТОРЕ ПРУЖАОЦА УСЛУГА КОНТРОЛЕ ВАЗДУШНОГ САОБРАЋАЈА**
- ATS.OR.300 Подручје примјене**
- Овај одјељак утврђује захтјеве које испуњава пружалац услуга контроле ваздушног саобраћаја у погледу људских могућности како би:
- (a) спријечио и ублажио ризик да услугу контроле ваздушног саобраћаја пружају контролори ваздушног саобраћаја који злоупотребљавају психоактивне супстанце;
 - (b) спријечио и ублажио негативне посљедице стреса на контролоре ваздушног саобраћаја, како би се обезбиједила безбједност ваздушног саобраћаја;
 - (c) спријечено и ублажио негативне утицаје замора на контролоре ваздушног саобраћаја, како би се обезбиједила безбједност ваздушног саобраћаја.
- ATS.OR.305 Одговорности пружаоца услуга контроле ваздушног саобраћаја у погледу злоупотребе психоактивних супстанци од стране контролора ваздушног саобраћаја**
- (a) Пружалац услуга контроле ваздушног саобраћаја развија и спроводи политику, са припадајућим процедурама, како би обезбиједио да злоупотреба психоактивних супстанци не утиче на пружање услуга контроле ваздушног саобраћаја.
- (b) Не доводећи у питање важећи пропис којим се уређује заштита личних података Босне и Херцеговине и примјењиви пропис о тестирању на психоактивне супстанце, пружалац услуга контроле ваздушног саобраћаја развија и спроводи објективну, транспарентну и недискриминаторну процедуру за откривање случајева злоупотребе психоактивних супстанци од стране контролора ваздушног саобраћаја. Ова процедура узима у обзир одредбе из ATCO.A.015, Дио ATCO, Поддио А, Додатка I прописа којим се уређују дозволе контролора ваздушног саобраћаја, организације за обуку и ваздухопловно-медицински центри.
- (c) Процедуру из наведеног под (b) одобрава BHDCA.
- ATS.OR.310 Стрес**
- У складу са ATS.OR.200, пружалац услуга контроле ваздушног саобраћаја:
- (a) развија и одржава политику управљања стресом контролора ваздушног саобраћаја, укључујући промјену програма за управљања стресом након критичног догађаја;
 - (b) пружа контролорима ваздушног саобраћаја образовне и информативне програме о превенцији стреса,

укључујући стрес након критичног догађаја, допуњујући обуку везану за људски фактор која се пружа у складу са одјелима 3 и 4 Поддијела D, Додатка I прописа којим се уређују дозволе контролора ваздушног саобраћаја, организације за обуку и ваздухопловно-медицински центри.

ATS.OR.315 Замор

У складу са ATS.OR.200, пружалац услуга контроле ваздушног саобраћаја:

- (a) развија и одржава политику управљања замором контролора ваздушног саобраћаја;
- (b) пружа контролорима ваздушног саобраћаја образовне и информативне програме о превенцији замора, допуњујући обуку везану за људски фактор која се пружа у складу са одјелима 3 и 4 Поддијела D, Додатка I прописа којим се уређују дозволе контролора ваздушног саобраћаја, организације за обуку и ваздухопловно-медицински центри.

ATS.OR.320 Систем распореда смјена особља контроле ваздушног саобраћаја

- (a) Пружалац услуга контроле ваздушног саобраћаја развија, спроводи и прати систем распореда смјена особља са циљем управљања ризицима од радног замора контролора ваздушног саобраћаја путем безбједног смјењивања радног времена и периода одмора. У оквиру система распореда смјена особља, пружалац услуга контроле ваздушног саобраћаја утврђује сљедеће елементе:
 - (1) максимални број узастопних радних дана на дужности;
 - (2) максимални број сати током периода дужности;
 - (3) максимално вријеме трајања пружања услуге контроле ваздушног саобраћаја без пауза;
 - (4) однос периода на дужности и пауза током пружања услуга контроле ваздушног саобраћаја;
 - (5) минималне периоде одмора;
 - (6) максимално узастопно радно вријеме које обухвата ноћне сате, ако је примјењиво, у зависности од радних сати предметне јединице контроле ваздушног саобраћаја;
 - (7) минималне периоде одмора након радног времена који обухвата ноћне сате;
 - (8) минимални број периода одмора у једном циклусу распореда особља.
- (b) Током израде и примјене распореда смјена, пружалац услуга контроле ваздушног саобраћаја консултује контролоре ваздушног саобраћаја на које ће се примјењивати распоред смјена, или, ако је примјењиво, њихове представнике, са циљем идентификације и умањења ризика повезаног са замором кога може изазвати сам распоред смјена.

ОДЈЕЉАК 4 – ЗАХТЈЕВИ КОЈИ СЕ ОДНОСЕ НА КОМУНИКАЦИЈЕ

ATS.OR.400 Ваздухопловне мобилне услуге (комуникације ваздух-земља) - опште

- (a) Пружалац услуга у ваздушном саобраћају користи везу за говорну комуникацију или везу за пренос податка (data link) или обје за комуникацију ваздух-земља за потребе услуга у ваздушном саобраћају.
- (b) Када се за пружање услуга контроле ваздушног саобраћаја употребљава директна двосмјерна говорна комуникација између пилота и контролора или комуникација путем везе за пренос податка, пружалац услуга у ваздушном саобраћају посједује уређаје за

снимање на свим тим комуникационим каналима ваздух-земља.

- (c) Ако се за пружање услуга информисања у лету, укључујући AFIS, употребљава директна двосмјерна говорна комуникација ваздух-земља или комуникација преко везе за пренос податка, пружалац услуга у ваздушном саобраћају посједује уређаје за снимање на свим тим комуникационим каналима ваздух-земља, осим ако VHDCА не одреди другачије.

ATS.OR.405 Употреба и доступност VHF фреквенције за случајеве опасности

- (a) У складу са чланом 7. овог правилника, канал на VHF фреквенција за случајеве опасности (121,500 MHz) користи се у случајевима праве опасности укључујући сљедеће:
 - (1) да обезбиједи слободан канал за комуникацију ваздухоплова у невољи или опасности и земаљске станице док уобичајене канале употребљавају други ваздухоплови;
 - (2) да обезбиједи комуникациони канал на VHF фреквенцији између ваздухоплова и аеродрома који се обично не употребљавају за услуге међународног ваздушног саобраћаја, за случајеве опасности;
 - (3) да обезбиједи заједнички канал на VHF фреквенцији за комуникацију између ваздухоплова, било цивилних или војних, и између таквих ваздухоплова и служби на земљи, укључених у заједничке операције потраге и спасавања, прије промјене на одговарајућу фреквенцију када је то потребно;
 - (4) да обезбиједи комуникацију ваздух-земља са ваздухопловом у случајевима када је због квара ваздухопловне опреме онемогућена употреба уобичајених канала;
 - (5) да обезбиједи канал за предајник за лоцирање у случајевима опасности (ELT) и за комуникацију између пловила за преживљавање и ваздухоплова укључених у операције потраге и спасавања;
 - (6) да обезбиједи заједнички канал на VHF фреквенцији за комуникацију између цивилних ваздухоплова и ваздухоплова пресретача или јединица за контролу пресретања и између цивилних ваздухоплова или ваздухоплова пресретача и јединица услуга у ваздушном саобраћају у случају пресретања цивилног ваздухоплова.
- (b) Пружалац услуга у ваздушном саобраћају обезбјеђује фреквенцију од 121,500 MHz у:
 - (1) свим центрима обласне контроле ваздушног саобраћаја и центрима за пружање услуга информисања у лету;
 - (2) аеродромским контролним торњевима и јединицама прилазне контроле ваздушног саобраћаја који опслужују међународне аеродроме и међународне алтернативне аеродроме;
 - (3) свим додатним локацијама које одреди VHDCА, гдје се пружање те фреквенције сматра неопходним како би се обезбиједио тренутни пријем позива у опасности или за сврхе из наведене под (a).

**ATS.OR.410 Ваздухопловне мобилне услуге
(комуникације ваздух-земља) - услуга информисања у лету**

- (a) Пружалац услуга у ваздушном саобраћају обезбјеђује, колико је практично могуће и уколико је одобрила ВНДСА, да средства за комуникацију ваздух-земља омогућавају двосмјерну комуникацију између центра за пружање услуга информисања у лету и адекватно опремљених ваздухоплова који лете било гдје у оквиру области информисања у лету.
- (b) Пружалац услуга у ваздушном саобраћају обезбјеђује да средства за комуникацију ваздух-земља омогућавају директну, брзу и сталну двосмјерну комуникацију без статичких сметњи, између јединице AFIS и адекватно опремљених ваздухоплова који се налазе у ваздушном простору из ATS.TR.110(a)(3).

**ATS.OR.415 Ваздухопловне мобилне услуге
(комуникације ваздух-земља) - услуга обласне контроле ваздушног саобраћаја**

Пружалац услуга у ваздушном саобраћају обезбјеђује да средства за комуникацију ваздух-земља омогућавају двосмјерну комуникацију између јединице која пружа услугу обласне контроле ваздушног саобраћаја и адекватно опремљених ваздухоплова који лете било гдје у оквиру контролисаних зона.

**ATS.OR.420 Ваздухопловне мобилне услуге
(комуникације ваздух-земља) - услуга прилазне контроле ваздушног саобраћаја**

- (a) Пружалац услуга у ваздушном саобраћају обезбјеђује да средства за комуникацију ваздух-земља омогућавају директну, брзу и сталну двосмјерну комуникацију без статичких сметњи, између јединице која пружа услугу прилазне контроле ваздушног саобраћаја и адекватно опремљених ваздухоплова под њеном контролом.
- (b) Када јединица која пружа услугу прилазне контроле ваздушног саобраћаја функционише као засебна јединица, комуникација ваздух-земља одвија се на комуникационим каналима који су додијелени искључиво њој.

**ATS.OR.425 Ваздухопловне мобилне услуге
(комуникације ваздух-земља) - услуга аеродромске контроле ваздушног саобраћаја**

- (a) Пружалац услуга у ваздушном саобраћају обезбјеђује да средства за комуникацију ваздух-земља омогућавају директну, брзу и сталну двосмјерну комуникацију без статичких сметњи, између аеродромског контролног торња и адекватно опремљених ваздухоплова који се налазе на било којој удаљености унутар 45 km (25 NM) од предметног аеродрома.
- (b) Када то услови оправдавају, пружалац услуга у ваздушном саобраћају обезбјеђује одвојене комуникационе канале за контролу саобраћаја на маневарским површинама.

**ATS.OR.430 Ваздухопловне стационарне услуге
(комуникације земља-земља) - опште**

- (a) Пружалац услуга у ваздушном саобраћају обезбјеђује да се за потребе услуга у ваздушном саобраћају за комуникацију земља-земља користе комуникациона средства која омогућавају директну говорну или комуникацију путем везе за пренос података (дата линк) или обоје.
- (b) Када комуникација за координацију контроле ваздушног саобраћаја укључује аутоматизоване

елементе, пружалац услуга у ваздушном саобраћају обезбјеђује да се кварови, односно нефункционисање аутоматизоване координације јасно приказује контролору или контролорима ваздушног саобраћаја који су одговорни за координацију летова у јединици која предаје ваздухоплов.

**ATS.OR.435 Ваздухопловне стационарне услуге
(комуникације земља-земља) - комуникација у оквиру области информисања у лету**

- (a) Комуникације између јединица услуга у ваздушном саобраћају
- (1) Пружалац услуга у ваздушном саобраћају обезбјеђује да центар за пружање услуга информисања у лету има опрему за комуникацију са сљедећим јединицама које пружају услуге унутар његове области одговорности:
 - (i) центром обласне контроле ваздушног саобраћаја;
 - (ii) јединицама прилазне контроле ваздушног саобраћаја;
 - (iii) аеродромским контролним торњевима;
 - (iv) јединицама AFIS.
 - (2) Пружалац услуга у ваздушном саобраћају обезбјеђује да центар обласне контроле ваздушног саобраћаја, осим веза са центром за пружање услуга информисања у лету, како је прописано у тачки (1), има опрему за комуникацију са сљедећим јединицама које пружају услуге унутар његове области одговорности:
 - (i) јединицама прилазне контроле ваздушног саобраћаја;
 - (ii) аеродромским контролним торњевима;
 - (iii) јединицама AFIS;
 - (iv) аеродромским пријавним бироима пружалаца услуга у ваздушном саобраћају, ако су успостављени одвојено;
 - (3) Пружалац услуга у ваздушном саобраћају обезбјеђује да јединица прилазне контроле ваздушног саобраћаја, осим веза са центром за пружање услуга информисања у лету и центром обласне контроле ваздушног саобраћаја, како је прописано тачкама (1) и (2), има опрему за комуникацију са:
 - (i) повезаним аеродромским контролним торњем или торњевима;
 - (ii) релевантном јединицом или јединицама AFIS;
 - (iii) повезаним аеродромским пријавним бироима пружалаца услуга у ваздушном саобраћају, ако су успостављени одвојено.
 - (4) Пружалац услуга у ваздушном саобраћају обезбјеђује да аеродромски контролни торањ или јединица AFIS, осим веза са центром за пружање услуга информисања у лету, центром обласне контроле ваздушног саобраћаја и јединицом прилазне контроле ваздушног саобраћаја, како је прописано тачкама (1), (2) и (3), има опрему за комуникацију са повезаним пријавним аеродромским бироом услуга у ваздушном саобраћају, ако је успостављен одвојено.
- (b) Комуникације између јединица за пружање услуга у ваздушном саобраћају и других јединица
- (1) Пружалац услуга у ваздушном саобраћају обезбјеђује да центар за пружање услуга информисања у лету и центар обласне контроле

- ваздушног саобраћаја имају опрему за комуникацију са сљедећим јединицама које пружају услуге унутар њихове области одговорности:
- (i) одговарајућим војним јединицама;
 - (ii) пружаоцем/пружаоцима метеоролошких услуга који опслужују тај центар;
 - (iii) ваздухопловном телекомуникационом станицом која опслужује тај центар;
 - (iv) одговарајућим канцеларијама предметних оператора ваздухоплова;
 - (v) спасилачко-координационим центрима или у одсуству таквих центара, сваком другом одговарајућом службом за случајеве опасности и ванредна стања;
 - (vi) међународном NOTAM канцеларијом која опслужује центар.
- (2) Пружалац услуга у ваздушном саобраћају обезбјеђује да јединица прилазне контроле ваздушног саобраћаја, аеродромски контролни торањ и јединица AFIS имају опрему за комуникацију са сљедећим јединицама које пружају услуге унутар њихове области одговорности:
- (i) одговарајућим војним јединицама;
 - (ii) спасилачким и службама у случају опасности (укључујући медицинску помоћ, ватрогасне службе, итд.);
 - (iii) пружаоцем метеоролошких услуга који опслужује ту јединицу;
 - (iv) ваздухопловном телекомуникационом станицом која опслужује предметну јединицу;
 - (v) јединицом која пружа услуге управљања платформом, ако је таква јединица успостављена одвојено.
- (3) Комуникациона опрема из (b)(1)(i) и (b)(2)(i) обухвата механизме за брзу и поуздану комуникацију између јединице услуга у ваздушном саобраћају и војних јединица одговорних за контролу операција пресретања унутар области одговорности јединице услуга у ваздушном саобраћају, како би се испуниле обавезе из одјелка којим се уређује ометање, непредвиђене ситуације и пресретање из прописа којим се уређују услуге у ваздушном саобраћају и прописа којим се успостављају заједничка правила летења и оперативне одредбе у вези са услугама и поступцима у ваздушној пловидби.
- (c) Опис комуникационе опреме
- (1) Комуникациона опрема која се захтијева у складу са (a), (b)(1)(i), (b)(2)(i), (b)(2)(ii) и (b)(2)(iii) обухвата опрему за:
 - (i) директне говорне комуникације, или у комбинацији са комуникацијом путем преноса података (data link), при чему у сврху преноса контроле употребом радара или ADS-B, комуникација може бити успостављена тренутно, а за друге сврхе, комуникација нормално може бити успостављена унутар 15 секунди;
 - (ii) штампану комуникацију, када се захтијева постојање записа, вријеме преноса поруке за овакву врсту комуникације не смије бити дуже од пет минута.
 - (2) У свим случајевима који нису обухваћени под (c)(1), комуникациона опрема обухвата опрему за:
 - (i) директне говорне комуникације, или у комбинацији са комуникацијом путем преноса података (data link), при чему комуникација нормално може бити успостављена унутар 15 секунди,
 - (ii) штампану комуникацију, када се захтијева постојање записа; вријеме преноса поруке за овакву врсту комуникације не смије бити дуже од пет минута.
 - (3) У свим случајевима када се захтијева аутоматски пренос података до и/или од компјутера/рачунара пружаоца услуга у ваздушном саобраћају, мора се обезбиједити одговарајућа опрема за аутоматско снимање.
 - (4) Комуникациона опрема која се захтијева у (b)(2)(i), (ii) и (iii) обухвата директну говорну комуникацију са могућношћу вођења конференцијске комуникације, при чему комуникација нормално може бити успостављена унутар 15 секунди.
 - (5) Сва опрема за директну говорну комуникацију или комуникацију путем преноса података (data link) између јединица за пружање услуга у ваздушном саобраћају међусобно и између јединица за пружање услуга у ваздушном саобраћају и других јединица описаних у (b)(1) и (b)(2) има могућност аутоматског снимања.
- ATS.OR.440 Ваздухопловне стационарне услуге (комуникације земља-земља) - комуникација између области информисања у лету**
- (a) Пружалац услуга у ваздушном саобраћају обезбјеђује да центри за пружање услуга информисања у лету и центри обласне контроле ваздушног саобраћаја имају опрему за комуникацију са свим сусједним центрима за пружање пружање услуга информисања у лету и центрима обласне контроле ваздушног саобраћаја. Та комуникациона опрема у свим случајевима обухвата захтјеве за поруке у формату који је погодан за чување као трајни запис и достављање у складу са временима трајања преноса која су наведена у ICAO регионалним споразумима о ваздушној пловидби.
 - (b) Пружалац услуга у ваздушном саобраћају обезбјеђује да комуникациона опрема између центара обласне контроле ваздушног саобраћаја, који опслужују граничне контролисане области, додатно обухвата директну говорну комуникацију и тамо гдје је примјенљиво, комуникацију путем преноса података (data link), са аутоматским снимањем, при чему се за сврхе преноса контроле уз употребу надзорних података АТС комуникација успоставља тренутно, а за друге сврхе, комуникација нормално може бити успостављена унутар 15 секунди.
 - (c) Када се то захтијева споразумом између Босне и Херцеговине и других држава, са циљем избјегавања или смањивања потреба за пресретањем у случајевима одступања од додијељеног курса, пружалац услуга у ваздушном саобраћају обезбјеђује да опрема за комуникације између сусједних центара за информисање у лету или обласних центара контроле ваздушног саобраћаја, другачија од оне прописане у тачки (b):

- (1) обухвата директну говорну комуникацију или у комбинацији са комуникацијом путем преноса података (data link);
- (2) омогућава да комуникација нормално може бити успостављена унутар 15 секунди;
- (3) има могућност аутоматског снимања.
- (d) Предметни пружалац услуга у ваздушном саобраћају обезбјеђује да су сусједне јединице за пружање услуга у ваздушном саобраћају повезане у свим случајевима када постоје посебне околности.
- (e) Када су локални услови такви да је потребно одобрити ваздухопловима улазак у контролисани ваздушни простор, предметни пружалац или пружаоци услуга у ваздушном саобраћају обезбјеђује да су јединице услуга у ваздушном саобраћају, које дају одобрење тим ваздухопловима, повезане са јединицама контроле ваздушног саобраћаја које опслужују сусједни контролисани ваздушни простор.
- (f) Комуникациона опрема из (d) и (e) обухвата директну говорну комуникацију или у комбинацији са комуникацијом путем преноса података (data link), са аутоматским снимањем, при чему се за сврхе преноса контроле уз употребу надзорних података АТС, комуникација може успоставити тренутно, а за друге сврхе, комуникација нормално може бити успостављена унутар 15 секунди.
- (g) Пружалац услуга у ваздушном саобраћају обезбјеђује одговарајућу опрему за аутоматско снимање у свим случајевима када се захтијева аутоматска размјена података међу рачунарима који се користе приликом пружања услуга у ваздушном саобраћају.

ATS.OR.445 Комуникације за контролу или управљање возилима која нису ваздухоплови на маневарским површинама на аеродромима

- (a) Осим у случајевима када се сматра да је довољан систем визуелних сигнала, пружалац услуга у ваздушном саобраћају обезбјеђује двосмјерну радио-телефонску комуникациону опрему за једну од следећих услуга:
 - (1) услугу аеродромске контроле за контролу возила на маневарској површини;
 - (2) AFIS за управљање возилима на маневарској површини гдје се таква услуга пружа у складу са ATS.TR.305(f).
- (b) Потреба за одвојеним комуникационим каналима за управљање или контролу возила на маневарској површини утврђује се у складу са процјеном безбједности.
- (c) Обезбјеђена је одговарајућа опрема за аутоматско снимање на свим каналима наведеним под (b).

ATS.OR.450 Аутоматско снимање података о надзору

Пружалац услуга у ваздушном саобраћају обезбјеђује да се подаци о надзору са примарног и секундарног радара или других система (ADS-B, ADS-C), који се користе као помоћ за пружање услуга у ваздушном саобраћају, снимају аутоматски за потребе истрага несрећа и инцидената, потраге и спасавања, јединица контроле ваздушног саобраћаја, евалуацију надзорних система и обуку.

ATS.OR.455 Чување снимљених информација и података

- (a) Пружалац услуга у ваздушном саобраћају чува најмање 30 дана следеће:
 - (1) снимке са комуникационих канала, у складу са ATS.OR.400(b) и (b);

- (2) снимке података и комуникација, у складу са ATS.OR.435(c)(3) и (5);
- (3) аутоматске снимке, у складу са ATS.OR.440;
- (4) снимке комуникација, у складу са ATS.OR.445;
- (5) снимке података, у складу са ATS.OR.450;
- (6) папирнате обрасце (стрипове) за праћење напредовања лета, електронске податке о напретку и координацији лета.
- (b) Када су снимци и записи из тачке (a) од важности за истраге несрећа и инцидената, они се чувају дужи период док не буде очигледно да више нису потребни.

ATS.OR.460 Снимци позадинске комуникације и звучног окружења

- (a) Осим ако ВНДСА не пропише другачије, јединице за пружање услуга у ваздушном саобраћају опремљене су уређајима за снимање позадинске комуникације и звучног окружења радних мјеста контролора ваздушног саобраћаја или службеника за пружање услуга информисања у лету или службеника AFIS, ако је примјерљиво, а који су у стању чувати информације снимљене током најмање посљедња 24 сата рада.
- (b) Ти снимци се употребљавају само у истрагама несрећа и инцидената за које је обавезно извјештавање.

ОДЈЕЉАК 5 – ЗАХТЈЕВИ КОЈИ СЕ ОДНОСЕ НА ИНФОРМАЦИЈЕ

ATS.OR.500 Метеоролошке информације – опште

- (a) Пружалац услуга у ваздушном саобраћају обезбјеђује да се релевантним јединицама за пружање услуга у ваздушном саобраћају достављају ажурне информације о стварним метеоролошким условима и њиховим прогнозама, неопходне за обављање задатака.
- (b) Пружалац услуга у ваздушном саобраћају обезбјеђује да су релевантним јединицама за пружање услуга у ваздушном саобраћају доступне детаљне информације о локацији, вертикалном захвату, правцу и брзини кретања метеоролошких појава у близини аеродрома које би могле бити опасне за операције ваздухоплова, а нарочито у зонама пењања и прилаза.
- (c) Информације из тачака (a) и (b) се достављају у таквом формату да их особље које пружа услуге у ваздушном саобраћају може што лакше протумачити, и онолико често колико је потребно да би се задовољили захтјеви предметних јединица за пружање услуга у ваздушном саобраћају.

ATS.OR.505 Метеоролошке информације за центре за пружање услуга информисања у лету и центре обласне контроле ваздушног саобраћаја

- (a) Пружалац услуга у ваздушном саобраћају обезбјеђује да центри за пружање услуга информисања у лету и центри обласне контроле ваздушног саобраћаја добијају метеоролошке информације из MET.OR.245(f) Анекса V овог правилника, ово се нарочито односи на информације које се односе на појаву или очекивано погоршање метеоролошких услова, које се достављају одмах чим се утврде. Ови извјештаји и прогнозе обухватају област информисања у лету или контролисане области и друге такве области, ако је тако прописала ВНДСА.
- (b) Пружалац услуга у ваздушном саобраћају обезбјеђује да центри информисања у лету и центри обласне контроле ваздушног саобраћаја добијају у погодним интервалима податке о тренутном ваздушном притиску за подешавање висиномјера, за локације одређене од

стране центара за информисање у лету или центара обласне контроле ваздушног саобраћаја.

ATS.OR.510 Метеоролошке информације за јединице које пружају услуге прилазне контроле ваздушног саобраћаја

- (a) Пружалац услуга у ваздушном саобраћају обезбјеђује да јединице које пружају услуге прилазне контроле ваздушног саобраћаја добијају метеоролошке информације за ваздушни простор и аеродроме у њиховој надлежности, како је прописано у MET.OR.242(b) Анекса V овог правилника.
- (b) Пружалац услуга у ваздушном саобраћају обезбјеђује да, када се користи више анемометара/инструмената за мјерење брзине вјетра, показивачи који се односе на сваки од њих морају бити јасно означени због идентификације полетно-слетне стазе и дијелова полетно-слетне стазе на којим сваки од анемометара врши мјерење.
- (c) Пружалац услуга у ваздушном саобраћају обезбјеђује да јединице које пружају услугу прилазне контроле ваздушног саобраћаја добијају податке о тренутном ваздушном притиску за подешавање висиномјера за локације одређене од стране јединице прилазне контроле ваздушног саобраћаја.
- (d) Пружалац услуга у ваздушном саобраћају обезбјеђује да су јединице које пружају услуге прилазне контроле ваздушног саобраћаја које пружају услуге у завршном прилазу, слијетању и полијетању опремљене показивачима вјетра при земљи. Ти показивачи морају бити повезани и добијати податке од истих сензора као и одговарајући показивачи у аеродромском контролном торњу или јединици AFIS или обоје, и у ваздухопловној метеоролошкој станици, гдје таква станица постоји.
- (e) Пружалац услуга у ваздушном саобраћају обезбјеђује да су јединице које пружају услуге прилазне контроле ваздушног саобраћаја, које пружају услуге у завршном прилазу, слијетању и полијетању на аеродромима гдје се вриједности видљивости дуж полетно-слетне стазе процјењују инструменталном опремом, опремљене са показивачима који омогућавају читавање тренутне видљивости дуж полетно-слетне стазе. Показивачи морају бити повезани са истом локацијом осматрања и добијати податке од истих сензора као и одговарајући показивачи у аеродромском контролном торњу или јединици AFIS или обоје, и у ваздухопловној метеоролошкој станици, гдје таква станица постоји.
- (f) Пружалац услуга у ваздушном саобраћају обезбјеђује да су јединице које пружају услуге прилазне контроле ваздушног саобраћаја које пружају услуге у завршном прилазу, слијетању и полијетању на аеродромима на којима се висина базе облака процјењује инструменталном опремом морају бити опремљене са показивачима који омогућавају читавање тренутне базе облака. Показивачи морају бити повезани са истом локацијом осматрања и добијати податке од истих сензора као и одговарајући показивачи у аеродромском контролном торњу или јединици AFIS или обоје, и ваздухопловној метеоролошкој станици гдје таква станица постоји.
- (g) Пружалац услуга у ваздушном саобраћају обезбјеђује да су јединице које пружају услуге прилазне контроле ваздушног саобраћаја, које пружају услуге у завршном прилазу, слијетању и полијетању добијају информације о смицању вјетра који може негативно утицати на

ваздухоплов у прилазној или одлетној путањи или током прилаза кружењем.

ATS.OR.515 Метеоролошке информације за аеродромске контролне торњеве и јединице AFIS

- (a) Пружалац услуга у ваздушном саобраћају обезбјеђује да аеродромски контролни торњеве и, осим ако је ВНДСА прописала другачије, јединице AFIS добијају метеоролошке информације за аеродром у њиховој надлежности, како је прописано у MET.OR.242(a) Анекса V овог правилника.
- (b) Пружалац услуга у ваздушном саобраћају обезбјеђује да аеродромски контролни торњеве и јединице AFIS, за аеродроме у њиховој надлежности, добијају податке о тренутном ваздушном притиску за подешавање висиномјера.
- (c) Пружалац услуга у ваздушном саобраћају обезбјеђује да су аеродромски контролни торњеве и јединице AFIS опремљени показивачима вјетра при земљи. Ти показивачи морају бити повезани и добијати податке од истих сензора као и одговарајући показивачи у метеоролошкој станици, гдје таква станица постоји. Када се користи више сензора, показивачи који се односе на сваки од њих морају бити јасно означени због идентификације полетно-слетне стазе и дијелова полетно-слетне стазе на којим сваки од сензора врши мјерење.
- (d) Пружалац услуга у ваздушном саобраћају обезбјеђује да су аеродромски контролни торњеве и јединице AFIS на аеродромима, гдје се вриједности видљивости дуж полетно-слетне стазе процјењују инструменталном опремом, морају бити опремљени са показивачима који омогућавају читавање тренутне видљивости дуж полетно-слетне стазе. Показивачи морају бити повезани са истом локацијом осматрања и добијати податке од истих сензора као и одговарајући показивачи у метеоролошкој станици, гдје таква станица постоји.
- (e) Пружалац услуга у ваздушном саобраћају обезбјеђује да су аеродромски контролни торњеве и јединице AFIS на аеродромима, на којима се висина базе облака процјењује инструменталном опремом, морају бити опремљени са показивачима који омогућавају читавање тренутне базе облака. Показивачи морају бити повезани са истом локацијом осматрања и добијати податке од истих сензора као и одговарајући показивачи у аеродромском контролном торњу и јединици AFIS, и ваздухопловној метеоролошкој станици, гдје таква станица постоји.
- (f) Пружалац услуга у ваздушном саобраћају обезбјеђује да аеродромски контролни торњеве и јединице AFIS добијају доступне информације о смицању вјетра који може негативно утицати на ваздухоплов у прилазној или одлетној путањи или током прилаза кружењем и на ваздухоплов на полетно-слетној стази током рулања послје слијетања или током залета у полијетању.
- (g) Пружалац услуга у ваздушном саобраћају обезбјеђује да аеродромски контролни торњеве и јединице AFIS и/или остале одговарајуће јединице добијају аеродромска упозорења, у складу са MET.OR.215(b) Анекса V овог правилника.

ATS.OR.520 Информације о условима на аеродрому и оперативном статусу припадајуће инфраструктуре

Пружалац услуга у ваздушном саобраћају обезбјеђује да аеродромски контролни торњеве, јединице AFIS и јединице које пружају услуге прилазне контроле ваздушног саобраћаја добијају актуелне информације о оперативном

важним условима на маневарским површинама, укључујући постојање привремених опасности, и о оперативном статусу све повезане инфраструктуре на аеродрому или аеродромима у њиховој надлежности, када их објави оператор аеродрома.

ATS.OR.525 Информације о оперативном статусу навигационих услуга

- (a) Пружалац услуга у ваздушном саобраћају обезбјеђује да јединице за пружање услуга у ваздушном саобраћају благовремено добијају информације о оперативном статусу радио-навигационих средстава и визуелних помоћних средстава од суштинског значаја за полетне, долазне, прилазне и слетне процедуре унутар своје области одговорности и о оним радио-навигационим средствима и визуелним помоћним средствима од суштинског значаја за кретање по маневарским површинама.
- (b) Пружалац услуга у ваздушном саобраћају успоставља одговарајуће аранжмане у складу са ATM/ANS.OR.B.005(F) Анекса III овог правилника како би обезбједио да се пружају информације из тачке (a) кад је ријеч о пружању услуга GNSS.

ATS.OR.530 Просљеђивање информација о ефикасности кочења

Ако пружалац услуга у ваздушном саобраћају говорном комуникацијом заприми специјални извјештај из ваздуха који се односи на ефикасност кочења који не одговара оном који је јављен, о томе без одгањања обавјештава одговарајућег оператора аеродрома.

Поддио В – ТЕХНИЧКИ ЗАХТЈЕВИ ЗА ПРУЖАОЦЕ УСЛУГА У ВАЗДУШНОМ САОБРАЋАЈУ (ATS.TR) ОДЈЕЉАК 1 – ОПШТИ ЗАХТЈЕВИ

ATS.TR.100 Циљеви пружања услуга у ваздушном саобраћају

Циљеви пружања услуга у ваздушном саобраћају су:

- (a) спречавање судара између ваздухоплова;
- (b) спречавање судара ваздухоплова са другим ваздухопловима на маневарској површини и сударе ваздухоплова са препрекама на тој површини;
- (c) убрзавање и одржавање редовног протока ваздушног саобраћаја;
- (d) обезбјеђивање савјета и информација корисних за безбједно и ефикасно обављање летова;
- (e) обавјештавање одговарајуће организације о ваздухопловима којима је потребна помоћ трагања и спасавања, те према потреби пружање помоћи тим организацијама.

ATS.TR.105 Подјела услуга у ваздушном саобраћају

Услуге у ваздушном саобраћају састоје се од следећих услуга:

- (a) услуга контроле ваздушног саобраћаја, како би се постигли циљеви из ATS.TR.100(a), (b) и (c), а та услуга се дијели на три дијела како слиједи:
- (1) услуга обласне контроле ваздушног саобраћаја: пружање услуге контроле ваздушног саобраћаја за контролисане летове, осим за оне дијелове тих летова који су описани у тачкама (2) и (3) ове тачке, како би се постигли циљеви утврђени у ATS.TR.100(a) и (c);
- (2) услуга прилазне контроле ваздушног саобраћаја: пружање услуге контроле ваздушног саобраћаја за оне дијелове контролисаних летова који су повезани са доласком или поласком, како би се постигли циљеви утврђени у ATS.TR.100(a) и (c);
- и

- (3) услуга аеродромске контроле ваздушног саобраћаја: пружање услуге контроле ваздушног саобраћаја за аеродромски саобраћај, осим за оне дијелове летова који су описани под (2) ове тачке, како би се постигли циљеви утврђени у ATS.TR.100(a), (b) и (c);
- (b) услуга летних информација или савјетодавна услуга у ваздушном саобраћају или обје, како би се постигао циљ утврђен у ATS.TR.100(d);
- (c) услуга узбуњивања, како би се постигао циљ утврђен у ATS.TR.100(e).

ATS.TR.110 Успостављање јединица које пружају услуге у ваздушном саобраћају

- (a) Услуге у ваздушном саобраћају пружају јединице које су успостављене како слиједи:
- (1) центри за пружање информисања у лету успостављени су како би пружали услугу информисања у лету и услугу узбуњивања унутар подручја информисања у лету, осим ако је одговорност за пружање таквих услуга унутар подручја информисања у лету додијелена јединици контроле ваздушног саобраћаја која има одговарајућа средства за обављање тог задатка;
- (2) јединице контроле ваздушног саобраћаја успостављају се како би пружале услугу контроле ваздушног саобраћаја, услугу информисања у лету и услугу узбуњивања унутар контролисаних подручја, контролисаних зона и на контролисаним аеродромима;
- (3) јединице AFIS успостављају се на начин како би пружале услугу информисања у лету и услугу узбуњивања на AFIS аеродромима и унутар ваздушног простора тих аеродрома.
- (b) аеродромски пријавни биро или пријавни биро успостављен у сврху пријема извјештаја о услугама у ваздушном саобраћају или други механизми успостављају се како би примали извјештаје који се односе на услуге у ваздушном саобраћају и планове лета поднесене прије поласка.

ATS.TR.115 Одређивање јединица услуга у ваздушном саобраћају

- (a) Јединице услуга у ваздушном саобраћају морају имати недвосмислено име како слиједи:
- (1) центар обласне контроле ваздушног саобраћаја или центар за пружање информисања у лету обично се одређује према имену оближњег града или географске ознаке или подручја;
- (2) аеродромски контролни торањ или јединица прилазне контроле ваздушног саобраћаја обично се одређује према имену аеродрома на којем пружају услуге или према имену оближњег града или географске ознаке или подручја;
- (3) јединица AFIS обично се одређује према имену аеродрома на којем пружа услуге или према имену оближњег града или географске ознаке или подручја.
- (b) Име сваке од јединица и служби услуга у ваздушном саобраћају допуњује се једним од следећих суфикса, како је одговарајуће:
- (1) центар обласне контроле ваздушног саобраћаја – CONTROL;
- (2) прилазна контрола – APPROACH;
- (3) прилазна радарска контрола доласка (*approach control radar arrivals*) – ARRIVAL;

- (4) прилазна радарска контрола одласка (*approach control radar departures*) – DEPARTURE;
- (5) јединица контроле ваздушног саобраћаја (уопштено) када пружа услуге надзора системом ATS – RADAR;
- (6) аеродромска контрола – TOWER;
- (7) контрола кретања по површини – GROUND;
- (8) издавање одобрења – DELIVERY;
- (9) центар информисања у лету – INFORMATION;
- (10) јединица AFIS – INFORMATION.

ATS.TR.120 Језик комуникације између јединица за пружање услуга у ваздушном саобраћају

Осим у случајевима када се комуникација између јединица оперативних услуга у ваздушном саобраћају обавља на заједнички договореном језику, за такве комуникације употребљава се енглески језик.

ATS.TR.125 Изражавање вертикалне позиције ваздухоплова

- (a) За летове у подручјима у којима је утврђена прелазна апсолутна висина, вертикална позиција ваздухоплова мора, осим у случајевима наведеним под (b) у наставку, на прелазној апсолутној висини или испод ње бити изражена као апсолутна висина, а на прелазном нивоу или изнад ње бити изражена као ниво лета. При проласку кроз прелазни слој вертикална позиција при пењању мора бити изражена као ниво лета, а при снижавању као апсолутна висина.
- (b) Када ваздухоплов којем је издато одобрење за слијетање или, на аеродрому са AFIS, ваздухоплов који је обавијештен да је полетно-слетна стаза на располагању за слијетање, завршава прилаз користећи се атмосферским притиском на надморској висини аеродрома (QFE), вертикална позиција тог ваздухоплова изражава се као висина изнад надморске висине аеродрома током оног дијела његовог лета за који се смије користити QFE, осим што мора бити изражена као висина изнад надморске висине прага полетно-слетне стазе:
 - (1) за инструменталне полетно-слетне стазе ако се праг налази 2 m (7 ft) или више испод надморске висине аеродрома;
 - (2) за полетно-слетне стазе за прецизни прилаз.

ATS.TR.130 Одређивање прелазног нивоа

- (a) Одговарајућа јединица услуга у ваздушном саобраћају утврђује прелазни ниво који се користи у подручјима гдје је утврђена прелазна апсолутна висина, за одговарајући временски период на основу QNH (поставке подскеале висиномјера како би се добила надморска висина на тлу) извјештаја и прогнозираног притиска на средњем нивоу мора, ако је потребно.
- (b) Прелазни ниво се налази изнад прелазне апсолутне висине тако да се обезбиди минимално вертикално раздвајање од најмање номинално 300 m (1000 ft) између ваздухоплова који лете истовремено на прелазној апсолутној висини и на прелазном нивоу.

ATS.TR.135 Минимални нивои крстарења за IFR летове

- (a) Јединице контроле ваздушног саобраћаја неће додјелјивати нивое крстарења испод минималних апсолутних висина лета које је утврдила BHDCA, осим ако то није посебно одобрено од стране BHDCA.
- (b) Јединице контроле ваздушног саобраћаја:
 - (1) одређују најнижи употребљиви ниво или нивое лета за цијелу контролисану област за које су одговорни или за његове дијелове;

- (2) додјелују нивое лета на том нивоу или нивоима или изнад тог нивоа или нивоа;
- (3) достављају најнижи употребљиви ниво или нивое лета пилотима на захтјев.

ATS.TR.140 Пружање информација о подешавању висиномјера

- (a) Одговарајуће јединице услуга у ваздушном саобраћају увијек имају на располагању информације за слање ваздухопловима у лету, на захтјев, које су потребне за одређивање најнижег нивоа лета којим се обезбјеђује одговарајуће надвисивање препрека на рутама или сегментима рута за које се те информације захтијевају.
- (b) Центри информисања у лету и центри обласне контроле ваздушног саобраћаја имају на располагању за слање ваздухопловима, на захтјев, одговарајући број QNH извјештаја или прогноза притиска ваздуха за подручја информисања у лету и контролисана подручја за која су одговорни и за сусједна подручја.
- (c) Летачкој посади се доставља прелазни ниво благовремено, прије него што се постигне приликом снижавања.
- (d) Осим када је познато да је ваздухоплов већ добио ту информацију директним позивом, поставка вриједности QNH за висиномјер мора бити саставни дио:
 - (1) одобрења за снижавање код првог одобрења за апсолутну висину нижу од прелазног нивоа;
 - (2) одобрења за прилаз или одобрења за улазак у саобраћајни круг;
 - (3) одобрења за вожњу по земљи за ваздухоплове у одласку.
- (e) QFE поставка висиномјера како је описана у ATS.TR.125(b) шаље се ваздухопловима на захтјев или редовно, у зависности од локалног договора.
- (f) Одговарајуће јединице услуга у ваздушном саобраћају заокружују поставке висиномјера на најближи нижи цијели хектопаскал.

ATS.TR.145 Привремено обустављање операција према правилима визуелног летења на аеродрому и у његовој близини

- (a) Било које или све VFR операције на аеродрому и у његовој близини могу бити привремено обустављене кад год је то потребно због безбједности, а привремено обустављање може наредити било која од следећих јединица, особа или тијела:
 - (1) јединица прилазне контроле ваздушног саобраћаја или одговарајући центар обласне контроле ваздушног саобраћаја;
 - (2) аеродромски контролни торањ;
 - (3) BHDCA.
- (b) Када су све или неке VFR операције на аеродрому и у његовој близини привремено обустављене, аеродромски контролни торањ поштује следеће поступке:
 - (1) ставља на чекање све VFR одласке;
 - (2) опозива све локалне летове који изводе операције према VFR или прибавља одобрење за специјалне операције VFR;
 - (3) обавјештава јединицу прилазне контроле ваздушног саобраћаја или центар обласне контроле ваздушног саобраћаја, у зависности од тога шта је одговарајуће с обзиром на предузете мјере;
 - (4) обавјештава све операторе или њихове овлашћене представнике о разлозима зашто су такве мјере предузете, ако је неопходно или затражено.

ATS.TR.150 Ваздухопловна расвјета на земљи

Пружалац услуга у ваздушном саобраћају утврђује процедуре за рад ваздухопловне расвјете на земљи, било да су на аеродрому или у близини аеродрома или не.

ATS.TR.155 Услуге надзора системом ATS

(a) Пружалац услуга у ваздушном саобраћају може употребити надзорне системе ATS при пружању услуга у ваздушном саобраћају. У том случају пружалац услуга у ваздушном саобраћају одређује функције за које се употребљавају информације надзора ATS.

(b) Када пружа услуге надзорним системом ATS, пружалац услуга у ваздушном саобраћају:

(1) обезбјеђује да надзорни систем или системи ATS који се користи омогућава да се информације надзора које су приказане, укључујући ознаке позиција, непрестано ажурирају;

(2) ако се пружа услуга контроле ваздушног саобраћаја:

(i) одредити број ваздухоплова којима се истовремено пружају услуге надзора надзорним системом ATS који се може безбједно координисати у тренутним околностима;

(ii) у сваком тренутку пружати контролорима ваздушног саобраћаја потпуне и ажурне информације о:

A. утврђеним минималним апсолутним висинама лета унутар подручја одговорности;

B. најнижем употребљивом нивоу или нивоима лета одређеном у складу са ATS.TR.130 и ATS.TR.135;

C. утврђеним минималним апсолутним висинама које су примјенљиве за процедуре које се заснивају на тактичком векторисању и додјели директних рута, укључујући потребну корекцију температуре или методу за кориговање учинка ниских температура на минималне апсолутне висине.

(c) Пружалац услуга у ваздушном саобраћају, у складу са функцијама за које се информације надзора за ATS употребљавају при пружању услуга у ваздушном саобраћају, утврђује процедуре за:

(1) идентификацију ваздухоплова;

(2) пружање ваздухоплову информација о позицији;

(3) векторисање ваздухоплова;

(4) пружање навигационе помоћи ваздухоплову;

(5) пружање информација о неповољним временским условима, ако је примјенљиво;

(6) пренос контроле за ваздухоплов;

(7) случај кvara надзорног или надзорних система ATS;

(8) случај кvara SSR транспондера, у складу са одјелком којим се дефинише SSR транспондер из прописа којим се утврђује успостављање заједничких правила летења и оперативне одредбе у вези са услугама и поступцима у ваздушној пловидби;

(9) упозорења која се односе на безбједност, а заснована су на надзору за ATS надзорним системом, кад се примјењују;

(10) привремени или коначни прекид услуге надзорним системом ATS.

(d) Прије пружања услуге ваздухоплову надзорним системом ATS, успоставља се идентификација и пилот се обавјештава о томе. Након тога, идентификација се одржава до завршетка услуге надзора надзорним системом ATS. Ако се идентификација накнадно изгуби, потребно је у складу са тиме обавјестити пилота и према потреби издати одговарајуће инструкције.

(e) Када се уочи да је идентификовани контролисани лет у конфликтној путањи са непознатим ваздухопловом са могућношћу судара, пилот контролисаног лета мора се, кад год је то могуће:

(1) информисати о непознатом ваздухоплову и, на пилотов захтјев или ако то, према мишљењу контролора, намеће ситуација, предложити му маневар избјегавања; и

(2) информисати о престанку опасности од судара.

(f) Осим ако је BHDCA прописала другачије, свака одговарајуће опремљена јединица за пружање услуга у ваздушном саобраћају провјерава приказане информације о нивоу, изведене из висине по притиску најмање једном при почетном контакту са предметним ваздухопловом или, ако то није изводљиво, што прије након тога.

(g) Само се провјерене информације о нивоу лета изведене из висине по притиску употребљавају за одређивање да је ваздухоплов обавио било коју од сљедећих радњи:

(1) задржао ниво лета;

(2) напустио ниво лета;

(3) прошао ниво лета у пењању или спуштању;

(4) достигао ниво лета.

ATS.TR.160 Пружање услуга у ваздушном саобраћају за течно летење

За пружање услуга у ваздушном саобраћају за течно летење BHDCA може дефинисати додатне или алтернативне услове и процедуре од оних садржаних у овом поддијелу B, којих ће се придржавати јединица услуга у ваздушном саобраћају.

ОДЈЕЉАК 2 – УСЛУГЕ КОНТРОЛЕ ВАЗДУШНОГ САОБРАЋАЈА**ATS.TR.200 Примјена**

Услуге контроле ваздушног саобраћаја се пружају:

(a) за све IFR летове у ваздушном простору класе A, B, C, D и E;

(b) за све VFR летове у ваздушном простору класе B, C и D;

(c) за све специјалне VFR летове;

(d) за цјелокупан аеродромски саобраћај на контролисаним аеродромима.

ATS.TR.205 Пружање услуга контроле ваздушног саобраћаја

Дијелови услуга контроле ваздушног саобраћаја описани у ATS.TR.105(a) пружају различите јединице, и то:

(a) услуге обласне контроле ваздушног саобраћаја било која од сљедећих јединица:

(1) центар обласне контроле ваздушног саобраћаја;

(2) јединица која пружа услуге у контролисаној зони или контролисаној области ограниченог обима која је одређена примарно за пружање услуга прилазне контроле ваздушног саобраћаја и гдје не постоји центар обласне контроле ваздушног саобраћаја;

(b) услуге прилазне контроле ваздушног саобраћаја било која од сљедећих јединица:

- (1) јединица прилазне контроле ваздушног саобраћаја када је то неопходно или се жели успоставити одвојена јединица;
- (2) аеродромски контролни торањ или центар обласне контроле ваздушног саобраћаја када је то неопходно или када се под одговорношћу једне јединице желе комбиновати функције прилазне контроле ваздушног саобраћаја са оним аеродромске контроле ваздушног саобраћаја или центра обласне контроле ваздушног саобраћаја;
- (c) услуге аеродромске контроле ваздушног саобраћаја: аеродромски контролни торањ.

ATS.TR.210 Операције пружања услуга контроле ваздушног саобраћаја

- (a) У циљу пружања услуга контроле ваздушног саобраћаја, јединица контроле ваздушног саобраћаја:
 - (1) добија информације о планираном кретању сваког ваздухоплова или о његовим варијацијама и тренутне информације о стварном кретању сваког ваздухоплова;
 - (2) на основу добијених информација одређује релативне положаје познатих ваздухоплова у односу једних на друге;
 - (3) издаје одобрења и информације у сврху спречавања судара између ваздухоплова под њеном контролом и убрзава и одржава редован проток саобраћаја;
 - (4) врши координацију одобрења са другим јединицама ако је то потребно:
 - (i) увијек када ваздухоплов може угрозити саобраћај који се одвија под контролом других јединица;
 - (ii) прије трансфера контроле над ваздухопловом другој јединици.
- (b) Одобрења која издаје јединица контроле ваздушног саобраћаја обезбјеђују раздвајање:
 - (1) између свих летова у ваздушном простору класе А и В;
 - (2) између IFR летова у ваздушном простору класе C, D и E;
 - (3) између IFR летова и VFR летова у ваздушном простору класе C;
 - (4) између IFR и специјалних VFR летова;
 - (5) између специјалних VFR летова, осим ако BHDCA одреди другачије.

Осим тога, када то захтијева пилот ваздухоплова и ако је са тим сагласан пилот другог ваздухоплова, и ако је то прописала BHDCA за случајеве наведене под (a)(2) у ваздушном простору класе D и E, лет може бити одобрен под условом да дању у визуелним метеоролошким условима одржава властито раздвајање за одређени дио лета испод 3050 m (10 000 ft) током пењања или понирања.

- (c) Осим у случајевима операција на паралелним или скоро паралелним полетно-слетним стазама из ATS.TR.255 или када се у близини аеродрома може примјенити смањење минималног раздвајања, јединица контроле ваздушног саобраћаја обезбјеђује раздвајање на бар један од следећих начина:
 - (1) вертикалним раздвајањем, које се постиже додјељивањем различитих нивоа лета изабраних из табеле нивоа крстарења наведене у референтном одјелку прописа којим се утврђује успостављање заједничких правила летења и оперативне одредбе у вези са услугама и поступцима у ваздушној пловидби, осим што се

корелација нивоа и путања која је прописана у наведеном пропису не примјењује ако је другачије наведено у зборнику ваздухопловних информација или у одобрењима контроле ваздушног саобраћаја. Минимално вертикално раздвајање износи номинално 300 m (1000 ft) до и укључиво FL 410, те номинално 600 m (2000 ft) изнад тог нивоа. Информације о геометријској висини не смију се употребљавати за одређивање вертикалног раздвајања;

- (2) хоризонталним раздвајањем, које се постиже на један од следећих начина:
 - (i) уздужним раздвајањем, одржавањем размака између ваздухоплова који лете дуж исте, конвергирају или лете путањом супротног смјера, израженог у јединицама времена или растојања;
 - (ii) бочним раздвајањем, одржавањем ваздухоплова на различитим рутама или у различитим географским областима.
- (d) Када контролор ваздушног саобраћаја постане свјестан да се врста раздвајања или минимум који се примјењује за раздвајање два ваздухоплова не може одржавати, контролор ваздушног саобраћаја успоставља другу врсту раздвајања или други минимум прије тренутка кршења тренутног минимума раздвајања.

ATS.TR.215 Избор минимума раздвајања и обавјештавање о њему у сврху примјене ATS.TR.210(c)

- (a) Минимална раздвајања за сврхе примјене унутар одређеног дијела ваздушног простора бира пружалац услуга у ваздушном саобраћају одговоран за пружање услуга у ваздушном саобраћају, а одобрава BHDCA.
- (b) За саобраћај који прелази из једног ваздушног простора у други сусједни ваздушни простор и за руте ближе границама сусједног ваздушног простора него што је примјењиви минимум раздвајања у датим околностима, избор минимума раздвајања се врши уз консултације са одговарајућим пружаоцем услуга у ваздушном саобраћају одговорним за пружање услуга у ваздушном саобраћају у сусједном ваздушном простору.
- (c) Детаљи о изабраном минимуму раздвајања и области у којој се примјењују достављају се:
 - (1) предметним јединицама за пружање услуга у ваздушном саобраћају;
 - (2) пилотима и операторима ваздухоплова путем зборника ваздухопловних информација, када је раздвајање засновано на употреби ваздухоплова са специфичном навигационом опремом или специфичним навигационим техникама.

ATS.TR.220 Примјена раздвајања у случајевима вртложне турбуленције

- (a) Јединице контроле ваздушног саобраћаја примјењују минимуме раздвајања вртложне турбуленције на ваздухоплове у фазама прилаза и одласка у свим следећим ситуацијама:
 - (1) ваздухоплов лети директно иза другог ваздухоплова на истој апсолутној висини или мање од 300 m (1 000 ft) испод њега;
 - (2) оба ваздухоплова користе исту полетно-слетну стазу или паралелну полетно-слетну стазу које су међусобно удаљене мање од 760 m (2 500 ft);
 - (3) ваздухоплов сијече (кросира) путању другог ваздухоплова иза њега на истој апсолутној висини или мање од 300 m (1 000 ft) испод њега.

(b) Наведено под (а) се не примјењује на VFR летове у доласку нити на IFR летове у доласку који примјењују визуелни прилаз када је ваздухоплов пријавио да види ваздухоплов испред себе и добио је инструкцију да прати и самостално одржава раздвајање од тог ваздухоплова. У таквим случајевима јединица контроле ваздушног саобраћаја издаје упозорење на вртложне турбуленције.

ATS.TR.225 Одговорност за вршење контроле

(a) Контролисани лет је у било којем моменту је под контролом само једне јединице за контролу ваздушног саобраћаја.

(b) Одговорност за контролу свих ваздухоплова који лете унутар датог блока ваздушног простора додјељује се само једној јединици контроле ваздушног саобраћаја. Контрола једног ваздухоплова или групе ваздухоплова се може делегирати другим јединицама контроле ваздушног саобраћаја уз услов да је обезбијеђена координација између свих предметних јединица контроле ваздушног саобраћаја.

ATS.TR.230 Пренос одговорности за вршење контроле – вријеме или мјесто

(a) Мјесто или вријеме преноса
Одговорност за контролу ваздухоплова преноси се са једне јединице контроле ваздушног саобраћаја на другу, како слиједи:

(1) између двије јединице које пружају услугу обласне контроле ваздушног саобраћаја

Одговорност за контролу ваздухоплова се преноси са јединице која пружа услуге обласне контроле ваздушног саобраћаја у контролисаној области на јединицу која пружа услуге обласне контроле ваздушног саобраћаја у сусједној контролисаној области, у вријеме преласка границе контролисане области како је то утврђено од стране обласног центра контроле ваздушног саобраћаја који контролише ваздухоплов или у некој другој тачки или у неко друго вријеме ако је тако договорено између двије јединице.

(2) између јединице која пружа услуге обласне контроле ваздушног саобраћаја и јединице која пружа прилазну контролу ваздушног саобраћаја или између двију јединица које пружају услугу прилазне контроле ваздушног саобраћаја

Одговорност за контролу ваздухоплова се преноси са јединице која пружа обласну контролу ваздушног саобраћаја на јединицу која пружа услуге прилазне контроле ваздушног саобраћаја, и обрнуто, у тачки или у вријеме које је договорено између двије јединице.

(3) између јединице која пружа услуге прилазне контроле ваздушног саобраћаја и аеродромског контролног торња

(i) за ваздухоплове у доласку – одговорност за контролу ваздухоплова у доласку преноси се, како је наведено у писаном споразуму и оперативним приручницима, по потреби, са јединице која пружа услуге прилазне контроле ваздушног саобраћаја на аеродромски контролни торањ када је ваздухоплов:

(A) у близини аеродрома, и:

(a) сматра се да ће прилаз и слијетање бити извршени визуелно, односно уз употребу визуелне референце на земљи, или

(b) достигнути су непромијењени визуелни метеоролошки услови (VMC)

(B) на дефинисаној тачки или нивоу лета;

(C) слетио.

(ii) за ваздухоплове у одласку – одговорност за ваздухоплов у одласку преноси се, како је наведено у писаном споразуму и оперативним приручницима, по потреби, са аеродромског контролног торња на јединицу која пружа услуге прилазне контроле ваздушног саобраћаја:

(A) када у близини аеродрома преовладавају визуелни метеоролошки услови (VMC);

(a) прије него ваздухоплов напусти непосредну близину аеродрома, или

(b) прије него што ваздухоплов уђе у инструменталне метеоролошке услове, или

(c) на дефинисаној тачки или нивоу лета;

(B) када на аеродрому преовладавају инструментални метеоролошки услови:

(a) одмах након што се ваздухоплов нађе у ваздуху, или

(b) на дефинисаној тачки или нивоу лета.

(4) између контроле сектора ваздушног саобраћаја или позиција унутар исте јединице контроле ваздушног саобраћаја

Одговорност за контролу ваздухоплова преноси се са једне позиције или сектора контроле ваздушног саобраћаја на другу позицију или сектор контроле ваздушног саобраћаја унутар исте јединице контроле ваздушног саобраћаја на тачки, нивоу лета или у тренутку који су наведени у упутствима дотичне јединице за пружање услуга у ваздушном саобраћају.

(b) Координација преноса одговорности

(1) Одговорност за контролу ваздухоплова се не смије преносити са једне јединице контроле ваздушног саобраћаја на другу без сагласности о прихватању од стране јединице контроле ваздушног саобраћаја која преузима одговорност, а у складу са наведеним под (b)(2), (3), (4) и (5).

(2) Јединица контроле ваздушног саобраћаја која предаје ваздухоплов обавјештава јединицу контроле ваздушног саобраћаја која преузима контролу о одговарајућим дијеловима важећег плана лета и о свакој информацији релевантној за тражени пренос контроле.

(3) Када се пренос контроле врши помоћу надзорних система ATS, информације о контроли од значаја за трансфер укључују информације које се односе на позицију и, ако се захтијева, путању и брзину ваздухоплова, како су очитане надзорним системима ATS непосредно прије преноса контроле.

(4) Када се пренос контроле врши помоћу ADS-C података, информације о контроли од значаја за пренос укључују четвородимензионалну позицију и друге информације ако је то потребно.

(5) Јединица контроле ваздушног саобраћаја која преузима контролу над ваздухопловом:

- (i) указује на своју способност да прихвати контролу ваздухоплова под условима дефинисаним од стране јединице контроле ваздушног саобраћаја која предаје контролу, осим ако претходним споразумом између предметних јединица није договорено да то није потребно и да се подразумева прихватање дефинисаних услова, или указује на било коју потребну промјену у односу на то;
 - (ii) наводи било које друге информације или одобрење за сљедећи дио лета, које ваздухоплов треба добити у вријеме преноса контроле.
- (6) Јединица контроле ваздушног саобраћаја која преузима контролу обавјештава јединицу која предаје контролу када је успоставила двосмјерну говорну и/или преносом података (data link) комуникацију и преузела контролу над предметним ваздухопловом, осим ако није другачије утврђено споразумом између предметних јединица контроле ваздушног саобраћаја.
- (7) За координацију између сектора или јединица за пружање услуга у ваздушном саобраћају или обоје користи се стандардизована фразеологија. Обични/свакодневни језик се употребљава само када стандардизована фразеологија не може послужити за пренос планиране поруке.

ATS.TR.235 АТС одобрења

- (a) АТС одобрења се искључиво заснивају на захтјевима за пружање услуге контроле ваздушног саобраћаја.
- (1) Одобрења се искључиво издају за убрзавање и раздвајање ваздушног саобраћаја и заснивају се на познатим саобраћајним условима који утичу на безбједност операција ваздухоплова. Такви саобраћајни услови обухватају не само ваздухоплове у ваздуху и на маневарским површинама које се контролишу него и сав саобраћај возила и друге препреке које нису трајно саграђене на маневарској површини која се користи.
 - (2) Јединице контроле ваздушног саобраћаја издају АТС одобрења која су потребна да би се спријечили судари те убрзао и одржавао уредан проток ваздушног саобраћаја.
 - (3) АТС одобрења се издају довољно рано да би се обезбиједило да се пошаљу ваздухоплову на вријеме да их може поштовати.
 - (4) Када вођа ваздухоплова обавијести јединицу контроле ваздушног саобраћаја да АТС одобрење није задовољавајуће, јединица контроле ваздушног саобраћаја издаје измијењено одобрење ако је то могуће.
 - (5) При векторисању или додјелјивању директних рута које нису укључене у план лета, при чему IFR лет више не сlijеди објављену АТС руту или инструментални поступак, контролор ваздушног саобраћаја који пружа услугу надзора системом АТС издаје одобрења тако да се прописано надвисивање препрека поштује све док ваздухоплов не достигне тачку гдје се пилот враћа на руту из плана лета или се враћа на објављену АТС руту или на инструментални поступак.
- (b) Садржај одобрења у ваздушном саобраћају
- У одобрењу јединице контроле ваздушног саобраћаја се наводи:
- (1) идентификација ваздухоплова, како је наведена у плану лета;
 - (2) граница важења одобрења;
 - (3) рута лета:
 - (i) у одобрењу је детаљно описана рута лета сваки пут када се то сматра потребним;
 - (ii) фраза "одобрена планирана рута лета" ("*cleared flight planned route*") не смије се користити када се даје поновно одобрење;
 - (4) ниво или нивое лета на цијелој рути или њеном дијелу и промјене нивоа лета ако се захтијева;
 - (5) сваку потребну инструкцију или информацију о другим питањима, као што су слот одласка у оквиру АТФМ ако је примјењиво, прилазни или поступци у одласку, комуникације и вријеме када престаје да важи дато одобрење.
- (c) Како би се олакшала испорука елемената из наведеног под (b), пружалац услуга у ваздушном саобраћају процјењује потребу за успостављањем стандардних одлазних и долазних рута и повезаних поступака како би се олакшало:
- (1) безбједно, редовно и ефикасно одвијање ваздушног саобраћаја;
 - (2) описивање рута и поступака у АТС одобрењима.
- (d) Одобрења за летове околзвучним брзинама
- (1) АТС одобрење за околзвучну фазу убрзавања надзвучног лета важи бар до краја те фазе лета.
 - (2) АТС одобрење које се односи на успоравање и понирање ваздухоплова из надзвучног крстарења у подзвучни лет, омогућава неометано понирање барем током фазе околзвучног лета.
- (e) Промјене у одобрењу с обзиром на руту или ниво лета
- (1) Када се издаје одобрење којим се обухвата тражена промјена руте или нивоа лета, оно садржи тачну природу промјене.
 - (2) Када саобраћајни услови не допуштају одобрење тражене промјене, употребљава се ријеч "UNABLE" (није могуће). Када је то оправдано због околности, понудиће се алтернативна рута или ниво лета.
- (f) Условна одобрења
- Условне фразе, као што је "*behind landing aircraft*" (иза ваздухоплова који слијеће) или "*after departing aircraft*" (након ваздухоплова у одласку), не употребљавају се за кретања која утичу на активну полетно-слетну стазу или активне полетно-слетне стазе, осим ако одговарајући контролор ваздушног саобраћаја и пилот виде тај ваздухоплов или та возила. Ваздухоплов или возило који су узрок услова због којег се издаје условно одобрење су први ваздухоплов или возило који пролазе испред другог предметног ваздухоплова. У свим случајевима, условно одобрење се даје сљедећим редом и састоји се од:
- (1) позивног знака;
 - (2) услова;
 - (3) одобрења;
 - (4) кратког понављања услова.
- (g) Понављање одобрења, упутстава и информација везаних за безбједност
- (1) Контролор ваздушног саобраћаја слуша понављање дијелова упутстава и АТС одобрења која се односе на безбједност како је утврђено у члану 53. ст. (1) и (2) прописа којим се уређују

услуге у ваздушном саобраћају и како је утврђено у SERA.8015(e)(1) и (2) анекса прописа којим се утврђује успостављање заједничких правила летења и оперативне одредбе у вези са услугама и поступцима у ваздушној пловидби како би процијенио да је летачка посада исправно разумјела одобрење или упутство или обоје и мора одмах реаговати да би исправио нетачности које уочи у поновљеној поруци.

(2) Уколико од стране пружаоца ATS услуга није другачије утврђено, говорно понављање CPDLC порука се не захтијева.

(h) Координација одобрења

Између АТС јединица врши се координација одобрења са циљем покривања комплетне руте ваздухоплова или њеног одређеног дијела.

(1) Ваздухоплов добија одобрење за цијелу руту до аеродрома првог намјераваног слијетања:

(i) када је могуће, прије доласка, да изврши координацију одобрења између свих АТС јединица под чијом контролом ваздухоплов долази;

(ii) када постоји реална потврда да ће се извршити претходна координација између оних АТС јединица под чијом контролом ће ваздухоплов накнадно доћи.

(2) Када координација наведена под (1) није постигнута или није предвиђена, ваздухоплов добија одобрење само до тачке до које је координација реално потврђена. Прије достизања те тачке или у тој тачки ваздухоплов добија даље одобрење, упутства о чекању се издају по потреби.

(3) Када је пружалац ATS услуга то прописао, ваздухоплов контактира наредну АТС јединицу, у сврху добијања наредног одобрења прије преноса на контролној тачки:

(i) ваздухоплов одржава неопходну двосмјерну комуникацију са тренутно надлежном АТС јединицом док чека добијање наредног одобрења;

(ii) одобрење издато као наредно је пилоту јасно назначено као такво;

(iii) осим ако су координисана, наредна одобрења неће утицати на оригинални профил лета ваздухоплова у било којем ваздушном простору, осим оних која издаје АТС јединица одговорна за наредна одобрења.

(4) Када ваздухоплов намјерава да одлети са аеродрома унутар контролисане области да би ушао у другу контролисану област унутар периода од 30 минута, или неког другог специфичног периода времена, ако је то договорено између центара обласне контроле ваздушног саобраћаја, координација са наредним центром обласне контроле ваздушног саобраћаја се врши прије издавања одобрења за одлазак са аеродрома.

(5) Када ваздухоплов намјерава да напусти контролисану област због лета изван контролисаног ваздушног простора, а затим да поново уђе у исту или другу контролисану област, може се издати одобрење од тачке поласка до аеродрома првог намјераваног слијетања. Такво одобрење или његове измене се примјењују само на оне дијелове лета који се врше у контролисаном ваздушном простору.

ATS.TR.240 Контрола кретања особа и возила на аеродромима

(a) Кретање особа или возила, укључујући и вучене ваздухоплове по маневарским површинама аеродрома, контролише аеродромски контролни торањ, да би се избјегла опасност по њих или по ваздухоплове који слијећу, рулају или полијећу.

(b) У условима када се примјењују процедуре за смањену видљивост:

(1) број особа или возила која се крећу или раде на маневарским површинама аеродрома је ограничен на основни минимум и посебна пажња се мора обратити на захтјеве да се заштите критична и осјетљива подручја око радио-навигационих средстава;

(2) у складу са наведеним под (c), метод или методе за минимално раздвајање између возила и ваздухоплова који рулају прописује пружалац услуга у ваздушном саобраћају и одобрава их BHDCA узимајући у обзир средства која су му на располагању;

(3) када се континуирано изводе комбиноване операције прецизног прилаза ILS и MLS категорије II или категорије III на истој полетно-слетној стази, постављају се строжи захтјеви за заштиту ILS или MLS критичних и осјетљивих подручја.

(c) Возилима служби у случају опасности која се крећу у сврху помоћи ваздухоплову у стању опасности, додјељује се првенство у односу на сав други саобраћај на површини.

(d) Узимајући у обзир захтјев наведен под (c), возила на маневарским површинама поштују сљедећа правила:

(1) возила и возила која вуку ваздухоплове дају првенство ваздухопловима који слијећу, полијећу или рулају;

(2) возила дају првенство возилима која вуку ваздухоплове;

(3) возила дају првенство другим возилима у складу са упутствима јединице за пружање услуга у ваздушном саобраћају;

(4) без обзира на наведено под (1), (2) и (3), возила и возила која вуку ваздухоплове поштују упутства добијена од аеродромског контролног торања.

ATS.TR.245 Употреба опреме за надзор кретања по површинама на аеродрому

Када се сматра неопходним, у случају да маневарска површина или неки њен дио није видљив голим оком, или ради допуне визуелном осматрању, јединица за пружање услуга у ваздушном саобраћају употребљава напредне системе за вођење и надзор саобраћаја на земљи (Advanced Surface Movement Guidance and Control Systems A-SMGCS) или другу одговарајућу опрему како би:

(a) надзирали кретање ваздухоплова и возила на маневарским површинама;

(b) давали информације за усмјеравање пилотима и возачима возила према потреби;

(c) пружали савјете и помоћ ради безбједног и ефикасног кретања ваздухоплова и возила по маневарским површинама.

ATS.TR.250 Информације о битном саобраћају и битном локалном саобраћају

- (a) Информације о битном локалном саобраћају пружају се контролисаним летовима на које се оне односе кад год су они једни другима битан саобраћај.
- (b) Информације о битном саобраћају које су познате контролору ваздушног саобраћаја дају се без одлагања ваздухопловима у одласку и доласку на које се оне односе.

ATS.TR.255 Операције на паралелним или приближно паралелним полетно-слетним стазама

Када се изводе независне или зависне операције на инструменталном прилазу или одласку са паралелних или приближно паралелних полетно-слетних стаза, пружалац услуга у ваздушном саобраћају успоставља поступке, одобрене од стране BHDSA.

ATS.TR.260 Избор полетно-слетне стазе у употреби

Аеродромски контролни торањ бира полетно-слетну стазу у употреби за полијетање и слијетање ваздухоплова узимајући у обзир брзину и смјер вјетра при земљи и друге релевантне факторе укључујући:

- (a) конфигурацију полетно-слетне стазе;
- (b) метеоролошке услове;
- (c) поступке инструменталног прилаза;
- (d) расположива средства за помоћ при прилазу и слијетању;
- (e) аеродромске саобраћајне кругове и услове ваздушног саобраћаја;
- (f) дужину полетно-слетне стазе или полетно-слетних стаза;
- (g) остале факторе који су наведени у локалним упутствима.

ATS.TR.265 Контрола аеродромског саобраћаја на земљи у условима смањене видљивости

- (a) Када је потребно да се саобраћај одвија на маневарским површинама у условима видљивости који онемогућавају аеродромском контролном торуњу да примјењује визуелно раздвајање између ваздухоплова и између ваздухоплова и возила, примјењује се следеће:
 - (1) на укрштању стаза за вожњу по земљи/рулање ваздухоплов или возило на стази за вожњу по земљи/рулање не смије се приближити другој стази за таксирање ближе од границе позиције за чекање која је дефинисана међупозицијама за чекање, заставном пречком или знаком укрштања стаза за вожњу по земљи/рулање, у складу са примјењивим спецификацијама пројекта аеродрома;
 - (2) метода уздужног раздвајања на стазама за вожњу је она коју је за конкретни аеродром спецификовао пружалац услуга у ваздушном саобраћају и одобрила BHDSA, узимајући у обзир карактеристике доступних средстава за надзор и контролу саобраћаја на земљи, сложеност тлоцрта аеродрома и карактеристике ваздухоплова који користе тај аеродромом.
- (b) Поступци који су примјењиви за почетак и наставак операција при смањеној видљивости утврђују се у складу са ATS.OR.110 и одобрава их BHDSA.

ATS.TR.270 Одобрење специјалних VFR летова

- (a) Обављање специјалних VFR летова може се дозволити у контролисаној зони на основу АТС одобрења. Осим када BHDSA дозволи за хеликоптере у посебним

случајевима као што су, између осталог, полицијске операције и медицинске операције, операције потраге и спасавања и ватрогасни летови, примјењују се следећи додатни услови:

- (1) такви специјални VFR летови смију се изводити само дању, осим ако је BHDSA одобрила другачије;
- (2) пилот:
 - (i) је изван облака и види површину земље;
 - (ii) има видљивост у лету најмање 1 500 m или за хеликоптере најмање 800 m;
 - (iii) лети брзином од највише 140 чворова (кТ) IAS како би се омогућило благовремено уочавање осталог саобраћаја и могућих препрека и избјегао судар;
- (3) јединица контроле ваздушног саобраћаја не смије издати одобрење за специјални VFR лет ваздухоплову за полијетање са аеродрома унутар контролисане области нити слијетање на такав аеродром, или улаз у аеродромску саобраћајну зону или аеродромски саобраћајни круг када су пријављени метеоролошки услови на том аеродрому испод следећих минимума:
 - (i) видљивост при земљи мања је од 1 500 m или, за хеликоптере, мања од 800 m;
 - (ii) база облака је испод 180 m (600 ft).
- (b) Јединица контроле ваздушног саобраћаја са захтјевима за такво одобрење поступа на појединачној основи.

ОДЈЕЉАК 3 – УСЛУГЕ ИНФОРМИСАЊА У ЛЕТУ**ATS.TR.300 Примјена**

- (a) Одговарајуће јединице за пружање услуга у ваздушном саобраћају пружају услугу информисања у лету свим ваздухопловима на које вјероватно имају утицаја информације које се пружају и које су:
 - (1) добијене од стране пружаоца услуга контроле ваздушног саобраћаја;
 - (2) на други начин доступне релевантним јединицама за пружање услуга у ваздушном саобраћају.
- (b) Када јединице за пружање услуга у ваздушном саобраћају пружају и услуге информисања у лету и услугу контроле ваздушног саобраћаја, пружање услуга контроле ваздушног саобраћаја има предност пред пружањем услуге информисања у лету увијек када је то потребно за пружање услуга контроле ваздушног саобраћаја.
- (c) Пружалац услуга информисања у лету успоставља аранжмане за:
 - (1) снимање и слање информација о напредовању летова;
 - (2) координацију и пренос одговорности за пружање услуга информисања у лету.

ATS.TR.305 Обим пружања услуга информисања у лету

- (a) Услуга информисања у лету укључује пружање релевантних:
 - (1) информација SIGMET и AIRMET;
 - (2) информација које се тичу прееруптивних вулканских активности, вулканских ерупција и облака вулканског пепела;
 - (3) информација које се тичу испуштања радиоактивних материјала и токсичних хемикалија у атмосферу;
 - (4) информација о промјенама у доступности радионавигационих средстава;
 - (5) информација о промјенама у условима на аеродрому и повезаним објектима, укључујући

- информације о стању аеродромских маневарских површина када су под снијегом, ледом или значајном количином воде или је вода значајне дубине;
- (6) информација о слободним балонима без посаде;
- (7) информација о неуобичајеној конфигурацији и стању ваздухоплова;
- (8) као и све друге информације које вјероватно могу утицати на безбједност.
- (b) Услуге информисања у лету укључују, додатно на наведено под (a), и пружање информација које се тичу:
- (1) метеоролошких прилика, објављених или прогнозираних на полазном, долазном и алтернативном аеродрому;
- (2) опасности од судара, ваздухопловима који лете у ваздушном простору класе C, D, E, F и G;
- (3) за летове изнад водених површина, када је то изводљиво и када то пилот захтјева, било коју доступну информацију као што је радио позивни знак, позиција, стварна путања, брзина итд, водених пловила у тој области;
- (4) поруке, укључујући одобрења, добијене од осталих јединица које пружају услуге у ваздушном саобраћају, које треба прослједити том ваздухоплову.
- (c) AFIS поруке који се шаљу ваздухопловима укључују, осим релевантних информација из наведеног под (a) и (b), пружање информација о:
- (1) опасностима од судара са ваздухопловима, возилима и особама који су присутни на маневарској површини;
- (2) полетно-слетној стази у употреби.
- (d) Јединице за пружање услуга у ваздушном саобраћају, што је прије могуће, преносе посебне извјештаје из ваздуха:
- (1) другим ваздухопловима којима те информације могу требати;
- (2) надлежном бироу метеоролошком бдјења;
- (3) другим јединицама за пружање услуга у ваздушном саобраћају којима те информације могу требати.
- Слање порука ваздухопловима понавља се на одређеној фреквенцији и наставља се у временском периоду које одређује предметна јединица за пружање услуга у ваздушном саобраћају.
- (e) Услуга информисања у лету која се обезбјеђује VFR летовима укључује, осим информација наведених под (a), пружање доступних информација које се тичу саобраћаја и метеоролошких услова дуж руте по којој ваздухоплов лети, а које ће вјероватно летења према правилима визуелног летења учинити неизводљивим.
- (f) Када то пропише BHDCA, јединица AFIS управља кретањем возила и лица на маневарској површини у складу са ATS.TR.240.

ATS.TR.310 Услуга говорног аутоматског информисања у завршној контролисаној области (Voice-ATIS)

- (a) Аутоматско говорно радио-дифузно емитовање информација за слијетање и полијетање (Voice-ATIS) пружа се на аеродромима гдје постоји захтјев за смањење оптерећења комуникација на VHF ваздух-земља комуникационим каналима за пружање услуга у ваздушном саобраћају. Када се пружа, она укључује:
- (1) једну емисију која опслужује долазећи ваздухоплов;

- (2) једну емисију која опслужује одлазећи ваздухоплов;
- (3) једну емисију која опслужује и долазећи и одлазећи ваздухоплов;
- (4) двије емисије које опслужују долазећи и одлазећи ваздухоплов на оним аеродромима гдје би дужина емисије која опслужује и долазећи и одлазећи ваздухоплов била нарочито дуга.
- (b) Када год је изводљиво, користи се засебна VHF фреквенција за Voice-ATIS емитовања. Ако засебна фреквенција није доступна, пренос се може вршити на говорном каналу или каналима најприкладнијег навигационог средства у завршној области, препоручљиво VOR, под условом да су домет и разумљивост прихватљиви и да је ознака навигационог средства усклађена са емитовањем тако да она није избрисана.
- (c) Voice-ATIS емитовања се не смију преносити на говорном каналу ILS.
- (d) Када се пружа услуга Voice-ATIS, емитовање је стално и понављајуће.
- (e) Информације садржане у текућем емитовању се одмах стављају до знања јединици за пружање услуга у ваздушном саобраћају и/или јединицама које имају везе са пружањем информација ваздухоплову везаних за прилаз, слијетање и полијетање, сваки пут када те поруке није припремила та јединица или те јединице.
- (f) Услуге Voice-ATIS емитовања које се пружају аеродромима намијењене за употребу у међународном ваздушном саобраћају су доступне минимално на енглеском језику.

ATS.TR.315 Услуга аутоматског информисања у завршној контролисаној области преносом података

- (a) Када се услуге аутоматског информисања у завршној области преносом података (Data Link-Automatic Terminal Information Service - D-ATIS) пружају као додаток постојећем и доступном Voice-ATIS, информације су идентичне и у садржају и у формату са оним које се емитују путем Voice-ATIS. Када су укључене метеоролошке информације у реалном времену, али су подаци унутар параметара критеријума значајних промјена из MET.TR.200(e) и (f) Анекса V овог правилника, садржај се, у сврху одржавања исте кодне ознаке, сматра идентичним.
- (b) Када се D-ATIS услуге пружају као додаток постојећем и доступном Voice-ATIS и ATIS захтјева ажурирање, Voice-ATIS и D-ATIS се ажурирају истовремено.

ATS.TR.320 Услуга аутоматског информисања у завршној контролисаној области (путем гласовног понављајућег емитовања и/или преносом података (data link))

- (a) Када се пружају услуге Voice-ATIS, D-ATIS или обје:
- (1) достављене информације се односе на један аеродром;
- (2) и достављене информације се ажурирају одмах пошто се појави значајна промјена;
- (3) припремање и достављање ATIS порука је одговорност пружаоца услуга у ваздушном саобраћају;
- (4) појединачне ATIS поруке се идентификују кодном ознаком у облику слова ICAO говорног алфабета. Кодне ознаке које се додјељују узастопним ATIS порукама су додијељене по алфабетском реду;
- (5) ваздухоплов потврђује пријем информација приликом успостављања комуникације са

- јединицом за пружање услуга у ваздушном саобраћају која пружа услуге прилазне контроле ваздушног саобраћаја или аеродромског контролног торња, по потреби;
- (6) када одговара на поруку наведену под (5), или у случају долазећег ваздухоплова у неко друго вријеме него оно које је прописала BHDCA, одговарајућа јединица за пружање услуга у ваздушном саобраћају доставља ваздухоплову информацију о тренутном подешавању висиномјера;
- (7) метеоролошке информације се издвајају из локалног рутинског извјештаја или специјалног извјештаја.
- (b) Када нагла промјена метеоролошких услова доведе до тога да није препоручљиво укључити метеоролошке информације наведене под (a)(7) у ATIS, ATIS поруке указују да ће се релевантне метеоролошке информације добити на првом контакту са одговарајућом јединицом за пружање услуга у ваздушном саобраћају.
- (c) Информације садржане у текућем ATIS, а чији је пријем потврдио предметни ваздухоплов, не морају бити укључене у директно емитовање ваздухоплову, са изузетком информације о подешавању висиномјера, која ће бити достављена у складу са наведеним под (a).
- (d) Ако ваздухоплов потврди пријем ATIS поруке која није ажурна, јединица за пружање услуга у ваздушном саобраћају без одлагања предузима једно од следећег:
- (1) просљеђује ваздухоплову све елементе информације које треба ажурирати;
 - (2) даје упутство ваздухоплову да прибави актуелну ATIS информацију.

ATS.TR.325 VOLMET емитовање и D-VOLMET емитовање

VOLMET емитовање на HF или VHF фреквенцији или услуга D-VOLMET или све наведено, емитују се ако то пропише BHDCA, употребом стандардне радио-телефонске фразеологије.

ОДЈЕЉАК 4 – УСЛУГЕ УЗБУЊИВАЊА

ATS.TR.400 Примјена

- (a) Услуге узбуњивања пружају јединице за пружање услуга у ваздушном саобраћају:
- (1) свим ваздухопловима којима се пружа услуга контроле ваздушног саобраћаја;
 - (2) у оној мјери колико је то прихватљиво, свим осталим ваздухопловима који имају попуњен план лета или су на неки други начин познати пружаоцу услуга у ваздушном саобраћају;
 - (3) сваком ваздухоплову за који се зна или се вјерује да је предмет незаконитог ометања.
- (b) Центри информисања у лету или центри обласне контроле ваздушног саобраћаја служе као централно мјесто за прикупљање свих информација релевантних за стање опасности за ваздухоплов који изводи операције у области информисања у лету или контролисаној области, у којим поменути центри пружају услуге, и за просљеђивање таквих информација одговарајућем спасилачко-координационом центру.
- (c) У случају настанка стања опасности док је ваздухоплов под контролом аеродромског контролног торња или јединице прилазне контроле ваздушног саобраћаја, та јединица ће одмах обавијестити надлежни центар информисања у лету или центар обласне контроле ваздушног саобраћаја, који затим обавјештава

спасилачко-координациони центар, осим када је природа стања опасности таква да би то обавјештавање било сувишно.

- (d) Ипак, надлежни аеродромски контролни торањ или јединица прилазне контроле ваздушног саобраћаја или релевантна јединица AFIS прво узбуњују и предузимају неопходне кораке за покретање активности свих одговарајућих локалних организација за спасавање и стања опасности које могу одмах пружити захтијевану помоћ, у складу са локалним упутствима, кад год се догоди било која од следећих ситуација:
- (1) ваздухопловна несрећа се догодила на аеродрому или у близини аеродрома;
 - (2) добијене су информације да би безбједност ваздухоплова који је у или ће бити у надлежности аеродромског контролног торња или јединице AFIS могла бити или јесте угрожена;
 - (3) летачка посада то затражи;
 - (4) ако се сматра потребним или пожељним или је то потребно због хитности ситуације.

ATS.TR.405 Обавјештавање спасилачко-координационих центара

- (a) Не доводећи у питање било које друге околности које могу довести до тога да се препоручи обавјештавање, јединице које пружају услуге у ваздушном саобраћају, осим у случајевима прописаним у ATS.TR.420(a), одмах обавјештавају центар или спасилачко-координационе центре о томе да се сматра да је ваздухоплов у стању опасности у складу са следећим:
- (1) Фаза неизвјесности, када је примјењива било која од следећих ситуација и када:
 - (i) у периоду од 30 минута није било повратне комуникације од стране ваздухоплова од момента када је та комуникација требала бити успостављена, или од момента првог неуспјешног покушаја успостављања комуникације са таквим ваздухопловом, у зависности од тога које од ово двоје се прво деси;
 - (ii) се ваздухоплов не појави у доласку у периоду од 30 минута од посљедњег најављеног времена доласка или времена доласка очекиваног од стране јединице за пружање услуга у ваздушном саобраћају, у зависности од тога које од ово двоје се касније деси.
- Фаза неизвјесности се не примјењује када не постоји сумња за безбједност ваздухоплова и посаде и путника у њему.
- (2) Фаза узбуне, када је примјењива било која од следећих ситуација и када:
 - (i) након фазе неизвјесности, каснији покушаји успостављања комуникације са ваздухопловом или упита другим релевантним изворима не дају резултате у смислу добијања било каквих информација о ваздухоплову;
 - (ii) је ваздухоплов који је добио одобрење за слијетање и слијетање није извршио унутар пет минута од очекиваног времена слијетања и поновна комуникација са ваздухопловом није остварена;
 - (iii) на аеродромима са AFIS, у условима које пропише BHDCA;

- (iv) су примљене информације које упућују на то да је оперативност ваздухоплова умањена, али не у тој мјери да захтијева принудно слијетање ваздухоплова;
- (v) се зна или вјерује да је ваздухоплов предмет незаконитог ометања.

Наведено под (i) до (iv) не примјењују се када постоје докази да би то умањило сумњу везану за безбједност ваздухоплова и посаде и путника у њему.

(3) Фаза опасности, када је примјењива било која од сљедећих ситуација и када:

- (i) након фазе узбуњивања; даљи покушаји успостављања комуникације са ваздухопловом и шира истрага не дају резултате и упућују на могућност да је ваздухоплов у опасности;
- (ii) се сматра да је потрошено све гориво у ваздухоплову, или га има недовољно да би ваздухоплов оперативно био безбједан;
- (iii) су примљене информације које упућују на то да је оперативност ваздухоплова умањена у тој мјери да ће вјероватно захтијевати принудно слијетање ваздухоплова;
- (iv) су примљене информације или је реално извјесно да ће ваздухоплов извршити или је извршио принудно слијетање.

Фаза опасности се не примјењује осим када постоји реална извјесност да ваздухоплову и путницима и посади не пријети тешка и непосредна опасност и да се не захтијева тренутно пружање помоћи.

- (b) Обавјештење садржи сљедеће информације, ако су доступне и то наведеним редом:
 - (1) ријечи INCERFA, ALERFA или DETRESFA, у зависности од тога која је фаза стања опасности;
 - (2) назив организације, службе и податке о лицу које зове;
 - (3) природа стања опасности;
 - (4) значајни подаци из плана лета;
 - (5) информације о јединици за пружање услуга у ваздушном саобраћају која је посљедња успоставила контакт, вријеме контакта и употребљено средство комуникације;
 - (6) посљедњи извјештај о позицији и начин на који је утврђен;
 - (7) боја и препознатљиве ознаке на ваздухоплову;
 - (8) информација о опасним робама које се превозе, ако има таквих;
 - (9) свака активност предузета од организације која шаље обавјештење;
 - (10) остале релевантне примједбе.
- (c) Дио информација наведених под (b), које нису на располагању у моменту обавјештавања спасилачко-координационог центра, треба бити затражен од стране јединице за пружање услуга у ваздушном саобраћају прије проглашавања фазе опасности, ако постоји реална извјесност да ће доћи до проглашења ове фазе.
- (d) Осим обавјештења наведеног под (a), јединице за пружање услуга у ваздушном саобраћају спасилачко-координационог центра, без одгањања, шаљу једно од сљедећег:
 - (1) све корисне додатне информације, нарочито оне које се односе на развој стања опасности у наредним фазама;
 - (2) информацију да стање опасности више не постоји.

ATS.TR.410 Употреба комуникационих средстава и објеката

Јединице за пружање услуга у ваздушном саобраћају, по потреби, користе сва доступна комуникациона средства и објекте у настојању да успоставе и одржавају комуникацију са ваздухопловом који се налази у стању опасности, и за добијање нових информација о ваздухоплову.

ATS.TR.415 Праћење и исцртавање позиције ваздухоплова у стању опасности

Када се утврди да постоји стање опасности, путања дотичног ваздухоплова се исцртава на карти са циљем утврђивања вјероватног будућег положаја ваздухоплова и његовог максималног обима активности у односу на посљедњу познату позицију.

ATS.TR.420 Информације које се достављају оператору

- (a) Када центар информисања у лету или центар обласне контроле ваздушног саобраћаја донесе одлуку да се неки ваздухоплов налази у фази неизвјесности или фази узбуњивања, када је то изводљиво, о томе обавјештава оператора прије него што обавијести спасилачко-координациони центар.
- (b) Све информације које центар информисања у лету или центар обласне контроле ваздушног саобраћаја доставља спасилачко-координационом центру, када год је то изводљиво и без одлагања ће достављати и оператору.

ATS.TR.425 Информације које се достављају ваздухоплову који лети у близини ваздухоплова у стању опасности

- (a) Када јединица за пружање услуга у ваздушном саобраћају утврди да се ваздухоплов налази у стању опасности, остали ваздухоплови за које се зна да лете у његовој близини, изузимајући оно што је прописано под (2), обавјештавају се о природи стања опасности што је прије могуће, осим како је утврђено под (b).
- (b) Када јединица за пружање услуга у ваздушном саобраћају зна или вјерује да је ваздухоплов предмет незаконитог ометања, то се неће спомињати у комуникацији ваздух-земља због природе стања опасности, осим ако таква информација није дошла од предметног ваздухоплова и извјесно је да помињање те информације неће погоршати ситуацију.

АНЕКС V

ПОСЕБНИ ЗАХТЈЕВИ ЗА ПРУЖАОЦЕ МЕТЕОРОЛОШКИХ УСЛУГА (Дио-MET)

Поддио А – ДОДАТНИ ОРГАНИЗАЦИОНИ ЗАХТЈЕВИ ЗА ПРУЖАОЦЕ МЕТЕОРОЛОШКИХ УСЛУГА (MET.OR)

ОДЈЕЉАК 1 – ОПШТИ ЗАХТЈЕВИ

MET.OR.100 Метеоролошки подаци и информације

- (a) Пружалац MET услуга пружа операторима ваздухоплова, члановима летачке посаде, јединицама за пружање услуга у ваздушном саобраћају, службама за трагање и спасавање, операторима аеродрома, тијелима за истраживање удеса и незгода и другим пружаоцима услуга и ваздухопловним субјектима метеоролошке информације које су им неопходне за спровођење њихових функција, како је утврдила BNDCA.
- (b) Пружалац MET услуга потврђује оперативно пожељну тачност података који су прослијеђени за оперативно коришћење, укључујући извор тих података и истовремено обезбјеђујући да се такви подаци

просљеђују благовремено и да се према потреби ажурирају.

MET.OR.105 Чување метеоролошких информација

- (a) Пружалац MET услуга чува издате метеоролошке информације најмање 30 дана од дана њиховог издавања.
- (b) Метеоролошке информације су, на захтјев, доступне ради испитивања или истрага и чувају се у те сврхе до окончања испитивања или истраге.

MET.OR.110 Захтјеви за размјену метеоролошких информација

Пружалац MET услуга обезбјеђује да посједује системе и процесе, као и приступ одговарајућим телекомуникационим средствима како би се:

- (a) омогућила размјена оперативних метеоролошких информација са другим пружаоцима метеоролошких услуга;
- (b) потребне метеоролошке информације корисницима пружиле благовремено.

MET.OR.115 Метеоролошки билтени

Пружалац MET услуга који је одговоран за одређену област доставља релевантним корисницима метеоролошке билтене путем ваздухопловне стационарне услуге или интернета.

MET.OR.120 Пријава одступања свјетским обласним прогностичким центрима (WAFС)

Пружалац MET услуга који употребљава прогнозе SIGWX WAFС обавјештава одговарајући WAFС чим се открију или пријаве знатна одступања с обзиром на прогнозе SIGWX WAFС у погледу:

- (a) залеђивања, турбуленције, слабо прегледних кумулонибуса или кумулонибуса који су унутар облака или се појављују у олујном појасу, те пјешчаних олуја и олујног вјетра с прашином;
- (b) вулканских ерупција или испуштања у атмосфери, радиоактивних материја које су значајне за операције ваздухоплова.

ОДЈЕЉАК 2 — ПОСЕБНИ ЗАХТЈЕВИ

Поглавље 1 – Технички захтјеви за ваздухопловну метеоролошке станице

MET.OR.200 Метеоролошки извјештаји и друге информације

- (a) Ваздухопловна метеоролошка станица издаје:
 - (1) локалне редовне извјештаје у утврђеним временским интервалима, само за размјену на аеродрому на којем су настали;
 - (2) локалне специјалне извјештаје, само за размјену на аеродрому на којем су настали;
 - (3) METAR у интервалима од пола сата на аеродромима који се користе за редовни међународни комерцијални ваздушни превоз, за размјену изван аеродрома на којем је настао.
- (b) Независно од наведеног под (a)(3), ваздухопловна метеоролошка станица може сваки сат издати METAR и SPECI за размјену изван аеродрома на којем је настао за аеродроме који не опслужују операције редовног међународног ваздушног саобраћаја, како је одредила BHDCA.
- (c) Ваздухопловна метеоролошка станица обавјештава јединице за пружање услуга у ваздушном саобраћају и јединице за пружање услуга ваздухопловног информисања на аеродрому о промјенама у статусу

исправности аутоматске опреме која се употребљава за процјену видљивости дуж полетно-слетне стазе.

- (d) Ваздухопловна метеоролошка станица пријављује повезаној јединици за пружање услуга у ваздушном саобраћају, јединици услуга ваздухопловног информисања и бироу метеоролошког бдјења појаву прееруптивне активности вулкана, вулканске ерупције и облака вулканског пепела.
- (e) Ваздухопловна метеоролошка станица саставља попис критеријума за издавање локалних специјалних извјештаја у договору са одговарајућим ATS јединицама, операторима и другим заинтересованим странама.

MET.OR.205 Извјештавање о метеоролошким елементима

На аеродромима који се користе за операције редовног међународног комерцијалног ваздушног превоза ваздухопловна метеоролошка станица извјештава о:

- (a) смјеру и брзини вјетра при земљи;
- (b) видљивости;
- (c) видљивости дуж полетно-слетне стазе, ако је примјењиво;
- (d) тренутним временским приликама на аеродрому и његовој околини;
- (e) облачности;
- (f) температуре ваздуха и температуре тачке росе;
- (g) атмосферском притиску;
- (h) додатним информацијама, када је примјењиво.

Ако то одобри BHDCA, на аеродромима који се не користе за операције редовног међународног комерцијалног ваздушног превоза ваздухопловна метеоролошка станица може извјештавати о оним метеоролошким елементима који су важни за врсте летова који се одвијају на том аеродрому. Та листа података објављује се у зборнику ваздухопловних информација.

MET.OR.210 Осматрање метеоролошких елемената

Ваздухопловна метеоролошка станица осматра и мјери:

- (a) смјер и брзину вјетра при земљи;
- (b) видљивост;
- (c) видљивост дуж полетно-слетне стазе, ако је примјењиво;
- (d) тренутне временске прилике на аеродрому и његовој околини;
- (e) облачност;
- (f) температуру ваздуха и температуру росе;
- (g) атмосферски притисак;
- (h) додатне информације ако је примјењиво.

Ако то одобри BHDCA, на аеродромима који се не користе за операције редовног међународног комерцијалног ваздушног превоза, ваздухопловна метеоролошка станица може осматрати и мјерити само оне метеоролошке елементе који су важни за врсте летова који се одвијају на том аеродрому. Та листа података објављује се у зборнику ваздухопловних информација.

Поглавље 2 – Захтјеви за аеродромске метеоролошке биро

MET.OR.215 Прогнозе и друге информације

Аеродромски метеоролошки биро:

- (a) припрема и/или прибавља прогнозе и друге релевантне метеоролошке информације које су потребне за обављање својих функција у вези са летовима за које је задужен, како је утврдила BHDCA;

- (b) pruža prognoze и/или упозорења о локалним метеоролошким условима на аеродромима за које је одговорна;
- (c) непрестано провјерава прогнозе и упозорења и објављује измјене чим је то неопходно те уједно поништава све прогнозе исте врсте, или њихове дијелове, које су претходно објављене за исто мјесто и исти период важења;
- (d) пружа брифинге, консултације и документацију за лет члановима летачке посаде и/или другом оперативном особљу;
- (e) пружа климатолошке информације;
- (f) пружа својој повезаној јединици за пружање услуга у ваздушном саобраћају, јединици услуга ваздухопловног информисања и бироу метеоролошког бдјења примљене информације о прееруптивној вулканској активности, вулканској ерупцији или облаку вулканског пепела;
- (g) пружа, ако је примјењиво, метеоролошке информације јединицама служби трагања и спасавања и одржава везу с јединицама служби за трагање и спасавање током читаве операције трагања и спасавања;
- (h) пружа метеоролошке информације релевантним јединицама за пружање услуга ваздухопловног информисања, према потреби, ради извршавања њихових функција;
- (i) припрема и/или прибавља прогнозу и друге релевантне метеоролошке информације које су потребне за обављање функција јединица ATS у складу са MET.OR.242;
- (j) пружа својој повезаној јединици за пружање услуга у ваздушном саобраћају, јединици за пружање услуга ваздухопловног информисања и бироима метеоролошког бдјења информације које прими о испуштању радиоактивних материја у атмосферу.

MET.OR.220 Аеродромске прогнозе

- (a) Аеродромски метеоролошки биро у утврђено вријеме објављује аеродромске прогнозе у облику TAF.
- (b) Приликом издавања TAF, аеродромски метеоролошки биро обезбјеђује да на једном аеродрому за неко одређено вријеме не постоји више од једног важећег TAF.

MET.OR.225 Прогнозе за слијетање

- (a) Аеродромски метеоролошки биро припрема прогнозе за слијетање како је утврдила BHDCA.
- (b) Прогноза за слијетање се објављује у облику TREND прогнозе.
- (c) Период важења TREND прогнозе износи два сата од издавања извјештаја који чини саставни дио прогнозе за слијетање.

MET.OR.230 Прогнозе за полијетање

Аеродромски метеоролошки биро:

- (a) припрема прогнозе за полијетање на начин како је утврдила BHDCA;
- (b) на захтјев доставља прогнозе за полијетање операторима и члановима летачке посаде у периоду од три сата прије предвиђеног времена полијетања.

MET.OR.235 Аеродромска упозорења те упозорења и аларми због смицања вјетра

Аеродромски метеоролошки биро:

- (a) издаје аеродромска упозорења;
- (b) припрема упозорења на смицање вјетра за аеродроме на којима се смицање вјетра сматра значајним, у складу с

локалним договорима с одговарајућом јединицом ATS и релевантним операторима;

- (c) објављује, на аеродромима на којима се смицање вјетра утврди аутоматизованом земаљском опремом за даљинско откривање смицања вјетра сензорима или детекторима, упозорења на смицање вјетра које ти системи генеришу;
- (d) поништава упозорења када услови за издавање упозорења више не постоје и/или се њихова појава на том аеродрому више не очекује.

MET.OR.240 Информације за операторе и летачку посаду

Аеродромски метеоролошки биро пружа операторима и члановима летачке посаде сљедеће ажурне информације:

- (a) прогнозе елемената наведених у MET.OR.275(a)(1) и (2) које израђује WAFС.
- (b) METAR или SPECI, укључујући TREND прогнозе, TAF или измијењени TAF за аеродроме полијетања и предвиђеног слијетања, као и за алтернативне аеродроме за аеродром полијетања, алтернативне аеродроме на рути и аеродроме алтернативног одређишта;
- (c) аеродромске прогнозе за полијетање;
- (d) SIGMET и специјална осматрања из ваздуха од значаја за цијелу руту;
- (e) савјетодавне информације о вулканском пепелу и тропским циклонама релевантне за цијелу руту;
- (f) прогнозе, у облику карте, за летове на мањим висинама састављене као прилог објави AIRMET поруке, и AIRMET поруке за летове на мањим висинама које су релевантне за цијелу руту;
- (g) аеродромска упозорења за локални аеродром;
- (h) метеоролошке сателитске снимке;
- (i) метеоролошке информације добијене са земаљских метеоролошких радара.

MET.OR.242 Информације које се пружају јединицама за пружање услуга у ваздушном саобраћају

- (a) Аеродромски метеоролошки биро пружа, према потреби, свом припадајућем аеродромском контролном торњу и јединици AFIS:
 - (1) локалне редовне и специјалне извјештаје, METAR, TAF и TREND и њихове измјене;
 - (2) SIGMET и AIRMET информације, упозорења и узбуњивања на смицање вјетра, као и аеродромска упозорења;
 - (3) све локално договорене додатне метеоролошке информације као што су прогнозе вјетра при земљи ради утврђивања могућих промјена на полетно-слетној стази;
 - (4) примљене информације о облаку вулканског пепела за које претходно није објављен SIGMET, према договору између аеродромског метеоролошког бироа и аеродромског контролног торња или AFIS јединице на коју се информација односи;
 - (5) примљене информације о прееруптивној вулканској активности и/или вулканској ерупцији, према договору између аеродромског метеоролошког бироа и аеродромског контролног торња или AFIS јединице на које се информација односи.
- (b) Аеродромски метеоролошки биро пружа својој припадајућој јединици прилазне контроле ваздушног саобраћаја:
 - (1) локалне редовне и специјалне извјештаје, METAR, TAF и TREND и њихове измјене;

- (2) SIGMET и AIRMET информације, упозорења и аларме на смицање вјетра, одговарајуће посебне извјештаје из ваздуха и аеродромска упозорења;
- (3) све додатне локално договорене додатне метеоролошке информације;
- (4) примљене информације о облаку вулканског пепела за које претходно није објављен SIGMET, према договору између аеродромског метеоролошког бироа и одговарајуће јединице прилазне контроле ваздушног саобраћаја;
- (5) примљене информације о прееруптивној вулканској активности и/или вулканској ерупцији, према договору између аеродромског метеоролошког бироа и одговарајуће јединице прилазне контроле ваздушног саобраћаја.

Поглавље 3 – Захтјеви за биро метеоролошког бдјења

МЕТ.ОР.245 Метеоролошко бдјење и друге информације

У оквиру своје области одговорности, биро метеоролошког бдјења:

- (a) врши континуирано бдјење над метеоролошким условима који утичу на летење;
- (b) координише са међународном NOTAM канцеларијом одговорном за издавање NOTAM и/или ASHTAM како би се обезбједило да метеоролошке информације о вулканском пепелу, укључене у SIGMET и NOTAM и/или ASHTAM поруке, буду конзистентне;
- (c) координише са одређеним вулканским опсерваторијама како би се обезбједило да се информације о вулканској активности приме ефикасно и благовремено;
- (d) пружа свом придруженом VAAC примљене информације о прееруптивној вулканској активности, вулканској ерупцији и облаку вулканског пепела за које још није био објављен SIGMET;
- (e) пружа својим јединицама за пружање услуга ваздухопловног информисања примљене информације о испуштању радиоактивних материја у атмосферу за област или сусједне области за која врши бдјење и за која SIGMET још није био објављен;
- (f) пружа својим повезаним центрима обласне контроле ваздушног саобраћаја и центру за пружање информисања у лету (ACC/FIC), према потреби, релевантне слjedeће информације:
 - (1) METAR, укључујући тренутне податке о притиску за аеродроме и друге локације, TAF и TREND прогнозе и њихове измјене;
 - (2) прогнозе вјетрова и температура у горњем ваздушном простору те значајне временске појаве на рути и њихове измјене, SIGMET и AIRMET информације и одговарајуће посебне извјештаје из ваздуха;
 - (3) све друге метеоролошке информације које затраже ACC/FIC како би одговорили на захтјева ваздухоплова у лету;
 - (4) примљене информације о облаку вулканског пепела за који SIGMET још није објављен, како је договорено између бироа метеоролошког бдјења и ACC/FIC;
 - (5) примљене информације које се односе на испуштање радиоактивних материја у атмосферу, како је договорено између службе метеоролошког бдјења и ACC/FIC;
 - (6) савјетодавне информације о тропском циклону које је издао TCAC за своју област одговорности;

- (7) савјетодавне информације о вулканском пепелу које је издао VAAC за своју област одговорности;
 - (8) примљене информације о прееруптивној вулканској активности и/или вулканској ерупцији како је договорено између службе метеоролошког бдјења и ACC/FIC.
- (g) пружа релевантним јединицама услуга у ваздушном саобраћају, у складу са локалним договором, информације о испуштању отровних хемикалија у атмосферу, а које би могле имати утицаја на ваздушни простор у којем се изводе летови у оквиру њиховог подручја одговорности, уколико су такве информације доступне.

МЕТ.ОР.250 SIGMET

Биро метеоролошког бдјења:

- (a) објављује SIGMET;
- (b) обезбјеђује да се SIGMET поништи ако се појаве више не јављају или се њихово појављивање више не очекује у области на коју је односи предметни SIGMET;
- (c) обезбјеђује да период важења SIGMET поруке није дужи од четири сата, а у посебном случају SIGMET порука за вулкански пепео и тропске циклоне тај период ће бити продужен на највише шест сати;
- (d) обезбјеђује да се SIGMET издаје не више од четири сата прије почетка периода важења, а у посебном случају SIGMET за вулкански пепео и тропске циклоне чим је то могуће, али не раније од 12 сати од почетка периода важења поруке, те да се ажурирају најмање сваких шест сати.

МЕТ.ОР.255 AIRMET поруке

Биро метеоролошког бдјења:

- (a) издаје AIRMET када је BHDCA утврдила да густина саобраћаја који се одвија испод нивоа лета 100, или до нивоа лета 150 у планинским подручјима, или више када је потребно, оправдава издавање AIRMET у комбинацији са прогнозама за област за летове на мањим висинама;
- (b) поништава AIRMET када се појава у том подручју више не јавља или се њено појављивање више не очекује у тој области;
- (c) обезбјеђује да период важења AIRMET није дужи од четири сата.

МЕТ.ОР.260 Подручна прогноза временских појава за летове на малим висинама

Биро метеоролошког бдјења обезбјеђује:

- (a) да се у случају објављивања AIRMET у комбинацији са прогнозама за област за летове на малим висинама у складу са МЕТ.ОР.255(а) прогнозе за област за летове на малим висинама објављују сваких 6 сати за период важења од 6 сати и да се пренесу релевантним бироима метеоролошког бдјења најкасније 1 сат прије почетка њиховог периода важења;
- (b) да учесталост издавања, облик и утврђено вријеме или период важења прогнозе за област за летове на мањим висинама и критеријуми за њихове измјене одговарају онима које је утврдио надлежни орган да густина саобраћаја који се одвија испод нивоа лета 100, или до нивоа лета 150 у планинским подручјима, или више када је потребно, оправдава рутинско објављивање прогноза за област за летове на малим висинама без AIRMET.

Поглавље 4 – Захтјеви за савјетодавне центре за праћење вулканског пепела (VAAC)

MET.OR.265 Одговорности савјетодавног центра за праћење вулканског пепела

У свом подручју одговорности, VAAC:

- (a) објављује, кад је вулкан еруптирао или се очекује његова ерупција или је пријављен вулкански пепео, савјетодавне информације у погледу распрострањености и прогнозе кретања вулканског пепела:
 - (1) Европској јединици за координацију кризних ситуација у ваздушном саобраћају (EACCC);
 - (2) бироима метеоролошког бдјења који дјелују на подручјима информисања у лету у његовом подручју одговорности које може бити под утицајем наведених појава;
 - (3) операторима, центрима обласне контроле ваздушног саобраћаја и центрима за пружање информисања у лету који дјелују на подручјима информисања у лету у његовом подручју одговорности које може бити под утицајем наведених појава;
 - (4) свјетским обласним прогностичким центрима, међународним ОРМЕТ базама података, међународним NOTAM канцеларијама и центрима који су регионалним споразумима о ваздушној пловидби овлашћени за управљање сателитским дистрибуционим системима ваздухопловних непокретних услуга;
 - (5) другим VAAC чија би подручја одговорности могла да буду захваћена;
- (b) координише са одређеним вулканским опсерваторијама како би се обезбиједило да се информације о вулканској активности приме ефикасно и благовремено;
- (c) пружа савјетодавне метеоролошке информације наведене под (a) најмање сваких шест сати све до тренутка када се облак вулканског пепела више не може примјетити на основу сателитских података, када се из тог подручја више не примају метеоролошки извјештаји о вулканском пепелу и када више нема извјештаја о новим ерупцијама вулкана; и
- (d) врши двадесетчетворочасовно бдјење.

Поглавље 5 – Захтјеви за савјетодавни центар за праћење тропских циклона (TCAC)**MET.OR.270 Одговорности савјетодавног центра за праћење тропских циклона**

У свом подручју одговорности TCAC издаје:

- (a) савјетодавне информације у погледу положаја центра циклона, његовог смјера и брзине кретања, притиска у центру/средишту и максималне брзине вјетра при земљи у близини центра:
 - (1) бироима метеоролошког бдјења у његовом подручју одговорности;
 - (2) другим TCAC чија подручја одговорности могу бити захваћена;
 - (3) WAFС, међународним ОРМЕТ базама података и центрима одговорница за управљање интернетским дистрибуционим системима ваздухопловних непокретних услуга;
- (b) шаље ажуриране савјетодавне информације бироима метеоролошког бдјења за сваки тропски циклон, према потреби, а најмање сваких шест сати.

Поглавље 6 – Захтјеви за Свјетски обласни прогностички центар (WAFС)**MET.OR.275 Одговорности Свјетског обласног прогностичког центра**

- (a) WAFС пружа:
 - (1) глобалне прогнозе у тачкама мреже за:
 - (i) вјетар у горњем ваздушном простору;
 - (ii) температуру и влагу у ваздуху горњег ваздушног простора;
 - (iii) геопотенцијалну апсолутну висину нивоа лета;
 - (iv) ниво лета и температуру тропопаузе;
 - (v) смјер, брзину и ниво лета на коме је вјетар максималан;
 - (vi) кумулониimbusне облаке;
 - (vii) залеђивање;
 - (viii) турбуленцију.
 - (2) глобалне прогнозе значајних временских појава (SIGWX), укључујући вулканску активност и испуштање радиоактивних материја.
- (b) WAFС обезбјеђује да се дигитални резултати рада Свјетског обласног прогностичког система дистрибуишу кроз комуникациони систем у бинарном облику.

Поддио В – ТЕХНИЧКИ ЗАХТЈЕВИ ЗА ПРУЖАОЦЕ**МЕТЕОРОЛОШКИХ УСЛУГА (MET.TR)****ОДЈЕЉАК 1 – ОПШТИ ЗАХТЈЕВИ****MET.TR.115 Метеоролошки билтени**

- (a) Метеоролошки билтени преносе се путем одређених врста података и облика кода прикладних за информације које се пружају.
- (b) Метеоролошки билтени који садрже оперативне метеоролошке информације преносе се комуникационим системима прикладним за информације које се пружају и кориснике којима су намијењене.

ОДЈЕЉАК 2 – ПОСЕБНИ ЗАХТЈЕВИ**Поглавље 1 – Технички захтјеви за ваздухопловне метеоролошке станице****MET.TR.200 Метеоролошки извјештаји и друге информације**

- (a) Локални редовни и локални специјални извјештаји, METAR и SPECI, садржаваће следеће елементе наведеним редослиједом:
 - (1) ознаку врсте извјештаја;
 - (2) локацијски индикатор;
 - (3) вријеме осматрања;
 - (4) ознаку аутоматизованог извјештаја или извјештаја који недостаје, када је примјењиво;
 - (5) смјер и брзину вјетра при земљи;
 - (6) видљивост;
 - (7) видљивост дуж полетно-слетне стазе, када су испуњени критеријуми за извјештавање;
 - (8) тренутне временске услове;
 - (9) количину облачности, врсту облака само код кумулониimbusа и вертикално развијених кумулуса, те висину базе облака или, када је мјерено, вертикалну видљивост;
 - (10) температуру ваздуха и температуру тачке росе;
 - (11) QNH и, када је примјењиво, у локалним редовним и локалним специјалним извјештајима, QFE;
 - (12) додатне информације, када је примјењиво.
- (b) У локалним редовним и локалним специјалним извјештајима:

- (1) ако се вјетар при земљи осматра са више од једне локације дуж полетно-слетне стазе, наводе се локације на које се те вриједности односе;
- (2) када је у употреби више од једне полетно-слетне стазе, а осматрен је вјетар при земљи који се односи на те полетно-слетне стазе, дају се доступне вриједности за вјетар за сваку полетно-слетну стазу уз обавезно навођење полетно-слетне стазе на коју се те вриједности односе;
- (3) када се у складу са MET.TR.205(a)(3)(ii)(B) пријављују варијације/одступања од средњег смјера вјетра, пријављују се два крајња смјера између којих је вјетар при земљи варирао;
- (4) када се у складу са MET.TR.205(a)(3)(iii) пријављују варијације/одступања од средње брзине вјетра (удари), оне се пријављују као највећа и најмања измјерена вриједност брзине вјетра.
- (c) METAR и SPECI
- (1) METAR и SPECI објављују се у складу са образцем из Додатка 1 овог анекса.
- (2) METAR је спреман за размјену најкасније 5 минута након стварног времена осматрања.
- (d) Информације о видљивости, видљивости дуж полетно-слетне стазе, тренутним временским условима и количини облачности, типу облака и висини базе облака замјењују се у свим метеоролошким извјештајима изразом "CAVOK" када се у тренутку опажања истовремено појављују сљедећи услови:
- (1) видљивост 10 km или више, а најнижа видљивост није пријављена;
- (2) нема облака од оперативне важности;
- (3) нема временских услова значајних за ваздушни саобраћај.
- (e) Листа критеријума за пружање локалних специјалних извјештаја укључује:
- (1) оне вриједности које највише одговарају оперативним минимумима оператора који се користе аеродромом;
- (2) оне вриједности којима се испуњавају други локални захтјеви јединица ATS и оператора;
- (3) пораст температуре ваздуха за 2° C или више у односу на оне из посљедњег локалног извјештаја, или нека друга гранична вриједност према договору између пружаоца MET услуга, одговарајуће јединице ATS и заинтересованих оператора;
- (4) доступне додатне информације у погледу појаве значајних метеоролошких услова у подручјима прилаза и зони пењања;
- (5) када се примјењују поступци смањивања буке, а средња вриједности брзине вјетра при земљи се промијенила за 5 чворова или више од времена посљедњег локалног извјештаја, а да је при томе средња брзина прије и/или послје промјене износила 15 чворова или више;
- (6) када се средња вриједност смјера вјетра при земљи промијенила за 60° или више од оне из посљедњег извјештаја, а да је при томе средња вриједност брзине прије и/или послје промјене износила 10 чворова или више;
- (7) ако се средња вриједност брзине вјетра при земљи промијенила за 10 чворова или више од оне из посљедњег локалног извјештаја;
- (8) ако се средња вриједност брзине вјетра при земљи (удари) промијенила за 10 чворова или више од оне у тренутку посљедњег локалног извјештаја, а да је при томе средња вриједност брзине и/или послје промјене износила 15 чворова или више;
- (9) ако дође до појаве, престанка или промјене интензитета било које од сљедећих временских појава:
- (i) падавина које се леде;
- (ii) умјерене или јаке падавине, укључујући пљускове;
- (iii) грмљавинске непогоде, са падавинама;
- (10) ако дође до појаве или престанка било које од сљедећих временских појава:
- (i) магле која се леде;
- (ii) грмљавинске непогоде, без падавина;
- (11) ако се количина слоја облака испод 1500 стопа (450 m) промијени:
- (i) од мање облачности (SCT) или ведријег неба на дјелимичну облачност (BKN) или потпуну облачност (OVC); или
- (ii) са BKN или OVC на SCT или мање.
- (f) Ако је тако договорено између пружаоца MET услуга и ВHДСА, локални специјални извјештаји и SPECI објављују се увијек када се дође до сљедећих промјена:
- (1) када се вјетар промијени тако да премашује вриједности од оперативне важности; граничне вриједности утврђује пружалац MET услуга у договору с одговарајућом јединицом ATS и заинтересованим операторима, узимајући у обзир промјене вјетра које:
- (i) захтијевају промјене полетно-слетне стазе у употреби;
- (ii) показују да су се компонента леђног вјетра и компонента бочног вјетра на полетно-слетној стази промијениле захватајући вриједности које представљају главна оперативна ограничења за типични ваздухоплов који обавља операције на аеродрому;
- (2) када се видљивост повећава и мијења на, или у тој промјени захвата, једну или више сљедећих вриједности, или када се видљивост смањује и тим смањивањем захвата једну или више сљедећих вриједности:
- (i) 800, 1 500 или 3 000 m;
- (ii) 5 000 m, у случајевима ако се знатан број летова обавља у складу с правилима визуелног летења;
- (3) ако се видљивост дуж полетно-слетне стазе повећава и мијења на, или у тој промјени захвата, једну или више сљедећих вриједности, или када се видљивост дуж полетно-слетне стазе смањује и тим смањивањем захвата једну или више сљедећих вриједности: 50 m, 175 m, 300 m, 550 m или 800 m;
- (4) када дође до појаве, престанка или промјене интензитета било које од сљедећих временских појава:
- (i) олујни вјетар с прашином;
- (ii) пјешчана олуја;
- (iii) љевкасти облак (торнадо или пијавица);
- (5) кад дође до појаве или престанка било које од сљедећих временских појава:
- (i) прашина, пијесак или снијег ношени ниским вјетром;
- (ii) прашина, пијесак или снијег ношени вјетром;
- (iii) изненадна олуја;

- (6) када се висина базе најнижег слоја облака количине BKN или OVC подиже и мијења на, или у тој промјени пређе један или више прагова слједећих вриједности, или ако се висина базе најнижег слоја облака количине BKN или OVC спушта и тим спуштањем прође један или више прагова слједећих вриједности:
- (i) 100, 200, 500 или 1000 стопа;
 - (ii) 1 500 стопа, у случајевима када се знатан број летова обавља у складу с правилима визуелног летења;
- (7) ако је небо покривено облацима и вертикална видљивост се повећава и мијења на, или у тој промјени захвата, једну или више слједећих вриједности, или када се вертикална видљивост смањује и тим смањивањем захвата једну или више слједећих вриједности: 100, 200, 500 или 1 000 стопа;
- (8) било који други критеријум на основу локалних аеродромских оперативних минимума, како је договорено између пружаоца MET услуга и оператора.

MET.TR.205 Извјештавање о метеоролошким елементима

- (a) Смјер и брзина вјетра при земљи
- (1) У локалним редовним и локалним специјалним извјештајима, METAR и SPECI, смјер и брзина вјетра при земљи пријављују се корацима од 10 степени (у односу на стварни сјевер) односно 1 чвора.
 - (2) Све осмотрене вриједности које се не уклапају у скалу за извјештавање заокружују се на најближи корак те скале.
 - (3) У локалним редовним и локалним специјалним извјештајима, METAR и SPECI:
 - (i) наводе се мјерне јединице које се употребљавају за брзину вјетра;
 - (ii) варијације од средње вриједности смјера вјетра током последњих 10 минута пријављују се како слиједи, ако је укупна варијација 60° или више:
 - (A) када је укупна варијација 60° или више, али мање од 180° , а брзина вјетра је 3 чвора или више, о тим варијацијама смјера се извјештава са два крајња смјера између којих је вјетар при земљи варирао;
 - (B) када је укупна варијација 60° или више, али мање од 180° , а брзина вјетра је мања од 3 чвора, о смјеру вјетра се извјештава као варијабилном без средње вриједности смјера вјетра;
 - (C) када је укупна варијација 180° или више, смјер вјетра се пријављује као варијабилан без средње вриједности смјера вјетра;
 - (iii) варијације средње вриједности брзине вјетра (удари) током последњих 10 минута пријављују се када максимална брзина вјетра премаше средњу вриједност брзине за:
 - (A) 5 чворова (2,5 m/s) или више, у локалним редовним и локалним специјалним извјештајима када се примјењују поступци за смањивање буке;
 - (B) 10 чворова (5 m/s) или више у осталим случајевима;
- (iv) када се пријављује брзина вјетра мања од 1 чвора (0,5 m/s), она се наводи као тишина;
- (v) када се пријављује брзина вјетра од 100 чворова (50 m/s) или више, наводи се да је већа од 99 чворова (49 m/s);
- (vi) када се у складу са MET.TR.205(a) пријављују варијације од средње брзине вјетра (удари), пријављује се највећа измјерена брзина вјетра;
- (vii) ако се у десетоминутном периоду појаве значајни дисконтинуитети у смјеру и/или брзини вјетра, извјештава се само о варијацијама средње вриједности смјера и средње вриједности брзине вјетра које се појављују послје тих дисконтинуитета.
- (b) Видљивост
- (1) У локалним редовним и локалним специјалним извјештајима, METAR и SPECI, о видљивости се извјештава у корацима од 50 m када је видљивост мања од 800 m; у корацима од 100 m када је 800 m или више, али мања од 5 km; у корацима од једног километра када је видљивост 5 km или више, али мања од 10 km, а извјештава се као 10 km када је видљивост 10 km или више, осим када могу бити примјењени услови за употребу CAVOK.
 - (2) Све осмотрене вриједности које се не уклапају у ту скалу за извјештавање заокружују се на најближи нижи корак поменуте скале.
 - (3) У локалним редовним и локалним специјалним извјештајима о видљивости дуж полетно-слетне стазе извјештава се заједно са јединицама мјере које су исте као оне коришћене за видљивост.
- (c) Видљивост дуж полетно-слетне стазе (RVR)
- (1) У локалним редовним и локалним специјалним извјештајима, METAR и SPECI:
 - (i) RVR се пријављује у периодима у којима је видљивост или видљивост дуж полетно-слетне стазе мања од 1500 m;
 - (ii) RVR се пријављује у корацима од 25 m ако је мања од 400 m; у корацима од 50 m ако је између 400 и 800 m и у корацима од 100 m ако је већа од 800 m.
 - (2) Осмотрене вриједности које се не уклапају у наведену скалу за извјештавање заокружују се на најближи нижи корак те скале.
 - (3) У локалним редовним и локалним специјалним извјештајима, METAR и SPECI:
 - (i) када је RVR изнад максималне вриједности коју систем у употреби може утврдити, она се у локалним редовним и локалним специјалним извјештајима наводи скраћеницом "ABV", а у METAR и SPECI скраћеницом "P" након чега слиједи максимална вриједност коју систем може утврдити;
 - (ii) када је RVR испод минималне вриједности коју систем у употреби може утврдити, она се у локалним редовним и локалним специјалним извјештајима наводи скраћеницом "BLW", а у METAR и SPECI скраћеницом "M" након чега слиједи минимална вриједност коју систем може утврдити.

- (4) У локалним редовним и локалним специјалним извјештајима:
- (i) приказују се коришћене мјерне јединице;
 - (ii) ако се RVR осматра само с једне локације дуж полетно-слетне стазе, нпр. у зони додира, она се укључује без икакве ознаке локације;
 - (iii) ако се RVR осматра с више од једне локације дуж полетно-слетне стазе, прво се наводи вриједност која се односи на зону додира, након тога вриједности које се односе на средину полетно-слетне стазе и зауставни крај, а наводе се и локације на које се те вриједности односе;
 - (iv) ако је у употреби више од једне полетно-слетне стазе, извјештава се о доступним вриједностима за RVR за сваку полетно-слетну стазу уз навођење полетно-слетне стазе на које се те вриједности односе.
- (d) Тренутне временске појаве
- (1) У локалним редовним и локалним специјалним извјештајима осмотрене тренутне временске појаве пријављују се с обзиром на њихову врсту и карактеристике, а наводи се и њихов интензитет, према потреби.
 - (2) У METAR и SPECI осмотрене тренутне временске појаве пријављују се с обзиром на њихову врсту и карактеристике, а наводи се и њихов интензитет или близина аеродрому, према потреби.
 - (3) У локалним редовним и локалним специјалним извјештајима, METAR и SPECI пријављују се сљедеће карактеристике тренутних временских појава, према потреби, помоћу одговарајућих скраћеница и одговарајућих критеријума:
 - (i) Грмљавинска непогода (TS)
Користи се за извјештавање о грмљавинској непогоди са падавинама. Ако се на аеродрому у периоду од 10 минута прије осматрања чује гром или примјети муња, али се на аеродрому не осматре падавине, скраћеница "TS" се користи без додатних ознака за карактеристике појаве.
 - (ii) Залеђивање (FZ)
Користи се за извјештавање о присуству прехлађених водених капљица или падавина, наведено заједно са врстама тренутних временских појава у складу са Додатком I овог анекса.
 - (4) У локалним редовним и локалним специјалним извјештајима, METAR и SPECI:
 - (i) како би се потпуно описали тренутни временски услови од значаја за ваздухопловне операције користи се према потреби једна или више – до највише три – скраћенице за тренутне временске услове, заједно са ознаком карактеристике, интензитета или удаљености описане појаве од аеродрома, када је то одговарајуће;
 - (ii) прво се пријављује ознака интензитета или удаљености, у зависности шта је одговарајуће, након чега слиједи ознака карактеристике, односно врста временске појаве;
 - (iii) ако се осматрају двије различите врсте тренутних временских услова, оне се пријављују у двије одвојене групе, при чему се ознака интензитета или удаљености односи на временску појаву која слиједи након ознаке. Међутим, различите врсте падавина које се појављују у вријеме осматрања наводе се као једна група, при чему се на првом мјесту наводи доминантна врста падавина, а прије тога се наводи само једна ознака интензитета која се односи на интензитет укупних падавина.
- (e) Облачност
- (1) У локалним редовним и локалним специјалним извјештајима, METAR и SPECI висина базе облака пријављује се у корацима од 100 стопа (30 m) све до 10 000 стопа (3 000 m) и у корацима од 1 000 стопа (300 m) изнад 10 000 стопа (3 000 m).
 - (2) Осмотрене вриједности које се не уклапају у дефинисану скалу за извјештавање заокружују се на најближи нижи корак те скале.
 - (3) У локалним редовним и локалним специјалним извјештајима:
 - (i) наводе се мјерне јединице које се употребљавају за висину базе облака и вертикалну видљивост;
 - (ii) када је у употреби више од једне полетно-слетне стазе, а висине база облака се утврђују инструментално за сваку од тих полетно-слетних стаза, извјештава се о доступним висинама база облака за сваку од њих, уз навођење одговарајуће полетно-слетне стазе на коју се свака од тих вриједности односи.
- (f) Температура ваздуха и температура тачке росе
- (1) У локалним редовним и локалним специјалним извјештајима, METAR и SPECI температура ваздуха и температура тачке росе пријављују се у цијелим степенима Целзијуса.
 - (2) Оне осмотрене вриједности које се не уклапају у дефинисану скалу за извјештавање заокружују се на најближи цијели Целзијусов степен, при чему се осмотрене вриједности које укључују 0,5° заокружују на први сљедећи виши Целзијусов степен.
 - (3) У локалним редовним и локалним специјалним извјештајима, METAR и SPECI означава се температура испод 0°C.
- (g) Атмосферски притисак
- (1) У редовним локалним и специјалним извјештајима, METAR и SPECI QNH и QFE рачунају се у десетим дијеловима хектопаскала и пријављују се у корацима цијелих вриједности хектопаскала користећи четири цифре.
 - (2) Све осмотрене вриједности које се не уклапају наведену скалу за извјештавање заокружују се на најближу нижу цијелу вриједност хектопаскала.
 - (3) У локалним редовним и локалним специјалним извјештајима:
 - (i) наводи се QNH;
 - (ii) QFE се наводи на захтјев корисника или редовно, ако је тако локално договорено између пружаоца MET услуга, ATS јединице и заинтересованих оператора ваздухоплова;
 - (iii) наводе се мјерне јединице које се користе за вриједности QNH и QFE;
 - (iv) ако се вриједности QFE захтијевају за више од једне полетно-слетне стазе, захтијеване вриједности QFE наводе се за сваку полетно-

слетну стазу, а наводе се и полетно-слетне стазе на које се те вриједности односе.

- (4) У METAR и SPECI наводе се само вриједности QNH.

MET.TR.210 Осматрање метеоролошких елемената

Метеоролошки елементи који се осматрају и/или мјере са утврђеном тачношћу и шаљу аутоматским или полуаутоматским системом за метеоролошка осматрања су:

- (a) Смјер и брзина вјетра при земљи

Мјери се средња вриједност смјера и средња вриједност брзине вјетра при земљи, као и значајне варијације смјера и брзине вјетра (удари) те се пријављују у степенима стварног сјевера, односно чворовима.

- (1) Локација инструмената

Метеоролошки инструмент који се користи за мјерење смјера и брзине вјетра при земљи биће постављен на такав начин да пружа податке који су репрезентативни за подручје за које се та мјерења захтијевају.

- (2) Приказ података

У метеоролошкој станици налазе се екрани на којима се приказују подаци са сваког сензора за вјетар при земљи. Ти се екрани у метеоролошкој станици и у јединицама оперативних услуга у ваздушном саобраћају односе на исте сензоре, а када се захтијевају одвојени сензори, екрани су јасно означени како би се одредило коју полетно-слетну стазу и дио полетно-слетне стазе сваки сензор прати.

- (3) Усредњавање

Период усредњавања за осматрања вјетра при земљи је:

- (i) Два минута за локалне редовне и локалне специјалне извјештаје и приказе вјетра у ATS јединицама;
- (ii) 10 минута за METAR и SPECI, осим што се, када десетоминутни интервал укључује знатне неправилности смјера и/или брзине вјетра, за израчунавање средње вриједности користе само подаци послје те неправилности; стога се временски интервал у тим околностима одговарајуће скраћује.

- (b) Видљивост

- (1) Видљивост се мјери или осматра и приказује у метрима или километрима.

- (2) Локација инструмената

Метеоролошки инструмент који се користи за мјерење видљивости смјештен је на такав начин да даје податке који су репрезентативни за подручје за које се та мјерења захтијевају.

- (3) Приказ података

Ако се за мјерење видљивости употребљавају инструментални системи, у метеоролошкој станици налазе се екрани на којима се приказују подаци са сваког сензора. Ти се екрани у метеоролошкој станици и у јединицама оперативних услуга у ваздушном саобраћају односе на исте сензоре, а када се захтијевају одвојени сензори, екрани су јасно означени како би се одредило које подручје сваки сензор прати.

- (4) Усредњавање

Период усредњавања је 10 минута за METAR, осим што се, када 10-минутни период које непосредно претходи опажању укључује знатно колебање

видљивости, за израчунавање средње вриједности користе само подаци након те неправилности.

- (c) Видљивост дуж полетно-слетне стазе (RVR)

- (1) RVR се пријављује у метрима.

- (2) Локација инструмената

Метеоролошки инструмент који се користи за оцјењивање RVR је смјештен на такав начин да пружа податке који су репрезентативни за подручје за које се та опажања захтијевају.

- (3) Инструментални системи

За оцјењивање RVR на полетно-слетним стазама намијењенима операцијама инструменталног прилаза и слијетања категорија II и III те операцијама инструменталног прилаза и слијетања категорије I, када тако одреди BHDCA, употребљавају се инструментални системи који се заснивају на трансмисометрима или мјерењу разлагања свјетлости у смјеру улазне зраке (*forward-scatter*).

- (4) Приказ података

Ако се RVR утврђује инструменталним системима, један или више екрана, ако се захтијева, је смјештен у метеоролошкој станици. Ти се екрани у метеоролошкој станици и у јединицама ATS односе на исте сензоре, а када се захтијевају одвојени сензори, екрани су јасно означени како би се одредило коју полетно-слетну стазу и дио полетно-слетне стазе сваки сензор прати.

- (5) Усредњавање

- (i) Када се за оцјењивање RVR употребљавају инструментални системи, њихови подаци се ажурирају барем сваких 60 секунди како би се омогућило пружање актуелних и репрезентативних вриједности.

- (ii) Период усредњавања за вриједности RVR је:

- (A) једна минута за локалне рутинске и посебне извјештаје и за приказе RVR у јединицама ATS;

- (B) 10 минута за METAR и SPECI, осим што се, када 10-минутно раздобље које непосредно претходи опажању укључује знатно колебање вриједности RVR, за израчунавање средњих вриједности користе само вриједности након те неправилности.

- (d) Тренутне временске појаве

- (1) Као минимум пријављују се сљедеће тренутне временске појаве: киша, слаба киша, снијег и падавине које се леде, укључујући њихов интензитет, сумаглица, измаглица, магла, магла која се леди и грмљавинске олује, укључујући грмљавинске олује у близини.

- (2) Локација

Метеоролошки инструмент који се користи за мјерење временских услова на аеродрому и у његовој близини је смјештен на такав начин да пружа податке који су репрезентативни за подручје за које се та мјерења захтијевају.

- (e) Облачност

- (1) Количина облачности, врста облака и висина базе облака опажају се и пријављују према потреби ради описивања облака од оперативне важности. Када је небо покривено облацима и када је вертикална видљивост измјерена, опажа се и пријављује она умјесто количине облачности, врсте облака и висине базе облака. Висина базе

облака и вертикална видљивост пријављују се у стопама.

(2) Локација

Метеоролошки инструмент којим се користи за мјерење количине и висине облачности је смјештен на такав начин да пружа податке који су репрезентативни за подручје за које се та мјерења захтијевају.

(3) Приказ

Када се за мјерење висине базе облака употребљава аутоматска опрема, у метеоролошкој станици се налази најмање један екран. Ти се екрани/монитори у метеоролошкој станици и у јединицама оперативних услуга у ваздушном саобраћају ће се односити на исте сензоре, а када се захтијевају одвојени сензори, екрани/монитори ће бити јасно означени како би се одредило које подручје сваки сензор прати.

(4) Референтни ниво

(i) Висина базе облака пријављује се у односу на надморску висину аеродрома.

(ii) Када је надморска висина прага полетно-слетне стазе за прецизно прилажење у употреби 50 стопа (15 m) или више испод надморске висине аеродрома, успостављају се локални механизми којима ће се висине база облака које се пријављују ваздухопловима у доласку односити на надморску висину прага.

(iii) У случају извјештаја са дислоцираних структура, висина базе облака даје се изнад средње вриједности нивоа мора.

(f) Температура ваздуха и температура тачке росе

(1) Температура ваздуха и температура тачке росе мјери се, приказује и пријављује у степенима Целзијуса.

(2) Када се за мјерење температура ваздуха и температура тачке росе употребљава аутоматска опрема, екрани/монитори на којима се оне приказују налазе се у метеоролошкој станици. Екрани/монитори у метеоролошкој станици и у јединицама оперативних услуга у ваздушном саобраћају односе се на исте сензоре.

(g) Атмосферски притисак

(1) Атмосферски притисак се мјери, а вриједности QNH и QFE се израчунавају и пријављују у хектопаскалим.

(2) Приказ

(i) Када се за мјерење атмосферског притиска употребљава аутоматска опрема, екран/монитор са приказом QNH и, ако се захтијева у складу са MET.TR.205(g)(3)(ii), QFE, који се односе на барометар, налазе се у метеоролошкој станици, а њима одговарајући екран/монитор у одговарајућим јединицама оперативних услуга у ваздушном саобраћају.

(ii) Ако се вриједности QFE приказују за више од једне полетно-слетне стазе, ти екрани/монитори биће јасно означени како би се одредило на коју се полетно-слетну стазу приказана вриједност QFE односи.

(3) Референтни ниво

За рачунање QFE употребљава се референтни ниво.

Поглавље 2 – Технички захтјеви за аеродромске метеоролошке биро

MET.TR.220 Аеродромске прогнозе

(a) Аеродромске прогнозе и њихове измјене објављују се као TAF и укључују, сљедећим редослиједом:

- (1) ознаку врсте прогнозе;
- (2) локацијски индикатор;
- (3) вријеме објављивања прогнозе;
- (4) ознаку прогнозе која недостаје, када је примјењиво;
- (5) датум и период важења прогнозе;
- (6) ознаку поништене прогнозе, када је примјењиво;
- (7) вјетар при земљи;
- (8) видљивост,
- (9) временске услове;
- (10) облачност;
- (11) очекиване значајне промјене једног или више тих елемената током периода важења.

(b) TAF се објављује у складу са обрасцем из Додатка 3 овог анекса.

(c) Период важења рутинског TAF траје 9 или 24 или 30 часова, осим ако BHDCA није другачије прописала, узимајући у обзир захтјеве саобраћаја на аеродромима који раде краће од 9 часова.

(d) TAF се подноси за пренос највише сат времена од почетка периода важења.

(e) Метеоролошки елементи укључени у TAF су:

- (1) Вјетар при земљи:
 - (i) Код прогнозирања вјетра при земљи наводи се његов очекивани преобладавајући смјер.
 - (ii) Када није могуће прогнозировать преобладавајући смјер вјетра при земљи због његове очекиване варијабилности, прогнозиран смјер вјетра наводи се као варијабла скраћеницом "VRB".
 - (iii) Када је прогнозирана брзина вјетра мања од 1 чвора (0,5 m/s), прогнозирана брзина вјетра наводи се као тишина.
 - (iv) Када је прогнозирана највећа брзина вјетра већа од прогнозиране средње вриједности брзине вјетра за 10 чворова (5 m/s) или више, наводи се прогнозирана највећа брзина вјетра.
 - (v) Када је прогнозирана брзина вјетра 100 чворова (50 m/s) или више, наводи се да је већа од 99 чворова (49 m/s).

(2) Видљивост

- (i) Када је прогнозирана видљивост мања од 800 m, изражава се у корацима од 50 m. Када је прогнозирана видљивост 800 m или више, али мања од 5 km, изражава се у корацима од 100 m. Када је прогнозирана видљивост 5 km или више, али мања од 10 km, изражава се у корацима од километра. Када је прогнозирана видљивост 10 km или више, она се изражава као 10 km, осим када се прогнозира примјена услова CAVOK. Прогнозира се преовладавајућа видљивост.
- (ii) Када се прогнозира да ће видљивост варирати у разним смјеровима, а преовладавајућа видљивост не може се прогнозировать, даје се најмања прогнозирана видљивост.

(3) Временске појаве

- (i) Ако се на аеродрому очекује њихова појава, прогнозирају се једна или више, све до

- највише три сљедеће временске појаве или њихове комбинације, заједно са њиховим карактеристикама и, када је то одговарајуће, интензитетом:
- (A) падавине које се леде;
 (B) магла која се леде;
 (C) умјерене или обилне падавине (укључујући пљускове);
 (D) прашина, пијесак или снијег ношени ниским вјетром;
 (E) прашина, пијесак или снијег ношени вјетром;
 (F) олујни вјетар с прашином;
 (G) пјешчана олуја;
 (H) грмљавинска олуја (са или без падавина);
 (I) изненадна олуја;
 (J) љевкасти облак (торнадо или пијавица);
 (K) друге временске појаве, како је аеродромски метеоролошки биро договорио са јединицама ATS и предметним операторима.
- (ii) Очекивани завршетак тих појава означава се скраћеницом "NSW".
- (4) Облачност
- (i) Количина облачности прогнозира се скраћеницама "FEW", "SCT", "BKN" или "OVC", према потреби. Када се очекује да ће небо остати или постати покривено облацима, а облаци се не могу прогнозировать и информације о вертикалној видљивости доступне су на аеродрому, прогнозира се вертикална видљивост у облику "VV" након чега сlijеди прогнозирана вриједност вертикалне видљивости.
- (ii) Када се прогнозира неколико слојева или накупина облака, њихова количина и висина базе укључују се сљедећим редом:
- (A) најнижи слој или накупина без обзира на количину прогнозира се као FEW, SCT, BKN или OVC, у зависности од тога шта је одговарајуће;
 (B) сљедећи слој или накупина који покривају више од 2/8 прогнозирају се као SCT, BKN или OVC, у зависности од тога шта је одговарајуће;
 (C) сљедећи виши слој или накупина који покривају више од 4/8 прогнозирају се као SKN или OVC, у зависности од тога шта је одговарајуће;
 (D) кумулонимбуси и/или вертикално развијени кумулуси, увијек када су прогнозирани, а нису још наведени под (A) до (C).
- (iii) Информације о облачности ограничене су на облаке од оперативне важности; када нису прогнозирани облаци од оперативне важности и "CAVOK" није примјерен, употребљава се скраћеница "NSC".
- (d) Употреба група промјена
- (1) Критеријуми који се употребљавају за укључивање група промјена у TAF или за измјену TAF заснивају се на некој од сљедећих временских појава или њихових комбинација, за које се прогнозира њихов почетак, крај или промјена интензитета:
- (i) магла која се леде;
 (ii) падавине које се леде;
 (iii) умјерене или обилне падавине (укључујући пљускове);
 (iv) грмљавинска олуја;
 (v) олујни вјетар с прашином;
 (vi) пјешчана олуја.
- (2) Када се захтијева навођење промјене било којег од елемената наведеног под (a), наводе се ознаке промјене "BECMG" или "TEMPO" након чега сlijеди временски период током којег се очекује та промјена. Временски период наводи се у облику почетка и завршетка периода у цијелим часовима UTC. Након ознаке промјене наводе се само они елементи за које се очекује значајна промјена. Међутим, у случају значајних промјена у погледу облака наводе се све групе облака, укључујући слојеве или наслаге за које се промјена не очекује.
- (3) За опис промјена код којих се очекује да ће метеоролошки услови достићи или прекорачити утврђене граничне вриједности редовном или ванредном учесталошћу и у неутврђено вријеме током тог периода, употребљава се ознака промјене "BECMG" и повезане временске групе. Тај временски период није дужи од четири сата.
- (4) Ознака промјене "TEMPO" и повезана временска група употребљавају се за описивање очекиваних учесталих или неучесталих привремених колебања метеоролошких услова који достижу или прекорачују утврђене граничне вриједности и трају краће од једног сата код сваке њихове појаве те, заједно, обухватају мање од половине периода прогнозе током којег се та колебања очекују. Када се очекује да ће привремена колебања трајати један час или више, у складу са наведеним под (3) употребљава се група промјена "BECMG", или би се период важења требао подијелити на мање дијелове у складу са наведеним под (5).
- (5) Када се очекује да ће промјена једне групе превађавајућих временских услова бити значајна и више или мање потпуна промјена у другу групу услова, период важења дијели се у мање самосталне периоде употребом скраћенице "FM" након које одмах сlijеди шестоцифрена временска група у данима, часовима и минутима UTC којом се означава вријеме очекиваних промјена. Подијелени период након скраћенице "FM" је самосталан и сви предвиђени услови дати прије скраћенице биће замијењени онима који сlijеде након скраћенице.
- (e) Вјероватност појаве неке алтернативне вриједности елемента или елемената прогнозе укључује се када је:
- (1) вјероватноћа постојања алтернативних метеоролошких услова током одређеног временског периода прогнозе 30% или 40%; или
- (2) вјероватноћа привремених колебања метеоролошких услова током одређеног временског периода прогнозе 30% или 40%.
- То се означава у TAF употребом скраћенице "PROB" након чега сlijеди вјероватноћа у десетим дијеловима постотка и, у случају из наведеног под (1), временски период током којег се очекује да ће те вриједности вриједити, или у случају из наведеног под (2),

употребом скраћенице "PROB" након чега слиједи вјероватноћа у десетим дијеловима постотка, ознака промјене "TEMPO" и повезана временска група.

MET.TR.225 Прогнозе за слијетање

- (a) TREND прогнозе објављују се у складу са Додатком 1 овог анекса.
- (a) Јединице и скале вриједности које се употребљавају у TREND прогнози исте су као и оне из извјештаја којем се она додаје.
- (c) TREND прогноза указује на значајне промјене у погледу једног или више елемената: вјетра при земљи, видљивости, временских појава и облачности. Наводе се само они елементи за које се очекује значајна промјена. Међутим, у случају значајних промјена у погледу облака наводе се све групе облака, укључујући слојеве или наслаге за које се промјена не очекује. У случају значајне промјене видљивости, уједно се наводи појава која утиче на смањивање видљивости. Када се не очекује никаква промјена, то се означава изразом "NOSIG".
- (1) Вјетар при земљи
- TREND прогнозом указује се на промјене вјетра при земљи које укључују:
- (i) промјену средње вриједности смјера вјетра од 60° или више, при чему је средња вриједност брзине прије и/или након промјене 10 чворова (5 m/s) или више;
- (ii) промјену средње вриједности брзине вјетра од 10 чворова (5 m/s) или више;
- (iii) промјене вјетра којима се захватају вриједности од оперативне важности.
- (2) Видљивост
- (i) Када се очекује да се видљивост повећа и промијени, или да у тој промјени захвати, једну или више сљедећих вриједности, или када се очекује да се видљивост смањи и да тим смањивањем захвати једну или више сљедећих вриједности: 150, 350, 600, 800, 1 500 или 3 000 m, TREND прогнозом указује се на ту промјену.
- (ii) Када се знатан број летова спроводи у складу са правилима визуелног летења, прогнозом се додатно указује на промјене видљивости на, или оне које захвате, 5 000 m.
- (iii) У TREND прогнозама додатим METAR и SPECI видљивост се односи на прогнозирану превладавајућу видљивост.
- (3) Временске појаве
- (i) TREND прогноза указује на очекивану појаву, престанак или промјену интензитета било које од сљедећих временских појава или њихових комбинација:
- (A) падавине које се леде;
- (B) умјерене или обилне падавине, укључујући пљускове;
- (C) грмљавинска олуја, с падавинама;
- (D) олујни вјетар с прашином;
- (E) пјешчана олуја;
- (F) друге временске појаве, како је аеродромски метеоролошки биро договорио с јединицама ATS и предметним операторима.
- (ii) TREND прогноза указује на очекивану појаву или престанак било које од сљедећих

временских појава или њихових комбинација:

- (A) магла која се леде;
- (B) прашина, пијесак или снијег ношени ниским вјетром;
- (C) прашина, пијесак или снијег ношени вјетром;
- (D) грмљавинска олуја (без падавина);
- (E) изненадна олуја;
- (F) љевкасти облак (торнадо или пијавица).
- (iii) Укупни број пријављених појава наведених под (i) и (ii) не може бити већи од три.
- (iv) Очекивани завршетак тих временских појава означава се скраћеницом "NSW".
- (4) Облачност
- (i) Када се очекује да ће се висина базе слоја облака размјера BKN или OVC подићи и промијени на, или да ће у том подизању захватити, једну или више сљедећих вриједности, или када се очекује да ће се висина базе облака размјера BKN или OVC спустити и да ће тим спуштањем захватити једну или више сљедећих вриједности: 100, 200, 500, 1 000 и 1 500 стопа (30, 60, 150, 300 и 450 m), TREND прогнозом указује се на ту промјену.
- (ii) Када је висина базе слоја облака испод, или се очекује да ће се спустити испод или подићи изнад 1500 стопа (450 m), TREND прогнозом уједно се указује на промјене у количини облачности повећавањем са FEW или SCT на BKN или OVC, или смањивањем са BKN или OVC на FEW или SCT.
- (iii) Када нису прогнозирани облаци од оперативне важности и "CAVOK" није примјерен, употребљава се скраћеница "NSC".
- (5) Вертикална видљивост
- Када се очекује да небо остане или постане покривено облацима, а на аеродрому су доступна опажања вертикалне видљивости и прогнозира се побољшање вертикалне видљивости и његова промјена на једну или више сљедећих вриједности, или се прогнозира промјена којом се те вриједности захватају, или када се прогнозира смањивање вертикалне видљивости и њено захватање једне или више сљедећих вриједности: 100, 200, 500 или 1 000 стопа (30, 60, 150 или 300 m), TREND прогнозом указује се на те промјене.
- (6) Додатни критеријуми
- Аеродромски метеоролошки биро и корисници могу се договорити о додатним критеријумима који ће се примјењивати, на основу локалних оперативних минимума аеродрома.
- (7) Употреба група промјена
- (i) Када се очекује промјена, TREND прогноза почиње једном од ознака промјена, "BECMG" или "TEMPO".
- (ii) За опис промјена у прогнози код којих се очекује да ће метеоролошки услови достићи или прекорачити утврђене вриједности редовном или ванредном учесталошћу употребљава се ознака промјене "BECMG". Период за који, или вријеме за које, се та промјена прогнозира означава се

скраћеницама "FM", "TL" или "AT", у зависности од тога која је одговарајућа, при чему након сваке од њих слиједи временска група у сатима и минутима.

- (iii) Ознака промјене "TEMPO" употребљава се за описивање прогнозираних привремених колебања метеоролошких услова који достижу или прекорачују утврђене вриједности и трају краће од једног часа код сваке њихове појаве те, заједно, обухватају мање од половине периода за које су та колебања прогнозирана. Период за који су та привремена колебања прогнозирана означава се скраћеницама "FM" и/или "TL", у зависности од тога која је одговарајућа, при чему након сваке од њих слиједи временска група у сатима и минутима.

(8) Употреба ознаке вјероватноће

Ознака "PROB" не употребљава се у TREND прогнози.

MET.TR.230 Прогнозе за полијетање

- (a) Прогноза за полијетање односи се на утврђени временски период и садржи информације о очекиваним условима изнад комплекса полетно-слетних стаза с обзиром на смјер и брзину вјетра при земљи те све њихове варијације, температуру, притисак и све друге елементе према договору између аеродромског метеоролошког бироа и оператора.
- (b) Редослијед елемената и појмова, јединица и скала вриједности који се употребљавају у прогнозама за полијетање је исти као и у извјештајима за исти аеродром.

MET.TR.235 Аеродромска упозорења и упозорења и узбуње због смицања вјетра

- (a) Упозорења на смицање објављују се у складу са обрасцем из Додатка 4 овог анекса.
- (b) Редни број из обрасца из Додатка 4 овог анекса одговара броју упозорења на смицање вјетра објављених за аеродром од 00:01 UTC за предметни дан.
- (c) Упозорења на смицање вјетра садржавају сажете и ажурне информације у погледу опаженог постојања смицања вјетра које укључује промјене чеоног/леђног вјетра од 15 чворова (7,5 m/s) или више које могу штетно утицати на ваздухоплов на путањи завршног прилаза или почетног полијетања и на ваздухоплов на полетно-слетној стази током успоравања/рулања код слијетања или током залета при полијетању.
- (d) Узбуњивање због смицања вјетра, ако је могуће, односи се на поједине дијелове полетно-слетне стазе и удаљености дуж прилазне путање или путање полијетања, према договору између аеродромског метеоролошког бироа, одговарајућих јединица ATS и предметних оператора.

Поглавље 3 – Технички захтјеви за биро метеоролошког бдјења

MET.TR.250 SIGMET

- (a) SIGMET се објављује у складу са обрасцем из Додатка 5 овог анекса.
- (b) Постоје три врсте SIGMET:
- (1) SIGMET за временске појаве на рути које нису вулкански pepeo ни тропски циклони;
 - (2) SIGMET за вулкански pepeo;
 - (3) SIGMET за тропске циклоне;

(c) Редни број SIGMET састоји се од три знака, то јест једног слова и два броја.

(d) У SIGMET се наводи само једна појава из Додатка 5 овог анекса, при чему се за тропске циклоне употребљавају одговарајуће скраћенице и припадајућа гранична вриједност брзине вјетра при земљи од 34 чвора (17 m/s) или више.

(e) SIGMET у погледу грмљавинских олуја или тропских циклона не укључује упућивања на повезану турбуленцију и залеђивање.

MET.TR.255 AIRMET

- (a) AIRMET се објављује у складу са обрасцем из Додатка 5 овог анекса.
- (b) Редни број из обрасца из Додатка 5 овог анекса одговара броју AIRMET објављеног за област информисања у лету од 00:01 UTC на предметни дан.
- (c) У поруци AIRMET наводи се само једна појава из Додатка 5 овог анекса, при чему се употребљавају одговарајуће скраћенице и следеће граничне вриједности, када је та појава испод нивоа лета 100, или испод нивоа лета 150 у планинским подручјима, или више, када је потребно:
- (1) брзина раширеног вјетра при земљи изнад 30 чворова (15 m/s) са одговарајућим смјером и јединицама;
 - (2) велика подручја захваћена смањењем видљивости на мање од 5 000 m, укључујући временску појаву која узрокује то смањење видљивости;
 - (3) велика подручја дјелимичне или потпуне облачности ако је висина базе облака нижа од 1 000 стопа (300 m) изнад земље.
- (d) AIRMET у погледу грмљавинских олуја или кумулонимбуса не укључује упућивања на повезане турбуленције и залеђивање.

MET.TR.260 Подручна прогноза временских појава за летове на малим висинама

- (a) Када се за подручне прогнозе за летове на малим висинама употребљава облик карте, прогноза за вјетар у горњим ваздушним просторима и температуру ваздуха у горњим ваздушним просторима објављује се за тачке размакнуте највише 300 наутичких миља и за, минимално, следеће апсолутне висине: 2 000, 5 000 и 10 000 стопа (600, 1 500 и 3 000 m) и 15 000 стопа (4 500 m) у планинским подручјима. Објављивање прогноза за вјетар у горњим ваздушним просторима и температуру ваздуха у горњим ваздушним просторима на апсолутној висини од 2 000 стопа (600 m) може бити условљено локалним географским карактеристикама, како утврди ВНДСА.
- (b) Када се за обласне прогнозе за летове на мањим висинама употребљава облик карте, прогноза појава SIGWX објављује се као прогноза SIGWX за мање висине за нивое лета до 100, или до нивоа лета 150 у планинским подручјима, или више према потреби. Прогнозе SIGWX за мање висине укључују:
- (1) следеће појаве које оправдавају објављивање SIGMET: јако залеђивање, јаке турбуленције, слабо прегледни и чести кумулонимбуси и грмљавинске олује, кумулонимбуси и грмљавинске олује који су унутар облака или се појављују у олујном појасу, пјешчане олује, олујни вјетар са прашином, вулканске ерупције и испуштање радиоактивних материја у атмосферу, и за које се очекује да ће имати утицаја на летове на мањим висинама;

- (2) сљедеће елементе у подручним прогнозама временских појава за летове на малим висинама: вјетар при земљи, приземна видљивост, значајне временске појаве, затамњење планина облацима, облачност, залеђивање, турбуленција, планински талас и висина изотерме 0 степени Целзијуса.
- (c) Када је ВНДСА утврдила да густоћа саобраћајних операција испод нивоа лета 100, или до нивоа лета 150 у планинским подручјима, или више када је потребно, оправдава објављивање AIRMET, у комбинацији са подручним прогнозама временских појава за летове на малим висинама, објављују се обласне прогнозе којима се обухвата слој између земље и нивоа лета 100, или до нивоа лета 150 у планинским областима, или више када је потребно и које садрже информације о временским појавама на рути које су опасне за летове на мањим висинама.

Поглавље 4 – Технички захтјеви за савјетодавне центре за праћење вулканског пепела (VAAC)

МЕТ.ТR.265 Одговорности савјетодавног центра за праћење вулканског пепела (VAAC)

Савјетодавне информације о вулканском пепелу објављују се скраћеним једноставним језиком и у складу са обрасцем из Додатка 6 овог анекса. Када нису доступне скраћенице, употребљава се најмање могуће текста на једноставном енглеском језику.

Поглавље 5 – Технички захтјеви за савјетодавне центре за праћење тропских циклона (TCAC)

МЕТ.ТR.270 Одговорности савјетодавног центра за праћење тропских циклона

Савјетодавне информације о тропским циклонима објављују се у складу са обрасцем из Додатка 7 овог анекса за тропске циклоне када се очекује да се највећа 10-минутна средња вриједност брзине вјетра при земљи достићи или прекорачити 34 чвора у периоду који је обухваћен савјетодавним информацијама.

Поглавље 6 – Технички захтјеви за свјетске прогностичке центре (WAFС)

МЕТ.ТR.275 Одговорности свјетског прогностичког центра

- (a) WAFС, у сврху давања глобалних прогноза у облику мреже и прогноза значајних временских појава, употребљавају одређене метеоролошке податке у облику вриједности на тачкама мреже.
- (b) Код глобалних прогноза у облику мреже, WAFС:
- (1) припремају прогнозе за:
 - (i) вјетар у горњем ваздушном простору;
 - (ii) температуру ваздуха у горњим ваздушним просторима;
 - (iii) влагу;
 - (iv) смјер, брзину и ниво лета најснажнијег вјетра;
 - (v) ниво лета и температуру тропопаузе;
 - (vi) области кумулонибуса;
 - (vii) залеђивање;
 - (viii) турбуленције;
 - (ix) геопотенцијалну апсолутну висину нивоа лета,
- четири пута дневно, а оне вриједје за утврђена важећа времена 6, 9, 12, 15, 18, 21, 24, 27, 30, 33 и 36 сати након времена (00:00, 06:00, 12:00 и 18:00 UTC) синоптичких података на којима су се те прогнозе заснивале;
- (2) објављују прогнозе редослиједом из наведеног под (1) и довршавају њихово ширење чим је то технички изводљиво, али најкасније 5 сати након стандардног времена опажања;
 - (3) пружају прогнозе за тачке правилне мреже, при чему те прогнозе садрже:
 - (i) податке о вјетру за нивое лета 50 (850 hPa), 80 (750 hPa), 100 (700 hPa), 140 (600 hPa), 180 (500 hPa), 210 (450 hPa), 240 (400 hPa), 270 (350 hPa), 300 (300 hPa), 320 (275 hPa), 340 (250 hPa), 360 (225 hPa), 390 (200 hPa), 410 (175 hPa), 450 (150 hPa), 480 (125 hPa) и 530 (100 hPa) са хоризонталном резолуцијом од 1,25° географске ширине и географске дужине;
 - (ii) податке о температури за нивое лета 50 (850 hPa), 80 (750 hPa), 100 (700 hPa), 140 (600 hPa), 180 (500 hPa), 210 (450 hPa), 240 (400 hPa), 270 (350 hPa), 300 (300 hPa), 320 (275 hPa), 340 (250 hPa), 360 (225 hPa), 390 (200 hPa), 410 (175 hPa), 450 (150 hPa), 480 (125 hPa) и 530 (100 hPa) са хоризонталном резолуцијом од 1,25° географске ширине и географске дужине;
 - (iii) податке о влази за нивое лета 50 (850 hPa), 80 (750 hPa), 100 (700 hPa), 140 (600 hPa) и 180 (500 hPa) са хоризонталном резолуцијом од 1,25° географске ширине и географске дужине;
 - (iv) податке геопотенцијалне апсолутне висине за нивое лета 50 (850 hPa), 80 (750 hPa), 100 (700 hPa), 140 (600 hPa), 180 (500 hPa), 210 (450 hPa), 240 (400 hPa), 270 (350 hPa), 300 (300 hPa), 320 (275 hPa), 340 (250 hPa), 360 (225 hPa), 390 (200 hPa), 410 (175 hPa), 450 (150 hPa), 480 (125 hPa) и 530 (100 hPa) са хоризонталном резолуцијом од 1,25° географске ширине и географске дужине; смјер, брзину и ниво лета најснажнијег вјетра са хоризонталном резолуцијом од 1,25° географске ширине и географске дужине;
 - (v) ниво лета и температуру тропопаузе са хоризонталном резолуцијом од 1,25° географске ширине и дужине;
 - (vi) залеђивање за слојеве са средиштем на нивоима лета 60 (800 hPa), 100 (700 hPa), 140 (600 hPa), 180 (500 hPa), 240 (400 hPa) и 300 (300 hPa) са хоризонталном резолуцијом од 0,25° географске ширине и географске дужине;
 - (viii) турбуленције за слојеве са средиштем на нивоима лета 100 (700 hPa), 140 (600 hPa), 180 (500 hPa), 240 (400 hPa), 270 (350 hPa), 300 (300 hPa), 340 (250 hPa), 390 (200 hPa) и 450 (150 hPa) са хоризонталном резолуцијом од 0,25° географске ширине и географске дужине;
 - (ix) хоризонтални обим и нивои лета базе и врха кумулонибуса са хоризонталном резолуцијом од 0,25° географске ширине и дужине.
- (c) Код глобалних прогноза значајних временских појава на рути, WAFС:
- (1) састављају прогнозе SIGWX четири пута дневно, а оне вриједје за утврђена времена важећа 24 сата након времена (00:00, 06:00, 12:00 и 18:00 UTC)

синоптичких података на којима су се те прогнозе заснивале. Дистрибуција сваке прогнозе довршава се чим је то технички изводљиво, али најкасније 7 сати након стандардног времена опажања у уобичајеним операцијама, односно најкасније 9 сати након стандардног времена опажања у резервним операцијама;

(2) објављују прогнозе SIGWX као прогнозе SIGWX за веће висине за ниво лета између 250 и 630;

(3) укључују у прогнозе SIGWX сљедеће ставке:

(i) тропски циклон под условом да се очекује да ће максимална 10-минутна средња вриједност брзине вјетра при земљи достићи или прекоћи 34 чвора (17 m/s);

(ii) врло опасне олујне појасеве;

(iii) умјерену или јаку турбуленцију (у облаку или без облака);

(iv) умјерено или јако залеђивање;

(v) распрострањену пјешчану олују/олујни вјетар с прашином;

(vi) кумулонимбусе повезане с грмљавинским олујама и са наведеним под (i) до (v);

(vii) подручја неконвективних облака повезаних са умјереном или јаком турбуленцијом у облацима и/или с умјереним или jakim залеђивањем;

(viii) ниво лета тропопаузе;

(ix) млазне струје;

(x) информације о локацији вулканске ерупције због које настају облаци пепела од значаја за ваздухопловне операције, укључујући: симбол вулканске ерупције на локацији вулкана и, у одвојеном текстом оквиру на карти, симбол вулканске ерупције, име вулкана, ако је познато, и географску ширину/географску дужину локације ерупције. Осим тога, у легенди карата SIGWX треба навести "CHECK SIGMET, ADVISORIES FOR TC AND VA, AND ASHTAM AND NOTAM FOR VA" (ПРОВЈЕРИТЕ SIGMET, УПОЗОРЕЊА ЗА TC И VA И ASHTAM И NOTAM ЗА VA);

(xi) информације о локацији испуштања радиоактивних супстанци у атмосферу, која су значајна за ваздухопловне операције, а које укључују: симбол радиоактивних супстанци у атмосфери на локацији испуштања и, у одвојеном оквиру на карти, симбол радиоактивних супстанци у атмосфери, географску ширину/географску

дужину локације испуштања те, ако је познато, назив локације радиоактивног извора. Уз то, у легенди карата SIGWX на којима је означено испуштање радијације треба се налазити "CHECK SIGMET AND NOTAM FOR RDOACT CLD" (ПРОВЈЕРИ SIGMET И NOTAM ЗА РАДИОАКТИВНИ ОБЛАК).

(4) На прогнозе SIGWX примјењују се сљедећи критеријуми:

(i) наведено од (3)(i) до (3)(vi) укључују се једино ако се очекује да се догоде између нижих и виших нивоа прогнозе SIGWX;

(ii) скраћеница "CB" укључује се једино када се односи на појаву или очекивану појаву кумулонимбуса:

(A) која захвата подручје са највећом просторном покривеношћу од 50% или више предметног подручја;

(B) дуж линије са мало или без простора између појединих облака; или

(C) унутар слоја облака или сакривени у магли;

(iii) укључивањем скраћенице "CB" подразумијева се укључивање свих временских појава које су обично повезане са кумулонимбусима, тј. грмљавинских олуја, умјереног или јаког залеђивања, умјерене или јаке турбуленције и града;

(iv) када вулканска ерупција или испуштање радиоактивних супстанци у атмосферу налаже укључивање у прогнозе SIGWX симбола вулканске активности или симбола радиоактивности, ти се симболи укључују у прогнозе SIGWX без обзира на то која је висина за коју се стуб пепела или радиоактивне супстанце пријављују или се очекује да ће на њу доспјети;

(v) у случају заједничког појављивања или дјелимичног преклапања појава из наведеног под (3)(i), (3)(x) и (3)(xi), највећа се предност даје наведеном под (3)(x), након чега слиједи наведено под (3)(xi) и (3)(i). Тачка са највећом предношћу смјешта се на локацију догађаја, а за повезивање локације осталих тачака са њиховим повезаним симболима или текстним оквирима користе се стрелице.

(d) Објављују се прогнозе SIGWX за средње висине за ниво лета између 100 и 450 за ограничена географска подручја.

Додатак 1 АНЕКСА V

Образац за METAR и SPECI

Легенда:

M = обавезно укључивање;

C = могуће укључивање, у зависности од метеоролошких услова или метода осматрања;

O = опционо укључивање;

Напомена 1: распони и резолуције нумеричких елемената укључених у METAR и SPECI приказани су у издвојеној табели испод овог обрасца.

Напомена 2: објашњења за скраћенице могу се пронаћи у документу ICAO број 8400 Procedures for Air Navigation Services – Abbreviations and Codes (PANS-ABC) (Процедуре за услуге у ваздушној пловидби – скраћенице и кодови).

Напомена 3: бројеви редова у колони „Реф. бр.“ наводе се само ради јасноће и једноставности упућивања, те нису дио METAR и SPECI.

Реф. бр.	Елемент	Детаљни садржај	Образац (обрасци)	
1.	Идентификација типа извјештаја (M)	Тип извјештаја (M)	METAR, METAR COR, SPECI или SPECI COR	
2.	Локацијски индикатор (M)	ICAO локацијски индикатор (M)	nnnn	
3.	Вријеме осматрања (M)	Дан и актуелно вријеме осматрања (UTC) (M)	nnnnnnZ	
4.	Ознака аутоматског извјештаја или извјештаја који недостаје (C)	Ознака аутоматског извјештаја или извјештаја који недостаје (C)	AUTO или NIL	
5.	КРАЈ METAR АКО ИЗВЈЕШТАЈ НЕДОСТАЈЕ.			
6.	Вјетар при земљи (M)	Правац вјетра (M)	nnn или III ⁽¹⁾	VRB
		Брзина вјетра (M)	[P]nn[n] или II ⁽¹⁾	
		Значајне промјене брзине (C)	G[P]nn[n]	
		Мјерне јединице (M)	KT	
		Значајне промјене смјера (C)	nnnVnnn	—

7.	Видљивост (M)	Превладавајућа или минимална видљивост (M)	nnnn <i>или</i> / (1)			C A V O K
		Минимална видљивост и правац минималне видљивости (C)	nnnn[N] <i>или</i> nnnn[NE] <i>или</i> nnnn[E] <i>или</i> nnnn[SE] <i>или</i> nnnn[S] <i>или</i> nnnn[SW] <i>или</i> nnnn[W] <i>или</i> nnnn[NW]			
8.	Видљивост дуж полетно-слетне стазе (C) (2)	Назив елемента (M)	R			
		Полетно-слетна стаза (M)	nn[L]/ <i>или</i> nn[C]/ <i>или</i> nn[R]/			
		Видљивост дуж полетно-слетне стазе (M)	[P <i>или</i> M]nnnn <i>или</i> / (1)			
		Ранији тренд видљивости дуж полетно-слетне стазе (C)	U, D <i>или</i> N			
9.	Тренутни временски услови (C)	Интензитет или близина тренутних временских услова (C)	- или +	—	VC	
		Карактеристике и врста тренутних временских услова (M)	DZ <i>или</i> RA <i>или</i> SN <i>или</i> SG <i>или</i> PL <i>или</i> DS <i>или</i> SS <i>или</i> FZDZ <i>или</i> FZRA <i>или</i> FZUP (4) <i>или</i> FC (3) <i>или</i> SHGR <i>или</i> SHGS <i>или</i> SHRA <i>или</i> SHSN <i>или</i> SHUP (4) <i>или</i> TSGR <i>или</i> TSGS <i>или</i> TSRA <i>или</i> TSSN <i>или</i> TSUP (4) <i>или</i> UP (4)	FG <i>или</i> BR <i>или</i> SA <i>или</i> DU <i>или</i> HZ <i>или</i> FU <i>или</i> VA <i>или</i> SQ <i>или</i> PO <i>или</i> TS <i>или</i> BCFG <i>или</i> BLDU <i>или</i> BLSA <i>или</i> BLSN <i>или</i> DRDU <i>или</i> DRSA <i>или</i> DRSN <i>или</i> FZFG <i>или</i> MIFG <i>или</i> PRFG <i>или</i> // (1)	FG <i>или</i> PO <i>или</i> FC <i>или</i> DS <i>или</i> SS <i>или</i> TS <i>или</i> SH <i>или</i> BLSN <i>или</i> BLSA <i>или</i> BLDU <i>или</i> VA	

10.	Облачност (M)	Количина облака и висина базе облака или вертикална видљивост (M)	FEWnnn или SCTnnn или BKNnnn или OVCnnn или FEW/// (1) или SCT/// (1) или BKN/// (1) или OVC/// (1) или ///nnn (1) или ///// (1)	VVnnn или VV/// (1)	NSC или NCD (4)	
		Врста облака (C)	CB или TCU или/// (1),(6)	—		
11.	Температура ваздуха и тачка росе (M)	Температура ваздуха и тачка росе (M)	[M]nn/[M]nn или///[M]nn (1) или [M]nn/// (1) или///// (1)			
12.	Вриједности притиска (M)	Назив елемента (M)	Q			
		QNH (M)	nnnn или/// (1)			
13.	Додатне информације (C)	Недавни временски услови (C)	RERASN или REFZDZ или REFZRA или REDZ или RE[SH]RA или RE[SH]SN или RESG или RESHGR или RESHGS или REBLSN или RESS или REDS или RETSRA или RETSSN или RETSGR или RETSGS или RETS или REFC или REVA или REPL или REUP (4) или REFZUP (4) или RETSUP (4) или RESHUP (4) или RE// (1)			
		Смицање вјетра (C)	WS Rnn[L] или WS Rnn[C] или WS Rnn[R] или WS ALL RWY			
		Површинска температура мора и стање мора или значајна висина таласа	W[M]nn/Sn или W///Sn (1) или W[M]nn/S/ (1) или W[M]nn/Hn[n][n] или W///Hn[n][n] (1) или W[M]nn/ H/// (1)			
14.	Тренд Прогноза (O)	Индикатор промјене	NOSIG	BECMG или TEMPO		
		Вријеме промјене (C)		FMnnnn и/или TLnnnn или ATnnnn		
		Вјетар (C)		nnn[P]nn[G[P]nn]KT		

	Превладавајућа видљивост (C)	nnnn	C A V O K
	Временска појава: Интензитет (C)	- или + — N S W	
	Временска појава: карактеристике и врста (C)	DZ или RA FG или или SN или BR или SG или PL SA или или DS или DU или SS или HZ или FU FZDZ или или VA FZRA или или SQ SHGR или или PO SHGS или или FC SHRA или или TS SHSN или или BCFG TSGR или или BLDU TSGS или или BLSA TSRA или или BLSN TSSN или DRDU или DRSA или DRSN или FZFG или MIFG или PRFG	
	Количина облачности и висина базе облака или вертикална видљивост (C)	FEWnnn VVnnn N или или VV/// S SCTnnn C или BKNnnn или OVCnnn	
	Врста облака (C)	CB или — TCU	
<p>(¹) Ако неки метеоролошки елемент привремено недостаје или се његова вриједност привремено сматра нетачном, замјењује се једном косом цртом (/) за сваку бројчану ознаку скраћенице текстуалне поруке те се за њега наводи да недостаје како би се обезбиједило поуздано превођење у друге облике кодова.</p> <p>(²) Укључује се ако је видљивост или видљивост дуж полетно-слетне стазе < 1 500 m за до највише четири полетно-слетне стазе.</p> <p>(³) „Јако“ се употребљава за означавање торнада или пијавице; „умјерено“ (без ознаке) за означавање љевкастог облака који не допире до земље.</p> <p>(⁴) Само за аутоматске извјештаје.</p> <p>(⁵) У случају аутоматских извјештаја косе црте (/) могу, према потреби, замијенити одговарајућу врсту облака у зависности од способности система аутоматског осматрања. Надаље, косе црте могу замијенити количину облачности и/или висину облака пријављеног слоја CB или TCU.</p>			

Обим и размјера за нумеричке елементе укључене у METAR и SPECI				
Реф. бр.	Елементи		Обим	Резолуција
1.	Полетно-слетна стаза:	(без јединица)	01–36	1
2.	Правац вјетра:	° у односу на прави пол	000–360	10
3.	Брзина вјетра:	КТ	00–99 П99	1 није примјењиво (100 или више)
4.	Видљивост:	М	0000–0750	50
		М	0800–4 900	100
		М	5 000–9 000	1 000
		М	10 000 или више	0 (утврђена вриједност:9 999)
5.	Видљивост дуж полетно-слетне стазе:	М	0000–0375	25
		М	0400–0750	50
		М	0800–2 000	100
6.	Вертикална видљивост:	у јединицама од 100 стопа	000–020	1
7.	Облачност: висина базе облака:	у јединицама од 100 стопа	000–099 100–200	1 10
8.	Температура ваздуха: Тачка росе:	°С	–80–+60	1
9.	QNX:	hPa	0850–1 100	1
10.	Површинска температура мора:	°С	–10–+40	1
11.	Стање мора:	(без јединица)	0–9	1
12.	Значајна висина таласа:	М	0–999	0,1

Додатак 2 АНЕКСА V

Утврђене области које обухватају прогнозе WAFS у облику карата

Меркаторова пројекција

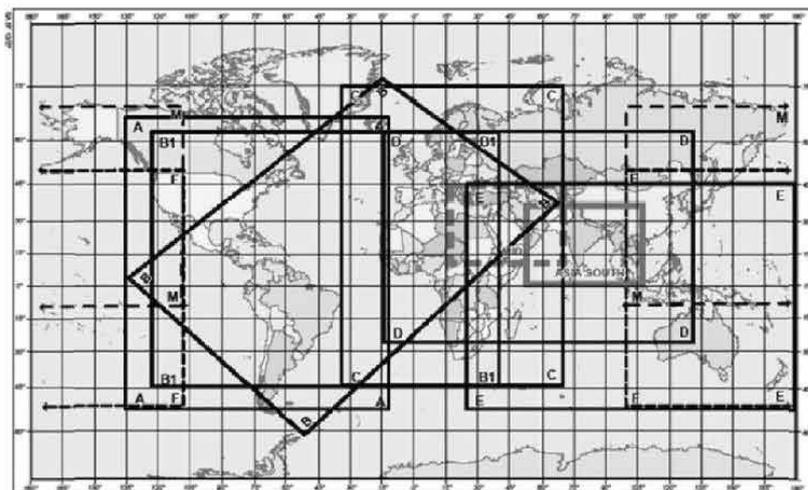

CHART	LATITUDE	LONGITUDE	CHART	LATITUDE	LONGITUDE
A	N6700	W13724	D	N6300	W01500
A	N6700	W01236	D	N6300	E13200
A	S5400	W01236	D	S2700	E13200
A	S5400	W13724	D	S2700	W01500
ASIA	N3600	E05300	E	N4455	E02446
ASIA	N3600	E10800	E	N4455	E18000
ASIA	0000	E10800	E	S5355	E18000
ASIA	0000	E05300	E	S5355	E02446
B	N0304	W13557	F	N3000	E10000
B	N7644	W01545	F	N3000	W11000
B	N3707	E06732	F	S5242	W11000
B	S6217	W05240	F	S5242	E10000
B1	N6242	W12500	M	N7000	E10000
B1	N6242	E04000	M	N7000	W11000
B1	S4530	E04000	M	S1000	W11000
B1	S4530	W12500	M	S1000	E10000
C	N7500	W03500	MID	N4400	E01700
C	N7500	E07000	MID	N4400	E07000
C	S4500	E07000	MID	N1000	E07000
C	S4500	W03500	MID	N1000	E01700

Поларна стереографска пројекција (сјеверна полулопта)

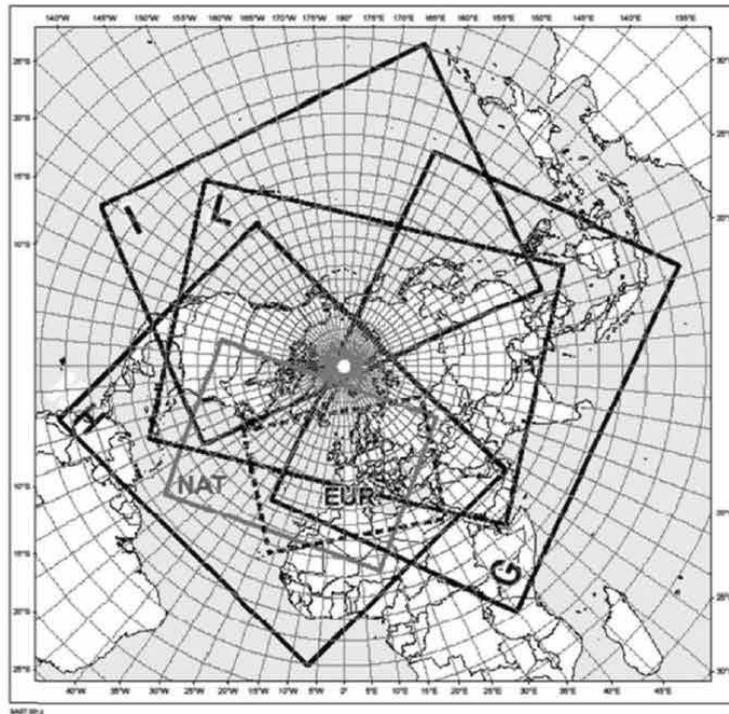

CHART	LATITUDE	LONGITUDE	CHART	LATITUDE	LONGITUDE
EUR	N4633	W05634	I	N1912	E11130
EUR	N5842	E06824	I	N3330	W06012
EUR	N2621	E03325	I	N0126	W12327
EUR	N2123	W02136	I	S0647	E16601
G	N3552	W02822	L	N1205	E11449
G	N1341	E15711	L	N1518	E04500
G	S0916	E10651	L	N2020	W06900
G	S0048	E03447	L	N1413	W14338
H	N3127	W14836	NAT	N4439	W10143
H	N2411	E05645	NAT	N5042	E06017
H	S0127	W00651	NAT	N1938	E00957
H	N0133	W07902	NAT	N1711	W05406

Поларна стереографска пројекција (јужна полулопта)

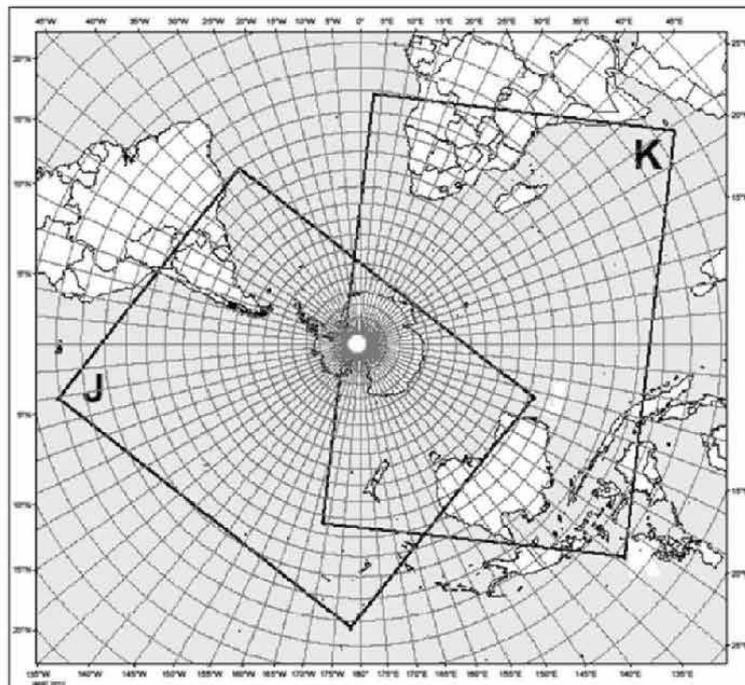

CHART	LATITUDE	LONGITUDE
J	S0318	W17812
J	N0037	W10032
J	S2000	W03400
J	S2806	E10717
K	N1255	E05549
K	N0642	E12905
K	S2744	W16841
K	S1105	E00317

Додатак 3 АНЕКСА V

Образац за TAF			
Легенда:			
M = обавезно укључивање, дио сваке поруке;			
C = условно укључивање, у зависности од метеоролошких услова или метода осматрања;			
O = опционо укључивање;			
<i>Напомена 1: распони и резолуције нумеричких елемената укључених у TAF приказани су у наставку испод овог обрасца.</i>			
<i>Напомена 2: објашњења за скраћенице могу се пронаћи у документу ICAO број 8400 Procedures for Air Navigation Services – Abbreviations and Codes (PANS-ABC) (Процедуре за услуге у ваздушној пловидби – скраћенице и кодови).</i>			
<i>Напомена 3: бројеви редова у колони „Реф. бр.“ наводе се само ради јасноће и једноставности упућивања, те нису дио TAF.</i>			
Реф. бр.	Елемент	Детаљни садржај	Образац (обрасци)
1.	Ознака типа прогнозе (M)	Тип прогнозе (M)	TAF или TAF AMD или TAF COR
2.	Локацијски индикатор (M)	ICAO локацијски индикатор (M)	pppp
3.	Вријеме издавања прогнозе (M)	Дан и вријеме издавања прогнозе (UTC) (M)	ppppnnZ
4.	Ознака прогнозе која недостаје (C)	Ознака прогнозе која недостаје (C)	NIL
5.	КРАЈ TAF АКО ПРОГНОЗА НЕДОСТАЈЕ.		
6.	Дани и период важења прогнозе (M)	Дани и период важења прогнозе (UTC) (M)	pppp/nnpp
7.	Ознака поништене прогнозе (C)	Ознака поништене прогнозе (C)	CNL
8.	КРАЈ TAF АКО ЈЕ ПРОГНОЗА ПОНИШТЕНА.		
9.	Вјетар при земљи (M)	Правац вјетра	ppp или VRB
		Брзина вјетра	[P]nn[n]
		Значајне промјене брзине	G[P]nn[n]
		Мјерне јединице (M)	KT
10.	Видљивост (M)	Преовлађујућа видљивост (M)	pppp
11.	Временски услови (C)	Интензитет временских појава (C) (!)	– или +
			—
			C A V O K

		Карактеристике и врста временских појава (C)	DZ или RA или SN или SG или PL или DS или SS или FZDZ или FZRA или SHGR или SHGS или SHRA или SHSN или TSGR или TSGS или TSRA или TSSN	FG или BR или SA или DU или HZ или FU или VA или SQ или PO или FC или TS или BCFG или BLDU или BLSA или BLSN или DRDU или DRSA или DRSN или FZFG или MIFG или PRFG	
12.	Облачност (M) ⁽²⁾	Количина облака и висина базе или вертикална видљивост (M)	FEWnnn или SCTnnn или BKNnnn или OVCnnn	VVnnn или VV///	N S C
		Врста облака (C)	CB или TCU	—	
13.	Температура (O) ⁽³⁾	Име елемента (M)	TX		
		Максимална температура (M)	[M]nn/		
		Дан и вријеме јављања максималне температуре (M)	nnnnZ		
		Назив елемента (M)	TN		
		Минимална температура (M)	[M]nn/		
		Дан и вријеме јављања минималне температуре (M)	nnnnZ		
14.	Очекиване значајне промјене једног или више претходно наведених елемената током периода важења (C)	Индикатор промјене или вјероватноће (M)	PROB30 [TEMPO] или PROB40 [TEMPO] или BECMG или TEMPO или FM		C A V O K
		Период појављивања или промјене (M)	nnnn/nnnn или nnnnnn		
		Вјетар (C)	nnn[P]nn[G[P]nn]KT или VRBnnKT		
		Превладавајућа видљивост (C)	nnnn		

		Временска појава: интензитет (C)	– или +	—	N S W
		Временска појава: карактеристика и врста (C)	DZ или RA или SN или SG или PL или DS или SS или FZDZ или FZRA или SHGR или SHGS или SHRA или SHSN или TSGR или TSGS или TSRA или TSSN	FG или BR или SA или DU или HZ или FU или VA или SQ или PO или FC или TS или BCFG или BLDU или BLSA или BLSN или DRDU или DRSA или DRSN или FZFG или MIFG или PRFG	
15.		Количина облака и висина базе или вертикална видљивост (C)	FEWnnn или SCTnnn или BKNnnn или OVCnnn	VVnnn или VV///	N S C
		Врста облака (C)	CB или TCU	—	
<p>(1) Укључује се кад год је примјењиво. Нема ознаке за умјерени интензитет. (2) До четири слоја облака. (3) Састоји се од највише четири температуре (двје највише и двје најниже температуре).</p>					

Обим и размјера за нумеричке елементе укључене у TAF				
Реф. бр.	Елементи		Обим	Резолуција
1.	Правац вјетра:	° у односу на прави пол	000–360	10
2.	Брзина вјетра:	KT	00–99	1
3.	Видљивост:	M	0000–0750	50
		M	0800–4 900	100
		M	5 000 –9 000	1 000
		M	10 000 или више	0 (утврђена вриједност:9 999)
4.	Вертикална видљивост:	у јединицама од 100 стопа	000–020	1
5.	Наоблака: висина базе облака:	у јединицама од 100 стопа	000–099	1
			100–200	10
6.	Температура ваздуха (највиша и најнижа):	°C	–80–+60	1

Додатак 4 АНЕКСА V

Образац за упозорења на смицање вјетра			
Легенда:			
M = обавезно укључивање;			
C = условно укључивање, увијек када је примјењиво;			
<i>Напомена 1: Распони и резолуције нумеричких елемената укључених у упозорења на смицање вјетра приказани су у Прилогу 8.</i>			
<i>Напомена 2: Објашњења за скраћенице могу се пронаћи у Поступцима за услуге у ваздушној пловидби – скраћенице и кодови ICAO (Procedures for Air Navigation Services – ICAO Abbreviations and Codes) (PANS-ABC, Doc 8400).</i>			
<i>Напомена 3: бројеви редова у колони „Реф. бр.“ наводе се само ради јасноће и једноставности упућивања, те нису дио упозорења на смицање вјетра.</i>			
Реф. бр.	Елемент	Детаљни садржај	Образац (обрасци)
1.	Ознака локације аеродрома (M)	Ознака локације аеродрома	nnnn
2.	Ознака врсте поруке (M)	Врста поруке и редни број	WSWRNG [n]n
3.	Вријеме настанка и периода важења (M)	Дан и вријеме објављивања и, кад је примјењиво, период важења (UTC)	nnnnnn [VALID TL nnnnnn] или [VALID nnnnnn/nnnnnn]
4.	АКО СЕ УПОЗОРЕЊЕ НА СМИЦАЊЕ ВЈЕТРА ПОНИШТАВА, ВИДЈЕТИ ДЕТАЉЕ НА КРАЈУ ОВОГ ОБРАСЦА.		
5.	Појава (M)	Ознака појаве и њене локације	[MOD] или [SEV] WS IN APCH или [MOD] или [SEV] WS [APCH] RWYnnn или [MOD] или [SEV] WS IN CLIMB-OUT или [MOD] или [SEV] WS CLIMB-OUT RWYnnn или MBST IN APCH или MBST [APCH] RWYnnn или MBST IN CLIMB-OUT или MBST CLIMB-OUT RWYnnn
6.	Опажена, пријављена или прогнозирана појава (M)	Ознака која говори је ли појава опажена или пријављена и очекује се да ће потрајати или је прогнозирана	REP AT nnnn nnnnnnnn или OBS [AT nnnn] или FCST
7.	Детаљи појаве (C)	Опис појаве која је повод за објављивање упозорења на смицање вјетра	SFC WIND: nnn/nnKT nnnFT – WIND: nnn/nnKT или nnKT LOSS nnNM (или nnKM) FNA RWYnn или nnKT GAIN nnNM (или nnKM) FNA RWYnn
ИЛИ			
8.	Поништавање упозорења на смицање вјетра	Поништавање упозорења на смицање вјетра уз упућивање на његову ознаку	CNL WSWRNG [n]n nnnnnn/nnnnnn

Додатак 5 АНЕКА V

Образац за SIGMET и AIRMET

Легенда:

M = обавезно укључивање;

C = условно укључивање, увијек када је примјенљиво; и

Напомена 1: Распони и резолуције нумеричких елемената укључених у SIGMET или AIRMET наведени су у Додатку 8.

Напомена 2: јако или умјерено залеђивање (SEV ICE, MOD ICE) и јаке или умјерене турбуленције (SEV TURB, MOD TURB) повезане са армљавинским олујама, кумулонимбусима или тропским циклонима не би требали укључивати.

Напомена 3: бројеви редова у колони „Реф. бр.“ наводе се само ради јасноће и једноставности упућивања, те нису дио SIGMET и AIRMET.

Реф. бр.	Елемент	Детаљан садржај	Образац за SIGMET	Образац за AIRMET
1.	Локацијски индикатор FIR/CTA (M)	ИКАО индикатор локације ATS јединице која опслужује FIR или CTA на који се SIGMET односи	nnnn	
2.	Идентификација (M)	Идентификатор и редни број SIGMET или AIRMET	SIGMET nnn	Идентификација (M)
3.	Период важења (M)	Временска група којом се означава период важења (UTC)	VALID nnnnnn/nnnnnn	
4.	Локацијски индикатор MWO (M)	Индикатор MWO који издаје поруку SIGMET или AIRMET, са средњом цртицом за раздвајање	nnnn-	
5.	Нови ред			
6.	Назив FIR/CTA (M)	Локацијски индикатор и назив FIR/CTA за које се издаје SIGMET/AIRMET	nnnn nnnnnnnnnn FIR или UIR или FIR/UIR или nnnn nnnnnnnnnn CTA	nnnn nnnnnnnnnn FIR[/n]
7.	АКО СЕ SIGMET ИЛИ AIRMET ПОНИШТАВА, ВИДЈЕТИ ДЕТАЉЕ НА КРАЈУ ОВОГ ОБРАСЦА.			
8.	Ознака Статуса (C) (1)	Ознака за тест или вјежбу	TEST или EXER	TEST или EXER
9.	Нови ред			

10.	Појава (M)	Опис појаве која је повод за издавање SIGMET/AIRMET	OBSC TS[GR] EMBD TS[GR] FRQ TS[GR] SQL TS[GR] TC nnnnnnnnnn PSN Nnn[nn] <i>или</i> Snn[nn] Wnnn[nn] <i>или</i> Ennn[nn] CB <i>или</i> TC NN (2) PSN Nnn[nn] <i>или</i> Snn[nn] Wnnn[nn] <i>или</i> Ennn[nn] CB SEV TURB SEV ICE SEV ICE (FZRA) SEV MTW HVY DS HVY SS [VA ERUPTION] [MT nnnnnnnnnn] [PSN Nnn[nn] <i>или</i> Snn[nn] Ennn[nn] <i>или</i> Wnnn[nn]] VA CLD RDOACT CLD	SFC WIND nnn/nn[n]KT SFC VIS [n][n]nnM (nn) ISOL TS[GR] OCNL TS[GR] MT OBSC BKN CLD BKN CLD [n]nnn/[ABV][n]nnnnFT <i>или</i> BKN CLD SFC/[ABV][n]nnnnFT <i>или</i> OVC CLD [n]nnn/[ABV][n]nnnnFT <i>или</i> OVC CLD SFC/[ABV][n]nnnnFT ISOL CB OCNL CB FRQ CB ISOL TCU OCNL TCU FRQ TCU MOD TURB MOD ICE MOD MTW
11.	Појава осматрена или прогнозирана (M) (2), (4)	Напомена да ли је појава осматрена и очекује се њен наставак или је прогнозирана	OBS [AT nnnnZ] <i>или</i> FCST [AT nnnnZ]	

<p>12.</p>	<p>Локација (C) (³), (⁴), (⁵)</p>	<p>Локација (према географској ширини и географској дужини (у степенима и минутима))</p>	<p>Nnn[nn] Wnnn[nn] <i>и</i> Nnn[nn] Ennn[nn] <i>и</i> Snn[nn] Wnnn[nn] <i>и</i> Snn[nn] Ennn[nn] <i>и</i> N OF Nnn[nn] <i>и</i> S OF Nnn[nn] <i>и</i> N OF Snn[nn] <i>и</i> S OF Snn[nn] <i>и</i> [AND] W OF Wnnn[nn] <i>и</i> E OF Wnnn[nn] <i>и</i> W OF Ennn[nn] <i>и</i> E OF Ennn[nn] <i>и</i> N OF Nnn[nn] <i>и</i> N OF Snn[nn] AND S OF Nnn[nn] <i>и</i> S OF Snn[nn] <i>и</i> W OF Wnnn[nn] <i>и</i> W OF Ennn[nn] AND E OF Wnnn[nn] <i>и</i> E OF Ennn[nn] <i>и</i> N OF LINE <i>и</i> NE OF LINE <i>и</i> E OF LINE <i>и</i> SE OF LINE <i>и</i> S OF LINE <i>и</i> SW OF LINE <i>и</i> W OF LINE <i>и</i> NW OF LINE Nnn[nn] <i>и</i> Snn[nn] Wnnn[nn] <i>и</i> Ennn[nn] – Nnn[nn] <i>и</i> Snn[nn] Wnnn[nn] <i>и</i> Ennn[nn] [– Nnn[nn] <i>и</i> Snn[nn] Wnnn[nn] <i>и</i> Ennn[nn]] [– Nnn[nn] <i>и</i> Snn[nn] Wnnn[nn] <i>и</i> Ennn[nn]] [AND N OF LINE <i>и</i> NE OF LINE <i>и</i> E OF LINE <i>и</i> SE OF LINE <i>и</i> S OF LINE <i>и</i> SW OF LINE <i>и</i> W OF LINE <i>и</i> NW OF LINE Nnn[nn] <i>и</i> Snn[nn] Wnnn[nn] <i>и</i> Ennn[nn] – Nnn[nn] <i>и</i> Snn[nn] Wnnn[nn] <i>и</i> Ennn[nn] [– Nnn[nn] <i>и</i> Snn[nn] Wnnn[nn] <i>и</i> Ennn[nn]] [– Nnn[nn] <i>и</i> Snn[nn] Wnnn[nn] <i>и</i> Ennn[nn]]] <i>и</i> Wl Nnn[nn] <i>и</i> Snn[nn] Wnnn[nn] <i>и</i> Ennn[nn] – Nnn[nn] <i>и</i> Snn[nn] Wnnn[nn] <i>и</i> Ennn[nn] – Nnn[nn] <i>и</i> Snn[nn] Wnnn[nn] <i>и</i> Ennn[nn] – [Nnn[nn] <i>и</i> Snn[nn] Wnnn[nn] <i>и</i> Ennn[nn] – Nnn[nn] <i>и</i> Snn[nn] Wnnn[nn] <i>и</i> Ennn[nn]] (⁶) <i>и</i> ENTIRE UIR <i>и</i> ENTIRE FIR <i>и</i> ENTIRE FIR/UIR <i>и</i> ENTIRE CTA <i>и</i> Wl nnnKM (<i>и</i> nnnNM) OF TC CENTRE (⁷) <i>и</i> Wl nnKM (<i>и</i> nnNM) OF Nnn[nn] <i>и</i> Snn[nn] Wnnn[nn] <i>и</i> Ennn[nn] (⁸)</p>
<p>13.</p>	<p>Ниво (C)</p>	<p>Ниво лета или апсолутна висина</p>	<p>[SFC]/FLnnn <i>и</i> [SFC]/[n]nnnnFT (<i>и</i> [SFC]/nnnnM) FLnnn/nnn <i>и</i> TOP FLnnn <i>и</i> [TOP] ABV FLnnn <i>и</i> (<i>и</i> [TOP] ABV [n]nnnnFT) [[n]nnnn]/[n]nnnnFT <i>и</i> [n]nnnnFT/FLnnn <i>и</i> TOP [ABV <i>и</i> BLW] FLnnn (⁷)</p>

14.	Кретање или очекивано кретање (C) ⁽³⁾ , ⁽⁹⁾ , ⁽¹⁰⁾	Кретање или очекивано кретање (правац и брзина) у односу на један од 16 праваца, или стационара	MOV N [nnKMH] <i>или</i> MOV NNE [nnKMH] <i>или</i> MOV NE [nnKMH] <i>или</i> MOV ENE [nnKMH] <i>или</i> MOV E [nnKMH] <i>или</i> MOV ESE [nnKMH] <i>или</i> MOV SE [nnKMH] <i>или</i> MOV SSE [nnKMH] <i>или</i> MOV S [nnKMH] <i>или</i> MOV SSW [nnKMH] <i>или</i> MOV SW [nnKMH] <i>или</i> MOV WSW [nnKMH] <i>или</i> MOV W [nnKMH] <i>или</i> MOV WNW [nnKMH] <i>или</i> MOV NW [nnKMH] <i>или</i> MOV NNW [nnKMH] (<i>или</i> MOV N [nnKT] <i>или</i> MOV NNE [nnKT] <i>или</i> MOV NE [nnKT] <i>или</i> MOV ENE [nnKT] <i>или</i> MOV E [nnKT] <i>или</i> MOV ESE [nnKT] <i>или</i> MOV SE [nnKT] <i>или</i> MOV SSE [nnKT] <i>или</i> MOV S [nnKT] <i>или</i> MOV SSW [nnKT] <i>или</i> MOV SW [nnKT] <i>или</i> MOV WSW [nnKT] <i>или</i> MOV W [nnKT] <i>или</i> MOV WNW [nnKT] <i>или</i> MOV NW [nnKT] <i>или</i> MOV NNW [nnKT]) <i>или</i> STNR	
15.	Промијене интензитета (C) ⁽³⁾	Очекиване промијене интензитета	INTSF <i>или</i> WKN <i>или</i> NC	
16.	Прогнозирано вријеме (C) ⁽³⁾ , ⁽⁴⁾ , ⁽⁹⁾	Ознака прогнозираног времена појаве	FCST AT nnnnZ	—
17.	Прогноза положаја TC (C) ⁽⁷⁾	Прогноза положаја средишта TC	TC CENTRE PSN Nnn[nn] <i>или</i> Snn[nn] Wnnn[nn] <i>или</i> Ennn[nn] <i>или</i> TC CENTRE PSN Nnn[nn] <i>или</i> Snn[nn] Wnnn[nn] <i>или</i> Ennn[nn] CB ⁽¹⁾	—

<p>18.</p>	<p>Прогноза положаја (С) (³), (⁴), (⁵), (⁶)</p>	<p>Прогноза положаја појаве на крају периода важења SIGMET (¹²)</p>	<p>Nnn[nn] Wnnn[nn] илн Nnn[nn] Ennn[nn] илн Snn[nn] Wnnn[nn] илн Snn[nn] Ennn[nn] илн N OF Nnn[nn] илн S OF Nnn[nn] илн N OF Snn[nn] илн S OF Snn[nn] [AND] W OF Wnnn[nn] илн E OF Wnnn[nn] илн W OF Ennn[nn] илн E OF Ennn[nn] илн N OF Nnn[nn] илн N OF Snn[nn] AND S OF Nnn[nn] илн S OF Snn[nn] илн W OF Wnnn[nn] илн W OF Ennn[nn] AND E OF Wnnn[nn] илн E OF Ennn[nn] илн N OF LINE илн NE OF LINE илн E OF LINE илн SE OF LINE илн S OF LINE илн SW OF LINE илн W OF LINE илн NW OF LINE Nnn[nn] илн Snn[nn] Wnnn[nn] илн Ennn[nn] – Nnn[nn] илн Snn[nn] Wnnn[nn] илн Ennn[nn] [– Nnn[nn] илн Snn[nn] Wnnn[nn] илн Ennn[nn]] [AND N OF LINE илн NE OF LINE илн E OF LINE илн SE OF LINE илн S OF LINE илн SW OF LINE илн W OF LINE илн NW OF LINE Nnn[nn] илн Snn[nn] Wnnn[nn] илн Ennn[nn] – Nnn[nn] илн Snn[nn] Wnnn[nn] илн Ennn[nn] [– Nnn[nn] илн Snn[nn] Wnnn[nn] илн Ennn[nn]] илн WI Nnn[nn] илн Snn[nn] Wnnn[nn] илн Ennn[nn] – Nnn[nn] илн Snn[nn] Wnnn[nn] илн Ennn[nn] – Nnn[nn] илн Snn[nn] Wnnn[nn] илн Ennn[nn] – Nnn[nn] илн Snn[nn] Wnnn[nn] илн Ennn[nn] (⁶) илн ENTIRE FIR илн ENTIRE UIR илн ENTIRE FIR/UIR илн ENTIRE CTA илн NO VA EXP (¹³) илн WI nnKM (илн nnNM) OF Nnn[nn] илн Snn[nn] Wnnn[nn] илн Ennn[nn] (⁶) илн WI nnnKM (nnnNM) OF TC CENTRE (7)</p>	<p>—</p>
------------	---	---	---	----------

19.	Понављање елемената (C) ⁽¹⁴⁾	Понављање елемената укључених у SIGMET за облак вулканског пепела или тропске циклоне	[AND] ⁽¹⁴⁾	—
20.	Нови ред ако се елементи понављају ИЛИ			
21.	Поништавање SIGMET/AIRMET (C)	Поништавање SIGMET/AIRMET позивајући се на њихову идентификацију	CNL SIGMET nnn nnnnnn/nnnnnn <i>или</i> CNL SIGMET nnn nnnnnn/nnnnnn [VA MO V TO nnnn FIR] ⁽¹³⁾	CNL AIRMET [n][n]n nnnnnn/nnnnnn
<p>(1) Употребљава се само ако се SIGMET/AIRMET објављује како би се указало на то да се спроводи испитивање или вјежба. Ако је укључена ријеч „TEST” или скраћеница „EXER”, порука може садржавати информације које не би требало оперативно употребљавати или ће, у супротном, завршити одмах након ријечи „TEST”.</p> <p>(2) Употребљава се за тропске циклоне без имена.</p> <p>(3) У случају облака вулканског пепела који покрива више од једног подручја унутар FIR, ти елементи могу се према потреби понављати. Испред свих локација и прогноза положаја наводи се опажено или прогнозирано вријеме.</p> <p>(4) У случају кумулониimbusа повезаних са тропским циклонама који покривају више од једног подручја унутар FIR, ти елементи могу се према потреби понављати. Испред свих локација и прогноза положаја мора се навести опажено или прогнозирано вријеме.</p> <p>(5) У случају SIGMET за радиоактивни облак, употребљава се само „унутар” (WI) за елементе локација” и „прогноза положаја”.</p> <p>(6) Број координата мора бити што мањи и у уобичајеним околностима не би требао бити већи од седам.</p> <p>(7) Само за SIGMET за тропске циклоне.</p> <p>(8) Само за SIGMET за радиоактивни облак. Примјењује се полупречник од највише 30 километара (или 16 наутичких миља) од извора и вертикалног простирања од површине (SFC) до горње границе подручја информисања у лету/горњег подручја информисања у лету (FIR/UIR) или контролисаног подручја (CTA).</p> <p>(9) Елементи „прогнозирано вријеме” и „прогноза положаја” не смију се употребљавати заједно са елементом „кретање или очекивано кретање”.</p> <p>(10) У случају SIGMET за радиоактивни облак употребљава се само „непокретно” (STNR) за елемент „кретање или очекивано кретање”.</p> <p>(11) Израз „CB” употребљава се кад је укључена прогноза положаја кумулониimbusа.</p> <p>(12) Прогноза положаја кумулониimbusа (CB) повезаног с тропским циклонама односи се на прогнозирано вријеме положаја средишта тропске циклоне, а не на крај периода важења SIGMET.</p> <p>(13) Само за SIGMET за вулкански пепео.</p> <p>(14) Употребљава се за два или више облака вулканског пепела или кумулониimbusа повезаних са тропским циклонама који истовремено имају утицаја на одговарајући FIR.</p>				

Додатак 6 АНЕКСА V

Образац за савјетодавне поруке о вулканском пепелу			
Легенда:			
M = обавезно укључивање;			
O = укључивање могуће;			
C = укључивање опционо, укључено увијек када је примјењиво.			
Напомена 1: Распони и резолуције нумеричких елемената укључених у савјетодавне поруке о вулканском пепелу приказани су у Додатку 8.			
Напомена 2: Објашњења за скраћенице могу се пронаћи у Процедурама за услуге у ваздушној пловидби – скраћенице и кодови ICAO (Procedures for Air Navigation Services – ICAO Abbreviations and Codes) (PANS-ABC, Doc 8400).			
Напомена 3: Уметање двотачке („:“) након сваког наслова елемента је обавезно.			
Напомена 4: Бројеви редова у колони „Реф. бр.“ наводе се само ради јасноће и једноставности упућивања, и нису дио савјета о вулканском пепелу.			
Реф. бр.	Елемент	Детаљни садржај	Образац (обрасци)
1.	Ознака врсте поруке (M)	Врста поруке	VA ADVISORY
2.	Нови ред		
3.	Ознака статуса (C) (!)	Ознака испитивања или вјежбе	STATUS: TEST или EXER
4.	Нови ред		
5.	Вријеме настанка (M)	Година, мјесец, дан, вријеме (UTC)	DTG: nnnnnnnn/nnnnZ
6.	Нови ред		
7.	Назив VAAC (M)	Naziv VAAC	VAAC: nnnnnnnnnnnn
8.	Нови ред		
9.	Назив вулкана (M)	Назив и број вулкана који додјељује Међународно удружење за вулканологију и хемију унутрашњости Земље	VOLCANO: nnnnnnnnnnnnnnnnnnnn [nnnnnn] или UNKNOWN или UNNAMED
10.	Нови ред		
11.	Локација вулкана (M)	Локација вулкана у степенима и минутама	PSN: Nnnnn или Snnnn Wnnnnn или Ennnnn или UNKNOWN
12.	Нови ред		

13.	Држава или регија (М)	Држава, или регија ако пепео није пријављен изнад државе	AREA:	nnnnnnnnnnnnnnnnnn или UNKNOWN
14.	Нови ред			
15.	Највећа надморска висина (М)	Највећа надморска висина у метрима (или стопама)	SUMMIT ELEV:	nnnnM (или nnnnnFT) или SFC или UNKNOWN
16.	Нови ред			
17.	Број упозорења (М)	Број упозорења: година са исписаним свим бројевима и број поруке (засебан низ за сваки вулкан)	ADVISORY NR:	nnnn/nnnn
18.	Нови ред			
19.	Извор информација (М)	Извор информација слободним уносом текста	INFO SOURCE:	Слободни унос текста до 32 знака
20.	Нови ред			
21.	Код означен бојом (О)	Ваздухопловни код означен бојом	AVIATION COLOUR CODE:	RED или ORANGE или YELLOW или GREEN или UNKNOWN или NOT GIVEN или NIL
22.	Нови ред			
23.	Детаљи о ерупцији (М) (²)	Детаљи о ерупцији (укључујући датум/вријеме ерупција)	ERUPTION DETAILS:	Слободни унос текста до 64 знака или UNKNOWN
24.	Нови ред			
25.	Вријеме опажања (или процјене) облака вулканског пепела (М)	Дан и вријеме (UTC) опажања (или процјене) облака вулканског пепела	OBS (или EST) VA DTG:	nn/nnnnZ
26.	Нови ред			

27.	Опажени или процијењени облаци вулканског пепела (M)	Хоризонтално (у степенима и минутама) и вертикално простирање у вријеме опажања опажених или процијењених облака вулканског пепела или, ако је база непозната, врх опажених или процијењених облака вулканског пепела; Кретање опажених или процијењених облака вулканског пепела	OBS VA CLD или EST VA CLD:	TOP FLnnn или SFC/FLnnn или FLnnn/nnn [nnKM WID LINE BTN (nnNM WID LINE BTN)] Nnn[nn] или Snn[nn] Wnnn[nn] или Ennn[nn] – Nnn[nn] или Snn[nn] Wnnn[nn] или Ennn[nn][– Nnn[nn] или Snn[nn] Wnnn[nn] или Ennn[nn] – Nnn[nn] или Snn[nn] Wnnn[nn] или Ennn[nn] – Nnn[nn] или Snn[nn] Wnnn[nn] или Ennn[nn]] MOV N nnKMH (или KT) или MOV NE nnKMH (или KT) или MOV E nnKMH (или KT) или MOV SE nnKMH (или KT) или MOV S nnKMH (или KT) или MOV SW nnKMH (или KT) или MOV W nnKMH (или KT) или MOV NW nnKMH (или KT) или VA NOT IDENTIFIABLE FM SATELLITE DATA WIND FLnnn/nnn nnn/nn[n]KT ⁽²⁾ или WIND FLnnn/nnn VRBnnKT или WIND SFC/FLnnn nnn/nn[n]KT или WIND SFC/FLnnn VRBnnKT
28.	Нови ред			
29.	Прогнозирана висина и прогноза положаја облака вулканског пепела (+ 6 сати) (M)	Дан и вријеме (UTC) (6 сати од „Времена опажања (или процјене) облака вулканског пепела” из тачке 12); Прогнозирана висина и прогноза положаја (у степенима и минутама) за сваку појаву облака вулканског пепела за тај утврђени период важења	FCST VA CLD +6 HR:	nn/nnnnZ SFC или FLnnn/[FL]nnn [nnKM WID LINE BTN (nnNM WID LINE BTN)]Nnn[nn] или Snn[nn] Wnnn[nn] или Ennn[nn] – Nnn[nn] или Snn[nn] Wnnn[nn] или Ennn[nn][– Nnn[nn] или Snn[nn] Wnnn[nn] или Ennn[nn] – Nnn[nn] или Snn[nn] Wnnn[nn] или Ennn[nn] – Nnn[nn] или Snn[nn] Wnnn[nn] или Ennn[nn]] ⁽⁴⁾ , ⁽⁵⁾ или NO VA EXP или NOT AVBL или NOT PROVIDED
30.	Нови ред			
31.	Прогнозирана висина и прогноза положаја облака вулканског пепела (+ 12 сати) (M)	Дан и вријеме (UTC) (12 сати од „Времена опажања (или процјене) облака вулканског пепела” из тачке 12); Прогнозирана висина и прогноза положаја (у степенима и минутама) за сваку појаву облака вулканског пепела за тај утврђени период важења	FCST VA CLD +12 HR:	nn/nnnnZ SFC или FLnnn/[FL]nnn [nnKM WID LINE BTN (nnNM WID LINE BTN)] Nnn[nn] или Snn[nn] Wnnn[nn] или Ennn[nn] – Nnn[nn] или Snn[nn] Wnnn[nn] или Ennn[nn][– Nnn[nn] или Snn[nn] Wnnn[nn] или Ennn[nn] – Nnn[nn] или Snn[nn] Wnnn[nn] или Ennn[nn] – Nnn[nn] или Snn[nn] Wnnn[nn] или Ennn[nn]] ⁽⁴⁾ , ⁽⁵⁾ или NO VA EXP или NOT AVBL или NOT PROVIDED
32.	Нови ред			

33.	Прогнозирана висина и прогноза положаја облака вулканског пепела (+ 18 сати) (M)	Дан и вријеме (UTC) (18 сати од „Времена опажања (или процјене) облака вулканског пепела” из тачке 12); Прогнозирана висина и прогноза положаја (у степенима и минутима) за сваку појаву облака вулканског пепела за тај утврђени период важења	FCST VA CLD +18 HR:	nn/nnnnZ SFC или FLnnn[FL]nnn [nnKM WID LINE BTN (nnNM WID LINE BTN)] Nnn[nn] или Snn[nn] Wnnn[nn] или Ennn[nn] – Nnn[nn] или Snn[nn] Wnnn[nn] или Ennn[nn][– Nnn[nn] или Snn[nn] Wnnn[nn] или Ennn[nn] – Nnn[nn] или Snn[nn] Wnnn[nn] или Ennn[nn] (4), (5) или NO VA EXP или NOT AVBL или NOT PROVIDED
34.	Нови ред			
35.	Напомене (M)(2)	Напомене, према потреби	RMK:	Слободни унос текста до 256 знакова или NIL
36.	Нови ред			
37.	Сљедеће упозорење (M)	Година, мјесец дан и вријеме (UTC)	NXT ADVISORY:	nnnnnnnn/nnnnZ или NO LATER THAN nnnnnnnn/nnnnZ или NO FURTHER ADVISORIES или WILL BE ISSUED BY nnnnnnnn/nnnnZ
<p>(1) Употребљава се само ако се порука објављује како би се указало на то да се спроводи испитивање или вјежба. Ако је укључена ријеч „TEST” или скраћеница „EXER”, порука може садржавати информације које не би требало оперативно употребљавати или ће, у супротном, завршити одмах након ријечи „TEST”.</p> <p>(2) Израз „ресуспендован” употребљава се за талог вулканског пепела које је подигао вјетар.</p> <p>(3) Ако је облак вулканског пепела (нпр. AIREP) пријављен, али се не може открити на основу сателитских података.</p> <p>(4) Равна црта између двије тачке нацртана на карти у Меркаторовој пројекцији или равна црта између двије тачке која сијече црте географске дужине под сталним углом.</p> <p>(5) До четири одабрана слоја.</p>				

Додатак 7 АНЕКСА V

Образац за савјетодавне поруке о тропским циклонама

Легенда:

M = укључивање обавезно;

C = условно укључивање, укључено увијек кад је примјенљиво;

O = опционо укључивање;

= = двострука црта указује да текст након ње треба бити смјештен на сљедећу црту.

Напомена 1: Распони и резолуције нумеричких елемената укључених у савјетодавне поруке о тропским циклонама приказани су у Додатку 8.

Напомена 2: Објашњења за скраћенице могу се пронаћи у Процедурама за услуге у ваздушној пловидби – скраћенице и кодови ICAO (Procedures for Air Navigation Services – ICAO Abbreviations and Codes) (PANS-ABC, Doc 8400).

Напомена 3: обавезно је навођење двочке („:“) након сваког наслова елемента.

Напомена 4: бројеви редова у колони „Реф. бр.“ наводе се само ради јасноће и једноставности упућивања, те нису дио савјета о тропским циклонима

Реф. бр.	Елемент	Детаљни садржај	Образац (обрасци)
1.	Ознака врсте поруке (M)	Врста поруке	TC ADVISORY
2.	Нови ред		
3.	Ознака статуса (C) (1)	Ознака испитивања или вјежбе	STATUS: TEST или EXER
4.	Нови ред		
5.	Вријеме настанка (M)	Година, мјесец, дан и вријеме објављивања (UTC)	DTG: nnnnnnnn/nnnnZ
6.	Нови ред		
7.	Назив TCAC (M)	Назив TCAC (ознака локације или пуни назив)	TCAC: nnnn или nnnnnnnnnn
8.	Нови ред		
9.	Назив тропског циклона (M)	Назив тропског циклона или „NN“ за тропски циклон без имена	TC: nnnnnnnnnnnn или NN
10.	Нови ред		

11.	Број упозорења (М)	Упозорење: година с исписаним свим бројевима и број поруке (засебан низ за сваки тропски циклон)	ADVISORY NR: nnnnL[n][n][n]
12.	Нови ред		
13.	Опажени положај средишта (М)	Дан и вријеме (UTC) те положај средишта тропског циклона (у степенима и минутима)	OBS PSN: nn/nnnZ Nnn[nn] или Snn[nn] Wnnn[nn] или Ennn[nn]
14.	Нови ред		
15.	Опажени кумулонибус (О) (°)	Локација кумулонибуса (односи се на географску ширину и дужину (у степенима и минутима)) и вертикално простирање (ниво лета)	CB: WI nnnKM (или nnnNM) OF TC CENTRE или WI (°) Nnn[nn] или Snn[nn] Wnnn[nn] или Ennn[nn] – Nnn[nn] или Snn[nn] Wnnn[nn] или Ennn[nn] – Nnn[nn] или Snn[nn] Wnnn[nn] или Ennn[nn] – [Nnn[nn] или Snn[nn] Wnnn[nn] или Ennn[nn] – Nnn[nn] или Snn[nn] Wnnn[nn] или Ennn[nn]] TOP [ABV или BLW] FLnnn NIL
16.	Нови ред		
17.	Правац и брзина кретања (М)	Правац и брзина кретања у облику 16 тачака компаса и км/х (или у чворовима) или непокретно (< 2 km/h (1 чвор))	MOV: N nnKMh (или KT) или NNE nnKMh (или KT) или NE nnKMh (или KT) или ENE nnKMh (или KT) или E nnKMh (или KT) или ESE nnKMh (или KT) или SE nnKMh (или KT) или SSE nnKMh (или KT) или S nnKMh (или KT) или SSW nnKMh (или KT) или SW nnKMh (или KT) или WSW nnKMh (или KT) или W nnKMh (или KT) или WNW nnKMh (или KT) или NW nnKMh (или KT) или NNW nnKMh (или KT) или STNR
18.	Нови ред		
19.	Промјене интензитета (М)	Промјене брзине најснажнијег вјетра при земљи у вријеме опажања	INTST CHANGE: INTSF или WKN или NC
20.	Нови ред		

21.	Притисак у средишту (М)	Притисак у средишту (у hPa)	C:	nnnHPA
22.	Нови ред			
23.	Најснажнији вјетар при земљи (М)	Максимум вјетра при земљи у близини средишта (средња вриједност вјетра при земљи у раздобљу 10 минута, у m/s (или у чворовима))	MAX WIND:	nn[n]KT
24.	Нови ред			
25.	Прогноза положаја средишта (+ 6 сати) (М)	Дан и вријеме (UTC) (6 сати од „DTG“ из тачке 5.); Прогноза положаја (у степенима и минутима) средишта тропског циклона	FCST PSN +6 HR:	nn/nnnnZ Nnn[nn] или Snn[nn] Wnnn[nn] или Ennn[nn]
26.	Нови ред			
27.	Прогноза најснажнијег вјетра при земљи (+ 6 сати) (М)	Прогноза најснажнијег вјетра при земљи (6 сати и након „DTG“ из тачке 5)	FCST MAX WIND +6 HR:	nn[n]KT
28.	Нови ред			
29.	Прогноза положаја средишта (+ 12 сати) (М)	Дан и вријеме (UTC) (12 сати од „DTG“ из тачке 5.) Прогноза положаја (у степенима и минутима) средишта тропског циклона	FCST PSN +12 HR:	nn/nnnnZ Nnn[nn] или Snn[nn] Wnnn[nn] или Ennn[nn]
30.	Нови ред			
31.	Прогноза најснажнијег вјетра при земљи (+ 12 сати) (М)	Прогноза најснажнијег вјетра при земљи (12 сати након „DTG“ из тачке 5)	FCST MAX WIND +12 HR:	nn[n]KT
32.	Нови ред			
33.	Прогноза положаја средишта (+ 18 сати) (М)	Дан и вријеме (UTC) (18 сати од „DTG“ из тачке 5) Прогноза положаја (у степенима и минутима) средишта тропског циклона	FCST PSN +18 HR:	nn/nnnnZ Nnn[nn] или Snn[nn] Wnnn[nn] или Ennn[nn]
34.	Нови ред			
35.	Прогноза најснажнијег вјетра при земљи (+ 18 сати) (М)	Прогноза најснажнијег вјетра при земљи (18 сати након „DTG“ из тачке 5)	FCST MAX WIND +18 HR:	nn[n]KT
36.	Нови ред			

37.	Прогноза положаја средишта (+ 24 сата) (M)	Дан и вријеме (UTC) (24 сата од „DTG“ из тачке 5) Прогноза положаја (у степенима и минутима) средишта тропског циклона	FCST PSN +24 HR:	nn/nnnnZ Nnn[nn] или Snn[nn] Wnnn[nn] или Ennn[nn]
38.	Нови ред			
39.	Прогноза најснажнијег вјетра при земљи (+ 24 сата) (M)	Прогноза најснажнијег вјетра при земљи (24 сата након „DTG“ из тачке 5)	FCST MAX WIND +24 HR:	nn[η]KT
40.	Нови ред			
41.	Напомене (M)	Напомене, према потреби	RMK:	Слободни унос текста до 256 знакова или NIL
42.	Нови ред			
43.	Очекивано вријеме објављивања слједећег упозорења (M)	Очекивана година, мјесец, дан и вријеме (UTC) објављивања слједећег упозорења	NXT MSG:	[BFR] nnnnnnnn/nnnnZ или NO MSG EXP
<p>(¹) Употребљава се само ако се порука објављује како би се указало на то да се спроводи испитивање или вјежба. Ако је укључена ријеч „TEST“ или скраћеница „EXER“, порука може садржавати информације које не би требало оперативни употребљавати или ће, у супротном, завршити одмах након ријечи „TEST“.</p> <p>(²) У случају кумулонимбуса повезаних с тропским циклонама, који покривају више од једног подручја унутар подручја одговорности, тај елемент може се према потреби понављати.</p> <p>(³) Број координата требао би бити што мањи и у уобичајеним околностима не би требао бити већи од седам.</p>				

Додатак 8 АНЕКСА V

Распони и резолуције нумеричких елемената укључених у савјетодавне поруке о вулканском пепелу и тропским циклонама, SIGMET и AIRMET, аеродромска упозорења и упозорења на смицање вјетра.

Напомена: бројеви редова у колони „Реф. бр.“ наводе се само ради јасноће и једноставности упућивања, те нису дио обрасца.

Реф. бр.	Елементи	Распон	Разлучивост
1.	Највећа надморска висина FT	000–27 000	1
	M	000–8 100	1
2.	Број упозорења за VA (индекс) ⁽¹⁾	000–2 000	1
	за TC (индекс) ⁽¹⁾	00–99	1
3.	Најснажнији вјетар при земљи KT	00–99	1
4.	Притисак у средишту hPa	850–1 050	1
5.	Брзина вјетра при земљи: KT	30–99	1
6.	Приземна видљивост M	0000–0750	50
	M	0800–5 000	100
7.	Облачност: висина базе FT	000–1 000	100
8.	Облачност: висина врха FT	000–9 900	100
	FT	10 000–60 000	1 000
9.	Географске ширине ° (степени)	00–90	1
	(минуте)	00–60	1
10.	Географске дужине ° (степени)	000–180	1
	(минуте)	00–60	1
11.	Ниво лета	000–650	10
12.	Кретање КМН	0–300	10
	KT	0–150	5

⁽¹⁾ Недимензионално

**АНЕКС VI
ПОСЕБНИ ЗАХТЈЕВИ ЗА ПРУЖАОЦЕ УСЛУГА
ВАЗДУХОПЛОВНОГ ИНФОРМИСАЊА**

(Део-AIS)

**Поддио А – ДОДАТНИ ОРГАНИЗАЦИОНИ ЗАХТЈЕВИ
ЗА ПРУЖАОЦЕ УСЛУГА ВАЗДУХОПЛОВНОГ
ИНФОРМИСАЊА (AIS.OR)**

ОДЈЕЉАК 1 – ОПШТИ ЗАХТЈЕВИ

AIS.OR.100 Управљање ваздухопловним информацијама

Пружалац услуга ваздухопловног информисања (у даљем тексту: пружалац AIS услуга) успоставља ресурсе и процесе за управљање информацијама којима се могу обезбиједити благовремено прикупљање, обрада, чување, интеграција, размјена и пружање квалитетних ваздухопловних података и ваздухопловних информација у систему АТМ.

**AIS.OR.105 Одговорности пружаоца услуга
ваздухопловног информисања (AIS)**

Пружалац AIS услуга обезбјеђује пружање ваздухопловних података и ваздухопловних информација потребних за безбједност, редовност и ефикасност ваздушне пловидбе.

Пружалац AIS услуга прима, обједињује или саставља, уређује, форматира, објављује, чува и дистрибуише ваздухопловне податке и ваздухопловне информације које се односе на цијело подручје Босне и Херцеговине као и подручја на отвореном мору у којима је Босна и Херцеговина одговорна за пружање услуга у ваздушном саобраћају.

Пружалац AIS услуга обезбјеђује да ваздухопловни подаци и ваздухопловне информације буду доступне:

- (1) особљу укљученом у летачке операције, укључујући летачке посаде, планирање лета и симулаторе лета;
- (2) пружаоцима АТS услуга који су одговорни за услугу информисања у лету; и
- (3) службама одговорнима за претполетно информисање.

Пружалац AIS услуга пружа 24-часовну услугу креирања и објављивања NOTAM у свом подручју одговорности и за претполетне информације потребне у вези са фазама руте које почињу на аеродрому/хелидрому у његовом подручју одговорности.

Пружалац AIS услуга другим пружаоцима AIS услуга ставља на располагање ваздухопловне податке и ваздухопловне информације које су им потребне.

Пружалац AIS услуга обезбјеђује утврђивање процедура за процјену и ублажавање безбједносних ризика у ваздухопловству који произилазе из грешака у вези са подацима и информацијама.

Пружалац AIS услуга јасно наводи да се ваздухопловни подаци и ваздухопловне информације, који се пружају у име Босне и Херцеговине, пружају под надлежношћу Босне и Херцеговине, независно од њиховог формата.

**ОДЈЕЉАК 2 – УПРАВЉАЊЕ КВАЛИТЕТОМ
ПОДАТАКА**

AIS.OR.200 Општи дио

Пружалац AIS услуга обезбјеђује:

- (a) пружање ваздухопловних података и ваздухопловних информација у складу са спецификацијама из каталога ваздухопловних података утврђеног у Додатку 1 Анекса III (Дио АТМ/АNS.OR);
- (b) одржавање квалитета података, и

- (c) примјену аутоматизације како би се омогућила обрада и размјена дигиталних ваздухопловних података.

AIS.OR.205 Формални аранжмани

Пружалац AIS услуга обезбјеђује успостављање формалних аранжмана са:

- (a) свим странама које му преносе податке; и
- (b) другим пружаоцима AIS услуга када са њима врши размјену ваздухопловних података и ваздухопловних информација.

**AIS.OR.210 Размјена ваздухопловних података и
ваздухопловних информација**

Пружалац AIS услуга обезбјеђује:

- (a) утврђивање формата ваздухопловних података према моделу размјене ваздухопловних информација осмишљеном да буде глобално интероперабилан; и
- (b) електронску размјену ваздухопловних података.

AIS.OR.215 Алати и софтвер

Пружалац AIS услуга обезбјеђује да алати и софтвери за подршку или аутоматизацију процеса у вези са ваздухопловним подацима и ваздухопловним информацијама обављају своје функције без негативног утицаја на квалитет ваздухопловних података и ваздухопловних информација.

AIS.OR.220 Валидација и верификација

Пружалац AIS услуга обезбјеђује увођење техника валидације и верификације како би ваздухопловни подаци испунили захтјеве у погледу квалитета података из AIS.TR.200.

AIS.OR.225 Метаподаци

Пружалац AIS услуга прикупља и чува метаподатке.

**AIS.OR.230 Откривање грешке у подацима и провјера
вјеродостојности података**

Пружалац AIS услуга обезбјеђује:

- (a) примјену техника за откривање грешака у дигиталним подацима током слања и/или чувања ваздухопловних података како би се одржали примјениви нивои интегритета података из AIS.TR.200(c); и
- (b) пренос ваздухопловних података који подлијеже одговарајућем поступку провјере вјеродостојности/аутентичности тако да примаоци могу потврдити да подаци или информације долазе од овлашћеног извора.

**AIS.OR.235 Пријављивање и мјерење грешака, као и
корективне радње**

Пружалац AIS услуга обезбјеђује успостављање и одржавање механизма за пријављивање и мјерење грешака, као и за корективне радње.

AIS.OR.240 Ограничења податка

Пружалац AIS услуга у производима ваздухопловног информисања, осим у NOTAM, наводи који ваздухопловни подаци и ваздухопловне информације нису у складу са захтјевима у погледу квалитета података.

AIS.OR.250 Захтјев у погледу досљедности

Ако су ваздухопловни подаци или ваздухопловне информације вишеструко објављени у АIP више држава, пружаоци AIS услуга који су одговорни за те АIP успостављају механизме којима се обезбјеђује досљедност тих вишеструко објављених информација.

ОДЈЕЉАК 3 – ПРОИЗВОДИ ВАЗДУХОПЛОВНОГ ИНФОРМИСАЊА

AIS.OR.300 Општи дио – Производи ваздухопловног информисања

Када пружа ваздухопловне податке и ваздухопловне информације у више формата, пружалац AIS услуга обезбјеђује утврђивање процеса којима се обезбјеђује досљедност података и информација између тих формата.

Поглавље 1 – Ваздухопловне информације у стандардизованом формату

AIS.OR.305 Зборник ваздухопловних информација (AIP)

Пружалац AIS услуга објављује AIS.

AIS.OR.310 Измјене AIP

Пружалац AIS услуга:

- (a) објављује трајне промјене у AIP као измјене AIP; и
- (b) обезбјеђује да се AIP измијени или поново објави у довољно редовним размацима да се обезбједи комплетност и ажурност информација.

AIS.OR.315 Допуне AIP

Пружалац AIS услуга:

- (a) објављује, као допуне AIP, привремене промјене дужег трајања – најмање три мјесеца и информације краћег трајања које садрже опсежан текст и/или графичке приказе;
- (b) редовно обезбјеђује контролну листу валидних допуна AIP; и
- (c) објављује нову допуну AIP као замјену када се у допуни AIP појави грешка или када дође до промјене периода важења допуне AIP.

AIS.OR.320 Ваздухопловни информативни циркулар (AIC)

Пружалац AIC услуга као AIC објављује једно од следећег:

- (a) дугорочна предвиђања свих великих промјена у законодавству, прописима, процедурама или инфраструктури;
- (b) информације које служе искључиво као објашњења или савјети, а које утичу на безбједност летења;
- (c) информације или објављештења која служе као објашњења или савјети, а односе се на техничка, законодавна или искључиво административна питања.

Пружалац AIS услуга најмање једном годишње преиспитује валидност AIC на снази.

AIS.OR.325 Ваздухопловне карте

Пружалац AIS услуга обезбјеђује да су следеће ваздухопловне карте, ако су доступне:

- (a) саставни дио AIP или се засебно достављају корисницима AIP:
 - (1) карта аеродромских препрека – тип А;
 - (2) карта аеродрома/хелидрома;
 - (3) карта површина за кретање на аеродрому;
 - (4) карта паркирања/пристајања ваздухоплова;
 - (5) карта терена за прецизни прилаз;
 - (6) карта АТС надзора минималне апсолутне висине;
 - (7) карта подручја;
 - (8) карта стандардног доласка – инструментални (STAR);
 - (9) карта стандардног одласка – инструментални (SID);
 - (10) карта инструменталног прилаза;

(11) карта визуелног прилаза; и

(12) рутна карта; и

- (b) саставни дио производа ваздухопловног информисања:
 - (1) карта аеродромских препрека – тип В;
 - (2) свјетска ваздухопловна карта 1:1 000 000;
 - (3) свјетска ваздухопловна карта 1:500 000;
 - (4) карта ваздухопловне навигације – ситна размјера; и
 - (5) графичка навигациона карта.

AIS.OR.330 NOTAM

Пружалац AIS услуга:

- (a) без одгађања, објављује NOTAM када год су информације које се дистрибуишу привремене природе и краћег трајања или када се у кратком року уводе оперативно значајне трајне промјене или привремене промјене дужег трајања, осим када је ријеч о опсежном тексту и/или графичким приказима; и
- (b) објављује, у облику NOTAM, информације у вези са успостављањем, стањем или промјеном било којег ваздухопловног средства, услуге, процедуре или опасности, о којима је благовремено сазнање битно за особље које је укључено у летачке операције. Поштовање захтјева из AIS.OR.200 не смије ометати хитну дистрибуцију ваздухопловних информација потребних за обезбјеђење безбједности летења.

Поглавље 2 – Скупови дигиталних података

AIS.OR.335 Општи дио – Скупови дигиталних података

Ако су дигитални подаци доступни, пружалац AIS услуга обезбјеђује да су у облику следећих скупова података:

- (1) скуп података AIP;
- (2) скуп података о терену;
- (3) скупови података о препрекама;
- (4) скупови картографских података о аеродрому; и
- (5) скупови података о поступцима инструменталног летења.

Када се подаци о терену стављају на располагање, биће доступни у облику скупова података о терену. Редовно се доставља контролна листа валидних скупова података.

AIS.OR.340 Захтјеви у погледу метаподатака

Сваки скуп података укључује минимални скуп метаподатака који се доставља следећем кориснику.

AIS.OR.345 Скуп података AIP

Пружалац AIS услуга обезбјеђује да скуп података AIP, ако је доступан, садржи дигиталне приказе ваздухопловних информација трајног карактера, укључујући трајне информације и привремене промјене дужег трајања.

AIS.OR.350 Подаци о терену и препрекама – Општи захтјеви

Пружалац AIS услуга обезбјеђује да се подаци о терену и препрекама, ако су доступни, доставе у складу са AIS.TR.350.

AIS.OR.355 Скупови података о терену

Пружалац AIS услуга обезбјеђује да се подаци о терену, ако су доступни, доставе:

- (a) за област 1, како је утврђено у AIS.TR.350; и
- (b) за аеродроме који обухватају:
 - (1) област 2a или њене дијелове, како је утврђено у AIS.TR.350(b)(1);
 - (2) области 2b, 2c и 2d и њихове дијелове, како је утврђено у AIS.TR.350(b)(2), (3) и (4) за терен;

- (i) унутар 10 km од референтне тачке аеродрома (ARP); и;
 - (ii) на удаљености већој од 10 km од ARP ако терен продира у водоравну раван 120 m изнад најмање надморске висине полетно-слетне стазе;
- (3) област полетне путање лета или њене дијелове;
- (4) област, или њене дијелове, која је ограничена латералном страницом површина на аеродрому за ограничавање препрека;
- (5) област 3 или њене дијелове, како је утврђено у AIS.TR.350(c), за терен који се простире 0,5 m изнад водоравне равни и пролази кроз најближу тачку на оперативној површини аеродрома; и
- (6) област 4 или њене дијелове, како је утврђено у AIS.TR.350(d), за све полетно-слетне стазе за које су утврђене операције прецизног прилаза категорије II или III и за које су операторима потребне детаљне информације о терену како би могли процијенити утицај терена на одређивање висине одлуке употребом радио-висиномјера.

AIS.OR.360 Скупови података о препрекама

Пружалац AIS услуга обезбјеђује да су подаци о препрекама, ако су доступни, обезбјеђени:

- (a) за препреке у области 1 чија је висина најмање 100 m од земље;
- (b) за аеродроме, за све препреке унутар области 2 које се процијене као опасност за ваздушну пловидбу; и
- (c) за аеродроме, који обухватају:
 - (1) област 2a или њене дијелове, за препреке које продиру на одговарајућу површину на којој се прикупљају подаци о препрекама;
 - (2) објекте у области полетне путање лета или њеним дијеловима, који се налазе изнад равне површине са нагибом од 1,2% и који имају заједничко исходиште са подручјем полетне путање лета;
 - (3) продирање на површине на аеродрому за ограничавање препрека или њихове дијелове;
 - (4) области 2b, 2c и 2d, за препреке које продиру на одговарајуће површине на којима се прикупљају подаци о препрекама;
 - (5) област 3 или њене дијелове, за препреке које продиру на одговарајућу површину на којој се прикупљају подаци о препрекама; и
 - (6) област 4 или њене дијелове, за све полетно-слетне стазе за које су утврђене операције прецизног прилаза категорије II или III.

AIS.OR.365 Скупови картографских података о аеродрому

Пружалац AIS услуга обезбјеђује да су картографски подаци о аеродрому, ако су доступни, достављени у складу са AIS.TR.365.

AIS.OR.370 Скупови података о инструменталним поступцима летења

Пружалац AIS услуга обезбјеђује да су скупови података о инструменталним поступцима летења, ако су доступни, достављени у складу са AIS.TR.370.

ОДЈЕЉАК 4 – УСЛУГЕ ДИСТРИБУЦИЈЕ И ПРЕТПОЛЕТНОГ ИНФОРМИСАЊА

AIS.OR.400 Услуге дистрибуције

Пружалац AIS услуга:

- (a) доставља доступне производе ваздухопловног информисања корисницима који их затраже;
- (b) ставља на располагање AIP, измјене AIP, допуне AIP, NOTAM и AIC путем најближих средстава;
- (c) обезбјеђује да се NOTAM дистрибуише путем ваздухопловне стационарне услуге (AFS) када год је то изводљиво;
- (d) обезбјеђује да се међународна размјена NOTAM одвија само према договору предметних међународних NOTAM канцеларија и вишенационалних јединица за обраду NOTAM; и
- (e) према потреби организује објављивање и пријем NOTAM који се дистрибуише телекомуникационим средствима да би се задовољили оперативни захтјеви.

AIS.OR.405 Услуге претполетног информисања

Пружалац AIS услуга обезбјеђује да се:

- (a) за сваки аеродром/хелидром, особљу задуженом за летачке операције, укључујући летачку посаду и службе одговорне за претполетне информације, ставе на располагање ваздухопловне информације које се односе на фазе руте које почињу на том аеродрому/хелидрому; и
- (b) у ваздухопловне информације које се достављају за потребе претполетног планирања уврсте информације од оперативног значаја из елемената производа ваздухопловног информисања;

ОДЈЕЉАК 5 – АЖУРИРАЊЕ ПРОИЗВОДА ВАЗДУХОПЛОВНОГ ИНФОРМИСАЊА

AIS.OR.500 Општи дио – Ажурирање производа ваздухопловног информисања

Пружалац AIS услуга обезбјеђује да се ваздухопловни подаци и ваздухопловне информације мијењају или поново објављују како би остали ажурни.

AIS.OR.505 Регулисање и контрола ваздухопловних информација (AIRAC)

Пружалац AIS услуга обезбјеђује да се информације о околностима наведеним у AIS.TR.505(a) дистрибуишу у оквиру AIRAC система.

Пружалац AIS услуга обезбјеђује да се:

- (1) информације пријављене у оквиру AIRAC система не мијењају бар 28 дана након AIRAC датума ступања на снагу осим ако је пријављена околност привремене природе и не би трајала током цијелог периода;
- (2) информације достављене у оквиру AIRAC система дистрибуишу/стављају на располагање тако да стигну до примаоца најмање 28 дана прије датума ступања на снагу AIRAC; и
- (3) датуми спровођења који нису AIRAC датуми ступања на снагу не користе за унапријед планиране оперативно значајне промјене за које је потребан картографски рад и/или за ажурирање навигационих база података.

AIS.OR.510 NOTAM

Пружалац AIS:

- (a) обезбјеђује да се NOTAM доставља у складу са AIS.TR.510; и

- (b) доставља "активациони/TRIGGER NOTAM", како је утврђено у AIS.TR.510(f), када се измјена AIP или допуна AIP објављује у складу са AIRAC системом.

AIS.OR.515 Ажурирање скупова података

Пружалац AIS услуга:

- (a) измјењује или поново објављује скупове података у довољно редовним размацима да су ажурни; и
- (b) објављује трајне промјене и привремене промјене дужег трајања – три мјесеца или дуже – које се стављају на располагање као дигитални подаци у облику потпуног скупа података и/или подскупа који укључују само разлике у односу на претходно објављени потпуни скуп података.

ОДЈЕЉАК 6 – ЗАХТЈЕВИ ЗА ОСОБЉЕ

AIS.OR.600 Општи захтјеви

Осим наведеног у ATM/ANS.OR.B.005(a)(6) Анекса III, пружалац AIS услуга обезбјеђује да особље одговорно за достављање ваздухопловних података и ваздухопловних информација је:

- (a) упознато са и примјењује следеће:
- (1) захтјеве у погледу производа и услуга ваздухопловног информисања, како је утврђено у одјелцима од 2 до 5;
 - (2) циклусима ажурирања примјењивим на објављивање измјена AIP и допуна AIP за области за које доставља ваздухопловне податке или ваздухопловне информације;
- (b) одговарајуће обучено, компетентно и и овлашћено за посао који се од њих тражи да раде.

Поддио В – ДОДАТНИ ТЕХНИЧКИ ЗАХТЈЕВИ ЗА ПРУЖАОЦЕ УСЛУГА ВАЗДУХОПЛОВНОГ ИНФОРМИСАЊА (AIS.TR)

ОДЈЕЉАК 2 – УПРАВЉАЊЕ КВАЛИТЕТОМ ПОДАТАКА

AIS.TR.200 Општи дио

- (a) Тачност ваздухопловних података је онаква како је наведена у каталогу ваздухопловних података ("каталог података"), који се налази у Додатку 1 Анекса III (Дио ATM/ANS.OR) овог правилника.
- (b) Резолуција ваздухопловних података одговара стварној тачности података.
- (c) Интегритет ваздухопловних података се одржава. На основу класификације интегритета наведене у каталогу података, потребно је утврдити поступке којима се обезбјеђује:
- (1) да се, кад је ријеч о рутинским подацима, спријечи измјена података током цијелог поступка обраде података;
 - (2) да, када је ријеч о битним подацима, не дође до измјене ни у којој фази цијелог поступка и да се утврде додатни поступци, према потреби, да би се спријечили потенцијални ризици у цијелокупној архитектури система и да би се додатно обезбиједио интегритет података на том нивоу;
 - (3) да, кад је ријеч о критичним подацима, не дође до измјене ни у којој фази цијелог поступка и да се утврде додатни поступци за гарантовање интегритета да би се у потпуности ублажиле посљедице грешака које су током детаљне анализе цијелокупне архитектуре система идентификоване као потенцијални ризици за интегритет података.
- (d) Сљедљивост ваздухопловних података је обезбијеђена.

- (e) Обезбјеђује се благовременост ваздухопловних података, укључујући могућа ограничења за период важења података.

- (f) Комплетност ваздухопловних података је обезбијеђена.

- (g) Формат достављених података је адекватан у смислу да обезбиједи тумачење података на начин који је у складу са њиховом намјеном.

AIS.TR.210 Размјена ваздухопловних података и ваздухопловних информација

Осим података о терену, формат за размјену ваздухопловних података:

- (a) омогућава размјену података за појединачна обиљежја и за збирке обиљежја;
- (b) омогућава размјену основних информација које су резултат трајних промјена;
- (c) је структурисан у складу са ставкама и својствима каталога ваздухопловних података и документован уз поређење формата размјене и каталога ваздухопловних података.

AIS.TR.220 Верификација

- (a) Верификација обезбјеђује:

- (1) да су ваздухопловни подаци примљени без измјена;
- (2) да се обрадом ваздухопловних података не уведе измјене.

- (b) Ваздухопловни подаци и ваздухопловне информације који се уносе ручно подвргавају се независној провери да би се утврдиле евентуално настале грешке.

AIS.TR.225 Метаподаци

Метаподаци, који се прикупљају, укључују намање:

- (a) називе организација или субјеката који обављају било какву активност у вези са настанком/креирањем ваздухопловних података, њихове дистрибуције или поступања са њима;
- (b) активност која се обавља;
- (c) датум и вријеме обављања активности.

AIS.TR.235 Пријављивање и мјерење грешака, и корективне радње

Пријављивањем и мјерењем грешака, те корективним механизмима обезбјеђује се:

- (a) евидентирање проблема утврђених током креирања, израде, чувања, поступања и обраде, или проблема који су пријавили корисници након објаве;
- (b) анализа свих проблема који су пријављени у вези са ваздухопловним подацима и ваздухопловним информацијама коју спроводи пружалац AIS услуга, те обављање потребних корективних радњи;
- (c) приоритет рјешавању свих грешака, недоследности и неправилности откривених код критичних и битних ваздухопловних података;
- (d) упозоравање, најефикаснијим средствима, корисника који су погођени грешкама, узимајући у обзир ниво интегритета ваздухопловних података и ваздухопловних информација;
- (e) олакшавање и подстицање давања повратних информација о грешкама.

AIS.TR.240 Органичења у вези са подацима

Подаци који не испуњавају захтјеве у погледу квалитета података биће означени напоменом или изричитим навођењем вриједности квалитета.

ОДЈЕЉАК 3 – ПРОИЗВОДИ ВАЗДУХОПЛОВНОГ ИНФОРМИСАЊА**AIS.TR.300 Општи дио – Производи ваздухопловног информисања**

- (a) Производи ваздухопловног информисања намијењени за дистрибуцију укључују текст на енглеском језику за дијелове изражене у слободном тексту, осим производа који су намијењени само за дистрибуцију унутар Босне и Херцеговине.
- (b) Називи мјеста наводе се у складу са локалном употребом и по потреби транслитеровано у основно латинично писмо Међународне организације за стандардизацију (ISO).
- (c) Скраћенице Међународне организације за цивилно ваздухопловство (ICAO) употребљавају се у производима ваздухопловног информисања када год је то прикладно.

Поглавље 1 – Ваздухопловне информације у стандардизованом формату**AIS.TR.305 Зборник ваздухопловних информација (AIP)**

- (a) AIP, измјене AIP и додаци на AIP стављају се на располагање као "електронски AIP" (eAIP). eAIP може се приказивати на компјутерском екрану и одштампати на папиру. Осим тога, AIP, измјене AIP и додаци на AIP могу се ставити на располагање и у папирном облику.
- (b) AIP укључује:
 - (1) податке о надлежним органима који су одговорни за опрему, објекте, услуге или поступке у ваздушној пловидби који су обухваћене AIP;
 - (2) опште услове под којима су услуге или опрема доступне за употребу;
 - (3) листу значајних одступања између прописа и праксе Босне и Херцеговине и повезаних стандарда и препоручене праксе ICAO (SARP) и поступака;
 - (4) одлуку коју донесе BHDCA за сваки засебан случај када су доступни алтернативни начини поступања садржаним у ICAO SARP и поступцима.
- (c) AIP садржи информације које се односе на поглавља наведена у Додатку 1.
- (d) Податке о земљи издавачу и пружаоцу AIS услуга.
- (e) Када се објављује заједнички AIP са једном или више држава, то се јасно назначавача.
- (f) AIP је засебна публикација која им табелу садржаја.
- (g) AIP се састоји о три дијела (GEN, ENR и AD), секције и подсекције, осим када је AIP, или том AIP, урађен да олакшава оперативну употребу током лета, а у том случају се конкретан формат и облик могу препустити Босни и Херцеговини, под условом да је уврштен одговарајући садржај.
- (h) AIP је датиран.
- (i) Датум, који се састоји од дана (бројем), мјесеца (именом) и године (бројем), је датум објаве и/или ефективни датум (AIRAC) информација.
- (j) При описивању периода активности, доступности или рада, наводе се примјењиви дани и времена.
- (k) За AIP који је издат у штампаном облику, свака страница AIP издата као неувезани лист мора имати напомену у којој се јасно наводе:
 - (1) поријекло AIP;
 - (2) територија коју он обухвата и њена подјела, ако је потребно;

- (3) идентификација државе која је издавач и организације која га је саставила (надлежног органа); и

- (4) бројеви страница/наслови карата.

- (l) Све измјене штампаног тома AIP објављују се у облику замјенских листова.

AIS.TR.310 Измјене AIP

- (a) Све оперативно значајне промјене у AIP, у складу са AIS.OR.505, објављују се путем AIRAC система и јасно се означавају као такве.
- (b) Свакој измјени AIP додјељује се серијски редни број.
- (c) Када се објави измјена AIP, у њој се наводе референце на серијске бројеве NOTAM који су уврштени у измјену.
- (d) Најновији циклуси ажурирања који се примјењују на измјене AIP су јавно доступни.
- (e) Прибјегавање ручним измјенама/напоменама мора се свести на најмању могућу мјеру; уобичајена метода измјене је поново објављивање или замјена страница.
- (f) Свака измјена AIP:
 - (1) укључује контролну листу са тренутним датумима и бројевима сваке неувезане странице у AIP; и
 - (2) укључује рекапитулацију свих неувезаних ручних измјена.
- (g) Нове или ревидиране информације означене су напоменом на маргини.
- (h) На свакој страници измјене AIP, укључујући и насловну страницу, налази се датум објаве и, према потреби, датум ступања на снагу.
- (i) Редовни интервали између измјена AIP наводе се у Дијелу 1– Општи дио (GEN) AIP.

AIS.TR.315 Допуне AIP

- (a) Допуна AIP издата у штампаном облику доставља се на засебним страницама.
- (b) Најновији циклуси ажурирања, који се примјењују на допуне AIP, су јавно доступни.
- (c) Свакој допуни AIP додјељује се серијски редни број према календарској години.
- (d) Када се допуна AIP објављује као замјена за NOTAM, наводи се референца на серију и број NOTAM.
- (e) Контролна листа важећих допуна AIP издаје се у интервалима од најдуже мјесец дана, у оквиру контролне листе NOTAM и са истом дистрибуцијом као и допуне AIP.
- (f) На свакој страници допуне AIP налази се датум објаве. На свакој страници допуне AIP, која се објављује у складу са AIRAC циклусом, налазе се датум објаве и датум ступања на снагу.

AIS.TR.320 Ваздухопловни информативни циркулар (AIC)

- (a) AIC се шаље као електронски документ.
- (b) AIC се шаље када год је потребно објавити:
 - (1) предвиђања важних промјена у поступцима, услугама и инфраструктури у ваздушној пловидби;
 - (2) најаву увођења нових навигационих система;
 - (3) значајне информације које произилазе из истрага ваздухопловних несрећа/инцидената, а утичу на безбједност летења;
 - (4) информације о прописима који се односе на заштиту цивилног ваздухопловства од радњи незаконитог ометања које угрожавају безбједност цивилног ваздухопловства (security);

- (5) медицинске савјете о питањима од посебног интереса за пилоте;
- (6) упозорења за пилоте која се односе на избјегавање физичких опасности;
- (7) информације о утицају одређених временских појава на операције ваздухоплова;
- (8) информације о новим опасностима које утичу на технике управљања ваздухопловом;
- (9) информације о прописима који се односе на превоз предмета, за које постоје ограничења, ваздушним путем;
- (10) референце на захтјеве законодавства Босне и Херцеговине на објаву промјена у њима;
- (11) информације о механизмима издавања дозвола посади ваздухоплова;
- (12) информације о обукама ваздухопловног особља;
- (13) информације о спровођењу, или изузећу од, захтјева из националног законодавства;
- (14) савјете о употреби и одржавању одређених врста опреме;
- (15) стварну или планирану доступност нових или ревидираних издања ваздухопловних карата;
- (16) информације о опремљености комуникационом опремом;
- (17) информације са објашњењима које се односе на смањење буке;
- (18) одабране наредбе о пловидбености;
- (19) информације о промјенама у серији или дистрибуцији NOTAM, новим издањима AIP или великим промјенама у њиховом садржају, обиму или формату;
- (20) информације о поступању у случају снијега прије његове појаве; и
- (21) друге информације сличне природе.
- (c) AIC се не користи за информације које се могу објављивати у AIP или путем NOTAM.
- (d) Уз план поступања у случају снијега, издат у складу са AD 1.2.2 AIP, наводе се сезонске информације које се издају као AIC знатно прије почетка сваке зиме – најмање мјесец дана прије уобичајене појаве зимских услова.
- (e) Када Босна и Херцеговина, као држава у којој су информације настале, одабере да се AIC дистрибуише изван њене државне територије, тај AIC има исту дистрибуцију као AIP.
- (f) Сваком AIC се додјељује серијски редни број према календарској години.
- (g) Ако се AIC издаје у више серија, свака серија означава се засебним словом.
- (h) Контролна листа AIC, који су тренутно на снази, објављује се најмање једном годишње са истом дистрибуцијом као и AIC.
- (i) Контролна листа AIC, која се шаље изван територије Босне и Херцеговине, уврштава се у контролну листу NOTAM.
- AIS.TR.330 NOTAM**
- (a) NOTAM се објављује када је потребно учинити доступним сљедеће информације:
- (1) отварање, затварање или значајне промјене у раду аеродрома/хелидрома или полетно-слетних стаза;
- (2) успостављање, укидање или значајне промјене у раду ваздухопловних услуга;
- (3) успостављање, укидање или значајне промјене у оперативним карактеристикама радио-навигационих услуга и услуга комуникације ваздух-земља;
- (4) недоступност резервних и секундарних система са директним оперативним утицајем;
- (5) увођење, повлачење или значајне промјене визуелних средстава;
- (6) прекид рада или враћање у употребу главних компоненти система аеродромског освјетљења;
- (7) увођење, укидање или значајне промјене поступака за пружање услуга у ваздушној пловидби;
- (8) појава или отклањање већих неисправности или запрета на маневарској површини;
- (9) промјене и ограничења у доступности горива, мазива и кисеоника;
- (10) веће промјене у доступним средствима и услугама трагања и спасавања;
- (11) увођење, укидање или враћање у употребу фарова опасности којим се обилежавају препреке у ваздушној пловидби;
- (12) промјене прописа примјењивих у Босни и Херцеговини за које је потребно тренутно поступање из оперативне перспективе;
- (13) оперативне наредбе за које је потребно тренутно поступање или промјене у тим наредбама;
- (14) постојање опасност које утичу на ваздушну пловидбу;
- (15) планиране емисије ласера, ласерски прикази и рефлектори ако би због тога ноћни вид пилота могао бити смањен;
- (16) постављање, укидање или промјене препрека у ваздушној пловидби у областима за полијетање/пењање, неуспјели прилаз и прилазе, и на полетно-слетној стази;
- (17) успостављање или укидање, укључујући активацију или деактивацију, према потреби, или промјене статуса забрањених, ограничених или опасних зона;
- (18) успостављање или укидање области или рута, или њихових дијелова, на којима постоји могућност пресретања и на којима се захтјева слушање на врло високој фреквенцији (VHF) за случај опасности 121,500 MHz;
- (19) додјела, укидање или промјена локацијског индикатора;
- (20) промјена спасилачко-ватрогасне категорије (RFF) аеродрома/хелидрома;
- (21) присуство, уклањање или значајне промјене опасних услова због снијега, бљузгавице, леда, радиоактивног материјала, отровних хемикалија, талога вулканског пепела или воде на оперативној површини;
- (22) избијање епидемија за које су потребне промјене пријављених захтјева за вакцинацију и мјере карантина;
- (23) прогнозе соларног космичког зрачења, ако су доступне;
- (24) оперативно значајна промјена у вулканској активности, локацији, датуму и времену вулканских ерупција и/или хоризонталном или вертикалном простирању облака вулканског пепела, укључујући смјер кретања, нивое лета, терути или дијелове рута на које би то могло утицати;
- (25) отпуштање радиоактивних материјала или отровних хемикалија у атмосферу након

- нуклеарних или хемијских несрећа, локација, датум и вријеме несреће, нивои лета и руте, или њихови дијелови на које би то могло утицати, као и смјер кретања;
- (26) успостављање операција хуманитарних мисија и поступака и/или ограничења који утичу на ваздушну пловидбу;
- (27) спровођење краткорочних мјера за непредвиђене ситуације у случају сметњи или дјелимичних сметњи у пружању услуга у ваздушном саобраћају и повезаних помоћних услуга;
- (28) конкретан губитак интегритета сателитских навигационих система;
- (29) затворена полетно-слетна стаза због радова на њеном означавању или, ако се опрема која се користи за те радове може уклонити, вријеме које је потребно да се полетно-слетна стаза оспособи за употребу.
- (b) NOTAM се не објављује ради достављања сљедећих информација:
- (1) рутинско одржавање платформе и стаза за возњу (рулних стаза) које не утиче на безбједно кретање ваздухоплова;
- (2) привремене препреке у близини аеродрома/хелидрома које не утичу на безбједно управљање ваздухопловом;
- (3) дјелимични квар на освјетљењу аеродрома/хелидрома када такав квар не утиче директно на операције ваздухоплова;
- (4) дјелимични привремени квар у комуникацији ваздух-земља када су одговарајуће алтернативне фреквенције доступне и функционишу;
- (5) недостатак услуга навођења ваздухоплова на платформи, затварање, ограничавање и контрола друског саобраћаја;
- (6) неупотребљивост знакова за локацију, одредиште или других знакова упућивања на оперативној површини аеродрома;
- (7) искакање падобраном у неконтролисано ваздушном простору према правилима визуелног летења (VFR) или у контролисаном ваздушном простору на службено објављеним мјестима или у опасним или забрањеним областима;
- (8) активности у вези са обукама које обављају земаљске јединице;
- (9) недоступност резервних и секундарних система ако немају оперативни утицај;
- (10) ограничења у погледу инфраструктуре аеродрома или општих услуга, без оперативног утицаја;
- (11) национални прописи који не утичу на опште ваздухопловство;
- (12) најаве или упозорења о могућим/потенцијалним ограничењима, без оперативног утицаја;
- (13) општи подсјетници на већ објављене информације;
- (14) доступност опреме за земаљске јединице, без информација о оперативном утицају на ваздушни простор и кориснике инфраструктуре;
- (15) информације о емисијама ласера без оперативног утицаја и о пиротехничким средствима испод минималних висина лета;
- (16) затварање дијелова оперативне површине у вези са локално координисаним планираним радовима у трајању краћем од једног сата;
- (17) обустава рада аеродрома/хелидрома, промјене или недоступност у његовом раду изван радног времена аеродрома/хелидрома; и
- (18) друге неоперативне информације сличног привременог карактера.
- (c) Осим како је предвиђено у AIS.TR.330(f) и (g), сваки NOTAM садржи информације према редослиједу наведеном у формату за NOTAM у Додатку 2.
- (d) Текст NOTAM састоји се од ознака/једнообразне скраћене фразеологије додијелене коду ICAO за NOTAM, које су допуњене ICAO скраћеницама, показатељима, идентификаторима, ознакама, позивним знаковима, фреквенцијама, бројкама и једноставним језиком.
- (e) NOTAM се објављује на енглеском језику. Ако је потребно домаћим корисницима, NOTAM се може додатно објавити на једном од службених језика Босне и Херцеговине.
- (f) Информације о снијегу, бљузгавици, леду, поледици, стајајој води или води са снијегом, бљузгавицом, ледом или поледицом на површинама за кретање ваздухоплова, достављају се путем SNOWTAM и садрже информације према редослиједу наведеном у формату за SNOWTAM у Додатку 3а.
- (g) Информације о оперативној значајној промјени у вулканској активности, вулканској ерупцији и/или облаку вулканског пепела, када се достављају путем ASHTAM, укључује информације према редослиједу наведеном у обрасцу за ASHTAM у Додатку 4.
- (h) Када се у NOTAM појаве грешке, објављује се NOTAM са новим бројем који замјењује NOTAM са грешком или се NOTAM са грешком поништава и објављује се нови NOTAM.
- (i) Када се објављује NOTAM којим се поништава или замјењује претходни NOTAM:
- (1) наводе се серија и број/година претходног NOTAM;
- (2) серија, локацијски индикатор и предмет оба NOTAM су исти.
- (j) Само се један NOTAM поништава или замјењује другим NOTAM.
- (k) Сваки NOTAM односи се само на један предмет и један услов тог предмета.
- (l) Сваки NOTAM биће што краћи и састављен тако да је његово значење јасно без потребе да се провјере и други документи.
- (m) NOTAM који садржи трајне или привремене информације дужег трајања укључује одговарајуће референце на AIP или допуну AIP.
- (n) Локацијски индикатори уврштени у текст NOTAM су они који су наведени у ICAO документу бр. 7910 "Location Indicators" (Локацијски индикатори). Не употребљава се скраћени облик тих индикатора. Ако локацији није додијелен локацијски индикатор према ICAO, назив мјеста наводи се отвореним текстом.
- (o) Сваком NOTAM додјељује се серија означена словом и четвороцифреним бројем након којих сlijеди коса црта и двоцифрени број за годину. Четвороцифрени број је редни број према календарској години.
- (p) Сви NOTAM се дијеле у серије према предмету, саобраћају или локацији или према комбинацији тих елемената, у зависности од потреба крајњих корисника. NOTAM за аеродроме на којима је дозвољен међународни ваздушни саобраћај објављује се у међународној серији NOTAM.

- (q) Ако се NOTAM објављује на енглеском и на једном од службених језика Босне и Херцеговине, серија NOTAM уређује се тако да је серија на домаћем језику еквивалентна серији на енглеском језику у смислу садржаја и нумерисања.
- (r) Садржај и географски обим сваке серије NOTAM детаљно се наводе у GEN 3 AIP.
- (s) Редовно се доставља контролна листа важећих NOTAM.
- (t) За сваку серију објављује се један NOTAM са контролном листом.
- (u) NOTAM са контролном листом односи се и на најновије измјене AIP, допуне AIP, скупове података и, барем, на дистрибуисани AIC.
- (v) NOTAM са контролном листом има исту дистрибуцију као и стварна серија порука на коју се односи и јасно се означава као контролна листа.
- (w) Додјеливање серије се прати и према потреби се предузимају одговарајуће мјере да би се обезбиједило да ниједна серија не достигне највећи могући број објављених NOTAM прије краја календарске године.

Поглавље 2 – Скупови дигиталних података

AIS.TR.335 Општи дио – Скупови дигиталних података

- (a) Стандард за географске информације служи као референтни оквир.
- (b) Опис сваког појединог доступног скупа података доставља се у облику спецификације производа података.
- (c) Контролна листа доступних скупова података, укључујући њихове датуме ступања на снагу и датуме објаве, ставља се на располагање корисницима да би се обезбиједило коришћење актуелних података.
- (d) Контролна листа скупова података ставља се на располагање путем истог механизма дистрибуције као и за скупове података.

AIS.TR.340 Захтјеви у погледу метаподатака

Минимални метаподаци за сваки скуп података укључују:

- (a) назив организација или субјеката који достављају скуп података;
- (b) датум и вријеме када је скуп података достављен;
- (c) валидност скупа података; и
- (d) ограничења употребе скупа података.

AIS.TR.345 Скуп података AIP

- (a) Скуп података AIP укључује податке о сљедећим ставкама, укључујући наведене карактеристике, ако је примјењиво:

Ставка на коју се подаци односе	Припадајућа својства као минимум
Ваздушни простор ATS	Тип, назив, латералне границе, вертикалне границе, класа ваздушног простора
Ваздушни простор за посебне активности	Тип, назив, латералне границе, вертикалне границе, ограничење, активација
Рута	Префикс идентификационе ознаке, правила летења, ознака
Сегмент руте	Навигациона спецификација, почетна тачка, крајња тачка, путања, даљина, горња граница, доња граница, минимална апсолутна висина на рути (MEA), минимална аполутна висина надвисивања препрека (MOCA), смјер нивоа крстарења, обрнути смјер нивоа крстарења, захтијеване навигационе перформансе
Навигациона тачка – на рути	Захтјев за извјештавањем, идентификација, локација, организација

Аеродром/хелидром	Ознака локације, назив, ознака Међународног удружења ваздушних превозника (IATA), град који опслужује, датум сертификације, датум истека важења сертификата, ако је примјењиво, врста контроле, највећа надморска висина полетно-слетне стазе, референтна температура, магнетна варијација, референтна тачка аеродрома
Полетно-слетна стаза	Ознака, номинална дужина, номинална ширина, врста површине, чврстоћа
Смјер полетно-слетне стазе	Ознака, стварни смјер, праг, расположива дужина за залет (TORA), расположива дужина за полијетање (TODA), расположива дужина за убрзавање и заустављање (ASDA), расположива дужина за слијетање (LDA), расположива дужина за операцију прекинутог полијетања (за хеликоптере)
Област завршног прилаза и полијетања (FATO)	Ознака, дужина, ширина, тачка прага
Зона приземљења и полета (TLOF)	Ознака, централна тачка, дужина, ширина, врста површине
Радио-навигациона средства	Идентификација врсте, назив, аеродром који опслужују, радно вријеме, магнетна варијација, фреквенција/канал, позиција, надморска висина, магнетни смјер, стварни смјер, нулти смјер

- (b) Када својство није дефинисано за одређену појаву ставки наведених под (a), подскуп података AIP укључује изричиту назнаку: "није примјењиво"

AIP.TR.350 Подаци о терену и препрекама – Општи захтјеви

Области покривености за скупове података о терену и препрекама одређују се на сљедећи начин:

- (a) Област 1: цијела територија Босне и Херцеговине;
- (b) Област 2: у близини аеродрома, подијелена како слиједи:
- (1) област 2a: правоугаона површина око полетно-слетне стазе која се састоји од основне стазе и претпоља, ако постоји;
 - (2) област 2b: област која се протеже од крајева области 2a у смјеру одласка, дужине 10 km и са проширењем од 15% са сваке старне;
 - (3) област 2c: област која се протеже изван области 2a и 2b на удаљености од највише 10 km од границе области 2a; и
 - (4) област 2d: област изван области 2a, 2b и 2c до удаљености од 45 km од референтне тачке аеродрома или до постојеће границе завршне контролисане области (TMA), у зависности од тога шта је ближе;
- (c) Област 3: област која граничи са оперативном површином на аеродрому и протеже се хоризонтално од ивице полетно-слетне стазе до 90 m од централне линије полетно-слетне стазе и 50 m од ивице свих других дијелова оперативне површине аеродрома; и
- (d) Област 4: област која се протеже 900 m испред прага полетно-слетне стазе и 60 m са сваке стране централне линије продужене полетно-слетне стазе у смјеру прилаза на полетно-слетној стази за прецизни прилаз, категорије II или III.

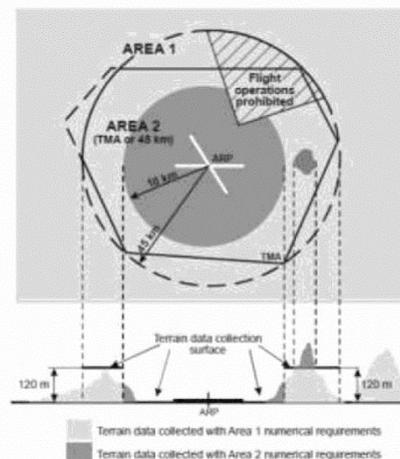
AIS.TR.355 Скупови података о терену

Када се скупови података о терену достављају у складу са AIS.OR.355:

- (a) скупови података о терену садрже дигитални приказ површине терена у облику континуираних вриједности надморске висине на

- свим пресецима дефинисане мреже, са референцом на заједнички податак;
- (b) мрежа терена је угласта или линеарна, те правилног или неправилног облика;
- (c) скупови података о терену укључују просторне (положај и надморска висина), тематске и временске аспекте површине Земље, који садрже природне карактеристике, не укључујући препреке;
- (d) наводи се само једна врста карактеристика тј. терен;
- (e) у скупу података о терену евидентирају се следећи атрибути карактеристика терена:
- (1) област покривености;
 - (2) идентификација оригинатора података;
 - (3) ознака извора података;
 - (4) метод прикупљања;
 - (5) размак просторних тачака;
 - (6) хоризонтални референтни систем;
 - (7) хоризонтална резолуција;
 - (8) хоризонтална тачност;
 - (9) ниво хоризонталне поузданости;
 - (10) хоризонтални положај;
 - (11) надморска висина;
 - (12) референтна вриједност надморске висине;
 - (13) вертикални референтни систем;
 - (14) вертикална резолуција;
 - (15) вертикална тачност;
 - (16) ниво вертикалне поузданости;
 - (17) евидентирана површина;
 - (18) интегритет;
 - (19) датум и временски жиг; и
 - (20) коришћена мјерна јединица;
- (f) у области унутар 10 km од ARP подаци о терену у складу су са нумеричким захтјевима за област 2;
- (g) у области између 10 km и границе ТМА или радијуса од 45 km, у зависности од тога шта је мање, подаци о терену који продире у водоравну раван 120 m изнад најниже надморске висине полетно-слетне стазе у складу су са нумеричким захтјевима за област 2;
- (h) у области између 10 km и границе ТМА или радијуса од 45 km, у зависности од тога шта је мање, подаци о терену који не продире у водоравну раван 120 m изнад најниже надморске висине полетно-слетне стазе у складу су са нумеричким захтјевима за област 1; и
- (i) у дијеловима области 2 у којима су летачке операције забрањене због врло високог терена или других локалних ограничења и/или прописа, подаци о терену биће у складу са нумеричким захтјевима за област 1.

Површине на којима се прикупљају подаци о терену – област 1 и област 2

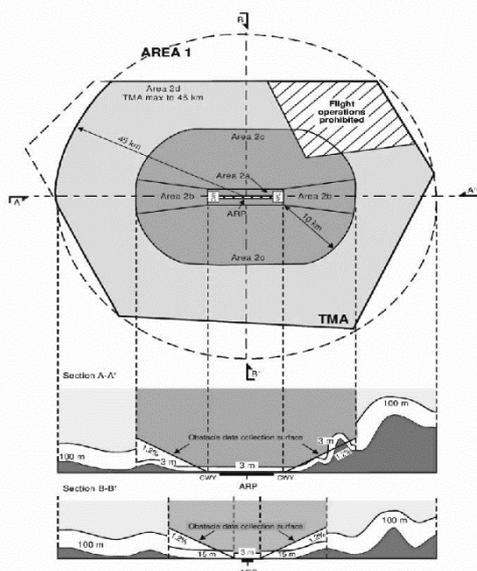
AIS.TR.360 Скупови података о препрекама

Када се скупови података о препрекама достављају у складу са AIS.OR.360:

- (a) елементи података који се односе на препреке су карактеристике које се у скуповима података приказују тачкама, линијама или полигонима;
- (b) наводе се све дефинисане врсте карактеристика препрека и свака је описана према следећој листи атрибута:
- (1) област покривености;
 - (2) идентификација оригинатора података;
 - (3) ознака извора података;
 - (4) ознака препреке;
 - (5) хоризонтална тачност;
 - (6) ниво хоризонталне поузданости;
 - (7) хоризонтални положај;
 - (8) хоризонтална резолуција;
 - (9) хоризонтални обим;
 - (10) хоризонтални референтни систем;
 - (11) надморска висина;
 - (12) вертикална тачност;
 - (13) ниво вертикалне поузданости;
 - (14) вертикална резолуција;
 - (15) вертикални референтни систем;
 - (16) врста препреке;
 - (17) врста геометрије;
 - (18) интегритет;
 - (19) датум и временски жиг;
 - (20) коришћена мјерна јединица;
 - (21) освјетљење; и
 - (22) ознаке;
- (c) подаци о препрекама за области 2 и 3 прикупљају се према следећим површинама за прикупљање података о препрекама:
- (1) површина за прикупљање података о препрекама области 2a налази се 3 m изнад најближе надморске висине полетно-слетне стазе измјерене уздуж централне линије полетно-слетне стазе и за дијелове који су повезани са претпољем, ако постоји, на надморској висини најближег краја полетно-слетне стазе;
 - (2) површина за прикупљање података о препрекама области 2b има нагиб од 1,2% и

- протеже се од крајева области 2a на надморској висини краја полетно-слетне стазе у смјеру одласка, дужине је 10 km и са проширењем од 15% са сваке стране; податке о препрекама на висини мањој од 3 m изнад земље не треба прикупљати;
- (3) површина за прикупљање података о препрекама области 2c има нагиб од 1,2% и протеже се изван области 2a и 2b на удаљености од највише 10 km од границе области 2a; почетна надморска висина области 2c је надморска висина тачке у области 2a на којој почиње; податке о препрекама на висини мањој од 15 m изнад земље не треба прикупљати;
- (4) површина за прикупљања података о препрекама у области 2d налази се 100 m изнад земље; и
- (5) површина за прикупљање података о препрекама области 3 протеже се 0,5 m изнад водоравне равни која пролази кроз најближу тачку на оперативној површини аеродрома;
- (d) у дијеловима области 2 у којима су летачке операције забрањене због врло високог терена или других локалних ограничења и/или прописа, подаци о препрекама се прикупљају и евидентирају у складу са нумеричким захтјевима за област 1;
- (e) у спецификацији производа података за препреке, поткријепљеној географским координатама за сваки аеродром који је дио скупа података, описују се сљедеће области:
- (1) области 2a, 2b, 2c и 2d;
 - (2) област путање полијетања; и
 - (3) површине ограничења препрека;
- (f) скупови података о препрекама садрже дигитални приказ вертикалног и хоризонталног опсега препрека; и
- (g) препреке нису укључене у скупове података о терену.

Површине на којима се прикупљају подаци о препрекама – област 1 и област 2

AIS.TR.365 Скуови картографских података о аеродрому

- (a) Скупови картографских података о аеродрому садрже дигитални приказ карактеристика аеродрома.
- (b) Стандарди ISO за географске информације служе као референтни оквир.
- (c) Производи картографских података о аеродрому описују се у складу са релевантним стандардом спецификације производа података.
- (d) Садржај и структура скупова картографских података о аеродрому дефинишу се у облику шеме примјене и каталога карактеристика.

AIS.TR.370 Скуови података о поступцима инструменталног летења

- (a) Скупови података о поступцима инструменталног летења садрже дигитални приказ поступака инструменталног летења.
- (b) Скупови података о поступцима инструменталног летења укључују податке о сљедећим ставкама, укључујући сва њихова својства:
 - (1) поступак;
 - (2) сегмент поступка;
 - (3) сегмент завршног прилаза;
 - (4) прелетиште у поступку;
 - (5) поступак чекања;
 - (6) појединости о поступку за хеликоптер.

ОДЈЕЉАК 4 – УСЛУГЕ ДИСТРИБУЦИЈЕ И ПРЕТПОЛЕТНОГ ИНФОРМИСАЊА

AIS.TR.400 Услуге дистрибуције

- (a) Када год је могуће, користи се унапријед одређени систем за дистрибуцију NOTAM који се преноси путем AFS.
- (b) Дистрибуција серија NOTAM, које се не дистрибуишу на међународном нивоу, одобрава се на захтјев.
- (c) NOTAM се припрема у складу са комуникационим процедурама ICAO утврђеним у Анексу 10 ICAO, Том II.
- (d) Сваки NOTAM шаље се као једна телекомуникациона порука.
- (e) У размјену ASHTAM изван територије Босне и Херцеговине и NOTAM када га Босна и Херцеговина користи за дистрибуцију информација о вулканској активности укључени су савјетодавни центри за праћење вулканског пепела и свјетски прогностички центри, при чему се узимају у обзир захтјеви за операције дугог долета.

AIS.TR.405 Услуге претполетног информисања

- (a) Да би се ваздухопловни подаци и ваздухопловне информације ставили на располагање оперативном особљу, укључујући чланове летачке посаде, употребљавају се аутоматизовани системи за пружање претполетних информација у сврхе самоинформисања, планирања лета и пружања услуга информисања у лету.
- (b) Интерфејс човјек-машина уређаја за пружања услуга претполетног информисања обезбјеђује једноставан приступ свим релевантним информацијама/подацима на усмјерен начин.
- (c) Уређаји за самоинформисање у аутоматизованом систему за пружање претполетних информација омогућавају приступ, према потреби, услузи ваздухопловног информисања путем телефона или других подесних телекомуникационих средстава.
- (d) Аутоматизовани системи за пружање претполетних информација путем којих се стављају на располагање ваздухопловни подаци и ваздухопловне информације

ради самоинформисања, планирања лета и пружања услуге информисања у лету:

- (1) омогућавају континуирано и благовремено ажурирање базе података система, те праћење валидности и квалитета чуваних ваздухопловних података;
 - (2) допуштају приступ систему за оперативно особље, укључујући чланове летачке посаде, предметно ваздухопловно особље и друге кориснике ваздухопловних услуга, путем одговарајућих телекомуникационих средстава;
 - (3) обезбјеђују достављање ваздухопловних података и ваздухопловних информација којима се приступило, у папирном облику, према потреби;
 - (4) примјењују процедуре за приступ и испитивање на основу скраћеног једноставног језика и индикатора локације према ИСАО утврђених у документу бр. 7910 ИСАО, према потреби, или на основу корисничког интерфејса са менијем или другог подесног механизма;
 - (5) дају благовремен одговор на захтјев корисника за информацијом.
- (е) Према задатим поставкама, сви NOTAM се стављају на располагање у сврху информисања, а смањење садржаја препуштено је кориснику.

ОДЈЕЉАК 5 – АЖУРИРАЊЕ ПРОИЗВОДА ВАЗДУХОПЛОВНОГ ИНФОРМИСАЊА

AIS.TR.500 Општи дио – Ажурирање производа ваздухопловног информисања

На измјене AIP, допуне AIP, скуп података AIP и скупове података о поступцима инструменталног летења примјењује се исти циклус ажурирања у оквиру AIRAC да би се обезбиједила досљедност елемената који се појављују у више производа ваздухопловног информисања.

AIS.TR.505 AIRAC

- (а) У оквиру AIRAC система дистрибуишу се информације о сљедећим активностима:
- (1) Хоризонталне и вертикалне границе, прописи и поступци који се примјењују на:
 - (i) области информисања у лету (FIR);
 - (ii) контролисане области (CTA);
 - (iii) контролисане зоне;
 - (iv) савјетодавне области;
 - (v) ATS руте;
 - (vi) трајно опасне, забрањене и условно забрањене зоне (укључујући врсту и периоде активности, ако су познати) и идентификационе зоне противваздушне одбране ADIZ (Air Defence Identification Zone);
 - (vii) сталне области или руте, или њихови дијелови, у којима постоји могућност пресретања;
 - (viii) области обавезне употребе радио-опреме RMZ (Radio Mandatory Zones) и/или области обавезне употребе транспондера TMZ (Transponder Mandatory Zones);
 - (2) позиције, фреквенције, позивни знакови, ознаке, познате неправилности и периоди одржавања радио-навигационих средстава, те комуникациони и надзорни уређаји;
 - (3) поступци чекања на слијетање и поступци прилаза, поступци доласка и одласка, поступци за смањење буке и сви други одговарајући поступци ATS;

- (4) прелазни нивои, прелазне апсолутне висине и минималне секторске апсолутне висине;
 - (5) метеоролошка инфраструктура (укључујући радио-дифузно емитовање) и поступци;
 - (6) полетно-слетне стазе и стазе за заустављање;
 - (7) стазе за возњу и платформе;
 - (8) оперативни поступци на аеродрому (укључујући поступке у условима ниске видљивости);
 - (9) прилазна свјетла и свјетла полетно-слетне стазе; и
 - (10) оперативни минимуми аеродрома, ако их Босна и Херцеговина објави.
- (b) Посебни аранжмани се утврђују када год се планирају велике промјене и ако је претходна најава пожељна и изводљива.
- (c) Ако информације нису достављене до AIRAC датума, обавјештење NIL се дистрибуише путем NOTAM или другог подесног средства, најкасније један циклус прије одговарајућег AIRAC датума ступања на снагу.

AIS.TR.510 NOTAM

- (а) NOTAM се објављује довољно рано да би се обухваћеним странама омогућило да предузму потребне радње, осим у случају неупотребљивости, вулканске активности, испуштања радиоактивних материја, отровних хемикалија и других догађаја који се не могу предвидјети.
- (b) У NOTAM којим се пријављује неупотребљивост средстава у ваздушној пловидби, инфраструктуре или комуникационих услуга наводи се процјена трајања периода неупотребљивости или времена у којем се очекује поновно успостављање услуге.
- (c) У року од три мјесеца од објаве трајног NOTAM, информације из тог NOTAM се уврштавају у производе ваздухопловног информисања на које се односе.
- (d) У року од три мјесеца од објаве привременог NOTAM дужег трајања, информације из тог NOTAM се уврштавају у допуну AIP.
- (e) Када NOTAM са процијењеним истеком важења неочекивано премаши тромјесечни период, објављује се замјенски NOTAM, осим ако се очекује да ће то стање трајати дуже од додатна три мјесеца; у том случају објављује се допуна AIP.
- (f) У "активационом/TRIGGER NOTAM" се укратко описују садржај, датум и вријеме ступања на снагу, те референтни број измјене или допуне.
- (g) "активациони/TRIGGER NOTAM" ступа на снагу на исти датум и у исто вријеме ступања на снагу као и измјена или допуна AIP.
- (h) У случају AIP "активациони/TRIGGER NOTAM" важи 14 дана.
- (i) У случају допуне AIP, која важи краће од 14 дана, "активациони/TRIGGER NOTAM" важи током цијелог периода важења допуне AIP.
- (j) У случају допуне AIP, која важи најмање 14 дана, "активациони/TRIGGER NOTAM" остаје на снази најмање 14 дана.

AIS.TR.515 Ажурирање скупове података

- (а) Интервал ажурирања за скуп података AIP и скупове података о поступцима инструменталног летења наводи се у спецификацији производа података.
- (b) Скупови података који су унапријед стављени на располагање у складу са AIRAC циклусом ажурирају се промјенама које нису у складу са AIRAC, а које су се догодиле од датума објаве до датума ступања на снагу.

Додатак 1 АНЕКСА VI
САДРЖАЈ ЗБОРНИКА ВАЗДУХОПЛОВНИХ
ИНФОРМАЦИЈА (AIP)

ДИО 1 – ОПШТИ ДИО (GEN)

Када се AIP саставља у једном тому, предговор, записи о измјенама AIP, записи о допунама AIP, контролна листа страница AIP и листа актуелних ручних измјена појављују се само у Дијелу 1 – GEN, а напомена "није примјењиво" уноси се у сваки од тих пододјелака у дијеловима 2 и 3.

Ако се AIP саставља и ставља на располагање у више томова од којих сваки има засебне измјене и допуне, у сваком тому се налазе засебан предговор, засебни записи измјена AIP, засебан запис допуна AIP, засебна контролна листа страница AIP и засебна листа актуелних ручних измјена.

GEN 0.1 Предговор

Кратак опис AIP, садржи:

1. назив организације која издаје AIP;
2. примјењиве ICAO документе;
3. медији објаве (тј. штампа, интернет или други електронски медији);
4. структуру AIP и утврђени редовни интервал измјена;
5. политику заштите ауторских права, ако је примјењиво;
6. службу за контакт у случају откривених грешака или пропуста у AIP.

GEN 0.2 Запис о измјенама AIP

Запис о измјенама AIP и измјена AIRAC AIP (објављених у складу са AIRAC системом), садржи:

1. број измјене;
2. датум објаве;
3. датум уноса (за измјене AIP у складу са AIRAC датумом ступања на снагу);
4. иницијале службеника који је унио измјену.

GEN 0.3 Запис о допунама AIP

Евиденција објављених допуна AIP, садржи:

1. број допуне;
2. предмет допуне;
3. дијелове AIP на које се односи;
4. период важења;
5. запис о поништењу.

GEN 0.4 Контролна листа страница AIP

Контролна листа страница AIP, садржи:

1. број странице/наслов карте;
2. датум објаве или ступања на снагу (дан, мјесец ријечима и година) ваздухопловних информација.

GEN 0.5 Листа ручних измјена AIP

Листа актуелних ручних измјена AIP, која садржи:

1. странице AIP на које се измјена односи;
2. текст измјене; и
3. број измјене AIP под којим је ручна измјена унесена.

GEN 0.6 Садржај дијела 1

Листа одјелака и пододјелака у Дијелу 1 – Општи дио (GEN).

GEN 1. НАЦИОНАЛНИ ПРОПИСИ И ЗАХТЈЕВИ**GEN 1.1 Именовани надлежни органи**

Адресе именованих надлежних органа задужених за подршку међународној ваздушној пловидби (цивилно ваздухопловство, метеорологија, царина, имиграција,

здравље, рутне накнаде и накнаде на аеродромима/хелидромама, пољопривредни карантин и истраге ваздухопловних несрећа) у којима се за сваки надлежни орган наводи:

1. именовани надлежни орган;
2. назив надлежног органа;
3. поштанска адреса;
4. број телефона;
5. број телефакса;
6. адреса е-поште;
7. адреса ваздухопловне услуге фиксне комуникације (AFS); и
8. адреса интернет странице, ако постоји.

GEN 1.2 Улазак, транзит и одлазак ваздухоплова

Прописи и захтјеви у вези са најавом, те захтјеви за издавање дозвола за улазак, транзит и одлазак ваздухоплова на међународним летовима.

GEN 1.3 Улазак, транзит и одлазак путника и посаде

Прописи (између осталих о царини, имиграцији и карантину, те захтјеви у вези са најавом и захтјеви за издавање дозвола) о уласку, транзиту и одласку путника и чланова посаде који нису имигранти.

GEN 1.4 Улазак, превоз и одлазак терета

Прописи (између осталих о царини, те захтјеви у вези са најавом и захтјеви за издавање дозвола) о уласку, транзиту и одласку терета.

GEN 1.5 Инструменти и опрема у ваздухоплову и документација о лету

Кратак опис инструмената и опреме у ваздухоплову и документације о лету, у којем се наводе:

1. инструменти, опрема (укључујући опрему за ваздухопловну комуникацију, навигацију и надзор) и документација о лету која се мора налазити у ваздухоплову, укључујући све посебне захтјеве из одредбе утврђене у Поддијелу D Анекса IV (Дио - CAT) прописа којим се утврђују технички захтјеви и управни поступци у вези са летачким операцијама; и
2. предајник за лоцирање у случајевима опасности (ELT), сигнални уређаји и опрема за спасавање како је наведено у CAT.IDE.A.280 Анекса IV (Дио - CAT) и NCC.IDE.A.215 Анекса VI (Дио - NCC) прописа којим се утврђују технички захтјеви и управни поступци у вези са летачким операцијама ако је тако утврђено на регионалним састанцима о ваздушној пловидби, за летове изнад одређених копнених површина.

GEN 1.6 Сажетак националних прописа и међународних споразума/конвенција

Листа наслова и референци те, ако је примјењиво, сажетак националних прописа који се односе на ваздушну пловидбу, заједно са листом међународних споразума/конвенција које је Босна и Херцеговина ратификовала.

GEN 1.7 Разлике од ICAO стандарда, препоручене праксе и поступака

Листа значајних разлика државних прописа и праксе Босне и Херцеговине и повезаних одредби ICAO, у којој се наводи:

1. одредба на коју се односи (анекс и број издања, став); и
2. разлика наведена пуним текстом.

Све битне разлике наводе се у овом поглављу. Сви анекси наводе се нумеричким редослиједом чак и ако нема разлике у односу на одређени анекс ИКАО, с тим да се у том случају доставља обавјештење NIL. Разлике или степен до којег се не примјењују регионалне допунске процедуре (SUPP) наводе се одмах након анекса на који се допунска процедура односи.

GEN 2. ТАБЕЛЕ И КОДОВИ

GEN 2.1 Мјерни системи, ознаке ваздухоплова, празници

GEN 2.1.1 Мјерне јединице

Опис коришћених мјерних јединица укључујући и табеле мјерних јединица.

GEN 2.1.2 Временски референтни систем

Опис примјењеног временског референтног система (календара и временског система), са назнаком да ли се користи љетно рачунање времена и како се временски референтни систем приказује кроз AIP.

GEN 2.1.3 Хоризонтални референтни систем

Кратак опис хоризонталног (геодетског) референтног система, укључујући:

1. назив/ознаку референтног система;
2. идентификацију и параметре пројекције;
3. идентификацију елипсоида у употреби;
4. идентификацију референтног датума;
5. област(и) примјене; и
6. објашњење, ако је прикладно, о коришћењу звјездице када се користи за идентификацију координата које не испуњавају захтјеве у погледу тачности из анекса 11 и 14 ИКАО.

GEN 2.1.4 Вертикални референтни систем

Кратак опис вертикалног референтног система који се користи, у којем се наводи:

1. назив/ознака референтног система;
2. опис модела геоида који се користи укључујући параметре који су потребни за трансформацију висине из коришћеног модела у модел EGM-96;
3. објашњење, ако је примјењиво, звјездице која се користи за идентификацију надморских висина/ундулација геоида које не испуњавају захтјеве у погледу тачности из Анекса 14 ИКАО.

GEN 2.1.5 Ознаке државне припадности и ознаке регистрације ваздухоплова

Информације о ознакама државне припадности и регистрационим ознакама ваздухоплова које је донијела Босна и Херцеговина.

GEN 2.1.6 Државни празници

Листа државних празника уз навођење услуга на које утичу.

GEN 2.2 Скраћенице коришћене у AIS публикацијама

Абецедна листа скраћеница и њихових значења које Босна и Херцеговина користи у свом AIP и у дистрибуцији ваздухопловних података и ваздухопловних информација уз одговарајућу напомену за државне скраћенице које се разликују од скраћеница из ИКАО документа бр. 8400 *Procedures for Air Navigation Services — Abbreviations and Codes* (PANS-ABC) (Поступци и услуге у ваздушној пловидби – скраћенице и кодови).

GEN 2.3 Картографски симболи

Листа картографских симбола распоређених према серији карата у којој се користе.

GEN 2.4 Локацијски индикатори

Абецедна листа локацијских индикатора према ИКАО које су додијелене локацијама фиксних ваздухопловних станица у сврху кодирања и декодирања. Локације које нису повезане AFS везама су посебно означене.

GEN 2.5 Листа радио-навигационих средстава

Абецедна листа радио-навигационих средстава, која садржи:

1. ознаку;
2. назив станице;
3. врсту уређаја/средства;
4. назнаку да ли је уређај намијењен коришћењу на рути/рутни уређај (E), на аеродрому (A) или има двојну намјену (AE).

GEN 2.6 Конверзија мјерних јединица

Табеле за конверзију или, као алтернатива, формуле за конверзију:

1. наутичких миља у километре и обрнуто;
2. стопа у метре и обрнуто;
3. децималних угаоних минута у угаоне секунде и обрнуто;
4. друге конверзије према потреби.

GEN 2.7 Излазак/залазак сунца

Информације о времену изласка и залазка сунца, укључујући кратак опис критеријума који се користе да се одреде времена и формуле или табеле из којих та времена могу да се израчунавају за било коју локацију, заједно са абецедном листом локација за које су дата времена, са референтном на страници на којој су дате табеле изласака и залазака сунца за одређену станицу/локацију, укључујући:

1. назив станице;
2. ИКАО локацијски индикатори;
3. географске координате у степенима и минутима;
4. датуме за које су наведена времена;
5. вријеме почетка јутарњег грађанског сумрака;
6. вријеме изласка сунца;
7. вријеме залазка сунца; и
8. вријеме завршетка вечерњег грађанског сумрака.

GEN 3. УСЛУГЕ

GEN 3.1 Услуге ваздухопловног информисања

GEN 3.1.1 Надлежна служба

Опис услуга ваздухопловног информисања које се пружају и њихове главне компоненте, укључујући:

1. назив службе/јединице;
2. поштанску адресу;
3. број телефона;
4. број телефакса;
5. адресу електронске поште;
6. AFS адресу;
7. адресу интернет странице, ако је доступна;
8. изјаву о одредбама на којима се услуга заснива и референцу на мјесто у AIP на којем су наведене разлике, ако постоје.

GEN 3.1.2 Област надлежности

Област надлежности AIS.

GEN 3.1.3 Ваздухопловне публикације

Опис елемената производа ваздухопловног информисања, укључујући:

1. AIP и повезана услуга измјене;
2. допуне AIP;
3. AIC;

4. NOTAM и претполетне информативне билтене (PIB);
5. контролне листе и листе важећих NOTAM;
6. упутство како се могу прибавити.

Када се цијене публикација објављују путем AIC, то се наводи у овом одјељку AIP.

GEN 3.1.4 AIRAC систем

Кратак опис AIRAC система укључујући табелу текућих AIRAC датума и будућих AIRAC датума.

GEN 3.1.5 Услуга претполетног информисања на аеродромима/хелидромима

Листа аеродрома/хелидрома на којима је доступно претполетно информисање, а у којој су наведени релевантни:

1. елементи производа ваздухопловног информисања којима располажу;
2. мапе и карте којима располажу;
3. подручја која су покривена наведеним подацима.

GEN 3.1.6 Скупови дигиталних података

1. Опис доступних скупова података, у којем се наводи:
 - a) назив скупа података;
 - b) кратак опис;
 - c) укључене ставке на које се подаци односе;
 - d) географски обим;
 - e) ограничења употребе, ако је промјениво.
2. Контакт подаци за прибављање скупова података, у оквиру којих се наводи:
 - a) име одговорног лица, службе или организације;
 - b) поштанска адреса и адреса електронске поште одговорног лица, службе или организације;
 - c) број телефакса одговорног лица, службе или организације;
 - d) број телефона за контакт са са одговорним лицем, службом или организацијом;
 - e) радно вријеме (период и временска зона током којих се може остварити контакт);
 - f) информације на интернету које се могу употребити за контакт са предметним лицем, службом или организацијом; и
 - g) додатне информације, према потреби, о томе како и када ступити у контакт са одговорним лицем, службом или организацијом.

GEN 3.2 Ваздухопловне карте

GEN 3.2.1 Надлежна служба/службе

Опис служби одговорних за израду ваздухопловних карата, укључујући:

1. назив службе;
2. поштанску адресу;
3. број телефона;
4. број телефакса;
5. адресу електронске поште;
6. AFS адресе;
7. адресу интернет адресе, ако је доступна; и
8. изјаву о одредбама на којима се услуга заснива и референцу на мјесто у AIP на којем су наведене разлике у односу на ICAO, ако постоје.

GEN 3.2.2 Ажурирање карата

Кратак опис начина на који се ваздухопловне карте ревидирају и мијењају.

GEN 3.2.3 Куповина карата

Детаљи о начину на који карте могу да се прибаве, садрже:

1. службу продаје;

2. поштанску адресу;
3. број телефона;
4. број телефакса;
5. адресу електронске поште;
6. AFS адресу;
7. адресу интернет странице, ако је доступна.

GEN 3.2.4 Врсте доступних ваздухопловних карата

Листу врста ваздухопловних карата које су доступне, заједно са генералним описом сваке врсте и знаком која им је намјена.

GEN 3.2.5 Листа доступних ваздухопловних карата

Листа доступних ваздухопловних карата, укључује:

1. назив серије;
2. обим серије;
3. име и/или број сваке карте или сваког листа у серији;
4. цијену по листу;
5. датум задње измјене.

GEN 3.2.6 Индекс Свјетске ваздухопловне карте (WAC) – ICAO 1:1 000 000

Индексна карта која показује покривеност и изглед листа за WAC 1:1 000 000, а коју је објавила Босна и Херцеговина. Ако се умјесто карте WAC 1:1 000 000 изради ваздухопловна карта – ICAO 1:500 000, употребљавају се индексне карте за приказивање покривеност и изгледа листа за предметну ваздухопловну карту – ICAO 1:500 000.

GEN 3.2.7 Топографске карте

Детаљи о томе како се могу прибавити топографске карте, које садрже:

1. назив службе/агенције;
2. поштанску адресу;
3. број телефона;
4. број телефакса;
5. адресу електронске поште;
6. AFS адресу;
7. адресу интернет странице, ако је доступна.

GEN 3.2.8 Исправке на картама које нису саставни дио AIP

Листа корекција на ваздухопловним картама које нису саставни дио AIP или назнака о томе гдје се могу пронаћи те информације.

GEN 3.3 Услуге у ваздушном саобраћају (ATS)

GEN 3.3.1 Надлежна служба

Опис услуга у ваздушном саобраћају и његове главне компоненте, укључујући:

1. назив службе;
2. поштанску адресу;
3. број телефона;
4. број телефакса;
5. адресу електронске поште;
6. AFS адресу;
7. адресу интернет странице, ако је доступна;
8. изјаву о одредбама на којима се услуга заснива и референцу на мјесто у AIP на којем су наведене разлике у односу на ICAO, ако постоје.
9. напомена ако услуга није доступна 24 часа дневно свих седам дана у седмици.

GEN 3.3.2 Област надлежности

Кратак опис области надлежности за коју се пружају услуге у ваздушном саобраћају.

GEN 3.3.3 Vrste usluga

Кратак опис основних врста услуга које се пружају у ваздушном саобраћају.

GEN 3.3.4 Координација између оператора и ATS

Општи услови под којима се изводи координација између оператора и пружаоца услуга у ваздушном саобраћају.

GEN 3.3.5 Минимална апсолутна висина лета

Критеријуми за утврђивање минималних апсолутних висина лета.

GEN 3.3.6 Листа адреса јединица ATS

Листа адреса ATS јединица пореданих по абecedном реду, укључује:

1. назив јединице;
2. поштанску адресу;
3. број телефона;
4. број телефакса;
5. адресу електронске поште;
6. AFS адресу;
7. адресу интернет странице, ако је доступна.

GEN 3.4 Услуге комуникације**GEN 3.4.1 Надлежна служба**

Опис услуга службе надлежне за пружање телекомуникационих и навигационих услуга, укључује:

1. назив службе;
2. поштанску адресу;
3. број телефона;
4. број телефакса;
5. адресу електронске поште;
6. AFS адресу;
7. адресу интернет старнице, ако је доступна;
8. изјаву о одредбама на којима се услуга заснива и референцу на мјесто у AIP на којем су наведене разлике у односу на ICAO, ако постоје;
9. напомена ако услуга није доступна 24 часа дневно свих седам дана у седмици.

GEN 3.4.2 Област надлежности

Кратак опис области надлежности у којој се пружају телекомуникационе услуге.

GEN 3.4.3 Vrste usluga

Кратак опис главних врста услуга и уређаја, укључује:

1. радио-навигационе услуге;
2. услуге преноса говора и/или података;
3. услуге емитовања;
4. језик/језици у употреби; и
5. назнаку о томе гдје се могу прибавити детаљније информације.

GEN 3.4.4 Захтјеви и услови

Кратак опис који се тиче захтјева и услова под којима су доступне телекомуникационе услуге.

GEN 3.4.5. Остале информације

Било која додатна информација (нпр. одабране радиостанице, дијаграми телекомуникација).

GEN 3.5 Метеоролошке услуге**GEN 3.5.1 Надлежна служба**

Кратак опис метеоролошке службе која је надлежна за пружање метеоролошких информација, укључује:

1. назив службе;
2. поштанску адресу;
3. број телефона;

4. број телефакса;
5. адресу електронске поште;
6. AFS адресу;
7. адресу интернет странице, ако је доступна;
8. изјаву о одредбама на којима се услуга заснива и референцу на мјесто у AIP на којем су наведене разлике, ако постоје;
9. напомена ако услуга није доступна 24 часа дневно свих седам дана у седмици.

GEN 3.5.2 Област надлежности

Кратак опис области и/или ваздушних рута за које се пружају метеоролошке услуге.

GEN 3.5.3 Метеоролошка осматрања и извјештаји

Детаљан опис метеоролошких осматрања и извјештаја који се обезбјеђују за међународну ваздушну пловидбу, укључује:

1. назив станице и ICAO локацијски индикатор;
2. тип и учесталост осматрања, укључујући и назнаку да ли се користи опрема за аутоматско осматрање;
3. типове метеоролошких извјештаја и доступност TREND прогнозе;
4. специфичне врсте система осматрања и број осматрачких станица које се користе за осматрање и извјештавање о вјетру при земљи, видљивости, видљивости дуж полетно-слетне стазе, бази облака, температури и, гдје је примјењиво, смицању вјетра (нпр. анемометар на укрштању полетно-слетних стаза, трансмисиометар поред зоне додира, итд.);
5. радно вријеме;
6. напомена о доступним ваздухопловним климатолошким информацијама.

GEN 3.5.4 Vrste usluga

Кратак опис главних врста услуга које се пружају, укључујући детаље брифинга, консултације, приказ метеоролошких информација, документацију доступну за лет операторима и члановима летачког особља и опис метода и начина који се користе за пружање метеоролошких информација.

GEN 3.5.5 Најава захтјева за MET услугу

Минималан број најава које оператори морају унапријед доставити пружаоцу метеоролошких услуга у вези са информисањем, савјетовањем и документацијом о лету, те другим метеоролошким информацијама које су им потребне или које мијењају.

GEN 3.5.6 Извјештаји из ваздухоплова

Према потреби, захтјеви пружаоца MET услуга у погледу израде и слања извјештаја из ваздухоплова.

GEN 3.5.7 Услуга VOLMET

Опис услуге VOLMET и/или D-VOLMET, укључује:

1. назив станице;
2. позивни знак или ознака скраћеница радио-комуникационе емисије;
3. фреквенција или фреквенције које се користе за радио-емисију;
4. период емитовања;
5. радно вријеме;
6. листу аеродрома/хелидрома за које су извјештаји и/или прогнозе укључени; и
7. извјештаје, прогнозе и SIGMET информације који су укључени, и примједбе/напомене.

GEN 3.5.8 SIGMET и AIRMET

Опис метеоролошког бдјења које се пружа унутар области информисања у лету или контролираним областима у којима су обезбијеђене услуге у ваздушном саобраћају, укључујући листу бироа метеоролошког бдјења, који садржи:

1. назив бироа метеоролошког бдјења, ICAO локацијски индикатор;
2. радно вријеме;
3. области информисања у лету или контролиране области у којима се пружају услуге;
4. периоди важења SIGMET;
5. посебне процедуре које се примјењују на SIGMET информације (нпр. за вулкански пепео и тропске циклоне);
6. процедуре које се примјењују на AIRMET информације (у складу са релевантним споразумима у области ваздушне пловидбе);
7. ATS јединице којима се достављају SIGMET и AIRMET информације;
8. додатне информације, као што су информације које се тичу ограничења пружања услуга, итд.

GEN 3.5.9 Друге аутоматизоване метеоролошке услуге

Опис доступних аутоматизованих услуга за пружање метеоролошких информација (нпр. аутоматизована услуга претполетног информисања доступна путем телефона и/или рачунарског модема), укључујући:

1. назив службе;
2. доступне информације;
3. подручја, руте и аеродроме који су обухваћени;
4. бројеве телефона и телефакса, адресу електронске поште и интернет адресу, ако су доступне.

GEN 3.6 Трагање и спасавање (SAR)**GEN 3.6.1 Надлежна служба**

Кратак опис служби које су надлежне за пружање услуга трагања и спасавања (SAR), укључујући:

1. назив службе/јединица;
2. поштанску адресу;
3. број телефона;
4. број телефакса;
5. адресу електронске поште;
6. AFS адресу;
7. интернет адресу, ако је доступна; и
8. изјаву о одредбама на којима се услуга заснива и референцу на мјесто у AIP на којем су наведене разлике у односу на ICAO, ако су доступне.

GEN 3.6.2 Подручје одговорности

Кратак опис области надлежности у којој се пружају услуге трагања и спасавања.

GEN 3.6.3 Врсте услуга

Кратак опис и географски приказ, према потреби, врсте пружених услуга и средстава укључујући и напомене ако је за просторно покривање операције трагања и спасавања потребно ангажовање већег броја ваздухоплова.

GEN 3.6.4 Споразуми о трагању и спасавању

Кратак опис важећих споразума о трагању и спасавању, укључујући одредбе за олакшавање уласка и одласка ваздухоплова других држава ради трагања, спасавања, извлачења, поправке или извлачења у вези са изгубљеним или оштећеним ваздухопловом, било путем обавјештења у ваздуху или након обавјештења у ваздуху или након обавјештења о плану лета.

GEN 3.6.5 Услови доступности

Кратак опис одредби о трагању и спасавању, укључујући опште услове под којима су услуга и средства доступни за међународну употребу, укључујући назнаку је ли средство доступно за трагање и спасавање специјализовано за технике и функције трагања и спасавања или се посебно користи у друге сврхе или је прилагођено за сврхе трагања и спасавања или се посебно користи у друге сврхе али је прилагођено за сврхе трагања и спасавања путем стручног оспособљавања и опреме, или ако је само повремено доступно и није посебно оспособљено или припремљено за трагање и спасавање.

GEN 3.6.6 Поступци и сигнали који се користе

Кратак опис поступака и сигнала које примјењује спасилачки ваздухоплов и табела сигнала које преживјели треба да користе.

GEN 4. АЕРОДРОМСКЕ/ХЕЛИДРОМСКЕ НАКНАДЕ И НАКНАДЕ ЗА УСЛУГЕ У ВАЗДУШНОЈ ПЛОВИДБИ (ANS)

Могу да буду наведене референце на мјесто гдје се могу наћи детаљи о актуелним накнадама ако нису наведени у овом одјелјку.

GEN 4.1 Аеродромске/хелидромске накнаде

Кратак опис врсте накнада које се односе на аеродроме/хелидроме доступне за међународну употребу, укључујући:

1. слијетање ваздухоплова;
2. паркирање, паркирање у хангару и дугорочно паркирање ваздухоплова;
3. путничке услуге;
4. обезбјеђење;
5. буку;
6. остало (царина, здравство, имиграција, итд.);
7. изузећа и умањења; и
8. начин плаћања.

GEN 4.2 Накнаде за услуге у ваздушној пловидби

Кратак опис накнада које могу да се односе на услуге у ваздушној пловидби, укључујући:

1. прилазну контролу;
2. ANS руте;
3. базу трошкова за услуге у ваздушној пловидби и изузећа/умањења;
4. начин плаћања.

ДИО 2 – EN-ROUTE (ENR)

Ако се AIP објављује и ставља на располагање у више томова од којих сваки има засебне измјене и допуне, у сваки том се уноси засебан предговор, засебна евиденција измјена AIP, засебна евиденција допуна AIP, засебна контролна листа, контролна листа страница AIP и засебна страница актуелних ручних исправки. Ако се AIP објављује као један том, напомена "није примјењиво" се уноси у сваки од претходно наведених пододјелака.

ENR 0.6 Садржај Дијела 2

Листа одјелака и пододјелака у Дијелу 2 – En-route.

ENR 1. ОПШТА ПРАВИЛА И ПОСТУПЦИ**ENR 1.1 Општа правила**

Општа правила објављују се како се примјењују у Босни и Херцеговини.

ENR 1.2 Правила визуелног летања

Правила визуелног летања објављују се како се примјењују у Босни и Херцеговини.

ENR 1.3 Правила инструменталног летења

Правила инструменталног летења објављују се како се примјењују у Босни и Херцеговини.

ENR 1.3.1 Правила која се примјењују на све IFR летове**ENR 1.3.2 Правила која се примјењују на IFR летове у контролисаном ваздушном простору****ENR 1.3.3 Правила која се примјењују на IFR летове изван контролисаног ваздушног простора****ENR 1.3.4 Простор слободног планирања рута (FRA) – опште процедуре**

Процедуре повезане са простором слободног планирања рута, укључујући објашњење и дефинисање примијењених релевантних тачака ваздушног простора слободних рута. У случају прекограничне имплементације ваздушног простора слободних рута, укључени FIR/UIR или CTA/UTA наводе се у ENR 1.3.

ENR 1.4 Класификација и опис ваздушног простора у којем се пружају ATS услуге**ENR 1.4.1 Класификација ваздушног простора у којем се пружају ATS услуге**

Опис класа ваздушног простора у коме се пружају ATS услуге у облику класификационе табеле ваздушног простора у којем се пружају ATS услуге, а у складу са референтном одредбом прописа којим се уређују услуге у ваздушном саобраћају и у складу са референтним додатком прописа којим се утврђује успостављање заједничких правила летења и оперативне одредбе у вези са услугама и поступцима у ваздушној пловидби.

ENR 1.4.2 Опис ваздушног простора у коме се пружају ATS услуге

Други описи ваздушног простора у коме се пружају ATS услуге, ако је примјењиво, са општим текстуалним описима.

ENR 1.5 Поступци чекања, прилаза и одласка**ENR 1.5.1 Опште**

Критеријуми по којима су утврђени поступци чекања, прилаза и одласка.

ENR 1.5.2 Дозазни летови

Приказ поступака (конвенционална и/или просторна навигација) за дозазне летове који су заједнички за или у оквиру истог типа ваздушног простора. Ако се унутар терминалног ваздушног простора примјењују различите процедуре, о томе се ставља напомена заједно са референцом на то гдје се могу пронаћи одређене процедуре.

ENR 1.5.3 Одлазни летови

Приказ поступака за одлазне летове (конвенционална и/или просторна навигација) који су заједнички за летове са свих аеродрома/хелидрома.

ENR 1.5.4 Друге релевантне информације и поступци

Кратак опис додатних информација, нпр. улазних поступака, поравнања при завршном прилазу, поступака за чекање и и кругова чекања.

ENR 1.6 Услуге и поступци надзора ваздушног простора**ENR 1.6.1 Примарни радар**

Опис услуга и поступака који се односе на примарни радар, укључујући:

1. додатне услуге;
2. примјену услуге радарске контроле;
3. процедуре за случај отказа рада и комуникације ваздух-земља;

4. захтјеве за извјештавање о позицији путем говорне комуникације и комуникације контролор-пилот путем преноса података (CPDLC); и
5. графички приказ области радарског покривања.

ENR 1.6.2 Секундарни надзорни радар (SSR)

Опис оперативних поступака за секундарни надзорни радар (SSR), укључујући:

1. процедуре у случају опасности;
2. процедуре у случају отказа комуникације ваздух-земља и у случају незаконитог ометања;
3. систем додјеле SSR кодова;
4. захтјеве за извјештавање позиције путем говорне комуникације и CPDLC; и
5. графички приказ области покривености секундарним надзорним радаром (SSR).

ENR 1.6.3 Аутоматски надзор позиције – емисија (ADS-B)

Опис оперативних процедура за аутоматски надзор позиције – емисија (ADS-B), укључујући:

1. процедуре у случају опасности;
2. процедуре у случају отказа комуникације ваздух-земља и у случају незаконитог ометања;
3. захтјеве за идентификацију ваздухоплова;
4. захтјеве за извјештавање о позицији путем говорне комуникације и CPDLC; и
5. графички приказ области покривености ADS-B.

ENR 1.6.4 Друге релевантне информације и поступци

Кратак опис додатних информација, као што су поступци отказа радара и транспондера.

ENR 1.7 Поступци за подешавање висиномјера

Опис поступака који се употребљавају за подешавање висиномјера, који садржи:

1. кратак увод са исказом који се тиче ICAO докумената на којима се поступци заснивају, заједно са одступањима у односу на ICAO, ако постоје;
2. основне поступке за подешавање висиномјера;
3. опис регија за подешавање висиномјера;
4. поступке који се односе на операторе (укључујући и пилоте); и
5. табелу нивоа крстарења.

ENR 1.8 Додатни регионални поступци

Додатни регионални поступци који утичу на цијелу област одговорности.

ENR 1.9 Управљање протоком ваздушног саобраћаја (ATFM) и управљање ваздушним простором

Кратак опис система управљања протоком ваздушног саобраћаја и управљања ваздушним простором, укључујући:

1. структуру ATFM, област пружања услуге, услуга која се пружа, локацију и радно вријеме;
2. тип порука за регулисање протока и опис формата; и
3. поступке примјењиве на одлазне летове, који обухватају:
 - a) службу одговорну за пружање информација о примијењеним ATFM мјерама;
 - b) захтјеве за пријаву плана лета; и
 - c) додјелу слотова;
4. информације о укупној одговорности у вези са управљањем ваздушним простором унутар FIR(ова), подаци о цивилној/војној расподјели ваздушног простора и координацији управљања, структури ваздушног простора којим се може

управљати (расподјела и промјене у расподјели) и општим оперативним поступцима.

ENR 1.10 Планирање летова

Наводе се сва ограничења или се дају савјетодавне информације које се односе на фазу планирања лета које могу помоћи корисницима у увођењу намјераване операције летења, укључујући:

1. процедуре за подношење плана лета;
2. систем плана лета који се понавља; и
3. промјене у поднесеном плану лета.

ENR 1.11 Адресирање порука планова лета

Наводе се адресе додијелене плановима лета, у табеларном облику, из којих је видљиво сљедеће:

1. категорија лета (IFR и/или VFR);
2. рута (у или преко FIR и/или TMA); и
3. адреса поруке.

ENR 1.12 Пресретање цивилних ваздухоплова

Захтијева се опис комплетног поступка за пресретање и визуелних сигнала који се користе са јасном назнаком да ли се примјењују ICAO одредбе и, ако се не примјењују, напомена да постоје разлике.

ENR 1.13 Незаконито ометање

Наводе се одговарајуће процедуре које се користе у случају незаконитог ометања.

ENR 1.14 Инциденти у ваздушном саобраћају

Опис система за извјештавање о инцидентима у ваздушном саобраћају, укључујући:

1. дефиницију инцидента у ваздушном саобраћају;
2. употребу обрасца за извјештавање о инцидентима у ваздушном саобраћају;
3. процедуре извјештавање (укључујући и процедуре током лета); и
4. сврху извјештавања и поступак обрађивања пријаве.

ENR 2. ВАЗДУШНИ ПРОСТОР У КОЈЕМ СЕ ПРУЖАЈУ УСЛУГЕ У ВАЗДУШНОМ САОБРАЋАЈУ

ENR 2.1 FIR, UIR, TMA и СТА

Детаљан опис области информисања у лету (FIR), горње области информисања у лету (UIR) и контролисаних области (СТА) (укључујући специфичне СТА, као што је TMA), укључујући:

1. назив, географске координате у степенима и минутима латералних граница FIR/UIR те у степенима, минутима и секундама латералне границе СТА области, вертикалне границе и класа ваздушног простора;
2. идентификацију јединице која пружа услугу;
3. позивни знак ваздухопловне станице јединице која пружа услуге, језик/језици који се користе, са знаком области и услова, када и гдје се користе, ако је примјењиво;
4. фреквенције и, ако је примјењиво, број SATVOICE, уз знаке за посебне сврхе; и
5. напомене.

Контролисане зоне око војних ваздухопловних база које, нису описане негдје у AIP укључене су у овај пододјелак. Ако се захтјеви из прописа којим се утврђује успостављање заједничких правила летења и оперативне одредбе у вези са услугама и поступцима у ваздушној пловидби у погледу планова лета, двосмјерне комуникације и пријављивања позиције примјењују на све летове да би се уклонила или смањила потреба за пресретањем и/или ако

постоји могућност пресретања и потребно је праћење VHF фреквенције за случај опасности 121,500 MHz, уврштава се изјава о томе за релевантне области или њихове дијелове.

Опис одређених области над којима се захтијева опремљеност предајником за лоцирање у случајевима опасности (ELT) и у којима ваздухоплов мора непрестано пратити VHF фреквенцију за случај опасности 121,500 MHz, осим у периодима када ваздухоплов комуницира на другим каналима VHF или када се због ограничења опреме смјештене на ваздухоплову или дужности у пилотској кабини не могу истовремено пратити два канала.

ENR 2.2 Остали регулисани ваздушни простор

Детаљан опис области обавезне употребе радио-опреме (RMZ) и области обавезне употребе транспондера (TMZ), укључујући:

1. назив, географске координате у степенима и минутима хоризонталних граница RMZ/TMZ;
2. вертикалне границе у нивоима лета, или стопама;
3. вријеме активности; и
4. напомене.

Ако је утврђено, детаљан опис других врста регулисаног ваздушног простора и класификације ваздушног простора.

ENR 3. ATS РУТЕ

ENR 3.1 Доње ATS руте

Детаљан опис доњих ATS рута, укључујући:

1. ознаку руте, ознаку спецификација потребних комуникационих перформанси (RCP), навигационе спецификације и/или спецификације потребних перформанси надзора (RSP) примјењиве на одређене сегменте, називе, кодиране ознаке или кодне називе и географске координате у степенима, минутима и секундама за све значајне тачке које дефинишу руту укључујући тачке "обавезног" јављања или јављања "на захтјев";
2. смјер путање или VOR радијала заокружене на најближи степен, геодетско растојање заокружено на најближи десети дио километра или десети дио наутичке миље између сваке узастопне утврђене значајне тачке и, у случају VOR радијала, тачке преласка;
3. горње и доње границе или минималну апсолутну висину на рути, заокружене на најближих 50 m или 100 стопа и класификацију ваздушног простора;
4. хоризонталне границе и минималну апсолутну висину надвисивања препрека;
5. смјерове нивоа крстарења;
6. захтјев у погледу тачности за сваки сегмент навигације засноване на перформансама ваздухоплова (PBN) (RNAV или RNP); и
7. напомене, укључујући назнаку јединице контроле ваздушног саобраћаја, њен оперативни канал и, ако је примјењиво, адресу за пријаву, SATVOICE број и сва ограничења у навигационој спецификацији RCP и RSP.

ENR 3.2 Горње ATS руте

Детаљан опис горњих ATS рута, укључујући:

1. ознаку руте, ознаку спецификације потребних комуникационих перформанси (RCP), навигационе спецификације и/или спецификације потребних перформанси надзора (RSP) примјењивих на одређене сегменте, називе,

- кодиране ознаке или кодне називе и географске координате у степенима, минутима и секундама свих значајних тачака које дефинишу руту, укључујући тачке "обавезног" јављања или јављања "на захтјев";
2. смјер путање или VOR радијала заокружене на најближи степен, геодетско растојање заокружено на најближи десети дио километра или десети дио наутичке миље између сваке узастопне утврђене значајне тачке и, у случају VOR радијала, тачке преласка;
 3. горње и доње границе и класификација ваздушног простора;
 4. хоризонталне границе;
 5. смјерове нивоа крстарења;
 6. захтјеве у погледу тачности за сваки сегмент навигације засноване на перформансама ваздухоплова (PBN) (RNAV или RNP); и
 7. напомене, укључујући назнаку јединице контроле, њен оперативни канал и, ако је примјењиво, адресу за пријаву, SATVOICE број и сва ограничења у навигационој спецификацији RCP и RSP.

ENR 3.3 Руте просторне навигације

Детаљан опис PBN рута (RNAV и RNP), укључујући:

1. ознаку руте, ознаку спецификација потребних комуникационих перформанси (RCP), навигационе спецификације и/или спецификације потребних перформанси надзора (RSP) примјењиве на одређене сегменте, називе, кодиране ознаке или кодне називе и географске координате у степенима, минутима и секундама за све значајне тачке које дефинишу руту, укључујући тачке "обавезног" јављања или јављања "на захтјев";
2. тачке на рути које дефинишу руту просторне навигације, додатно (ако је примјењиво):
 - a) идентификацију станице/положаја референтног VOR/DME;
 - b) смјер заокружен на најближи степен и удаљеност заокружену на најближи десети дио километра или десети дио наутичке миље од референтног VOR/DME ако тачка на рути није није на истом мјесту са њим; и
 - c) надморску висину DME антене у кругу од 30 m (100 стопа);
3. магнетни смјер заокружен на најближи степен, геодетско растојање заокружено на најближи десети дио километра или десети дио наутичке миље између дефинисаних крајњих тачака и удаљености између сваке узастопне утврђене значајне тачке;
4. горње и доње границе и класификацију ваздушног простора;
5. смјерове нивоа крстарења;
6. захтјев у погледу тачности за сваки сегмент навигације засноване на перформансама (PBN) (RNAV или RNP); и
7. напомене, укључујући назнаку јединице контроле ваздушног саобраћаја, њен оперативни канал и, ако је примјењиво, адресу дата линк, SATVOICE број и свако ограничење у навигационој спецификацији RCP и RSP.

ENR 3.4 Хеликоптерске руте

Детаљан опис рута хеликоптера, укључујући:

1. ознаку руте, ознаку спецификација потребних комуникационих перформанси (RSP),

навигационе спецификације и/или спецификације потребних перформанси надзора (RSP) примјењиве на одређене сегменте, називе, кодиране ознаке или кодне називе и географске координате у степенима, минутима и секундама за све значајне тачке које дефинишу руту укључујући тачке "обавезног" јављања или јављања "на захтјев";

2. смјер путање или VOR радијала заокружене на најближи степен, геодетско растојање заокружено на најближи десети дио километра или десети дио наутичке миље између сваке узастопне утврђене значајне тачке и, у случају VOR радијала, тачке преласка;
3. горње и доње границе и класификацију ваздушног простора;
4. минималне апсолутне висине лета заокружене на најближих 50 m или 100 стопа;
5. захтјев у погледу тачности за сваки сегмент навигације засноване на перформансама (PBN) (RNAV или RNP); и
6. напомене, укључујући назнаку јединице контроле ваздушног саобраћаја, њен оперативни канал и, ако је примјењиво, њену адресу за пријаву, SATVOICE број и свако ограничење у навигационој спецификацији RCP и RSP.

ENR 3.5 Остале руте

Наводи се опис других посебно одређених рута које су обавезне у наведеној области.

Опис ваздушног простора слободних рута (FRA), као одређеног ваздушног простора у оквиру којег корисници могу слободно планирати директне руте између дефинисане улазне тачке и дефинисане излазне тачке, укључујући информације о директном усмјеравању, ограничењима употребе тачака на рути за директна усмјеравања и назнаку у плану лета (тачка 15). Описују се предуслови за издавање одобрења контроле ваздушног саобраћаја.

ENR 3.6 Чекање на рути

Наводи се детаљан опис процедура чекања на рути, који садржи:

1. идентификацију чекања (ако постоји) и тачку чекања (навигациони уређај) или тачку на рути са географским координатама у степенима, минутима и секундама;
2. долетну путању;
3. смјер процедуралног заокрета;
4. максималну задату брзину;
5. минимални и максимални ниво чекања;
6. вријеме/растојање за одлет; и
7. назнаку контролне јединице и њене оперативне фреквенције.

ENR 4. РАДИО-НАВИГАЦИОНИ УРЕЂАЈИ/СИСТЕМИ ENR 4.1 Рутни радио-навигациони уређаји (en route)

Попис станица које пружају радио-навигационе услуге успостављених за потребе на рути и организован абеедним редоследом по имену станице, укључујући:

1. назив станице и магнетну варијацију заокружену на најближи степен, а за VOR деклинација станице заокружена на најближи степен, која се употребљава за техничко поравњање уређаја.
2. идентификацију;
3. фреквенцију/канал за сваки елемент;
4. радно вријеме;

5. географске координате у степенима, минутами и секундама положаја антене емитовања;
6. надморску висину DME антене заокружену на најближих 30 m (100 стопа); и
7. напомене.

Ако власник уређаја није именовани пружалац услуга, назив власника уређаја је наведен у колони за напомене. Покривеност средства наводи се у колони са напоменама.

ENR 4.2 Специјални навигациони системи

Опис станица повезаних са специјалним навигационим системима, укључујући:

1. назив станице или низа станица;
2. врсту доступних услуга (главни сигнал, помоћни сигнал, боја);
3. фреквенцију (број канала, основна фреквенција, фреквенција понављања, према потреби);
4. радно вријеме;
5. географске координате положаја предајне станице у степенима, минутами и секундама; и
6. напомене.

Ако власник уређаја није именовани пружалац услуга, назив власника уређаја је наведен у колони за напомене. Покривеност средства наводи се у колони са напоменама.

ENR 4.3 Глобални навигациони сателитски систем (GNSS)

Листа и опис елемената глобалног навигационог сателитског система (GNSS) који пружа навигациону услугу успостављену за потребе навигације на руту и поредано абecedним редослиједом према називу елемената, укључујући:

1. назив GNSS елемената (GPS, GLONASS, EGNOS, MSAS, WAAS, итд.);
2. одговарајућу фреквенцију;
3. географске координате у степенима, минутами и секундама номиналног подручја у којем се пружа услуга; и
4. напомене.

Ако власник уређаја није именовани пружалац услуга, назив власника уређаја је наведен у колони за напомене.

ENR 4.4. Кодне ознаке значајних тачака

Абecedна листа кодних ознака (кодне ознаке од пет слова погодне за изговор) успостављених за значајне тачке на позицијама гдје нису лоцирана радио-навигациона средства, укључујући:

1. кодну ознаку;
2. географске координате позиције у степенима, минутами и секундама;
3. референцу на ATS или друге руте на којима се тачка налази; и
4. напомене, укључујући додатну дефиницију позиције, ако се то захтијева;

ENR 4.5 Рутна ваздухопловна свјетла на земљи (en-route)

Листа рутних ваздухопловних свјетала на земљи и других свјетлосних сигнала који означавају географске позиције које је Босна и Херцеговине одредила као значајне, укључујући:

1. име града или мјеста или другу идентификацију свјетлосног сигнала;
2. врсту свјетлосног сигнала и интензитет свјетла у хиљадама кандела;
3. карактеристике сигнала;
4. часови рада; и
5. напомене.

ENR 5. НАВИГАЦИОНА УПОЗОРЕЊА

ENR 5.1 Забрањене, условно забрањене и опасне зоне

Опис и, према потреби, графички приказ забрањених, условно забрањених и опасних зона уз информације о њиховом успостављању и активирању, укључујући:

1. идентификацију, назив и географске координате хоризонталних граница у степенима, минутами и секундама ако се налазе унутар контролисане области/контролисане зоне, односно у степенима и минутами ако су изван контролисане области/контролисане зоне;
2. горње и доње границе; и
3. напомене, укључујући и вријеме активности.

Врста ограничења или природа опасности и ризик од пресретања у случају продирања у зону наводе се у колони са напоменама.

ENR 5.2 Зоне за војне вјежбе и обуку и зона идентификације за потребе ваздушне одбране (ADIZ)

Опис и одговарајући графички приказ успостављених зона за војне вјежбе и обуку које се одвијају у редовним интервалима, и утврђена зона идентификације за потребе ваздушне одбране, укључујући:

1. географске координате хоризонталних граница у степенима, минутами и секундама ако се налазе унутар граница контролисане области/контролисане зоне и у степенима и минутами ако се налазе изван граница контролисане области/контролисане зоне;
2. горње и доње границе, те систем и начин најаве активације заједно са информацијама релевантним за цивилне летове и примјењиве процедуре у ADIZ; и
3. напомене, укључујући вријеме активности и ризик од пресретања у случају продирања у ADIZ.

ENR 5.3 Остале опасне активности и друге потенцијалне опасности

ENR 5.3.1. Остале опасне активности

Опис и, према потреби, картографски приказ активности које представљају посебну или очигледну опасност за операције ваздухоплова и могле би утицати на летове, укључујући:

1. географске координате у степенима и минутами од центра области и домета утицаја;
2. вертикалне границе;
3. савјетодавне мјере;
4. надлежно тијело за пружање информација; и
5. напомене, укључујући вријеме активности.

ENR 5.3.2 Друге потенцијалне опасности

Опис и, према потреби, картографски приказ других потенцијалних опасности које би могле утицати на летење (нпр. активни вулкани, нуклеарне електране итд.), укључујући:

1. географске координате локација потенцијалне опасности у степенима и минутами;
2. вертикалне границе;
3. савјетодавне мјере;
4. надлежно тијело за пружање информација; и
5. напомене.

ENR 5.4 Ваздушне навигационе препреке

Листа препрека које утичу на ваздушну пловидбу у Области 1 (цијела територија Босне и Херцеговине) укључујући:

1. идентификацију препрека или ознаке препрека;

2. врсту препреке;
3. положај препреке, означен географским координатама у степенима, минутима и секундама;
4. надморску висину и висину препреке заокружену на најближи метар или стопу;
5. врсту и боју освјетљења препреке (ако постоји); и
6. ако је примјењиво, назнака да је листа препрека доступна у електронском облику, и референца на GEN.3.1.6.

ENR 5.5 Ваздухопловне спортске и рекреативне активности

Кратак опис и према потреби графички приказ интензивних ваздухопловних спортских и рекреативних активности и услова под којим се изводе, укључујући:

1. ознаку и географске координате хоризонталних граница у степенима, минутима и секундама ако се налазе унутар граница контролисане области/контролисане зоне и у степенима и минутима ако се налазе изван граница контролисане области/контролисане зоне;
2. вертикалне границе;
3. телефонски број оператора/корисника; и
4. напомене, укључујући вријеме извођења активности.

ENR 5.6 Миграције птица и области са осјетљивом фауном

Опис и, према потреби, картографски приказ кретања птица повезаних са миграцијом, укључујући миграционе путеве и подручја сталног одмора, те подручја са осјетљивом фауном.

ENR 6. КАРТЕ ВАЗДУШНИХ ПУТЕВА (EN-ROUTE)

У овој секцији наводе се Карте ваздушних путева – ICAO и индексне карте.

ДИО 3 – АЕРОДРОМИ (AD)

Ако се AIP сачињава и ставља на располагање у више томова, од којих сваки има засебне измјене и допуне, у сваки том се укључује засебан предговор, засебна евиденција измјена AIP, засебна евиденција допуна AIP, засебна контролна листа страница AIP и засебна листа актуелних ручних измјена. Ако се AIP објављује као један том, напомена "није примјењиво" се уноси у сваки од претходно наведених пододјелака.

AD 0.6 Садржај дијела 3

Листа одјелака и пододјелака у Дијелу 3 – Аеродроми (AD).

AD 1. АЕРОДРОМИ/ХЕЛИДРОМИ – УВОД

AD 1.1 Доступност аеродрома/хелидрома и услови за коришћење

AD 1.1.1 Општи услови

Кратак опис надлежног органа одговорног за аеродроме и хелидроме, укључујући:

1. опште услове под којима су аеродроми/хелидроми и повезана инфраструктура доступни за употребу; и
2. изјаву о одредбама на којима се заснивају услуге и референца на мјесто у AIP на којем су наведене разлике у односу на ICAO, ако постоје.

AD 1.1.2 Употреба војних аеродрома

Прописи и процедуре, ако постоје, који се односе на цивилну употребу војних аеродрома.

AD 1.1.3 Поступци у условима смањене видљивости (LVP)

Општи услови под којим се примјењују поступци у условима смањене видљивости који се односе на операције категорије II/III на аеродромима, ако су примјењиви.

AD 1.1.4. Аеродромски оперативни минимум

Информације у вези са аеродромским оперативним минимумима који се примјењују у Босни и Херцеговини.

AD 1.1.5 Остале информације

Остале информације сличне природе, ако је примјењиво.

AD 1.2 Услуге спасавања и ватрогасне услуге (RFFS) и план поступања у случају снијега

AD 1.2.1 Услуге спасавања и ватрогасне услуге

Кратак опис правила којима се уређује успостављање услуга спасавања и ватрогасних услуга на аеродромима/хелидромима доступним за јавну употребу уз назнаку категорије спасавања и ватрогасне категорије која је утврђена важећим законодавством Босне и Херцеговине.

AD 1.2.2 План поступања у случају снијега

Кратак опис општих елемената поступања у случају снијега на аеродромима/хелидромима доступним за јавну употребу на којима се обично појављују снијезни услови, укључујући:

1. организацију зимске службе;
2. надзор површина за кретање ваздухоплова;
3. методе мјерења и добијена мјерења;
4. мјере предузете за одржавање употребљивости површина за кретање;
5. системе и начине извјештавања;
6. случајеве због којих може доћи до затварања полетно-слетне стазе; и
7. дистрибуцију информација о снијезним условима.

AD 1.3 Преглед аеродрома и хелидрома

Листа и графички приказ аеродрома/хелидрома у Босни и Херцеговини, укључујући:

1. назив аеродрома/хелидрома и ICAO локацијски индикатор;
2. врста саобраћаја за који је дозвољено коришћење аеродрома/хелидрома (међународни/домаћи, IFR/VFR, редовни/ванредни, општа авијација, војни саобраћај и друго), и
3. референцу на AIP, Дио 3, одјелак у којем су наведени подаци о аеродрому/хелидрому.

AD 1.4 Груписање аеродрома/хелидрома

Кратак опис критеријума које Босна и Херцеговина примјењује при груписању аеродрома/хелидрома у сврху производње/дистрибуције/пружања информација.

AD 1.5 Статус сертификације аеродрома

Попис аеродрома у Босни и Херцеговини са знаком на статус сертификације, укључујући:

1. назив аеродрома и ICAO локацијски индикатор;
2. датум сертификације и, ако је примјењиво, важење сертификата; и
3. напомене, ако их има.

AD 2. АЕРОДРОМИ

Напомена. – **** треба замијенити одговарајућим ICAO локацијским индикатором

****** AD 2.1 Локацијски индикатор и назив аеродрома**

Наводи се ИСАО локацијски индикатор и назив аеродрома. ИСАО локацијски индикатор је саставни дио система референци који се примјењује на све пододјелке у Одјелку AD 2.

****** AD 2.2 Географски и административни подаци о аеродрому**

Објављују се географски и административни подаци, који обухватају:

1. референтну тачку аеродрома (географске координате у степенима, минутима и секундама) и локацију аеродрома;
2. смјер и удаљеност референтне тачке аеродрома од центра града који аеродром опслужује;
3. надморску висину аеродрома заокружену на најближи метар или стопу, и референтну температуру;
4. ако је примјениво, таласасте неравнине (ундулацију) геоида на положају на којем је измјерена надморска висина аеродрома, заокружену на најближи степен или стопу;
5. магнетну варијацију заокружену на најближи степен, датум информације и годишњу промјену;
6. назив оператора аеродрома, адресу, бројеве телефона и телефакса, електронску пошту, AFS адресу и интернет адресу, ако постоји;
7. врсте саобраћаја којима је дозвољено да користе аеродром; (IFR/VFR); и
8. напомене.

****** AD 2.3 Радно вријеме**

Детаљан опис радног времена аеродромских служби, укључујући:

1. аеродромског оператора;
2. царинску и имиграциону службу;
3. здравствену и санитарну службу;
4. AIS брифинг канцеларија;
5. ATS пријавни биро (ARO);
6. MET брифинг канцеларија;
7. услуге контроле ваздушног саобраћаја (ATS);
8. снабдијевање горивом;
9. услуге прихвата и отпреме;
10. заштита (security);
11. одлеђивање; и
12. напомене.

****** AD 2.4 Услуге и средства за прихват и отпрему**

Детаљан опис услуга и средстава за прихват и отпрему доступних на аеродрому, укључујући:

1. средства за прихват и отпрему терета;
2. врсте горива и уља;
3. средства и капацитет за снабдијевање горивом;
4. уређаје и средства за одлеђивање;
5. хангарски простор за гостујуће ваздухоплове;
6. уређаје и средства за поправку гостујућих ваздухоплова;
7. напомене.

****** AD 2.5 Погодности за путнике**

Кратак опис погодности за путнике које су доступне на аеродрому или референце на друге изворе или референце на друге изворе информација, на примјер, интернет странице, укључујући:

1. хотел(и) на аеродрому или у близини аеродрома;
2. ресторан(и) на аеродрому или у близини аеродрома;
3. могућност превоза;

4. медицинске услуге;
5. банку или поште на или у близини аеродрома;
6. туристичке агенције;
7. напомене.

****** AD 2.6 Услуге спасавања и ватрогасне службе**

Детаљан опис услуга спасавања и ватрогасне службе и опрема доступне на аеродрому, укључујући:

1. ватрогасну категорију аеродрома;
2. опрему за спасавање;
3. капацитет за уклањање онеспособљеног ваздухоплова; и
4. напомене.

****** AD 2.7 Сезонска доступност – чишћење**

Детаљан опис опреме и оперативних приоритета утврђених за чишћење оперативних површина на аеродрому, укључујући:

1. врсту опреме за чишћење;
2. приоритете за чишћење;
3. напомене.

****** AD 2.8 Платформе, рулне стазе и мјеста провјере локације/положаја**

Подаци о платформама, рулним стазама и мјестима провјере локације/положаја, укључујући:

1. ознаку, површину и носивост платформе;
2. ознаку, ширину, површину и носивост рулних стаза;
3. локацију и надморску висину заокружену на најближи метар или стопу за тачке провјере висиномјера;
4. локацију VOR мјеста провјере положаја;
5. позицију тачке провјере INS система у степенима, минутима, секундама и стотим дијеловима секунде;
6. напомене.

Ако су контролна локације/положаји назначени на аеродромској карти, биљешке о томе су наведене у овом пододјелку.

****** AD 2.9 Систем за вођење и контролу кретања по површинама и означавање**

Кратак опис система за вођење и контролу кретања по површинама и означавање полетно-слетних стаза и рулних стаза, укључујући:

1. употребу знакова за ознаку паркинг мјеста ваздухоплова, линије вођења на рулној стази и визуелни систем за вођење при пристајању/паркирању на паркирним мјестима ваздухоплова;
2. ознаке и свјетла полетно-слетне стазае и рулне стазае;
3. зауставне пречке (ако постоје);
4. напомене.

****** AD 2.10 Аеродромске препреке**

Детаљан опис препрека, укључујући:

1. препреке у области 2:
 - a) идентификацију препрека или ознаку препрека;
 - b) врсту препреке;
 - c) положај препреке, изражен у географским координатама у степенима, минутима и секундама и десетинкама секунди;
 - d) надморску висину и висину препреке заокружену на најближи метар или стопу;
 - e) означавање препрека, те врсту и боју освјетљења препреке (ако постоји);

- f) ako je primjeњivo, naznaku da je lista prepreka dostupna u elektronskom obliku, i referenca na GEN 3.1.6; i
- g) naznaku NIL, ako je primjeњivo;
2. jasno se navodi nedostatak skupa podataka za aerodrome iz oblasti 2, a podaci o preprekama navode se za:
 - a) prepreke koje prodiru u površine za ogranicavaње prepreka;
 - b) prepreke koje prodiru u površinu za identifikaciju prepreka u ravni putaње u odletu, i;
 - c) ostale prepreke koje se smatraју опасним по ваздушну пловидбу;
3. naznaka da nema informacija o preprekama u oblasti 3, или ако постоје:
 - a) identifikacija или ознака prepreke;
 - b) vrsta prepreke;
 - c) položaj prepreke, predstavljen geografskim koordinatama u stepenima, minutama, sekundama i desetim dijelovima sekundi;
 - d) nadmorska висина и висина prepreke заокружене на најближу десетину метра или десети дио стопе;
 - e) означавање prepreke, те врста и боја освјетљења prepreke (ако постоји);
 - f) ако је примјењиво, naznaku da je lista prepreka dostupna u elektronskom obliku, i referenca na GEN 3.1.6; i
 - g) naznaku NIL, ako je primjeњivo.
4. носивост површине (класификациони број површине (PCN) и припадајући подаци) и површине сваке полетно-слетне стазе и припадајућих стаза за заустављање;
5. географске координате у степенима, минутима и секундама и стотинкама секунде за сваки праг и крај полетно-слетне стазе, те ако је примјењиво, (таласасте неравнине) ундулацију геоида:
 - прагова полетно-слетне стазе за непрецизни прилаз заокружене на најближи метар или стопу; и
 - прагова полетно-слетне стазе за прецизни прилаз заокружене на најближи десети дио метра или стопе;
6. надморске висине:
 - прагова полетно-слетне стазе за непрецизни прилаз заокружене на најближи метар или стопу; и
 - прагова и највише надморске висине зоне додир полетно-слетне стазе за прецизни прилаз заокружене на најближи десети дио метра или десети дио стопе;
7. нагиб за сваку полетно-слетну стазу и припадајуће стазе за заустављање;
8. димензије стаза за заустављање (ако постоје) заокружене на најближи метар или стопу;
9. димензије претпоља (ако постоје) заокружене на најближи метар или стопу;
10. димензије основне стазе;
11. димензије заштитних површина краја полетно-слетне стазе;
12. позиција на којој се завршава полетно-слетна стаза и опис система за принудно заустављање (ако постоји);
13. постојање зоне без prepreka; и
14. напомене.

**** AD 2.11 Метеоролошке информације

Детаљан опис метеоролошких информација које се пружају на аеродрому, и назнака која је метеоролошка канцеларија одговорна за наведене услуге, укључујући:

1. назив припадајуће метеоролошке канцеларије;
2. радно вријеме пружања услуге и, према потреби, одређивање надлежне метеоролошке канцеларије изван наведеног радног времена;
3. канцеларију одговорну за припрему TAF, те период важења и интервале издавања прогноза;
4. доступност TREND прогнозе за аеродром, и интервал објаве;
5. информације о начину на који се пружа информација и/или савјетовање;
6. врсте достављене летне документације и језици који се користе у летној документацији;
7. карте и друге информације приказане или доступне у сврху информисања или савјетовања;
8. додатну опрему расположиву за пружање информација о метеоролошким условима, као што су метеоролошки радар и пријемник за сателитске слике;
9. ATS јединице којима се достављају метеоролошке информације;
10. додатне информације, нпр. које се односе на ограничења услуга.

**** AD 2.12 Физичке карактеристике полетно-слетне стазе

Детаљан опис физичких карактеристика полетно-слетне стазе, за сваку полетно-слетну стазу, укључујући:

1. ознаке;
2. стварни смјер изражен у стотим дијеловима степена;
3. димензије полетно-слетне стазе заокружене на најближи метар или стопу;

7. нагиб за сваку полетно-слетну стазу и припадајуће стазе за заустављање;
8. димензије стаза за заустављање (ако постоје) заокружене на најближи метар или стопу;
9. димензије претпоља (ако постоје) заокружене на најближи метар или стопу;
10. димензије основне стазе;
11. димензије заштитних површина краја полетно-слетне стазе;
12. позиција на којој се завршава полетно-слетна стаза и опис система за принудно заустављање (ако постоји);
13. постојање зоне без prepreka; и
14. напомене.

**** AD 2.13 Објављене дужине

Детаљан опис објављених дужина заокружених на најближи метар или стопу за сваки смјер и за све полетно-слетне стазе, укључујући:

1. ознаку полетно-слетне стазе;
2. расположиву дужину залета за полијетање;
3. расположиву дужину за полијетање и, ако је примјењиво, алтернативне редуковане објављене дужине;
4. расположиву дужину за убрзање и заустављање;
5. расположиву дужину за слијетање; и
6. напомене, укључујући почетну или улазну тачку на полетно-слетној стази од које почињу алтернативне редуковане објављене дужине.

Ако се смјер полетно-слетне стазе не може користити за полијетање и/или слијетање јер је то оперативно забрањено, то се објављује и уноси се ријечи "није употребљиво" или скраћеница "NU".

**** AD 2.14 Прилазна свјетла и свјетла полетно-слетне стазе

Детаљан опис прилазних свјетала и свјетала полетно-слетне стазе, укључујући:

1. ознаку полетно-слетне стазе;
2. тип, дужину и интензитет система прилазних свјетала;
3. свјетла прага полетно-слетне стазе, боју и хоризонталне пречке са расвјетом;
4. врсту система за одређивање нагиба за визуелни прилаз;
5. дужину свјетала зоне додир полетно-слетне стазе;

6. дужину, размак, боју и интензитет свјетала централне линије полетно-слетне стазе;
7. дужину, размак, боју и интензитет ивичних свјетала полетно-слетне стазе;
8. боју свјетала краја полетно-слетне стазе и хоризонталне пречке;
9. дужину и боју свјетала стазе за заустављање; и
10. напомене.

****** AD 2.15 Остале свјетлосне ознаке, резервно напајање**

Опис осталих свјетлосних ознака и резервног напајања, енергијом, укључујући:

1. локацију, карактеристике и вријеме рада аеродромских фарова/идентификационих фарова (ако постоје);
2. локацију и свјетлосне ознаке (ако постоје) анемометра/показивача смјера слијетања;
3. ивична свјетла стазе за вођњу и расвјету централне линије стазе за вођњу;
4. резервно напајање, укључујући вријеме укључивања; и
5. напомене.

****** AD 2.16 Површине за слијетање хеликоптера**

Детаљан опис површина за слијетање хеликоптера које су обезбијењене на аеродрому, укључујући:

1. географске координате у степенима, минутама, секундама и стотинкама секунди и, ако је примјешљиво, ундулацију геоида геометријског центра зоне приземљења и узлета (TLOF) или сваког прага зоне завршног прилаза и полијетања (FATO):
 - за непрецизни прилаз, заокружену на најближи метар или стопу, и
 - за прецизни прилаз, заокружену на најближи десети дио метра или десети дио стопе;
2. надморску висину TLOF и/или FATO подручја:
 - за непрецизни прилаз, заокружену на најближи метар или стопу, и
 - за прецизни прилаз, заокружену на најближи десети дио метра или десети дио стопе;
3. димензије TLOF и FATO површине заокружене на најближи метар или стопу, врсту површине, носивост и ознаке;
4. смјер FATO у односу на прави сјевер, заокружен на стоти дио степена;
5. објављене расположиве дужине заокружене на најближи метар или стопу;
6. прилазна свјетла и свјетла FATO; и
7. напомене.

****** AD 2.17 Ваздушни простор у којем се пружају АТS услуге**

Детаљан опис организације ваздушног простора АТS на аеродрому, укључујући:

1. ознаку ваздушног простора и географске координате хоризонталних граница ваздушног простора у степенима, минутама и секундама;
2. вертикалне границе;
3. класификацију ваздушног простора;
4. позивни знак и језик/језике на којима АТS јединица пружа услуге;
5. прелазну висину;
6. радно вријеме; и
7. напомене.

****** AD 2.18 Комуникациона опрема за пружање услуга у ваздушном саобраћају**

Детаљан опис комуникационе опреме за пружање АТS услуга, укључујући:

1. ознаку услуге;
2. позивни знак;
3. канал/канални;
4. SATVOICE бројеве, ако су доступни;
5. адресу пријаве, према потреби;
6. радно вријеме; и
7. напомене.

****** AD 2.19 Радио-навигациони уређаји и уређаји за слијетање**

Детаљан опис радио-навигационих уређаја и уређаја за слијетање који се односе на инструментално прилажење и процедуре у терминалној области аеродрома, укључујући:

1. врсту уређаја, магнетну варијацију заокружену на најближи степен, према потреби, и врсту подржаних операција за систем за инструментално слијетање (ILS)/микроталасни систем за слијетање (MLS), основни GNSS, сателитски систем за побољшање сигнала (SBAS) и земаљски систем за побољшање сигнала (GBAS), а за VOR/ILS/MLS и деклинација станице која се користи за техничко одржавање заокружену на најближи степен;
2. идентификацију, према потреби;
3. фреквенцију, бројеве канала, пружаоца услуга и ознаку референтних путања (RPI), према потреби;
4. радно вријеме, према потреби;
5. географске координате позиције предајне антене у степенима, минутама, секундама и десетим дијеловима секунде, према потреби;
6. надморску висину предајне антене DME заокружену на најближих 30 m (100 стопа) и прецизног DME (DME/P) заокружена на најближа 3 m (10 стопа), надморску висину референтне тачке GBAS или стопу и елипсоидну висину тачке заокружену на најближи метар или стопу, за SBAS, елипсоидну висину тачке прага слијетања (LTP) или замишљене тачке прага (FTP) заокружена на најближи метар или стопу;
7. радијус обима услуге од референтне тачке GBAS заокружен на најближи километар или наутичку миљу, и
8. напомене.

Када се исти уређај користи и на рути и на аеродрому, и у Одјелу ENR 4 се наводи опис. Ако земаљски систем за побољшање сигнала (GBAS) опслужује више од једног аеродрома, за сваки аеродром наводи се опис уређаја. Ако власник уређаја није именовани пружалац услуга, назив власника уређаја је наведен у колони за напомене. Покривеност средства наводи се у колони са напоменама.

****** AD 2.20 Локални прописи на аеродрому**

Детаљан опис прописа примјешљивих за коришћење аеродрома, укључујући прихватљивост тренажних летова, нерадијских и микролаких ваздухоплова и сличних, те на маневрисање на земљи и паркирање, али не укључујући процедуре летења.

****** AD 2.21 Поступци за смањење буке**

Детаљан опис поступака за смањене буке који су успостављени на аеродрому.

****** AD 2.22 Поступци/процедуре летења**

Детаљан опис услова и поступака/процедуре летења, укључујући радарске поступке и/или ADS-B поступке, утврђених на основу организације ваздушног простора на аеродрому. Ако су утврђени поступци при смањеној видљивости на аеродрому, њихов детаљан опис, укључујући:

1. полетно-слетну стазу/стазе и пратећу опрему која је дозвољена за употребу у поступцима при смањеној видљивости;
2. дефинисане метеоролошке услове под којим се покреће и прекида са употребом поступака при смањеној видљивости;
3. опис земаљских ознака/свјетала која се користе у поступцима при смањеној видљивости; и
4. напомене.

**** **AD 2.23 Додатне информације**

Додатне информације на аеродрому, као што је показатељ концентрације птица на аеродрому, заједно са назнаком значајног дневног кретања птица између мјеста одмора и мјеста хранилишта, у мјери у којој је то изводљиво.

Посебне додатне информације у погледу пружања услуга у ваздушном саобраћају на даљину:

1. назнаку да се на аеродрому пружају услуге у ваздушном саобраћају на даљину;
2. локација сигналне лампе нпр. изразом "сигнална лампа се налази на [географски положај]" те јасна назнака сигналне лампе на аеродромској карти за сваки од релевантних аеродрома;
3. опис свих посебних метода комуникације које се сматрају потребним у случају вишеструког начина рада, као нпр. укључивање назива аеродрома/позивног знака АТС јединице за сву комуникацију (тј. не само за први контакт) пилота и контролора летења/аеродромских бироа за пружање информација о летовима (АFISО);
4. опис сваке активности од значаја захтијеване од корисника ваздушног простора, која је праћена случајем опасности/ванредне ситуације и могуће мјере за непредвиђене ситуације од стране пружаоца АТС услуга у случају одступања, ако је примјењиво (у АD 2.22 "Поступци/процедуре летења"); и
5. опис међузависности у доступности услуга или назнака аеродрома који нису прикладни за преусмјеравање са аеродрома (корисници ваздушног простора не смију планирати одређени аеродром као алтернативу ако их послужује исти удаљени торањски центар), ако се то сматра примјењивим.

**** **AD 2.24 Ваздухопловне карте које се односе на аеродром**

Ваздухопловне карте које се односе на аеродром наводе се сљедећим редослиједом:

1. ICAO карта аеродрома/хелидрома;
2. ICAO карта паркирања/пристајања ваздухоплова;
3. ICAO карта површине за кретање на аеродрому;
4. ICAO карта аеродромских препрека – тип А (за сваку полетно-слетну стазу);
5. ICAO аеродромска карта терена и препрека (електронска);
6. ICAO карта терена за прецизни прилаз (прецизни прилаз за категорије II и III);
7. ICAO карта области (одлазне и транзитне руте);
8. карта стандардног одласка – инструментална – ICAO;
9. ICAO карта области (долазне и транзитне руте);
10. ICAO карта стандардног одласка – инструментални;
11. ICAO карта надзора минималних апсолутних висина АТС;
12. ICAO карта инструменталног прилаза (за све полетно-слетне стазе и типове процедура);

13. ICAO карта визуелног прилаза; и
14. концентрација птица у близини аеродрома.

Ако се нека од карата не израђује, назнака о томе је наведена у Одјелку GEN 3.2 "Ваздухопловне карте".

AD 3. ХЕЛИДРОМИ

Када на аеродрому постоји подручје за слијетање хеликоптера, припадајући подаци о томе су наведени у **** AD 2.16.

Напомена. – **** *треба замијенити одговарајућим ICAO локацијским индикатором.*

**** **AD 3.1 Локацијски индикатор и назив хелидрома**

У AIP се наводи ICAO локацијски индикатор додијелен хелидрому и називи хелидрома. ICAO локацијски индикатор је саставни дио система обиљежавања који се примјењује на све пододјелке у Одјелку AD 3.

**** **AD 3.2 Географски и административни подаци о хелидрому**

Наводе се захтјеви за географске и административне податке о хелидрому, укључујући:

1. референтну тачку хелидрома (географске координате у степенима, минутима и секундама) и локација;
2. смјер и растојање референтне тачке хелидрома од центра града или мјеста које хелидром опслужује;
3. надморску висину хелидрома заокружену на најближи метар или стопу, и референтну температуру;
4. ако је примјењиво, ундулацију геоида на положају на којем је измјерена надморска висина хелидрома заокружена на најближи метар или стопу;
5. магнетну варијацију заокружену на најближи степен, датум податка и годишњу промјену;
6. назив оператора хелидрома, адресу, бројеве телефона, електронску пошту, AFS адресу и интернет адресу, ако је доступна;
7. врсте саобраћаја које су дозвољене на хелидрому (IFR/VFR); и
8. напомене.

**** **AD 3.3 Радно вријеме**

Детаљан опис радног времена за службе на хелидрому, укључујући:

1. оператора хелидрома;
2. царинску и пасошку контролу;
3. здравствену и санитарну службу;
4. AIS брифинг канцеларија;
5. АТС пријавни биро (ARO);
6. MET брифинг канцеларија;
7. услуге у ваздушном саобраћају (АТС);
8. снабдијевање горивом;
9. услуге прихвата и отпреме;
10. заштиту (security);
11. одлеђивање; и
12. напомене.

**** **AD 3.4 Услуге прихвата и отпреме и инфраструктура**

Детаљан опис услуга прихвата и отпреме и инфраструктуре доступних на хелидрому, укључујући:

1. уређаји и средства за руковање теретом;
2. врсте горива и уља;
3. објекте и средства за снабдијевање горивом;
4. уређаје и средства за одлеђивање;
5. хангарски простор за хеликоптере у пролазу;
6. објекте за поправак хеликоптера у пролазу; и
7. напомене.

****** AD 3.5 Погодности за путнике**

Кратак опис погодности за путнике које су доступне на хелидрому или референце на друге изворе информација, нпр. интернет странице, укључујући:

1. хотел(и) на хелидрому или у близини хелидрома;
2. ресторан(и) на хелидрому или у близини хелидрома;
3. могућност превоза;
4. медицинске услуге;
5. банке или поште на или у близини хелидрома;
6. туристичке агенције; и
7. напомене.

****** AD 3.6 Спасилачко-ватрогасне услуге**

Детаљан опис спасилачко-ватрогасне услуге, те опреме доступне на хелидрому, укључујући:

1. ватрогасну категорију хелидрома;
2. опрему за спасавање;
3. средства за уклањање оштећеног хеликоптера; и
4. напомене.

****** AD 3.7 Сезонска доступност – чишћење**

Детаљан опис опреме и оперативних приоритета утврђених ради чишћења оперативне површине на хелидрому, укључујући:

1. врсте опреме за чишћење;
2. приоритете за чишћење; и
3. напомене.

****** AD 3.8 Платформе, стазе за вожњу и податке о провјери локација/положаја**

Подаци о физичким карактеристикама платформе, стаза за вожњу и мјеста провјере локације/положаја, укључујући:

1. ознаку, површину и носивост платформе, паркинг позиција за хеликоптере;
2. ознаку, ширину и врсту површине стаза за вожњу на земљи;
3. ширину и ознаку стаза за вожњу хеликоптера у лету и ваздушне транзитне руте;
4. локацију и надморску висину контролних тачака висиномјера заокружене на најближи метар или стопу;
5. локацију тачке провјере VOR;
6. положај INS контролних тачака у степенима, минутатама и секундама, те стотим дијеловима секунде; и
7. напомене.

Ако су мјеста провјере локације/положаја наведене на карти хелидрома, о томе се ставља напомена у овом пододјелјку.

****** AD 3.9 Ознаке и означивачи**

Кратак опис ознака и означивача у области површина за завршни прилаз и полијетање и рулних стаза, укључујући:

1. ознаке зона завршног прилаза и полијетања;
2. ознаке рулних стаза, означиваче ваздушних рулних стаза и означиваче ваздушних транзитних рута; и
3. напомене.

****** AD 3.10 Хелидромске препреке**

Детаљан опис препрека, укључујући:

1. идентификацију или ознаку препреке;
2. врсту препреке;
3. положај препреке, представљен географским координатама у степенима, минутатама, секундама и десетим дијеловима секунди;
4. надморску висину и висину препреке заокружене на најближи метар или стопу;
5. означавање препрека, те врсту и боју освјетљења препреке (ако постоји);

6. ако је примјениво, назнака да је листа препрека доступна у електронском облику, и референца на 3.1.6; и

7. назнаку NIL, према потреби.

****** AD 3.11 Метеоролошке информације**

Детаљан опис метеоролошких информација које се пружају на хелидрому и назнака која метеоролошка канцеларија је одговорна за наведене услуге, укључујући:

1. назив припадајуће метеоролошке канцеларије;
2. радно вријеме пружања услуге и, по потреби, информација о дежурној метеоролошкој канцеларији изван тог времена;
3. канцеларију одговорну за припрему TAF, те период важења прогноза;
4. доступност TREND прогноза за хелидром, и интервал објаве;
5. информације о начину информисања и/или консултација;
6. врсту документације која је доступна и језике који се користе у документацији за лет;
7. карте и остале информације које се приказују или пружају за информисање или консултације;
8. додатну опрему доступну за обезбјеђивање информација о метеоролошким условима, нпр. временски радар или пријемник за сателитске слике;
9. ATS јединице којима се достављају метеоролошке информације; и
10. додатне информације нпр. ограничење услуга итд.

****** AD 3.12 Подаци о хелидрому**

Детаљан опис димензија хелидрома и са тим повезаних информација, укључујући:

1. врсту хелидрома – у нивоу тла, уздигнут или хелидром на платформи;
2. димензије зоне приземљења и узлета (TLOF) заокружене на најближи метар или стопу;
3. смјер зоне завршног прилаза и полијетања (FATO) у односу на прави (географски) смјер заокружен на стоти дио степена;
4. димензије FATO заокружене на најближи метар или стопу и тип површине;
5. чврстоћу површине и носивост TLOF у тонама (1 000 kg);
6. географске координате у степенима, минутатама, секундама и стотим дијеловима секунде, ако је примјениво, ундулацију геоида геометријског центра TLOF или сваког прага FATO, заокружену на најближих пола метра или стопе:
 - за непрецизне прилазе, заокружену на најближи метар или стопу; и
 - за прецизне прилазе, заокружену на најближи дести дио метра или стопе;
7. нагиб TLOF и FATO и надморску висину:
 - за непрецизне прилазе, заокружену на најближи метар или стопу; и
 - за прецизне прилазе, заокружену на најближи десети дио метра или десети дио стопе;
8. димензије безбједносне области;
9. димензије претпоља, заокружене на најближи метар или стопу;
10. постојање зоне без препрека; и
11. напомене.

****** AD 3.13 Објављене дужине**

Детаљан опис објављених дужина заокружених на најближи метар или стопу када је релевантно за хелидром, укључујући:

1. расположиву дужину за полијетање и, ако је примјењиво, смањене алтернативне објављене дужине;
2. расположиву дужину за прекинуто полијетање;
3. расположиву дужину за слијетање; и
4. напомене, укључујући полазну или улазну тачку од које почињу алтернативне редуковане објављене дужине.

****** AD 3.14 Прилазна свјетла и свјетла FATO**

Детаљан опис прилазних свјетала и свјетала FATO, укључујући:

1. врсту, дужину и интензитет система прилазних свјетала;
2. врсту система за приказ нагиба за визуелни прилаз;
3. карактеристике и локацију свјетала FATO подручја;
4. карактеристике и локацију свјетала циљне тачке за слијетање;
5. карактеристике и локацију система расвјете зоне TLOF; и
6. напомене.

****** AD 3.15 Остале свјетлосне ознаке, резервно напајање енергијом**

Опис осталих свјетлосних ознака и резервног напајања енергијом, укључујући:

1. локацију, карактеристике и радно вријеме хелидромских фарова;
2. локацију и свјетлосне ознаке показивача смјера вјетра (WDI);
3. ивична свјетла рулних стаза и свјетла осе рулних стаза;
4. резервно напајање енергијом, укључујући вријеме укључивања; и
5. напомене.

****** AD 3.16 Ваздушни простор у којем се пружају**

ATS услуге

Детаљан опис организације ваздушног простора у којем се пружају ATS услуге успостављене на хелидрому, укључујући:

1. ознаку ваздушног простора и географске координате хоризонталних граница ваздушног простора у степенима, минутима и секундама;
2. вертикалне границе;
3. класификацију ваздушног простора;
4. позивни знак и језик/е на којима ATS јединице пружају услуге;
5. прелазну апсолутну висину;
6. вријеме примјене; и
7. напомене.

****** AD 3.17 Средства за комуникацију у пружању**

ATS услуга

Детаљан опис средстава за комуникацију у пружању ATS услуга успостављених на хелидрому, укључујући:

1. ознаку службе;

2. позивни знак;
3. фреквенцију;
4. радно вријеме; и
5. напомене.

****** AD 3.18 Радио-навигациони уређаји и уређаји за слијетање**

Детаљан опис радио-навигационих уређаја и уређаја за слијетање везаних за инструментални прилаз и поступке у терминалној области хелидрома, укључујући:

1. врсту уређаја, магнетну варијацију (за VOR, дефлекција станице која се користи за техничко подешавање уређаја) заокружену на најближи степен и врсту подржаних операција за ILS, MLS, основни GNSS, SBAS и GBAS;
2. идентификацију, према потреби;
3. фреквенцију, према потреби;
4. радно вријеме, према потреби;
5. географске координате позиције предајне антене у степенима, минутима, секундама и десетим дијеловима секунде, према потреби;
6. надморску висину DME предајне антене заокружену на најближих 30 m (100 ft) и прецизног DME (DME/P) заокружену на најближих 3 m (10 ft); и
7. напомене.

Када се исти уређај користи на рути и на хелидрому, и у Одјелу ENR 4 наводи се опис. Ако GBAS опслужује више од једног хелидрома, за сваки хелидром наводи се опис уређаја. Ако власник уређаја није именовани пружалац услуга, назив власника уређаја је наведен у колони за напомене. Покривеност средства наводи се у колони са напоменама.

****** AD 3.19 Локални прописи о хелидрому**

Детаљан опис прописа примјењивих за коришћење хелидрома, укључујући прихватање летова за обуку, ваздухоплове који нису опремљени радио-везом, ултраликих ваздухоплова и сличних, за маневрисање на земљи и паркирање, искључујући поступке/процедуре за летење.

****** AD 3.20 Поступци за смањене буке**

Детаљан опис поступака за смањење буке који су утврђени на хелидрому.

****** AD 3.21 Поступци/процедуре за летење**

Детаљан опис поступака/процедуре за летење, укључујући радарске процедуре и/или процедуре ADS-B, успостављене на основу организације ваздушног простора на хелидрому. Ако су утврђене процедуре при смањеној видљивости на хелидрому, њихов детаљан опис, укључујући:

1. површине зоне приземљења и узлета (TLOF) и припадајућу опрему намијењену за употребу у процедурама у условима смањене видљивости;
2. дефинисане метеоролошке услове под којима би се започињале, спроводиле и завршавале процедуре у условима смањене видљивости;
3. опис земаљских ознака/свјетала која се користе у процедурама у условима смањене видљивости; и
4. напомене.

****** AD 3.22 Додатне информације**

Додатне информације о хелидрому, као што су напомене о концентрацији птица на хелидрому, заједно са напоменом о значајним дневним кретањима између одморишта и хранилишта, у мјери у којој је то изводљиво.

****** AD 3.23 Карте које се односе на хелидром**

Ваздухопловне карте које се односе на хелидром наводе се сљедећим редосљедом:

1. ICAO карта аеродрома/хелидрома;
2. ICAO карта области (одлазне и транзитне руте);
3. ICAO карта стандардног инструменталног одласка;

4. ICAO карта области (долазне и транзитне руте);
5. ICAO карта стандардног инструменталног одласка;
6. ICAO карта минималних радарских апсолутних висина;
7. ICAO карта инструменталног прилаза (за сваку врсту процедуре);
8. ICAO карта визуелног прилаза; и
9. концентрације птица у близини хелидрома.

Ако неке од ваздухопловних карата нису израђене, о томе се ставља напомена у Одјелјку GEN 3.2 "Ваздухопловне карте".

Додатак 2 АНЕКСА VI
NOTAM ОБРАЗАЦ

Priority Indicator												→	
Address													
													≡
Date and time of filing												→	
Originator's Indicator												≡(
Message Series, Number and Identifier													
NOTAM containing new informationNOTAMN (series and number/year)												
NOTAM replacing a previous NOTAMNOTAMR..... (series and number/year) (series and number/year of NOTAM to be replaced)												
NOTAM cancelling a previous NOTAMNOTAMC..... (series and number/year) (series and number/year of NOTAM to be cancelled)											≡	
Qualifiers													
	FIR	NOTAM Code	Traffic	Purpose	Scope	Lower Limit	Upper Limit	Coordinates, Radius					
Q)													≡
Identification of ICAO location indicator in which the facility, airspace or condition reported on is located							A)						→
Period of Validity													
From (date-time group)	B)										→		
To (PERM or date-time group)	C)										EST* PERM*	≡	
Time Schedule (if applicable)	D)										→		
											≡		
Text of NOTAM; Plain-language Entry (using ICAO Abbreviations)													
E)												≡	
Lower Limit	F)											→	
Upper Limit	G)) ≡	
Signature													

*Delete as appropriate

УПУТСТВО ЗА ПОПУЊАВАЊЕ NOTAM ОБРАСЦА**1. Општи дио**

Квалификатори (Q линија) и сви идентификатори (тачке од А до, укључујући, G) иза којих се налази затворена заграда, како је приказано у обрасцу, преносе се, осим ако код одређеног идентификатора нема податка.

2. Нумерисање NOTAM

Сваком NOTAM додаје се серија која се састоји од слова и четвороцифреног броја, косе црте и двоцифреног броја који представља годину (нпр. A0023/03). Свака серија почиње 1. јануара бројем 0001.

3. Квалификатори (поље Q)

Линија Q је подијељена на осам поља која су одвојена косом цртом. Свако поље се попуњава, како је наведено у ИСАО документу 8126 (Приручник за услуге ваздухопловног информисања – *Aeronautical Information Services Manual*). Дефиниција поља је следећа:

1. FIR

а) Ако се предмет информисања географски налази унутар једног FIR, уписује се ИСАО локацијски индикатор предметног FIR. Када се аеродром налази у оквиру FIR друге државе, поље Q садржи код за тај FIR (нпр. Q) LFFR/...A) EGJJ);

или

ако се предмет информисања географски налази унутар више од једног FIR, поље FIR садржи ИСАО словну ознаку државе из које NOTAM потиче иза које стоје слова XX. Локацијски индикатор одговарајућег UIR се не користи. ИСАО локацијски индикатори FIR, на које се информација односи, се набрајају у пољу А или се наводи ознака државе чланице ИСАО или делегираниог субјекта који је одговоран за пружање услуга у ваздушној пловидби у најмање једној држави чланици.

б) Ако једна држава чланица објави NOTAM који утиче на FIR у више држава чланица ИСАО, уписују се прва два слова ИСАО локацијског индикатора државе чланице ИСАО која објављује NOTAM, а затим се уписује XX. У том случају се у пољу А наводе локацијски индикатори државе чланице ИСАО или делегираниог субјекта који је одговоран за пружање услуга у ваздушној пловидби у најмање једној држави чланици.

2. NOTAM код/NOTAM CODE

Све NOTAM кодне групе садрже укупно пет слова, од којих је прво слово увијек Q. Друго и треће слово одређују предмет NOTAM, а четврто и пето статус или стање предмета о којем се извјештава. Двословни кодови за предмет и стање предмета налазе се у ИСАО документу број 8400 *Procedures for Air Navigation Services — Abbreviations and Codes (PANS-ABC)* (Поступци за услуге у ваздушној пловидби – скраћенице и кодови). За комбинације другог и трећег, те четвртог и петог слова се користе критеријуми за селекцију NOTAM наведени у ИСАО документу 8126 под насловом *NOTAM Selection Criteria* (Критеријуми за селекцију NOTAM) или се уписује једна од следећих комбинација, према потреби:

ако предмет није садржан у ИСАО документу број 8400 *NOTAM Code* или у документу број 8126 *NOTAM Selection Criteria*, уписују се слова XX као друго и треће слово (нпр. QXXAK); ако је предмет XX, и за стање треба користити XX (нпр. QXXXX);

а) ако стање предмета није наведено у ИСАО документу број 8400 *NOTAM Code* или у документу број 8126 *NOTAM Selection Criteria*,

уписује се XX као четврто и пето слово (нпр. QFAXX);

б) када се објављује NOTAM са оперативно значајним информацијама и када се користи за најаву измјена или допуна AIP у складу са AIRAC системом, уписује се TT као четврто и пето слово NOTAM кода;

в) када се објављује NOTAM који садржи контролну листу важећих NOTAM, уписује се KKKK као друго, треће, четврто и пето слово; и

д) за поништење NOTAM се користе следеће комбинације четвртог и петог слова NOTAM кода:

AK = УСПОСТАВЉЕН НОРМАЛАН РАД

AL = ОПЕРАТИВАН (или ПОНОВО ОПЕРАТИВАН) У СКЛАДУ СА ПРЕТХОДНО ОБЈАВЉЕНИМ ОГРАНИЧЕЊИМА/УСЛОВИМА

AO = ОПЕРАТИВАН

CS = ЗАВРШЕНО

CN = ПОНИШТЕН

HV = РАД ЗАВРШЕН

XX = ОТВОРЕН ТЕКСТ

Будући да се Q - - AO = У функцији користи за поништавање NOTAM, за NOTAM којим се обавјештава о новој опреми или услугама се користи следеће четврто и пето слово Q - - CS = Инсталирано.

Q - - CN = ПОНИШТЕН се користи за поништавање планираних активности, нпр. навигациона упозорења; Q - - HV = РАД ЗАВРШЕН користи се за отказивање рада који је у току.

3. САОБРАЋАЈ/TRAFFIC

I = IFR

V = VFR

K = NOTAM је контролна листа.

У зависности од предмета и садржаја NOTAM, квалификатор САОБРАЋАЈ може да садржи комбиноване квалификаторе.

4. НАМЈЕНА/PURPOSE

N = NOTAM селектован за тренутан приказ члановима летачке посаде

B = NOTAM од оперативног значаја селектован за унос у PIB

O = NOTAM се односи на летачке операције

M = NOTAM остали NOTAM; нису предмет брифинга, али се могу добити на захтјев

K = NOTAM је контролна листа

У зависности од предмета и садржаја NOTAM, поље "СВРХА/PURPOSE" може садржавати комбиноване квалификаторе VO или NVO.

5. ОБИМ/SCOPE

A = аеродром

E = рутне информације

W = навигациона упозорења

K = NOTAM је контролна листа

У зависности од предмета и садржаја NOTAM, поље "ОБИМ/SCOPE" може да садржи комбиноване квалификаторе.

6. и 7. ДОЊА/ГОРЊА граница/LOWER/UPPER

ДОЊА и ГОРЊА граница се искључиво изражавају у нивоима лета (FL) и представљају стварне вертикалне границе области на коју се односе без додавања заштитног слоја. У случају навигационих упозорења и ограничавања у коришћењу ваздушног простора, унесене вриједности морају бити у складу са подацима унесеним у поља F и G.

Ако предмет NOTAM не садржи специфичне информације о висини, уноси се 000 за доњу и 999 за горњу границу.

КООРДИНАТЕ, ПОЛУПРЕЧНИК/COORDINATES, RADIUS

Географска ширина и дужина са тачношћу до једне минуте и одстојање изражено са три цифре које представља полупречник утицаја у NM (нпр. 4700N01140E043). Координате представљају приближно центар круга чији полупречник обухвата цјелокупну област под утицајем, а ако се NOTAM односи на цјелокупан FIR/UIR или на више од једног FIR/UIR, за полупречник се уносе цифре 999.

4. Тачка А

Уноси се ICAO локацијски индикатор, који се налази у ICAO документу 7910 (*ICAO Doc 7910 – Location Indicators*) аеродрома или FIR у којем се налази средство, ваздушни простор или стање о којем се извјештава. По потреби, може се навести више од једног FIR/UIR. Ако не постоји ICAO локацијски индикатор, уносе се ICAO слова из ICAO документа број 7910, Дно 2, те слова XX, а у тачку Е се уноси назив отвореним текстом.

Ако се информација односи на GNSS, уноси се одговарајући ICAO локацијски индикатор додијељен GNSS елементу или заједнички индикатор локације додијељен свим елементима GNSS (изузев GBAS).

У случају GNSS, локацијски индикатор може бити коришћен да се идентификује прекид рада неког елемента GNSS, као што је KNMX за прекид рада GPS сателита.

5. Тачка В

За датумско-временску групу користи се десетоцифрена група која садржи годину, мјесец, дан, сате и минуте у UTC формату. Овај податак представља датум и вријеме када NOTAMR ступа на снагу. За NOTAMR и NOTAMC, датумско-временска група се поклапа са стварним датумом и временом објављивања NOTAM. Почетак дана се означава са 0000.

6. Тачка С

Изузимајући NOTAMC, уноси се датумско-временска група (десетоцифрена група која садржи годину, мјесец, дан,

сате и минуте у UTC) која указује на вријеме до када траје информација, осим ако је информација трајне природе, када се уноси скраћеница PERM. Крај дана означава се са 2359, односно не користи се 2400.

Ако је неизвјесно вријеме трајања информације, уноси се приближно вријеме трајања за којим слиједи скраћеница EST. Сваки NOTAM који садржи EST мора бити поништен или замијењен прије истека времена назначеног у тачки С.

7. Тачка D

Ако је опасност, оперативни стаус или стање средства о којем се извјештава активно у складу са одређеним распоредом времена и датума наведених у пољима В и С, те информације се уносе у тачку D. Ако је тачка D дужа од 200 карактера, треба размотрити могућност објављивања информација у засебном, узастопном NOTAM.

8. Тачка Е

Користи се декодиран NOTAM код, допуњен по потреби ICAO скраћеницама, индикаторима, ознакама, позивним знацима, фреквенцијама, цифрама и отвореним текстом. Када је NOTAM намијењен међународној дистрибуцији, отворен текст се уноси на енглеском језику. Ова тачка је јасна и концизна да би била погодна за уношење у PIB. За NOTAMC наводи се референца на предмет и стање како би се омогућила провјера вјеродостојности.

9. Тачке F и G

Ове тачке се уобичајено односе на навигациона упозорења или ограничења у коришћењу ваздушног простора и обично се преносе у PIB. Уносе се горња и доња граница активности или ограничења, јасно назначавачући само једну јединицу мјере и референтни датум. Скраћенице GND или SFC се користе у тачки F да означе тло (*ground*), односно површину (*surface*), редом. Скраћеница UNL се користи у тачки G као ознака за неограничено (*unlimited*).

Додатак 3 АНЕКСА VI
SNOWTAM ОБРАЗАЦ

(COM heading)	(PRIORITY INDICATOR)	(ADDRESSES)			<E
	(DATE AND TIME OF FILING)	(ORIGINATOR'S INDICATOR)			<E
(Abbreviated heading)	(SWAA* SERIAL NUMBER)		(LOCATION INDICATOR)	DATE/TIME OF ASSESSMENT	(OPTIONAL GROUP)
	S	W	*	*	
SNOWTAM →		(Serial number)	<E		
Aeroplane performance calculation section					
(AERODROME LOCATION INDICATOR)	M	A)	<E		
(DATE/TIME OF ASSESSMENT <i>(Time of completion of assessment in UTC)</i>)	M	B)	→		
(LOWER RUNWAY DESIGNATION NUMBER)	M	C)	→		
(RUNWAY CONDITION CODE (RWYCC) ON EACH RUNWAY THIRD) <i>(From Runway Condition Assessment Matrix (RCAM) 0, 1, 2, 3, 4, 5 or 6)</i>	M	D)	/ / →		
(PER CENT COVERAGE CONTAMINANT FOR EACH RUNWAY THIRD)	C	E)	/ / →		
(DEPTH (mm) OF LOOSE CONTAMINANT FOR EACH RUNWAY THIRD)	C	F)	/ / →		
(CONDITION DESCRIPTION OVER TOTAL RUNWAY LENGTH) <i>(Observed on each runway third, starting from threshold having the lower runway designation number)</i>	M	G)	/ /		
COMPACTED SNOW DRY DRY SNOW DRY SNOW ON TOP OF COMPACTED SNOW DRY SNOW ON TOP OF ICE FROST ICE SLUSH STANDING WATER WATER ON TOP OF COMPACTED SNOW WET WET ICE WET SNOW WET SNOW ON TOP OF COMPACTED SNOW WET SNOW ON TOP OF ICE			→		
(WIDTH OF RUNWAY TO WHICH THE RUNWAY CONDITION CODES APPLY, IF LESS THAN PUBLISHED WIDTH)	O	H)	<E		
Situational awareness section					
(REDUCED RUNWAY LENGTH, IF LESS THAN PUBLISHED LENGTH (m))	O	I)	→		
(DRIFTING SNOW ON THE RUNWAY)	O	J)	→		
(LOOSE SAND ON THE RUNWAY)	O	K)	→		
(CHEMICAL TREATMENT ON THE RUNWAY)	O	L)	→		
(SNOWBANKS ON THE RUNWAY) <i>(If present, distance from runway centre line (m) followed by "L", "R" or "LR" as applicable)</i>	O	M)	→		
(SNOWBANKS ON A TAXIWAY)	O	N)	→		
(SNOWBANKS ADJACENT TO THE RUNWAY)	O	O)	→		
(TAXIWAY CONDITIONS)	O	P)	→		
(APRON CONDITIONS)	O	R)	→		
(MEASURED FRICTION COEFFICIENT)	O	S)	→		
(PLAIN-LANGUAGE REMARKS)	O	T))		
NOTES: 1. *Enter ICAO nationality letters as given in ICAO Doc 7910, Part 2 or otherwise applicable aerodrome identifier. 2. Information on other runways, repeat from B to H. 3. Information in the situational awareness section repeated for each runway, taxiway and apron. Repeat as applicable when reported. 4. Words in brackets () not to be transmitted. 5. For letters A) to T) refer to the <i>instructions for the completion of the SNOWTAM Format</i> , paragraph 1, item b).					

SIGNATURE OF ORIGINATOR *(not for transmission)*

УПУТСТВО ЗА ПОПУЊАВАЊЕ SNOWTAM ОБРАСЦА**1. Општи дио**

- a) Када се извјештава о више од једне полетно-слетне стазе, потребно је поновити ставке В до Н (у Дијелу који се односи на израчунавање перформанси авиона).
- b) Слова која се употребљавају за означавање ставки користе се само у сврху реферисања и не укључују се у поруке. Слова М (*mandatory* = обавезно), С (*conditional* = условно) и О (*optional* = опционо/по потреби) означавају употребу информација и користе се како је објашњено у наставку.
- c) Користе се метричке јединице, а мјерне јединице се не објављују.
- d) Максимално важење SNOWTAM је 8 сати. Нови SNOWTAM се објављује сваки пут када се прими нови извјештај о стању полетно-слетне стазе.
- e) Објавом новог SNOWTAM отказује се претходни SNOWTAM.
- f) Скраћено заглавље "TTAAiiii CCCC MMYGGgg (BBB)" уведено је да би се омогућила аутоматска обрада SNOWTAM порука у рачунарским базама података. Објашњење наведених симбола је сљедеће:
 TT = ознака за SNOWTAM = SW;
 AA = географска ознака за државе, нпр. LF = Француска, EG = Велика Британија;
 iiiii = четвороцифрени серијски број SNOWTAM;
 CCCC = четворословни локацијски индикатори аеродрома на који се SNOWTAM односи;
 MMYGGgg = датум/вријеме осматрања, гдје је:
 MM = мјесец, на примјер јануар = 01, децембар = 12;
 YY = дан у мјесецу;
 GGgg = вријеме изражено у сатима (GG) и минутима (gg) (UTC);
 (BBB) = алтернативна група за:

Корекцију, у случају грешке претходно послате SNOWTAM поруке са истим серијским бројем = COR.

Зараде код (BBB) се користе да означе да је ова група алтернативна.

Када се извјештава о више од једне полетно-слетне стазе и када су индивидуални датуми/времена осматрања/процјене наведени понављањем ставке В, последни датум/вријеме осматрања/мјерења се уноси у скраћени наслов.

- g) Текст "SNOWTAM" у SNOWTAM обрасцу и серијски број SNOWTAM приказан четвороцифреном групом се раздвајају размаком. Примјер: SNOWTAM 0124.
- h) У сврху читљивости SNOWTAM поруке убацује се празна линија послје серијског броја SNOWTAM, послје тачке А и послје Дијела обрасца који се односи на израчунавање перформанси авиона.
- i) Када се извјештава о више од једне полетно-слетне стазе, за сваку полетно-слетну стазу се понављају информације у Дијелу обрасца који се односи на израчунавање перформанси аеродрома од поља датум/вријеме процјене до Дијела који се односи на свјесност о стању полетно-слетне стазе.
- j) Обавезне су сљедеће информације:
 - 1) ЛОКАЦИЈСКИ ИНДИКАТОР АЕРОДРОМА;
 - 2) ДАТУМ И ВРИЈЕМЕ ПРОЦЈЕНЕ;
 - 3) НИЖА БРОЈНА ОЗНАКА ПОЛЕТНО-СЛЕТНЕ СТАЗЕ;

- 4) КОД СТАЊА ПОЛЕТНО-СЛЕТНЕ СТАЗЕ ЗА СВАКУ ТРЕЋИНУ ПОЛЕТНО-СЛЕТНЕ СТАЗЕ; и

- 5) ОПИС УСЛОВА ЗА СВАКУ ТРЕЋИНУ ПОЛЕТНО-СЛЕТНЕ СТАЗЕ (који се наводи код стања полетно слетне-стазе) од 1–5;

2. Дио који се односи на израчунавање перформанси авиона

Ставка А – Локацијски индикатор аеродрома (четворословни локацијски индикатор аеродрома);

Ставка В – Датум и вријеме процјене стања површине полетно-слетне стазе (група од осам бројева за датум/вријеме осматрања у формату мјесец, дан, сат и минут UTC);

Ставка С – Нижа бројчана ознака полетно-слетне стазе (nn[L] или nn[C] или nn[R]).

Само једна ознака полетно-слетне стазе се уноси за сваку полетно-слетну стазу и увијек се уноси нижа ознака.

Ставка D – Код полетно-слетне стазе за сваку трећину полетно-слетне стазе. Само један број (0, 1, 2, 3, 4, 5 или 6) уписан за сваку трећину полетно-слетне стазе, одвојен косом цртом (n/n/n).

Ставка Е – Процентуална покривеност за сваку трећину полетно-слетне стазе. Када се уноси, уноси се као 25, 50, 75 или 100 за сваку трећину полетно-слетне стазе, одвојено косом цртом ([n]nn/[n]nn/[n]nn).

Ове информације се пружају само када је стање полетно-слетне стазе за сваку трећину полетно-слетне стазе (ставка D) пријављено као различито од 6 и ако постоји опис стања за сваку трећину полетно-слетне стазе (ставка G) различит од "CYBO/DRY".

Када се не објаве услови, то ће бити назначено тако што се уноси NR за одговарајућу трећину полетно-слетне стазе.

Ставка F – Дубина стајаће воде, бљузгавице, мокрог снијега и сувог снијега за сваку трећину полетно-слетне стазе. Када се објављују наведене информације, изражавају се у милиметрима за сваку трећину полетно-слетне стазе. Вриједности за сваку трећину полетно-слетне стазе се раздвајају косом цртом (nn/nn/nn или nnn/nnn/nnn).

Те информације се уносе само за сљедеће врсте контаминације:

- стајаћа вода, уколико је дубина минимално 04, тада се врши процјена дубине. Значајне промјене од 3 mm до и укључујући 15 mm.
- бљузгавица, уколико је дубина 03, тада се врши процјена дубине. Значајне промјене од 3 mm до и укључујући 15 mm.
- мокри снијег, уколико је дубина минимално 03, тада се врши процјена дубине. Значајне промјене од 5 mm, и
- суви снијег, уколико је дубина минимално 03, тада се врши процјена дубине. Значајне промјене од 20 mm. Када наведени услови нису наведени/пријављени, то ће бити назначено уношењем NR за одговарајућу трећину(е) полетно-слетне стазе.

Ставка G – Опис стања за сваку трећину полетно-слетне стазе. Уноси се било који од сљедећих описа стања за сваку трећину полетно-слетне стазе, одвојене косом цртом.

COMPACTED SNOW (ЗБИЈЕНИ СНИЈЕГ)
 DRY SNOW (СУВИ СНИЈЕГ)
 DRY SNOW ON TOP OF COMPACTED SNOW (СУВИ СНИЈЕГ НА ЗБИЈЕНОМ СНИЈЕГУ)
 DRY SNOW ON TOP OF ICE (СУВИ СНИЈЕГ НА ЛЕДУ)
 FROST (МРАЗ)

ICE (ЛЕД)
 SLUSH (БЉУЗГАВИЦА)
 STANDING WATER (СТАЈАЋА ВОДА)
 WATER ON TOP OF COMPACTED SNOW (ВОДА НА
 ЗБИЈЕНОМ СНИЈЕГУ)
 WET (МОКРО)
 WET ICE (МОКРИ ЛЕД)
 WET SNOW (МОКРИ СНИЈЕГ)
 WET SNOW ON TOP OF COMPACTED SNOW
 (МОКРИ СНИЈЕГ НА ЗБИЈЕНОМ СНИЈЕГУ)
 WET SNOW ON TOP OF ICE (МОКРИ СНИЈЕГ НА
 ЛЕДУ)

DRY (СУВО) (уноси се само када нема наслага)

Када се не пријаве услови, то се назначава уметањем NR за одговарајућу трећину полетно-слетне стазе.

Ставка Н – Ширина полетно-слетне стазе на коју се примјењују кодови стања полетно-слетне стазе. Ширина се уноси у метрима ако је мања од објављене ширине полетно-слетне стазе.

3. Дио који се односи на свјесност о стању полетно-слетне стазе

Елементи у Дијелу који се односи на свјесност о стању полетно-слетне стазе завршавају се са тачком.

Елементи у Дијелу који се односи на свјесност о стању полетно-слетне стазе за које постоје информације или гдје услови за објављивање нису испуњени, у потпуности су изостављени.

Ставка I – Смањена дужина полетно-слетне стазе. Уноси се одговарајућа ознака полетно-слетне стазе и расположива дужина изражена у метрима (нпр. PWY nn [L] или nn [C] или n [R] REDUCED TO [n]nnn).

Ове информације су условне када је објављен NOTAM са новим сетом објављених дужина.

Ставка J – Ношени снијег на полетно-слетној стази. Када се о њему извјештава уноси се "DRIFTING SNOW".

Ставка K – Растресити пијесак на полетно-слетној стази. Када се пријави на полетно-слетној стази, уноси се нижа ознака полетно-слетне стазе и уписује се "LOOSE SAND" (RWY nn или RWY nn [L] или nn[C] или nn[R] LOOSE SAND).

Ставка L – Полетно-слетна стаза третирана хемијским средствима. Када је пријављено да је примијењен хемијски третман, уноси се мања ознака полетно-слетне стазе, затим размак и уноси се "CHEMICALLY TREATED" (RWY nn или RWY nn[L] или nn[C] или nn[R] CHEMICALLY TREATED).

Ставка M – Наноси снијега на полетно-слетној стази. Када се извјештава о наносима снијега на полетно-слетној стази, уноси се нижа ознака полетно-слетне стазе, размак и уписује се "SNOWBANK", па размак и ознака лијево L или десно R или обје стране LR, након чега слиједи удаљеност у метрима од централне линије одвојена размаком FM CL (RWY nn или RWY nn[L] или nn[C] или nn[R] SNOWBANK Lnn или Rnn или LRnn FM CL).

Ставка N – Снијезни наноси на стази за вожњу. Када су на стази за вожњу присутни снијезни наноси, уноси се ознака стазе за вожњу, размак и затим "SNOWBANK", па размак и ознака лијево L или десно R или обје стране LR, након чега слиједи удаљеност у метрима од централне линије одвојена размаком FM CL (TWY [nn]n SNOWBANK Lnn или Rnn или LRnn FM CL).

Ставка O – Наноси снијега уз полетно-слетну стазу. Када су присутни наноси снијега и продиру у висински профил из плана за аеродром, уноси се мања ознака полетно-слетне стазе и "ADJ SNOWBANKS" (RWY nn или RWY nn[L] или nn[C] или nn[P] ADJ SNOWBANKS).

Ставка P – Стање стазе за вожњу. Када су услови на стази за вожњу лоши, уноси се ознака стазе за вожњу, прави се размак и уписује "POOR" (TWY [n или nn] POOR или ALL TWYS POOR).

Ставка R – Стање платформе. Када су услови на платформи пријављени као лоши, уноси се ознака платформе иза које слиједи размак "POOR" (APRON [nnnn] POOR или ALL APRONS POOR).

Ставка S – (NR) Не пријављује се.

О претходно наведеном извјештавају само државе које имају успостављен програм мјерења коефицијента трења на полетно-слетној стази, користећи при томе уређај за мјерење трења који је одобрен од стране државе.

Ставка T – Напомене дате обичним језиком.

Додатак 4 АНЕКСА VI

ASHTAM ОБРАЗАЦ

(COM heading)	(PRIORITY INDICATOR)	(ADDRESSEE INDICATOR(S)) ¹															
	(DATE AND TIME OF FILING)				(ORIGINATOR'S INDICATOR)												
(Abbreviated heading)	(VA ^{1,2} SERIAL NUMBER)				(LOCATION INDICATOR)			DATE/TIME OF ISSUANCE				(OPTIONAL GROUP)					
	V	A	*2	*2													

ASHTAM	(SERIAL NUMBER)
(FLIGHT INFORMATION REGION AFFECTED)	A)
(DATE/TIME (UTC) OF ERUPTION)	B)
(VOLCANO NAME AND NUMBER)	C)
(VOLCANO LATITUDE/LONGITUDE OR VOLCANO RADIAL AND DISTANCE FROM NAVAID)	D)
(VOLCANO LEVEL OF ALERT COLOUR CODE, INCLUDING ANY PRIOR LEVEL OF ALERT COLOUR CODE) ³	E)
(EXISTENCE AND HORIZONTAL/VERTICAL EXTENT OF VOLCANIC ASH CLOUD) ⁴	F)
(DIRECTION OF MOVEMENT OF ASH CLOUD) ⁴	G)
(AIR ROUTES OR PORTIONS OF AIR ROUTES AND FLIGHT LEVELS AFFECTED)	H)
(CLOSURE OF AIRSPACE AND/OR AIR ROUTES OR PORTIONS OF AIR ROUTES, AND ALTERNATIVE AIR ROUTES AVAILABLE)	I)
(SOURCE OF INFORMATION)	J)
(PLAIN-LANGUAGE REMARKS)	K)
<p>NOTES:</p> <ol style="list-style-type: none"> See also AIS.TR.400 regarding addressee indicators used in predetermined distribution systems. *Enter ICAO nationality letter as given in ICAO Doc 7910, Part 2. See paragraph 3.5 below. Advice on the existence, extent and movement of volcanic ash cloud G) and H) may be obtained from the volcanic ash advisory centre(s) responsible for the FIR concerned. Item titles in brackets () not to be transmitted. 	

SIGNATURE OF ORIGINATOR (not for transmission)

УПУТСТВО ЗА ПОПУЊАВАЊЕ ASHTAM ОБРАСЦА

1. Општи дио

- 1.1. У ASHTAM се наводе информације о статусу активности вулкана када је промјена у његовој активности од оперативног значаја или се очекује да ће бити од оперативног значаја. Те информације се наводе путем кодова у боји нивоа упозорења за вулкан наведених под 3.5. у наставку.
- 1.2. У случају ерупције вулкана која производи облак пепела који је од оперативног значаја, у ASHTAM се наводе информације о локацији, обиму и кретању облака вулканског пепела, те ваздушним рутама и нивоима лета на које утиче.
- 1.3. Објава ASHTAM у којем се наводе информације о вулканској ерупцији, у складу са Одјељком 3 у наставку, **не смије** се одгађати до пријема потпуних информација од А до К него се он објављује одмах након пријема обавјештења да је дошло до ерупције или се очекује да ће до ње доћи, или да је дошло до промјене стауса у активности вулкана од оперативног значаја или се очекује да ће до ње доћи, или ако је пријављен облак вулканског пепела. У случају очекиване ерупције, када није видљив облак вулканског пепела у том тренутку, ставке од А до Е се морају испунити, а за ставке од F до I наводи се "није примјењиво". Слично, ако се пријави облак вулканског пепела, нпр. путем посебног извјештаја из ваздуха, али изворни вулкан у том тренутку није познат, ASHTAM се почетно објављује са напоменом "непознато" у ставкама од А до Е и са попуњеним тачкама од F до К, према потреби, на основу посебног извјештаја из ваздуха, до пријема додатних информација. У другим околностима, ако информације за одређено поље од А до К нису доступне, наводи се ознака NIL.
- 1.4. Максимални период важења ASHTAM је 24 сата. Нови ASHTAM се објављује када год се промијени ниво упозорења.

2. Скраћено заглавље

- 2.1. Слиједи уобичајено AFTN заглавље, скраћено заглавље "TT AAiiii CCCC MMYGGgg (BBB)" је уведено да се олакша аутоматска обрада ASHTAM порука у компјутерским базама података. Символи имају следеће значење:
 TT = ознака за ASHTAM = VA;
 AA = географска ознака државе, нпр. NZ = Нови Зеланд;
 iiiii = четвороцифрени серијски број ASHTAM;
 CCCC = четвороцифрени локацијски индикатор FIR на који се ASHTAM односи;
 MMYGGgg = датум/вријеме извјештавања, гдје је:
 MM = мјесец, нпр. јануар = 01, децембар = 12;
 YY = дан у мјесецу;
 GGgg = вријеме изражено у сатима (GG) и минутима (gg) (UTC);
 (BBB) = алтернативна група за корекцију ASHTAM поруке са истим серијским бројем = COR.

Заграде у случају (BBB) користе се да би се означило да је ова група алтернативна.

3. Садржај ASHTAM

- 3.1. Ставка А – Област информисања у лету на који се ASHTAM односи, текст на обичном језику еквивалентан локацијским индикаторима у скраћеном заглављу, у овом примјеру: "Auckland Oceanic FIR".
- 3.2. Ставка В – Датум и вријеме (UTC) прве ерупције.
- 3.3. Ставка С – Назив вулкана и број вулкана како је наведено у ICAO документу број 9691 (Doc 9691

Manual on Volcanic Ash, Radioactive Material and Toxic Chemical Clouds (Приручник о вулканском пепелу, радиоактивном материјалу и облацима отровних хемикалија)), Додатак Н, и како је наведено у документу - *World Map of Volcanoes and Principal Aeronautical Features*.

- 3.4. Ставка D – Географска ширина/дужина – позиција вулкана у цијелим степенима или радијалима и удаљеност вулкана од навигационих средстава, како је наведено у ICAO документу број 9691 (*ICAO Manual on Volcanic Ash, Radioactive Material and Toxic Chemical Clouds* (Приручник о вулканском пепелу, радиоактивном материјалу и облацима отровних хемикалија)), Додатак Н и како је наведено у документу - *World Map of Volcanoes and Principal Aeronautical Features*.
- 3.5. Ставка E – Код у боји за ниво упозорења којим се означава вулканска активност, укључујући кодове у боји претходних нивоа упозорења, како слиједи:

Код у боји нивоа упозорења	Статус активности вулкана
GREEN ALERT (зелено упозорење)	Вулкан је у нормалном стању, без ерупција. <i>Или, након промјене са вишег нивоа упозорења:</i> Сматра се да је вулканска активност престала, а вулкан се вратио у нормално стање, без ерупције.
YELLOW ALERT (жуто упозорење)	Вулкан даје знакове повећане промјене/активности вулкана се повећава. <i>Или, након промјене са вишег нивоа упозорења:</i> Вулканска активност је значајно смањена, али се врше посматрања у случају поновне повећане активности.
ORANGE ALERT (наранџасто упозорење)	Повећана опасност од вулканске ерупције. <i>или,</i> Вулканска ерупција је у току без емисије вулканског пепела или са малом количином емисије вулканског пепела [<i>навести висину облака вулканског пепела, ако је могуће</i>].
RED ALERT (црвено упозорење)	Прогнозира се да је ерупција неизбежна уз велику вјероватноћу испуштања пепела у атмосферу. <i>или,</i> Ерупција је у току са значајном емисијом вулканског пепела у атмосферу [<i>навести висину облака вулканског пепела, ако је могуће</i>].

Одговорна вулканолошка агенција у предметној држави доставља код у боји за ниво упозорења који означава статус активности вулкана у било какву промјену у односу на претходни статус активности центру обласне контроле ваздушног саобраћаја, нпр. "RED ALERT FOLLOWING YELLOW" ИЛИ "GREEN ALERT FOLLOWING ORANGE".

- 3.6. Ставка F – Ако се пријављује облак вулканског пепела од оперативног значаја, хоризонтална распрострањеност и база/врх облака пепела означавају се навођењем географске ширине/дужине (у цијелим степенима) и апсолутне висине у хиљадама метара (стопа) и/или радијала и удаљености од изворног вулкана. Почетне информације могу да се заснивају само на посебном извјештају из ваздуха, с тим да накнадне информације могу бити детаљније и базираће се на савјетима одговорног бироа метеоролошког бдјења и/или савјетодавног центра за праћење вулканског пепела.
- 3.7. Ставка G – Наводи се прогнозирани смјер кретања облака вулканског пепела на одабраним нивоима на основу савјета одговорног бироа метеоролошког бдјења и/или савјетодавног центра за праћење вулканског пепела.

- 3.8. *Ставка Н* – Наводе се ваздушне руте и дијелови ваздушних рута и нивои лета који су погођени, или за које се очекује да буду погођени вулканским пепелом.
- 3.9. *Ставка I* – Наводе се информације о затварању ваздушног простора, ваздушних рута или дијелова ваздушних рута и доступност алтернативних рута.
- 3.10. *Ставка J* – Извори информација, нпр. "специјални извјештаји из ваздуха" или "вулканолошка агенција" итд. Извор информација ће увијек бити назначен, независно од тога да ли се вулканска ерупција десила или да ли је облак вулканског пепела пријављен.
- 3.11. *Ставка K* – Оперативно значајне информације, уз претходно наведено, наводе се обичним језиком.

АНЕКС VII ПОСЕБНИ ЗАХТЈЕВИ ЗА ПРУЖАОЦЕ УСЛУГА ПРЕНОСА ПОДАТАКА

(Дво-DAT)

Подно А – ДОДАТНИ ОРГАНИЗАЦИОНИ ЗАХТЈЕВИ ЗА ПРУЖАОЦЕ УСЛУГА

ПРЕНОСА ПОДАТАКА (DAT.OR)

ОДЈЕЉАК 1 – ОПШТИ ЗАХТЈЕВИ

DAT.OR.100 Ваздухопловни подаци и ваздухопловне информације

- (a) Пружалац DAT услуга заприма, прикупља, преводи, врши избор, форматира, врши дистрибуцију и/или врши интеграцију ваздухопловних података и информација које су објављене од стране мјеродавног извора у сврху коришћења у базама ваздухопловних података за сертификоване апликације/опрему у ваздухоплову.
- У посебним случајевима, ако ваздухопловни подаци нису објављени у Зборнику ваздухопловних информација (AIP) или од стране мјеродавног извора или ако не задовољавају важеће захтјеве у погледу квалитета (DQR), извор тих ваздухопловних података може да буде и сам пружалац DAT услуга или други пружаоци DAT услуга. У овом контексту, валидацију тих ваздухопловних података врши пружалац DAT услуга који је њихов извор.
- (b) Када то захтијевају његови корисници, пружалац DAT услуга може обрађивати прилагођене податке које му је доставио оператор ваздухоплова или који потичу од других пружалаца DAT услуга како би их користио тај оператор ваздухоплова. Одговорност за те податке и њихова каснија ажурирања остаје на оператору ваздухоплова.

DAT.OR.105 Техничка и оперативна стручност и способност

- (a) Осим наведеног у ATM/ANS.OR.B.001, пружалац DAT услуга:
- (1) врши пријем, прикупљање, превод, одабир, форматирање, дистрибуцију и/или интеграцију ваздухопловних података и ваздухопловних информација који су објављени од стране изворног пружаоца (или пружалаца) ваздухопловних податка у базе ваздухопловних података за сертификоване апликације/опрему у ваздухоплову, у складу са важећим захтјевима. Пружалац DAT услуга типа 2 обезбјеђује усклађеност DQRs са намјераваном употребом сертификоване апликације/опреме у ваздухоплову посредством одговарајућег аранжмана са носиоцем одобрења за пројектовање опреме или

подносиоцем захтјева за стицање одобрења за тај конкретни пројекат;

- (2) даје изјаву о усклађености да су базе ваздухопловних података, које је он произвео, произведене у складу са овим правилником и важећим индустријским стандардима;
- (3) пружа помоћ носиоцу одобрења за дизајн опреме приликом обављања активности у вези са континуираном пловидбеношћу које се односе на произведене базе ваздухопловних података.
- (b) За објављивање база података, одговорни руководилац именује овлашћено особље наведено у DAT.TR.100(b) и додјељује им на независан начин одговорности, како би путем изјаве о усклађености потврдили да подаци задовољавају DQR и да су процеси испраћени. Крајња одговорност за давање изјаве о објављивању базе података, потписане од стране овлашћеног лица остаје на одговорном руководиоцу пружаоца DAT услуга.

DAT.OR.110 Систем управљања

Осим наведеног у ATM/ANS.OR.B.005, пружалац DAT услуга, у мјери у којој је то примјенимо на пружање DAT услуга, успоставља и одржава систем управљања који обухвата контролне процедуре за:

- (a) издавање, одобравање или измјену документа;
- (b) измјену DQRs;
- (c) провјеру да ли су улазни подаци произведени у складу са важећим стандардом;
- (d) благовремено ажурирање података који су у употреби;
- (e) идентификацију и сљедљивост;
- (f) процес запримања, прикупљања, превођења, одабира, форматирања, дистрибуције и/или интеграције података у генеричку базу податка или базу података која је компатибилна са одговарајућом апликацијом/опремом у ваздухоплову;
- (g) технике провјере и валидације података;
- (h) идентификацију алата, укључујући управљање конфигурацијом и квалификацију алата ако је потребно;
- (i) поступање са грешкама/недостацима;
- (j) координацију са изворним пружаоцем (или пружаоцима) ваздухопловних података и/или пружаоцем DAT услуга (пружаоцима), као и са носиоцем одобрења за пројектовање опреме или подносиоцем захтјева за стицање одобрења за тај конкретни пројекат, ако пружају DAT услуге типа 2;
- (k) давање изјаве о усклађености;
- (l) контролисану дистрибуцију база података корисницима.

DAT.OR.115 Чување записа

Осим наведеног у ATM/ANS.OR.B.030, пружалац DAT услуга у свој систем чувања записа укључује и елементе наведене у DAT.OR.110.

ОДЈЕЉАК 2 – ПОСЕБНИ ЗАХТЈЕВИ

DAT.OR.200 Захтјеви у вези са извјештавањем

- (a) Пружалац DAT услуга:
- (1) извјештава корисника и, ако је примјенимо, носиоца одобрења за пројектовање опреме о свим случајевима када су у базама ваздухопловних података, које су објављене од стране пружаоца DAT услуга, уочени недостаци и/или грешке због којих не испуњавају важеће захтјеве за податке;

- (2) извјештава надлежни орган о недостацима и/или грешкама које су уочене у складу са тачком (1), а које могу довести до небезбједних услова. Такво извјештавање се врши у форми и на начин прихватљив за надлежни орган;
- (3) када сертификовани пружалац DAT услуга поступа у својству добављача другом пружаоцу DAT услуга, он такође извјештава ту другу организацију о свим случајевима када су у базама ваздухопловних података, које су објављене за ту организацију, накнадно уочене грешке;
- (4) извјештава изворног пружаоца ваздухопловних података о случајевима погрешних, недоследних или података који недостају, а који потичу од тог извора;
- (b) Пружалац DAT услуга успоставља и одржава интерни систем извјештавања у интересу безбједности, којим се омогућава прикупљање и процјена извјештаја са циљем уочавања штетних трендова или отклањања недостатака, као и издвајања догађаја и активности о којима се извјештава.

Овај интерни систем извјештавања може бити интегрисан у систем управљања на начин на који се захтијева у ATM/ANS.OR.B.005.

**Поддио В – ТЕХНИЧКИ ЗАХТЈЕВИ ЗА ПРУЖАОЦЕ УСЛУГА УПРАВЉАЊА ПОДАЦИМА (DAT .TR)
ОДЈЕЉАК 1 – ОПШТИ ЗАХТЈЕВИ
DAT .TR.100 Методе рада и оперативне процедуре**

Пружалац DAT услуга:

- (a) у вези са неопходним ваздухопловним подацима:
- (1) успоставља DQRs на основу договора са другим DAT пружаоцима услуга, а у случају DAT пружалаца типа 2 – са носиоцем одобрења за пројектовање опреме или подносиоцем захтјева за стицање одобрења за тај конкретни пројекат, у циљу утврђивања компатибилности тих DQRs са намјераваном употребом;
 - (2) користи податке од мјеродавног извора и, ако је потребно, друге ваздухопловне податке проверене и потврђене од самог пружаоца DAT услуга и/или од стране другог пружаоца DAT услуга, односно других пружалаца DAT услуга;
 - (3) успоставља процедуру којом се обезбјеђује да подаци буду правилно обрађени;
 - (4) успоставља и примјењује процесе којим обезбјеђује да се прилагођени подаци, који су пружени или захтијевани од стране оператора ваздухоплова или другог пружаоца DAT услуга, дистрибуишу само ономе ко их је захтијевао; и
- (b) у вези са овлашћеним особљем које потписује изјаве о усклађености дате у складу са DAT.OR.105(b), обезбјеђује:
- (1) да знање, стручност (укључујући друге функције унутар организације) и искуство овлашћеног особља одговарају одговорностима које су им додијелене;
 - (2) да се воде записи о овлашћеном особљу, укључујући детаље о обиму њихових овлашћења;
 - (3) да овлашћено особље има доказ о обиму својих овлашћења.

DAT .TR.105 Захтијевани интерфејси

Пружалац DAT услуга обезбјеђује неопходне формалне интерфејсе са:

- (a) извором (изворима) ваздухопловних података и/или другим пружаоцима DAT услуга;

- (b) носиоцем одобрења за пројектовање опреме за пружање DAT услуга типа 2 или подносиоцем захтјева за стицање одобрења за тај конкретни пројекат;
- (c) операторима ваздухоплова, ако је примјењиво.

**АНЕКС VIII
ПОСЕБНИ ЗАХТЈЕВИ ЗА ПРУЖАОЦЕ УСЛУГА
КОМУНИКАЦИЈЕ, НАВИГАЦИЈЕ ИЛИ НАДЗОРА
(Дно - CNS)**

**Поддио А – ДОДАТНИ ОРГАНИЗАЦИОНИ ЗАХТЈЕВИ
ЗА ПРУЖАОЦЕ УСЛУГА КОМУНИКАЦИЈЕ,
НАВИГАЦИЈЕ ИЛИ НАДЗОРА (CNS.OR)
ОДЈЕЉАК 1 – ОПШТИ ЗАХТЈЕВИ**

**CNS.OR.100 Техничка и оперативна стручност и
способност**

- (a) Пружалац услуга комуникације, навигације или надзора обезбјеђује доступност, континуитет, тачност и интегритет својих услуга.
- (b) Пружалац услуга комуникације, навигације или надзора потврђује ниво квалитета услуга које пружа и доказује да се његова опрема редовно одржава и, по потреби, калибрише.

**Поддио В – ТЕХНИЧКИ ЗАХТЈЕВИ ЗА ПРУЖАОЦЕ
УСЛУГА КОМУНИКАЦИЈЕ, НАВИГАЦИЈЕ ИЛИ
НАДЗОРА (CNS.TR)
ОДЈЕЉАК 1 – ОПШТИ ЗАХТЈЕВИ
CNS.TR.100 Радне методе и оперативне процедуре за
пружаоце услуга комуникације, навигације или надзора**

Пружалац услуга комуникације, навигације или надзора је у стању да докаже да су његове радне методе и оперативне процедуре усклађени са стандардима из Анекса 10 о ваздухопловним телекомуникацијама Чикашке конвенције у сљедећим верзијама у мјери у којој су релевантни за пружање услуга комуникације, навигације или надзора у предметном ваздушном простору:

- (a) Том I о радио-навигационим средствима, 6. издање од јула 2006, укључујући све измјене и допуне заједно са бројем 89;
- (b) Том II о поступцима комуникације укључујући оне које имају статус PANS, 6. издање од октобра 2001. године, укључујући све измјене и допуне заједно са бројем 89;
- (c) Том III о комуникационим системима, 2. издање од јула 2007, укључујући све измјене и допуне заједно са бројем 89;
- (d) Том IV о системима за радарски надзор и избјегавање судара, 4. издање од јула 2007, укључујући све измјене и допуне заједно са бројем 89;
- (e) Том V о коришћењу спектра ваздухопловних радио фреквенција, 3. издање од јула 2013, укључујући све измјене и допуне заједно са бројем 89.

**АНЕКС IX
ПОСЕБНИ ЗАХТЈЕВИ ЗА ПРУЖАОЦЕ УСЛУГА
УПРАВЉАЊА ПРОТОКОМ ВАЗДУШНОГ
САОБРАЋАЈА**

(Дио - АТФМ)

**ТЕХНИЧКИ ЗАХТЈЕВИ ЗА ПРУЖАОЦЕ УСЛУГА
УПРАВЉАЊА ПРОТОКОМ ВАЗДУШНОГ
САОБРАЋАЈА (АТФМ.ТR)**

ОДЈЕЉАК 1 – ОПШТИ ЗАХТЈЕВИ

АТФМ.ТR.100 Радне методе и оперативне процедуре за пружаоце услуга управљања протоком ваздушног саобраћаја

Пружалац услуга управљања протоком ваздушног саобраћаја је у стању да докаже да су његове радне методе и оперативне процедуре у складу са прописом којим се уређује управљање протоком ваздушног саобраћаја.

АНЕКС X

**ПОСЕБНИ ЗАХТЈЕВИ ЗА ПРУЖАОЦЕ УСЛУГА
УПРАВЉАЊА ВАЗДУШНИМ ПРОСТОРОМ**

(Дио - АSМ)

**ТЕХНИЧКИ ЗАХТЈЕВИ ЗА ПРУЖАОЦЕ УСЛУГА
УПРАВЉАЊА ВАЗДУШНИМ ПРОСТОРОМ (АSМ.ТR)
ОДЈЕЉАК 1 – ОПШТИ ЗАХТЈЕВИ**

АSМ.ТR.100 Радне методе и оперативне процедуре за пружаоце услуга управљања ваздушним простором

Пружалац услуга управљања ваздушним простором је у стању да докаже да су његове радне методе и оперативне процедуре у складу са овим правилником и прописом којим се утврђују правила за флексибилно коришћење ваздушног простора.

АНЕКС XI

**ПОСЕБНИ ЗАХТЈЕВИ ЗА ПРУЖАОЦЕ УСЛУГА ЗА
ИЗРАДУ ПОСТУПАКА ЛЕТЕЊА**

(Дио-FPD)

**Поддио А – ДОДАТНИ ОРГАНИЗАЦИОНИ ЗАХТЈЕВИ
ЗА ПРУЖАОЦЕ УСЛУГА ЗА ИЗРАДУ
ПОСТУПАКА/ПРОЦЕДУРА ЛЕТЕЊА (FPD.ОR)**

ОДЈЕЉАК 1 – ОПШТИ ЗАХТЈЕВИ

FPD.ОR.100 Услуге израде поступака летења (FPD)

(a) Пружалац услуга за израду поступака летења (FPD) израђује, документује и спроводи валидацију поступака летења, ако је потребно, уз одобрење ВНДСА прије дистрибуције и употребе.

У том контексту, ваздухопловни подаци и ваздухопловне информације које користи пружалац FPD услуга испуњавају захтјеве у погледу тачности, резолуције и интегритета како је наведено у каталогу ваздухопловних података у складу са Додатком 1 Анекса III (Дио-АТМ/АNS.ОR) овог правилника.

(b) Ако ваздухопловни подаци за израду поступака летења нису достављени из мјеродавног извора или не испуњавају примјенљиве захтјеве у погледу квалитета података (DQR), такве ваздухопловне податке пружалац FPD услуга може прибавити из других извора. У том смислу, валидацију тих ваздухопловних података врши пружалац FPD услуга који их намјерава користити.

FPD.ОR.105. Систем управљања

Додатно на захтјеве у АТМ/АNS.ОR.В.005 Анекса III овог правилника, пружалац FPD услуга успоставља и одржава систем управљања који укључује контролне процедуре за:

(a) прикупљање података;

- (b) израду поступака летења у складу са критеријумима израде како су утврђени у FPD.ТR.100;
- (c) документацију о изради поступака летења;
- (d) консултације са заинтересованим странама;
- (e) земаљску валидацију поступака летења и, према потреби, валидацију у лету;
- (f) одређивање алата, укључујући управљање конфигурацијом и квалификације алата, према потреби; и
- (g) одржавање и периодично преиспитивање поступака летења, ако је примјенљиво.

FPD.ОR.110. Чување записа

Осим наведеног у АТМ/АNS.ОR.В.030 Анекса III овог правилника, пружалац FPD услуга у свој систем чувања записа укључује елементе наведене у FPD.ОR.105 овог анекса.

FPD.ОR.115 Техничка и оперативна стручност и способност

- (a) Осим наведеног у АТМ/АNS.ОR.В.005(a)(6) Анекса III овог правилника, пружалац FPD обезбјеђује да његови пројектанти поступака за летење:
 - (1) успјешно заврше курс оспособљавања за стицање компетенција за израду поступака летења;
 - (2) имају одговарајуће искуство за успјешну примјену теоријског знања; и
 - (3) успјешно заврше континуирану обуку.
- (b) Када се сматра да је неопходно обавити валидацију лета, пружалац FPD обезбјеђује да то обави компетентан пилот.
- (c) Осим наведеног у АТМ/АNS.ОR.В.030 Анекса III овог правилника, пружалац FPD води записе о свим обукама и свим активностима на изради поступака које су извршили запослени пројектанти поступака летења и те записе на захтјев ставља на располагање:
 - (1) предметним пројектантима поступака летења; и
 - (2) у договору са пројектантима поступака летења, новом послодавцу када нови субјект запосли пројектанте поступака летења.

FPD.ОR.120 Потребни интерфејси за размјену података

- (a) Када прикупља ваздухопловне податке и ваздухопловне информације у складу са FPD.ОR.100, пружалац FPD услуга обезбјеђује да су утврђени потребни формални аранжмани, ако је примјенљиво, са:
 - (1) изворима ваздухопловних података;
 - (2) другим пружаоцима услуга;
 - (3) операторима аеродрома; и
 - (4) операторима ваздухоплова.
- (b) Како би се обезбиједило да су захтјеви за израду поступака за летење јасно дефинисани и подложни преиспитивању, пружалац FPD услуга утврђује потребне формалне аранжмане са сљедећим корисником којем су намијењене.

**Поддио В – ТЕХНИЧКИ ЗАХТЈЕВИ ЗА ПРУЖАОЦЕ
УСЛУГА ИЗРАДЕ ПОСТУПАКА ЛЕТЕЊА (FPD.ТR)
ОДЈЕЉАК 1 – ОПШТИ ЗАХТЈЕВИ**

FPD.ТR.100 Захтјеви за израду поступака летења

Пружалац услуга за израду поступака за летење израђује поступке за летење у складу са захтјевима утврђеним у Додатку 1 овог анекса и са критеријумима за израду које је утврдила ВНДСА, како би се обезбиједило безбједне операције ваздухоплова. Критеријуми за израду омогућавају успостављање одговарајућег надвисивања препрека за поступке летења, када се то захтијева.

FPD.TR.105 Координате и ваздухопловни подаци

- (a) Осим наведеног у АТМ/АNS.ОR.А.090 Анекса III овог правилника, географске координате које означавају географску ширину и дужину одређују се и пријављују пружаоцима услуга ваздухопловног информисања (пружаоци АIS услуга) у облику геодетског референтног датума или еквивалентне вриједности према Свјетском геодетском систему – 1984 (WGS-84).
- (b) Тачност теренског рада, утврђивање и израчунавање које из њега произилазе, су такви да су добијени оперативни навигациони подаци за фазе лета унутар максималних одступања с обзиром на одговарајући референт оквир, утврђени у складу са Додатком I Анекса III (Дио АТМ/АNS.ОR) овог правилника.

Додатак 1 АНЕКСА III**ЗАХТЈЕВИ ЗА СТРУКТУРЕ ВАЗДУШНОГ ПРОСТОРА И ПОСТУПКЕ ЛЕТЕЊА У ЊИМА****ОДЈЕЉАК I****Спецификације за области информисања у лету, контролисане области, контролисане зоне и зоне информисања у лету****(a) ОБЛАСТИ ИНФОРМИСАЊА У ЛЕТУ**

Области информисања у лету како су дефинисане у члану 2. тачки аа) прописа којим се уређује успостављање оквира за стварање Јединственог европског неба:

- (1) обухватају цијелу структуру ваздушних рута коју ће те области опслуживати; и
- (2) укључују цијели ваздушни простор унутар њихових хоризонталних граница, осим када је то ограничено горњом облашћу информисања у лету.

Босна и Херцеговина задржава своје одговорности према ИCAО унутар географских граница области информисања у лету, коју јој је ИCAО повјерио на датум ступања снагу овог правилника.

(b) КОНТРОЛИСАНЕ ОБЛАСТИ

- (1) Контролисане области се разграничавају тако да укључују довољан ваздушни простор за ваздушне путеве према правилима инструменталног летења (IFR) или њихове сегменте за које пружају примјениви дијелови услуге контроле ваздушног саобраћаја (АТС), узимајући у обзир могућности навигационих средстава која се обично користе у тој области.
- (2) Доња граница контролисане области се успоставља на висини изнад земље или воде од најмање 200 m (700 стопа), осим ако надлежни орган није прописао другачије.
- (3) Горња граница контролисане области се успоставља у сљедећим случајевима:
 - (i) када се АТС услуга неће пружати изнад те горње границе; или;
 - (ii) када се контролисана област налази испод горње контролисане области, у том случају, горња граница одговара доњој граници горње контролисане области;

(c) КОНТРОЛИСАНЕ ЗОНЕ

- (1) Хоризонталне границе контролисане зоне обухватају најмање дијелове ваздушног простора који нису унутар контролисаних области, а који садржавају путање летова по правилима инструменталног летења (IFR) који долазе на или одлазе са аеродрома који се користе у инструменталним метеоролошким условима (IMC).

- (2) Ако се контролисана зона налази унутар хоризонталних граница контролисане области, протеже се изнад површине земље најмање до доње границе контролисане области.

(d) ЗОНЕ ИНФОРМИСАЊА У ЛЕТУ

- (1) Хоризонталне границе зоне информисања у лету обухватају барем дијелове ваздушног простора који нису унутар контролисаних области ни унутар контролисаних зона, а који садржавају путање летова по IFR и/или VFR правилима који долазе на аеродроме или одлазе са њих.
- (2) Ако се зона информисања у лету налази унутар хоризонталних граница контролисане области, протеже се изнад површине земље најмање до горње границе контролисане области.

ОДЈЕЉАК II**Идентификација АТС рута које нису руте стандардног одласка и доласка**

- (a) Када су АТС руте успостављене, обезбјеђује се заштићени ваздушни простор дуж сваке АТС руте и безбједан размак између сусједних АТС рута.

- (b) АТС руте се означавају ознакама.

- (c) При идентификацији АТС рута, које нису руте стандардног одласка и доласка, примијењени систем означавања:

- (1) омогућава идентификацију било које АТС руте на једноставан и јединствен начин;
- (2) спречава сувишне информације/редундантност;
- (3) је употребљив и за земаљске и за ваздушне аутоматизационе системе;
- (4) дозвољава максималну сажетост за оперативну употребу; и
- (5) омогућава довољну могућност проширења која задовољава будуће захтјеве без потребе за суштинским промјенама.

- (d) Основне ознаке АТС рута се додјељују према сљедећим начелима:

- (1) иста основна ознака додјељује се главној рути у цијелој дужини, независно од завршних контролисаних области, држава или регија кроз које пролази;
- (2) ако двије или више главних рута имају заједнички сегмент, предметном сегменту додјељује се свака од ознака предметних рута, осим ако би то створило потешкоће за пружање услуга у ваздушном саобраћају (АТС), а у том се случају према заједничком договору додјељује само једна ознака; и
- (3) основна ознака додијељена једној рути не додјељује се ниједној другој рути.

ОДЈЕЉАК III**Идентификација рута стандардног одласка и рута стандардног доласка и повезаних поступака**

- (a) При идентификацији рута стандардног одласка и рута стандардног доласка и повезаних поступака, обезбјеђује се сљедеће:

- (1) систем ознака омогућава идентификацију сваке руте на једноставан и недвосмислен начин;
- (2) свака рута означена је обичним језиком и одговарајућом кодираним ознаком; и
- (3) у говорним комуникацијама ознаке су лако препознатљиве као ознаке које се односе на руте стандардног доласка и одласка и не смију стварати потешкоће у изговору за пилоте и особље АТС.

- (b) При састављању ознака за руте стандардног доласка и одласка и повезане поступке употребљава се сљедеће:
- (1) ознака обичним језиком;
 - (2) основни индикатор;
 - (3) индикатор валидности који је број од 1 до 9;
 - (4) индикатор руте који је једно слово абецедне; не користе се слова I и O; и
 - (5) кодирана ознака руте стандардног доласка и одласка, по инструменталним или визуелним правилима летења.
- (c) Додјела ознака
- (1) Свакој рути додјељује се засебна ознака.
 - (2) За разликовање двије руте или више њих које се односе на исту значајну тачку (и зато имају исти основни индикатор), свакој се рути додјељује засебан индикатор руте како је то описано под (b)(4).
- (d) Додјела индикатора валидности
- (1) Свакој рути се додјељује индикатор валидности како би се утврдила рута која је тренутно на снази.
 - (2) Први индикатор валидности који се додјељује је број 1.
 - (3) Када год се рута мијења, додјељује се нови индикатор валидности, који се састоји од сљедећег већег броја. Иза броја 9 слиједи број 1.

ОДЈЕЉАК IV

Утврђивање и идентификација значајних тачака

- (a) Значајне тачке утврђују се ради дефинисања ATS руте или поступака летења и/или у вези са захтјевима ATS у погледу информација о напредовању ваздухоплова током лета.
- (b) Значајне тачке означавају се ознакама.

ОДЈЕЉАК V

Минималне апсолутне висине лета

Минималне апсолутне висине лета одређују се за сваку ATS руту и контролисану област и стављају се на располагање за објаву. Те минималне апсолутне висине лета пружају минималну висину надвисивања препрека у предметним областима.

ОДЈЕЉАК VI

Идентификација и разграничење забрањених, ограничених и опасних зона

Када се успостављају забрањене, ограничене или опасне зоне, при првом успостављању добијају ознаку, а све појединости о њима достављају се на објаву.

АНЕКС XII

ПОСЕБНИ ЗАХТЈЕВИ ЗА ТИЈЕЛО ЗА УПРАВЉАЊЕ МРЕЖОМ

(Дио - NM)

ТЕХНИЧКИ ЗАХТЈЕВИ ЗА ТИЈЕЛО ЗА УПРАВЉАЊЕ МРЕЖОМ (NM.TR)

ОДЈЕЉАК 1 – ОПШТИ ЗАХТЈЕВИ

NM.TR.100 Методе рада и оперативне поступци за Тијело за управљање мрежом

Тијело за управљање мрежом доказује да су његове радне методе и оперативни поступци у складу са важећим прописима.

АНЕКС XIII

ЗАХТЈЕВИ ЗА ПРУЖАОЦЕ УСЛУГА У ПОГЛЕДУ ОБУКЕ ОСОБЉА И ПРОЦЈЕЊИВАЊА СТРУЧНЕ ОСПОСОБЉЕНОСТИ

(Дио - PERS)

Поддио А – ВАЗДУХОПЛОВНО ТЕХНИЧКО ОСОБЉЕ ОДЈЕЉАК 1 – ОПШТИ ЗАХТЈЕВИ

ATSEP.OR.100 Подручје промјене

- (a) Овај поддио утврђује захтјеве које испуњава пружалац услуга у вези са обуком и процјењивањем компетенција ваздухопловно техничког особља (Air Traffic Safety Electronics Personnel - ATSEP).
- (b) За пружаоце услуга који подносе захтјев за сертификат са ограничењем у складу са ATM/ANS.OR.A.010(a) и ATM/ANS.OR.A.010(b) и/или дају изјаву о својим активностима у складу са ATM/ANS.OR.A.015, BHDCA може утврдити минималне захтјеве који морају бити испуњени у погледу обуке и процјењивања стручности ATSEP особља. Ови минимални захтјеви су засновани на квалификацији, искуству и тренутном искуству, за одржавање одређених уређаја или врсте уређаја и обезбјеђивања одговарајућег нивоа безбједности.

ATSEP.OR.105 Програм обуке и процјењивања компетенција

У складу са ATM/ANS.OR.B.005(a)(6), пружалац услуга који запошљава ATSEP особље успоставља програм обуке и процјењивања компетенција који обухвата дужности и одговорности које спроводи ATSEP особље.

Ако ATSEP особље запошљава уговорна организација, пружалац услуга обезбјеђује да је то ATSEP особље обучено и компетентно на начин утврђен у овом поддијелу.

ATSEP.OR.110 Вођење евиденције

Поред захтјева утврђених у ATM/ANS.OR.B.030, пружалац услуга који запошљава ATSEP особље води евиденцију о свим обукама које је ATSEP особље завршило и о процјењивању компетенција ATSEP особља и ту евиденцију ставља на располагање:

- (a) предметном ATSEP особљу, на захтјев;
- (b) на захтјев и уз сагласност ATSEP особља, новом послодавцу када се ATSEP особље запосли код новог субјекта.

ATSEP.OR.115 Језичко знање

Пружалац услуга обезбјеђује да ATSEP поседује језичко знање које је потребно за вршење њихових дужности.

ОДЈЕЉАК 2 – ЗАХТЈЕВИ ЗА ОБУКУ

ATSEP.OR.200 Захтјеви за обуку – Опште

Пружалац услуга обезбјеђује да је ATSEP особље:

- (a) успјешно завршило:
 - (1) основну обуку утврђену у ATSEP.OR.205;
 - (2) квалификациону обуку утврђену у ATSEP.OR.210;
 - (3) обуку за овлашћења за систем/опрему утврђену у ATSEP.OR.215;
- (b) завршило континуирану обуку утврђену у ATSEP.OR.220.

ATSEP.OR.205 Основна обука

- (a) Основна обука ATSEP особља се састоји:
 - (1) од предмета, тема и подтема из Додатка 1 (Основна обука – Заједничка);
 - (2) ако је то релевантно за активности пружаоца услуга, од предмета из Додатка 2 (Основна обука – Усмјерења).

- (b) Пружалац услуга може утврдити најприкладније захтјеве за образовање за своје кандидате за ATSEP особље и, на основу тога, прилагодити број и/или ниво предмета, тема или подтема наведених под (a) када је то релевантно.

ATSEP.OR.210 Квалификациона обука

Квалификациона обука ATSEP особља се састоји:

- (a) од предмета, тема и подтема из Додатка 3 (Квалификациона обука – Заједничка);
- (b) ако је то релевантно за активности пружаоца услуга, од најмање једног од квалификационих усмјерења из Додатка 4 (Квалификациона обука – Усмјерења).

ATSEP.OR.215 Обука за овлашћења за систем и опрему

- (a) Обука ATSEP особља за овлашћења за систем и опрему односи се на дужности које се извршавају и обухвата једно или више од следећег:
- (1) теоријске курсеве;
 - (2) практичне курсеве;
 - (3) обуку на радном мјесту.
- (b) Обука за овлашћења за систем и опрему обезбјеђује да кандидати за ATSEP особље стекну знања и вјештине које се односе на:
- (1) функционалност система и опреме;
 - (2) стварни и потенцијални утицај активности ATSEP особља на систем и опрему;
 - (3) утицај система и опреме на оперативно окружење.

ATSEP.OR.220 Континуирана обука

Континуирана обука ATSEP особља се састоји од обуке освежавања знања, обука за унапређење или модификације на уређајима/системима и/или обуку за случајеве опасности.

ОДЈЕЉАК 3 – ЗАХТЈЕВИ ЗА ПРОЦЈЕЊИВАЊЕ КОМПЕТЕНЦИЈА

ATSEP.OR.300 Процјенjивање компетенциjа – Опште

Пружалац услуга обезбјеђује да је ATSEP особље:

- (a) прије извршавања својих дужности процијенjено као компетентно;
- (b) предметом континуираног процијенjивања компетенциjа у складу са ATSEP.OR.305.

ATSEP.OR.305 Процјенjивање почетне и континуиране компетентности

Пружалац услуга који запошљава ATSEP особље:

- (a) успоставља, примјењује и документује поступке за:
- (1) процијенjивање почетне и континуиране компетентности ATSEP особља;
 - (2) приликом недостатка или смањења компетенциjа ATSEP особља, укључујући поступак жалбе;
 - (3) обезбјеђивање надзора особља које није процијенjено као компетентно.
- (b) дефинише следеће критеријуме на основу којих се процијенjује почетна и континуирана компетентност:
- (1) техничке вјештине;
 - (2) бихејвиоралне вјештине/вјештине понашања;
 - (3) знање.

ОДЈЕЉАК 4 – ЗАХТЈЕВИ ЗА ИНСТРУКТОРЕ И ПРОЦЈЕЊИВАЧЕ

ATSEP.OR.400 Инструктори за обуку ATSEP особља

Пружалац услуга који запошљава ATSEP особље обезбјеђује:

- (a) да инструктори за обуку ATSEP особља имају одговарајуће искуство у областима за које обучавају;
- (b) да су инструктори за обуку на радном мјесту успјешно завршили курс оспособљавања на радном мјесту и

имају вјештине да интервенишу у случајевима када би током обуке могла бити угрожена безбједност.

ATSEP.OR.405 Процјенjивачи техничких вјештина

Пружалац услуга који запошљава ATSEP особље обезбјеђује да су процијенjивачи техничких вјештина успјешно завршили курс за процијенjиваче и да имају одговарајуће искуство за процијенjивање критеријума утврђених у ATSEP.OR.305(b).

Додатак 1 АНЕКСА XIII

Основна обука – Заједничка

Предмет 1: УВОД

ТЕМА 1 BASIND – Увод

Подтема 1.1 – Преглед обуке и процијенjивања

Подтема 1.2 – Национална организациjа

Подтема 1.3 – Радно мјесто

Подтема 1.4 – Улога ATSEP особља

Подтема 1.5 – Улога у Европи и у свијету

Подтема 1.6 – Међународни стандарди и препоручене праксе

Подтема 1.7 – Заштита података

Подтема 1.8 – Управљање квалитетом

Подтема 1.9 – Систем управљања безбједношћу

Подтема 1.10 – Здравље и безбједност

Предмет 2: УПОЗНАВАЊЕ СА ВАЗДУШНИМ

САОБРАЋАЈЕМ

ТЕМА 1 BASATF – Упознавање са ваздушним саобраћајем

Подтема 1.1 – Управљање ваздушним саобраћајем

Подтема 1.2 – Контрола ваздушног саобраћаја

Подтема 1.3 – Безбједносне мреже на земљи

Подтема 1.4 – Алати за контролу ваздушног саобраћаја и средства за праћење

Подтема 1.5 – Упознавање

Додатак 2 АНЕКСА XIII

Основна обука – Усмјерења

Предмет 3: УСЛУГЕ ВАЗДУХОПЛОВНОГ ИНФОРМИСАЊА

Предмет 4: МЕТЕОРОЛОГИЈА

Предмет 5: КОМУНИКАЦИЈА

Предмет 6: НАВИГАЦИЈА

Предмет 7: НАДЗОР

Предмет 8: ОБРАДА ПОДАТАКА

Предмет 9: ПРАЋЕЊЕ И КОНТРОЛА СИСТЕМА

Предмет 10: ПРОЦЕДУРЕ ОДРЖАВАЊА

Додатак 3 АНЕКСА XIII

Квалификациона обука – Заједничка

Предмет 1: БЕЗБЈЕДНОСТ

ТЕМА 1 – Управљање безбједношћу

Подтема 1.1 – Политика и принципи

Подтема 1.2 – Концепт ризика и принципи процјене ризика

Подтема 1.3 – Поступак процијенjивања безбједности

Подтема 1.4 – Шема класификациjе ризика система ваздушне пловидбе

Подтема 1.5 – Безбједносни прописи

Предмет 2: ЗДРАВЉЕ И БЕЗБЈЕДНОСТ

ТЕМА 1 – Свијест о опасностима и законска правила

Подтема 1.1 – Свијест о опасностима

Подтема 1.2 – Прописи и процедуре

Подтема 1.3 – Руковање опасним материјама

Предмет 3: ЉУДСКИ ФАКТОР

ТЕМА 1 – Увод у људске факторе

Подтема 1.1 – Увод

ТЕМА 2 – Знања и вјештине у раду

Подтема 2.1. – Знање, вјештине и компетенциjе ATSEP особља

ТЕМА 3 – Психолошки фактори

Подтема 3.1 – Разумијевање / Когниција

ТЕМА 4 – Медицински фактори

Подтема 4.1 – Замор

Подтема 4.2 – Физичка спремност

Подтема 4.3 – Радно окружење

ТЕМА 5 – Организациони и социјални фактори

Подтема 5.1 – Основне потребе људи на радном мјесту

Подтема 5.2 – Управљање тимским ресурсима

Подтема 5.3 – Тимски рад и улоге чланова тима

ТЕМА 6 – Комуникација

Подтема 6.1 – Писани извјештај

Подтема 6.2 – Вербална и невербална комуникација

ТЕМА 7 – Стрес

Подтема 7.1 – Стрес

Подтема 7.2 – Управљање стресом

ТЕМА 8 – Људска грешка

Подтема 8.1 – Људска грешка

Додатак 4 АНЕКСА XIII**Квалификациона обука – Усмјерења****1 КОМУНИКАЦИЈА – ГОВОРНА****Предмет 1: ГОВОРНА КОМУНИКАЦИЈА****ТЕМА 1. – Ваздух-земља**

Подтема 1.1 – Пренос/пријем

Подтема 1.2 – Радио антенски системи

Подтема 1.3 – Говорни прекидач (Voice switch)

Подтема 1.4 – Радно мјесто контролора ваздушног саобраћаја

Подтема 1.5 – Радио интерфејси

ТЕМА 2. – СОМВСЕ – Земља-земља

Подтема 2.1 – Интерфејси

Подтема 2.2 – Протоколи

Подтема 2.3 – Прекидач

Подтема 2.4 – Комуникациони ланац

Подтема 2.5 – Радно мјесто контролора ваздушног саобраћаја

Предмет 2: ПРЕНОСНИ ПУТ**ТЕМА 1 – Водови**

Подтема 1.1 – Теорија водова

Подтема 1.2 – Дигитални пренос

Подтема 1.3 – Врсте водова

ТЕМА 2. – Посебне везе

Подтема 2.1 – Микроталасна веза

Подтема 2.2 – Сателит

Предмет 3: СНИМАЧИ**ТЕМА 1 – Законом прописано снимање**

Подтема 1.1 – Прописи

Подтема 1.2 – Принципи

Предмет 4: ФУНКЦИОНАЛНА БЕЗБЈЕДНОСТ**ТЕМА 1 – Однос према безбједности**

Подтема 1.1 – Став према безбједности

ТЕМА 2 – Функционална безбједност

Подтема 2.1 – Функционална безбједност

2. КОМУНИКАЦИЈА – ПОДАЦИ**Предмет 1: ПОДАЦИ****ТЕМА 1 – Увод у мреже**

Подтема 1.1 – Врсте

Подтема 1.2 – Мреже

Подтема 1.3 – Спољне мрежне услуге

Подтема 1.4 – Мјерни алати

Подтема 1.5 – Рјешавање проблема

ТЕМА 2 – Протоколи

Подтема 2.1 – Основна теорија

Подтема 2.2 – Општи протоколи

Подтема 2.3 – Посебни протоколи

ТЕМА 3 – Националне мреже

Подтема 3.1 – Националне мреже

ТЕМА 4 – Европске мреже

Подтема 4.1 – Мрежне технологије

ТЕМА 5 – Глобалне мреже

Подтема 5.1 – Мреже и стандарди

Подтема 5.2 – Опис

Подтема 5.3 – Глобална архитектура

Подтема 5.4 – Подмреже ваздух-земља

Подтема 5.5 – Подмреже земља-земља

Подтема 5.6 – Мреже у ваздухоплову

Подтема 5.7 – Примјене комуникација ваздух-земља

Предмет 2: ПРЕНОСНИ ПУТ**ТЕМА 1 – Водови**

Подтема 1.1 – Теорија водова

Подтема 1.2 – Дигитални пренос

Подтема 1.3 – Врсте водова

ТЕМА 2 – Посебне везе

Подтема 2.1 – Микроталасна веза

Подтема 2.2 – Сателит

Предмет 3: СНИМАЧИ**ТЕМА 1 – Законом прописано снимање**

Подтема 1.1 – Прописи

Подтема 1.2 – Принципи

Предмет 4: ФУНКЦИОНАЛНА БЕЗБЈЕДНОСТ**ТЕМА 1 – Однос према безбједности**

Подтема 1.1 – Став према безбједности

ТЕМА 2 – Функционална безбједност

Подтема 2.1 – Функционална безбједност

3. НАВИГАЦИЈА – НЕУСМЈЕРЕНИ РАДИО-ФАР (NDB)**Предмет 1: НАВИГАЦИЈА ЗАСНОВАНА НА ПЕРФОРМАНСАМА****ТЕМА 1 – Навигациони концепти**

Подтема 1.1 – Оперативни захтјеви

Подтема 1.2 – Навигација заснована на перформансама

Подтема 1.3 – Концепт просторне навигације (RNAV)

Подтема 1.4 – NOTAM

Предмет 2: ЗЕМАЉСКИ СИСТЕМИ – NDB**ТЕМА 1 – NDB/Локатор**

Подтема 1.1 – Употреба система

Подтема 1.2 – Архитектура земаљске станице

Подтема 1.3 – Подсистем предајника

Подтема 1.4 – Антенски подсистем

Подтема 1.5 – Подсистеми за надзор и управљање

Подтема 1.6 – Опрема у ваздухоплову

Подтема 1.7 – Прегледи и одржавање система

Предмет 3: ГЛОБАЛНИ НАВИГАЦИОНИ САТЕЛИТСКИ СИСТЕМ**ТЕМА 1 – GNSS**

Подтема 1.1 – Општи приказ

Предмет 4: ОПРЕМА У ВАЗДУХОПЛОВУ**ТЕМА 1 – Системи у ваздухоплову**

Подтема 1.1 – Системи у ваздухоплову

ТЕМА 2 – Аутономна навигација

Подтема 2.1 – Инерцијална навигација

ТЕМА 3 – Вертикална навигација

Подтема 3.1 – Вертикална навигација

Предмет 5: ФУНКЦИОНАЛНА БЕЗБЈЕДНОСТ**ТЕМА 1 – Однос према безбједности**

Подтема 1.1 – Однос према безбједности

ТЕМА 2 – Функционална безбједност

Подтема 2.1 – Функционална безбједност

4. НАВИГАЦИЈА – ОДРЕЂИВАЊЕ СМЈЕРА (DF)**Предмет 1: НАВИГАЦИЈА ЗАСНОВАНА НА ПЕРФОРМАНСАМА****ТЕМА 1 – Навигациони концепти**

Подтема 1.1 – Оперативни захтјеви
 Подтема 1.2 – Навигација заснована на перформансама
 Подтема 1.3 – Концепт просторне навигације (RNAV)
 Подтема 1.4 – NOTAM
Предмет 2: ЗЕМАЉСКИ СИСТЕМИ – DF
ТЕМА 1 – Гониометар (DF)
 Подтема 1.1 – Употреба система
 Подтема 1.2 – Архитектура VDF/DDF опреме
 Подтема 1.3 – Подсистем предајника
 Подтема 1.4 – Антенски подсистем
 Подтема 1.5 – Подсистеми за надзор и управљање
 Подтема 1.6 – Прегледи и одржавање система
Предмет 3: ГЛОБАЛНИ НАВИГАЦИОНИ САТЕЛИТСКИ СИСТЕМ
ТЕМА 1 – GNSS
 Подтема 1.1 – Општи приказ
Предмет 4: ОПРЕМА У ВАЗДУХОПЛОВУ
ТЕМА 1 – Системи у ваздухоплову
 Подтема 1.1 – Системи у ваздухоплову
ТЕМА 2 – Аутономна навигација
 Подтема 2.1 – Инерцијална навигација
ТЕМА 3 – Вертикална навигација
 Подтема 3.1 – Вертикална навигација
Предмет 5: ФУНКЦИОНАЛНА БЕЗБЈЕДНОСТ
ТЕМА 1 – Став према безбједности
 Подтема 1.1 – Став према безбједности
ТЕМА 2 – Функционална безбједност
 Подтема 2.1 – Функционална безбједност
5. НАВИГАЦИЈА – VHF СВЕСМЈЕРНИ РАДИО-ФАР (VOR)
Предмет 1: НАВИГАЦИЈА ЗАСНОВАНА НА ПЕРФОРМАНСАМА
ТЕМА 1 – Навигациони концепти
 Подтема 1.1 – Оперативни захтјеви
 Подтема 1.2 – Навигација заснована на перформансама
 Подтема 1.3 – Концепт просторне навигације (RNAV)
 Подтема 1.4 – NOTAM
Предмет 2: ЗЕМАЉСКИ СИСТЕМИ – VOR
ТЕМА 1 – VOR
 Подтема 1.1 – Употреба система
 Подтема 1.2 – Основе CVOR и/или DVOR
 Подтема 1.3 – Архитектура земаљске станице
 Подтема 1.4 – Подсистем предајника
 Подтема 1.5 – Антенски подсистем
 Подтема 1.6 – Подсистем за надзор и управљање
 Подтема 1.7 – Опрема у ваздухоплову
 Подтема 1.8 – Провјера и одржавање система
Предмет 3: ГЛОБАЛНИ НАВИГАЦИОНИ САТЕЛИТСКИ СИСТЕМ
ТЕМА 1 – GNSS
 Подтема 1.1 – Општи приказ
Предмет 4: ОПРЕМА У ВАЗДУХОПЛОВУ
ТЕМА 1 – Системи у ваздухоплову
 Подтема 1.1 – Системи у ваздухоплову
ТЕМА 2 – Аутономна навигација
 Подтема 2.1 – Инерцијална навигација
ТЕМА 3 – Вертикална навигација
 Подтема 3.1 – Вертикална навигација
Предмет 5: ФУНКЦИОНАЛНА БЕЗБЈЕДНОСТ
ТЕМА 1 – Став према безбједности
 Подтема 1.1 – Став према безбједности
ТЕМА 2 – Функционална безбједност
 Подтема 2.1 – Функционална безбједност
6. НАВИГАЦИЈА – ОПРЕМА ЗА МЈЕРЕЊЕ УДАЉЕНОСТИ (DME)

Предмет 1: НАВИГАЦИЈА ЗАСНОВАНА НА ПЕРФОРМАНСАМА
ТЕМА 1 – Навигациони концепти
 Подтема 1.1 – Оперативни захтјеви
 Подтема 1.2 – Навигација заснована на перформансама
 Подтема 1.3 – Концепт просторне навигације (RNAV)
 Подтема 1.4 – NOTAM
Предмет 2: ЗЕМАЉСКИ СИСТЕМИ – DME
ТЕМА 1 – DME
 Подтема 1.1 – Употреба система
 Подтема 1.2 – Основе DME
 Подтема 1.3 – Архитектура земаљске станице
 Подтема 1.4 – Подсистем пријемника
 Подтема 1.5 – Обрада сигнала
 Подтема 1.6 – Подсистем предајника
 Подтема 1.7 – Антенски подсистем
 Подтема 1.8 – Подсистем за надзор и управљање
 Подтема 1.9 – Опрема у ваздухоплову
 Подтема 1.10 – Провјера и одржавање система
Предмет 3: ГЛОБАЛНИ НАВИГАЦИОНИ САТЕЛИТСКИ СИСТЕМ
ТЕМА 1 – GNSS
 Подтема 1.1 – Општи приказ
Предмет 4: ОПРЕМА У ВАЗДУХОПЛОВУ
ТЕМА 1 – Системи у ваздухоплову
 Подтема 1.1 – Системи у ваздухоплову
ТЕМА 2 – Аутономна навигација
 Подтема 2.1 – Инерцијална навигација
ТЕМА 3 – Вертикална навигација
 Подтема 3.1 – Вертикална навигација
Предмет 5: ФУНКЦИОНАЛНА БЕЗБЈЕДНОСТ
ТЕМА 1 – Став према безбједности
 Подтема 1.1 – Став према безбједности
ТЕМА 2 – Функционална безбједност
 Подтема 2.1 – Функционална безбједност
7. НАВИГАЦИЈА – СИСТЕМ ЗА ИНСТРУМЕНТАЛНО СЛИЈЕТАЊЕ (ILS)
Предмет 1: НАВИГАЦИЈА ЗАСНОВАНА НА ПЕРФОРМАНСАМА
ТЕМА 1 – Навигациони концепти
 Подтема 1.1 – Оперативни захтјеви
 Подтема 1.2 – Навигација заснована на перформансама
 Подтема 1.3 – Концепт просторне навигације (RNAV)
 Подтема 1.4 – NOTAM
Предмет 2: ЗЕМАЉСКИ СИСТЕМИ – ILS
ТЕМА 1 – ILS
 Подтема 1.1 – Употреба система
 Подтема 1.2 – Основе ILS
 Подтема 1.3 – Двофреквентни (2F) системи
 Подтема 1.4 – Архитектура земаљске станице
 Подтема 1.5 – Подсистем предајника
 Подтема 1.6 – Антенски подсистем
 Подтема 1.7 – Подсистем за надзор и управљање
 Подтема 1.8 – Опрема у ваздухоплову
 Подтема 1.9 – Преглед и одржавање система
Предмет 3: ГЛОБАЛНИ НАВИГАЦИОНИ САТЕЛИТСКИ СИСТЕМ
ТЕМА 1 – GNSS
 Подтема 1.1 – Општи приказ
Предмет 4: ОПРЕМА У ВАЗДУХОПЛОВУ
ТЕМА 1 – Системи у ваздухоплову
 Подтема 1.1 – Системи у ваздухоплову
ТЕМА 2 – Аутономна навигација
 Подтема 2.1 – Инерцијална навигација
ТЕМА 3 – Вертикална навигација
 Подтема 3.1 – Вертикална навигација

Предмет 5: ФУНКЦИОНАЛНА БЕЗБЈЕДНОСТ**ТЕМА 1 – Став према безбједности**

Подтема 1.1 – Однос према безбједности

ТЕМА 2 – Функционална безбједност

Подтема 2.1 – Функционална безбједност

8. НАВИГАЦИЈА – МИКРОТАЛАСНИ СИСТЕМ ЗА СЛИЈЕТАЊЕ (MLS)**Предмет 1: НАВИГАЦИЈА ЗАСНОВАНА НА ПЕРФОРМАНСАМА****ТЕМА 1. – Навигациони концепти**

Подтема 1.1 – Оперативни захтјеви

Подтема 1.2 – Навигација заснована на перформансама

Подтема 1.3 – Концепт просторне навигације (RNAV)

Подтема 1.4 – NOTAM

Предмет 2: ЗЕМАЉСКИ СИСТЕМИ – MLS**ТЕМА 1 – MLS**

Подтема 1.1 – Употреба система

Подтема 1.2 – Основе MLS

Подтема 1.3 – Архитектура земаљске станице

Подтема 1.4 – Подсистем предајника

Подтема 1.5 – Антенски подсистем

Подтема 1.6 – Подсистем за надзор и управљање

Подтема 1.7 – Опрема у ваздухоплову

Подтема 1.8 – Прегледи и одржавање система

Предмет 3: ГЛОБАЛНИ НАВИГАЦИОНИ САТЕЛИТСКИ СИСТЕМ**ТЕМА 1 – GNSS**

Подтема 1.1 – Општи приказ

Предмет 4: ОПРЕМА У ВАЗДУХОПЛОВУ**ТЕМА 1 – Системи у ваздухоплову**

Подтема 1.1 – Системи у ваздухоплову

ТЕМА 2 – Аутономна навигација

Подтема 2.1 – Инерцијална навигација

ТЕМА 3 – Вертикална навигација

Подтема 3.1 – Вертикална навигација

Предмет 5: ФУНКЦИОНАЛНА БЕЗБЈЕДНОСТ**ТЕМА 1 – Став према безбједности**

Подтема 1.1 – Став према безбједности

ТЕМА 2 – Функционална безбједност

Подтема 2.1 – Функционална безбједност

9. НАДЗОР – ПРИМАРНИ НАДЗОРНИ РАДАР - PSR**Предмет 1: ПРИМАРНИ НАДЗОРНИ РАДАР****ТЕМА 1 – Надзор контроле ваздушног саобраћаја**

Подтема 1.1 – Употреба PSR за услуге у ваздушном саобраћају

Подтема 1.2 – Антена (PSR)

Подтема 1.3 – Предајници

Подтема 1.4 – Карактеристике примарних циљева

Подтема 1.5 – Пријемници

Подтема 1.6 – Обрада сигнала и добијање плотова/графичког приказа

Подтема 1.7 – Комбиновање плотова/графичких приказа

Подтема 1.8 – Карактеристике примарног радара

ТЕМА 2 – SURPSR – Радар за контролу кретања на земљи - SMR

Подтема 2.1 – Употреба SMR за услуге у ваздушном саобраћају

Подтема 2.2 – Радарски сензор

ТЕМА 3 – SURPSR – Тестирање и мјерење

Подтема 3.1 – Тестирање и мјерење

Предмет 2: КОРИСНИЧКИ ИНТЕРФЕЈС (НМИ)**ТЕМА 1 – SURPSR – НМИ**

Подтема 1.1 – АТСО НМИ

Подтема 1.2 – АТSEP НМИ

Подтема 1.3 – Пилотов НМИ

Подтема 1.4 – Прикази

Предмет 3: ПРЕНОС НАДЗОРНИХ ПОДАТАКА (SDT)**ТЕМА 1 – SDT**

Подтема 1.1 – Технологија и протоколи

Подтема 1.2 – Методе провјере

Предмет 4: ФУНКЦИОНАЛНА БЕЗБЈЕДНОСТ**ТЕМА 1 – SURPSR – Став према безбједности**

Подтема 1.1 – Став према безбједности

ТЕМА 2 – SURPSR – Функционална безбједност

Подтема 2.1 – Функционална безбједност

Предмет 5: СИСТЕМИ ЗА ОБРАДУ ПОДАТАКА**ТЕМА 1 – Компоненте система**

Подтема 1.1 – Системи за обраду надзорних података

10. НАДЗОР – СЕКУНДАРНИ НАДЗОРНИ РАДАР (SSR)**Предмет 1: СЕКУНДАРНИ НАДЗОРНИ РАДАР (SSR)****ТЕМА 1 – SSR и монопулсни SSR**

Подтема 1.1 – Употреба SSR за услуге у ваздушном саобраћају

Подтема 1.2 – Антена (SSR)

Подтема 1.3 – Интерогатор

Подтема 1.4 – Транспондер

Подтема 1.5 – Пријемници

Подтема 1.6 – Обрада сигнала и добијање плотова/графичког приказа

Подтема 1.7 – Комбиновање плотова/графичких приказа

Подтема 1.8 – Тестирање и мјерење

ТЕМА 2 – Мод S

Подтема 2.1 – Увод у Мод S

Подтема 2.2 – Систем Мод S

ТЕМА 3 – Мултилатерација

Подтема 3.1 – MLAT у употреби

Подтема 3.2 – Принципи MLAT

ТЕМА 4 – SURSSR – Окружење

Подтема 4.1 – SSR окружење

Предмет 2: КОРИСНИЧКИ ИНТЕРФЕЈС (НМИ)**ТЕМА 1 – НМИ**

Подтема 1.1 – АТСО НМИ

Подтема 1.2 – АТSEP НМИ

Подтема 1.3 – Пилотов НМИ

Подтема 1.4 – Прикази

Предмет 3: ПРЕНОС НАДЗОРНИХ ПОДАТАКА**ТЕМА 1 – SDT**

Подтема 1.1 – Технологија и протоколи

Подтема 1.2 – Методе провјере

Предмет 4: ФУНКЦИОНАЛНА БЕЗБЈЕДНОСТ**ТЕМА 1 – Став према безбједности**

Подтема 1.1 – Став према безбједности

ТЕМА 2 – Функционална безбједност

Подтема 2.1 – Функционална безбједност

Предмет 5: СИСТЕМИ ЗА ОБРАДУ ПОДАТАКА**ТЕМА 1 – Компоненте система**

Подтема 1.1 – Системи за обраду надзорних података

11. НАДЗОР – АУТОМАТСКИ ЗАВИСНИ НАДЗОР (ADS)**Предмет 1: АУТОМАТСКИ ЗАВИСНИ НАДЗОР (ADS)****ТЕМА1 – Општи приказ ADS**

Подтема 1.1 – Дефиниција ADS

ТЕМА 2 – SURADS – ADS-B

Подтема 2.1 – Увод у ADS-B

Подтема 2.2 – Технике ADS-B

Подтема 2.3 – VDL Мод 4 (STDMA)

Подтема 2.4 – Проширено самоукључивање Моде S (Mode S Extended Squitter)

Подтема 2.5 – UAT

Подтема 2.6 – ASTERIX

ТЕМА 3 – ADS-C

Подтема 3.1 – Увод у ADS-C

Подтема 3.2 – Технике ADSC-C
Предмет 2: КОРИСНИЧКИ ИНТЕРФЕЈС (НМИ)
ТЕМА 1 – НМИ
 Подтема 1.1 – АТСО НМИ
 Подтема 1.2 – АТСЕП НМИ
 Подтема 1.3 – Пилотов НМИ
 Подтема 1.4 – Прикази
Предмет 3: ПРЕНОС НАДЗОРНИХ ПОДАТАКА
ТЕМА 1 – SDT
 Подтема 1.1 – Технологија и протоколи
 Подтема 1.2 – Методе провјере
Предмет 4: ФУНКЦИОНАЛНА БЕЗБЈЕДНОСТ
ТЕМА 1 – Став према безбједности
 Подтема 1.1 – Став према безбједности
ТЕМА 2 – SURADS – Функционална безбједност
 Подтема 2.1 – Функционална безбједност
Предмет 5: СИСТЕМИ ЗА ОБРАДУ ПОДАТАКА
ТЕМА 1 – Компоненте система
 Подтема 1.1 – Системи за обраду надзорних података
12. ПОДАЦИ – ОБРАДА ПОДАТАКА
Предмет 1: ФУНКЦИОНАЛНА БЕЗБЈЕДНОСТ
ТЕМА 1 – Функционална безбједност
 Подтема 1.1 – Функционална безбједност
 Подтема 1.2 – Интегритет и заштита софтвера
ТЕМА 2 – Став према безбједности
 Подтема 2.1 – Став према безбједности
Предмет 2: СИСТЕМИ ЗА ОБРАДУ ПОДАТАКА
ТЕМА 1 – Захтјеви корисника
 Подтема 1.1 – Захтјеви контролора ваздушног саобраћаја
 Подтема 1.2 – Трајекторије, предвиђање и прорачуни
 Подтема 1.3 – Безбједносне мреже на земљи
 Подтема 1.4 – Подршка одлучивању
ТЕМА 2 – Подаци о компонентама система
 Подтема 2.1 – Системи за обраду података
 Подтема 2.2 – Системи за обраду података о плановима лета
 Подтема 2.3 – Системи за обраду надзорних података
Предмет 3: ПОДАЦИ – ПРОЦЕСИ
ТЕМА 1 – Софтверски процес
 Подтема 1.1 – Посредни софтвер (middleware)
 Подтема 1.2 – Оперативни системи
 Подтема 1.3 – Управљање конфигурацијом
 Подтема 1.4 – Процес развоја софтвера
ТЕМА 2 – Хардверска платформа
 Подтема 2.1 – Надоградња опреме
 Подтема 2.2 – COTS
 Подтема 2.3 – Међузависност
 Подтема 2.4 – Могућност одржавања
ТЕМА 3 – Тестирање
 Подтема 3.1 – Тестирање
Предмет 4: ПОДАЦИ
ТЕМА 1 – Суштинске карактеристике података
 Подтема 1.1 – Значај података
 Подтема 1.2 – Управљање конфигурацијом података
 Подтема 1.3 – Стандарди за податке
ТЕМА 2 – АТМ подаци – Детаљна структура
 Подтема 2.1 – Системска област
 Подтема 2.2 – Карактеристичне тачке
 Подтема 2.3 – Перформансе ваздухоплова
 Подтема 2.4 – Управљање екраном
 Подтема 2.5 – Поруче аутоматске координације
 Подтема 2.6 – Подаци о управљању конфигурацијом
 Подтема 2.7 – Подаци о физичкој конфигурацији
 Подтема 2.8 – Релевантни метеоролошки подаци
 Подтема 2.9 – Поруче упозорења и поруче о грешкама за АТСЕП особље

Подтема 2.10 – Поруче упозорења и поруче о грешкама за АТСО
Предмет 5: КОМУНИКАЦИОНИ ПОДАЦИ
ТЕМА 1 – Увод у мреже
 Подтема 1.1 – Врсте
 Подтема 1.2 – Мреже
 Подтема 1.3 – Спољне мрежне услуге
 Подтема 1.4 – Мјерни алати
 Подтема 1.5 – Рјешавање проблема
ТЕМА 2 – Протоколи
 Подтема 2.1 – Основна теорија
 Подтема 2.2 – Општи протоколи
 Подтема 2.3 – Посебни протоколи
ТЕМА 3 – DATDP – Националне мреже
 Подтема 3.1 – Националне мреже
Предмет 6: НАДЗОР – ПРИМАРНИ
ТЕМА 1 – АТС Надзор
 Подтема 1.1 – Употреба PSR за услуге у ваздушном саобраћају
Предмет 7: НАДЗОР – СЕКУНДАРНИ
ТЕМА 1 – SSR и MSSR
 Подтема 1.1 – Употреба SSR за услуге у ваздушном саобраћају
ТЕМА 2 – Мод S
 Подтема 2.1 – Увод у Мод S
ТЕМА 3 – Мултилатерација
 Подтема 3.1 – Принципи MLAT
Предмет 8: НАДЗОР – НМИ
ТЕМА 1 – НМИ
 Подтема 1.1 – АТСО НМИ
Предмет 9: ПРЕНОС НАДЗОРНИХ ПОДАТАКА
ТЕМА 1 – Пренос надзорних података
 Подтема 1.1 – Технологија и протоколи
13. НАДЗОР И КОНТРОЛА СИСТЕМА (SMC) – КОМУНИКАЦИЈА
Предмет 1: СТРУКТУРА ANS
ТЕМА 1 – Организација и рад ANSP
 Подтема 1.1 – SMCCOM – Организација и рад ANSP
ТЕМА 2 – Програм одржавања ANSP
 Подтема 2.1 – Политика
ТЕМА 3 – АТМ контекст
 Подтема 3.1 – АТМ контекст
ТЕМА 4 – Административне праксе ANSP
 Подтема 4.1 – Администрација
Предмет 2: ANS СИСТЕМИ И УРЕЂАЈИ
ТЕМА 1 – Оперативни утицаји
 Подтема 1.1 – Деградиција или губитак услуга система и уређаја
ТЕМА 2 – Функционалност и оперативност радног мјеста корисника
 Подтема 2.1 – Радно мјесто корисника
 Подтема 2.2 – Радно мјесто SMC
Предмет 3: АЛАТИ, ПРОЦЕСИ И ПРОЦЕДУРЕ
ТЕМА 1 – Захтјеви
 Подтема 1.1 – SMS
 Подтема 1.2 – QMS
 Подтема 1.3 – Примјена SMS у радном окружењу
ТЕМА 2 – Споразуми о одржавању са спољним организацијама
 Подтема 2.1 – Принципи споразума
ТЕМА 3 – Општи поступци SMC
 Подтема 3.1 – Улоге и одговорности
ТЕМА 4 – Системи за управљање одржавањем
 Подтема 4.1 – Извјештавање
Предмет 4: ТЕХНОЛОГИЈА
ТЕМА 1 – Технологије и принципи

Подтема 1.1 – Опште
 Подтема 1.2 – Комуникација
 Подтема 1.3 – Средства
Предмет 5: КОМУНИКАЦИЈА – ГОВОРНА
ТЕМА 1 – Ваздух-земља
 Подтема 1.1 – Радно мјесто контролора ваздушног саобраћаја
ТЕМА 2 – Земља-земља
 Подтема 2.1 – Интерфејси
 Подтема 2.2 – Прекидач
 Подтема 2.3 – Радно мјесто контролора ваздушног саобраћаја
Предмет 6: КОМУНИКАЦИЈА – ПОДАЦИ
ТЕМА 1 – Европске мреже
 Подтема 1.1 – Мрежне технологије
ТЕМА 2 – Глобалне мреже
 Подтема 2.1 – Мреже и стандарди
 Подтема 2.2 – Опис
 Подтема 2.3 – Глобална архитектура
 Подтема 2.4 – Подмреже ваздух-земља
 Подтема 2.5 – Подмреже земља-земља
 Подтема 2.6 – Примјене комуникација ваздух-земља
Предмет 7: КОМУНИКАЦИЈА – СНИМАЧИ
ТЕМА 1 – Законом прописано снимање
 Подтема 1.1 – Прописи
 Подтема 1.2 – Принципи
Предмет 8: НАВИГАЦИЈА – RBN
ТЕМА 1 – Концепти навигације (NAV)
 Подтема 1.1 – NOTAM
14. НАДЗОР И КОНТРОЛА СИСТЕМА (SMC) – НАВИГАЦИЈА
Предмет 1: СТРУКТУРА ANS
ТЕМА 1 – Организација и рад ANSP
 Подтема 1.1 – Организација и рад ANSP
ТЕМА 2 – Програм одржавања ANSP
 Подтема 2.1 – Политика
ТЕМА 3 – АТМ контекст
 Подтема 3.1 – АТМ контекст
ТЕМА 4 – Административне праксе ANSP
 Подтема 4.1 – Администрација
Предмет 2: ANS СИСТЕМИ И УРЕЂАЈИ
ТЕМА 1 – Оперативни утицаји
 Подтема 1.1 – SMCNAV – Деградиција или губитак услуга система и уређаја
ТЕМА 2 – Функционалност и оперативност радног мјеста корисника
 Подтема 2.1 – Радно мјесто корисника
 Подтема 2.2 – Радно мјесто SMC
Предмет 3: АЛАТИ, ПРОЦЕСИ И ПРОЦЕДУРЕ
ТЕМА 1 – SMCNAV – Захтјеви
 Подтема 1.1 – SMS
 Подтема 1.2 – QMS
 Подтема 1.3 – Примјена SMS у радном окружењу
ТЕМА 2 – Споразуми о одржавању са спољним организацијама
 Подтема 2.1 – Принципи споразума
ТЕМА 3 – Општи процеси SMC
 Подтема 3.1 – Улоге и одговорности
ТЕМА 4 – SMCNAV – Системи за управљање одржавањем
 Подтема 4.1 – Извјештавање
Предмет 4: ТЕХНОЛОГИЈА
ТЕМА 1 – SMCNAV – Технологије и принципи
 Подтема 1.1 – Опште
 Подтема 1.2 – Комуникација
 Подтема 1.3 – Средства

Предмет 5: КОМУНИКАЦИЈА – ПОДАЦИ
ТЕМА 1 – SMCNAV – Европске мреже
 Подтема 1.1 – Мрежне технологије
ТЕМА 2 – Глобалне мреже
 Подтема 2.1 – Мреже и стандарди
 Подтема 2.2 – Опис
 Подтема 2.3 – Глобална архитектура
 Подтема 2.4 – Подмреже ваздух-земља
 Подтема 2.5 – Подмреже земља-земља
 Подтема 2.6 – Примјене комуникација ваздух-земља
Предмет 6: КОМУНИКАЦИЈА – СНИМАЧИ
ТЕМА 1 – Законом прописано снимање
 Подтема 1.1 – Прописи
 Подтема 1.2 – Принципи
Предмет 7: НАВИГАЦИЈА – RBN
ТЕМА 1 – Концепти навигације (NAV)
 Подтема 1.1 – NOTAM
Предмет 8: НАВИГАЦИЈА – ЗЕМАЉСКИ СИСТЕМИ – NDB
ТЕМА 1 – NDB/Локатор
 Подтема 1.1 – Употреба система
Предмет 9: НАВИГАЦИЈА – ЗЕМАЉСКИ СИСТЕМИ – DFI
ТЕМА 1 – SMCNAV – DF
 Подтема 1.1 – Употреба система
Предмет 10: НАВИГАЦИЈА – ЗЕМАЉСКИ СИСТЕМИ – VOR
ТЕМА 1 – VOR
 Подтема 1.1 – Употреба система
Предмет 11: НАВИГАЦИЈА – ЗЕМАЉСКИ СИСТЕМИ – DME
ТЕМА 1 – DME
 Подтема 1.1 – Употреба система
Предмет 12: НАВИГАЦИЈА – ЗЕМАЉСКИ СИСТЕМИ – ILS
ТЕМА 1 – ILS
 Подтема 1.1 – Употреба система
15. НАДЗОР И КОНТРОЛА СИСТЕМА (SMC) – НАДЗОР
Предмет 1: СТРУКТУРА ANS
ТЕМА 1 – Организација и рад ANSP
 Подтема 1.1 – Организација и рад ANSP
ТЕМА 2 – Програм одржавања ANSP
 Подтема 2.1 – Политика
ТЕМА 3 – АТМ контекст
 Подтема 3.1 – АТМ контекст
ТЕМА 4 – Административне праксе ANSP
 Подтема 4.1 – Администрација
Предмет 2: ANS СИСТЕМИ И УРЕЂАЈИ
ТЕМА 1 – Оперативни утицаји
 Подтема 1.1 – SMCSUR – Деградиција или губитак услуга система и уређаја
ТЕМА 2. – Функционалност и оперативност радног мјеста корисника
 Подтема 2.1 – Радно мјесто корисника
 Подтема 2.2 – Радно мјесто SMC
Предмет 3: АЛАТИ, ПРОЦЕСИ И ПРОЦЕДУРЕ
ТЕМА 1 – Захтјеви
 Подтема 1.1 – SMS
 Подтема 1.2 – QMS
 Подтема 1.3 – Примјена SMS у радном окружењу
ТЕМА 2 – Споразуми о одржавању са спољним организацијама
 Подтема 2.1 – Принципи споразума
ТЕМА 3 – Општи поступци SMS
 Подтема 3.1 – Улоге и одговорности

ТЕМА 4 – Системи за управљање одржавањем

Подтема 4.1 – Извјештавање

Предмет 4: ТЕХНОЛОГИЈА**ТЕМА 1 – Технологије и принципи**

Подтема 1.1 – Опште

Подтема 1.2 – Комуникација

Подтема 1.3 – Средства

Предмет 5: КОМУНИКАЦИЈА – ПОДАЦИ**ТЕМА 1 – Европске мреже**

Подтема 1.1 – Мрежне технологије

ТЕМА 2 – Глобалне мреже

Подтема 2.1 – Мреже и стандарди

Подтема 2.2 – Опис

Подтема 2.3 – Глобална архитектура

Подтема 2.4 – Подмреже ваздух-земља

Подтема 2.5 – Подмреже земља-земља

Подтема 2.6 – Примјене комуникација ваздух-земља

Предмет 6: КОМУНИКАЦИЈА – СНИМАЧИ**ТЕМА 1 – Законом прописано снимање**

Подтема 1.1 – Прописи

Подтема 1.2 – Принципи

Предмет 7: НАВИГАЦИЈА – PBN**ТЕМА 1 – Концепти навигације (NAV)**

Подтема 1.1 – NOTAM

Предмет 8: НАДЗОР – ПРИМАРНИ**ТЕМА 1 – АТС надзор**

Подтема 1.1 – Употреба PSR за услуге у ваздушном саобраћају

Предмет 9: НАДЗОР – СЕКУНДАРНИ**ТЕМА 1 – SSR И MSSR**

Подтема 1.1 – Употреба SSR за услуге у ваздушном саобраћају

ТЕМА 2 – Мод S

Подтема 2.1 – Увод у Мод S

ТЕМА 3 – Мултилатерација

Подтема 3.1 – Принципи MLAT

Предмет 10: НАДЗОР – НМИ**ТЕМА 1 – НМИ**

Подтема 1.1 – АТСО НМИ

Предмет 11: НАДЗОР – ПРЕНОС ПОДАТАКА**ТЕМА 1 – Пренос надзорних података**

Подтема 1.1 – Технологија и протоколи

16. НАДЗОР И КОНТРОЛА СИСТЕМА (SMC) – ПОДАЦИ**Предмет 1: СТРУКТУРА ANS****ТЕМА 1 – Организација и рад ANSP**

Подтема 1.1 – Организација и рад ANSP

ТЕМА 2 – Програм одржавања ANSP

Подтема 2.1 – Политика

ТЕМА 3 – АТМ контекст

Подтема 3.1 – АТМ контекст

ТЕМА 4 – АДМИНИСТРАТИВНЕ ПРАКСЕ ANSP

Подтема 4.1 – Администрација

Предмет 2: ANS СИСТЕМ И УРЕЂАЈИ**ТЕМА 1 – Оперативни утицаји**

Подтема 1.1 – Деградација или губитак услуга система и уређаја

ТЕМА 2 – Функционалност и оперативност радног мјеста корисника

Подтема 2.1 – Радно мјесто корисника

Подтема 2.2 – Радно мјесто SMC

Предмет 3: АЛАТИ, ПРОЦЕСИ И ПРОЦЕДУРЕ**ТЕМА 1 – SMC DAT – Захтјеви**

Подтема 1.1 – SMS

Подтема 1.2 – QMS

Подтема 1.3 – Примјена SMS у радном окружењу

ТЕМА 2 – Споразуми о одржавању са спољним организацијама

Подтема 2.1 – Принципи споразума

ТЕМА 3 – Општи поступци SMC

Подтема 3.1 – Улоге и одговорности

ТЕМА 4 – Системи за управљање одржавањем

Подтема 4.1 – Извјештавање

Предмет 4: ТЕХНОЛОГИЈА**ТЕМА 1 – Технологије и принципи**

Подтема 1.1 – Опште

Подтема 1.2 – Комуникације

Подтема 1.3 – Средства

Предмет 5: КОМУНИКАЦИЈА – ПОДАЦИ**ТЕМА 1 – Европске мреже**

Подтема 1.1 – Мрежне технологије

ТЕМА 2 – Глобалне мреже

Подтема 2.1 – Мреже и стандарди

Подтема 2.2 – Опис

Подтема 2.3 – Глобална архитектура

Подтема 2.4 – Подмреже ваздух-земља

Подтема 2.5 – Подмреже земља-земља

Подтема 2.6 – Примјене комуникације ваздух-земља

Предмет 6: КОМУНИКАЦИЈА – СНИМАЧИ**ТЕМА 1 – Законом прописано снимање**

Подтема 1.1 – Прописи

Подтема 1.2 – Принципи

Предмет 7: НАВИГАЦИЈА – PBN**ТЕМА 1 – SMC DAT – Концепти навигације (NAV)**

Подтема 1.1 – NOTAM

Предмет 8: НАДЗОР – ПРИМАРНИ**ТЕМА 1 – АТС надзор**

Подтема 1.1 – Употреба PSR за услуге у ваздушном саобраћају

Предмет 9: НАДЗОР – СЕКУНДАРНИ**ТЕМА 1 – SSR И MSSR**

Подтема 1.1 – Употреба SSR за услуге у ваздушном саобраћају

ТЕМА 2 – Моде S

Подтема 2.1 – Увод у Мод S

ТЕМА 3 – Мултилатерација

Подтема 3.1 – Принципи MLAT

Предмет 10: НАДЗОР – НМИ**ТЕМА 1 – НМИ**

Подтема 1.1 – АТСО НМИ

Предмет 11: НАДЗОР – ПРЕНОС ПОДАТАКА**ТЕМА 1 – Пренос надзорних података**

Подтема 1.1 – Технологија и протоколи

Предмет 12: НАДЗОР – СИСТЕМИ ЗА ОБРАДУ ПОДАТАКА**ТЕМА 1 – Захтјеви корисника**

Подтема 1.1 – Захтјеви контролора ваздушног саобраћаја

Подтема 1.2 – Трајекторије, предвиђање и прорачуни

Подтема 1.3 – Безбједносне мреже на земљи

Подтема 1.4 – Подршка одлучивању

Предмет 13: НАДЗОР – ПОДАЦИ - ПРОЦЕСИ**ТЕМА 1 – Хардверска платформа**

Подтема 1.1 – Напоградња опреме

Подтема 1.2 – COTS

Подтема 1.3 – Међузависност

Предмет 14: НАДЗОР – ПОДАЦИ**ТЕМА 1 – Суштинске карактеристике података**

Подтема 1.1 – Значај података

Подтема 1.2 – Управљање конфигурацијом података

Подтема 1.3 – Стандарди за податке

АНЕКС XIV БИТНИ ЗАХТЈЕВИ ЗА АТМ/АNS

1. КОРИШЋЕЊЕ ВАЗДУШНОГ ПРОСТОРА

- 1.1 Сви ваздухоплови, изузев оних који су укључени у активности из члана 1. став (3) тачка б) овог правилника у свим фазама лета или на маневарској површини на аеродрому, користе се у складу са заједничким општим оперативним правилима и свим примјењивим процедурама намијењеним за коришћење ваздушног простора.
- 1.2 Сви ваздухоплови, изузев оних који су укључени у активности из члана 1, став (3). тачка б) овог правилника, опремљени су потребним саставним дијеловима и њима се управља сходно томе. Саставни дијелови који се користе у систему АТМ/АNS, такође, испуњавају захтјеве наведене под 3. овог анекса.

2. УСЛУГЕ

- 2.1 Ваздухопловне информације и подаци за кориснике ваздушног простора у сврху ваздушне пловидбе.
 - 2.1.1 Подаци који се користе као извор за ваздухопловне информације су одговарајућег квалитета, потпуни, актуелни и благовремено достављени.
 - 2.1.2 Ваздухопловне информације су тачне, потпуне, актуелне, недвосмислене, потичу од легитимног извора, одговарајућег су интегритета и у формату који је одговарајући за кориснике.
 - 2.1.3 Дистрибуција таквих ваздухопловних информација корисницима ваздушног простора је благовремена, при чему се користе довољно поуздана и брза средства комуникације која су заштићена од намјерног и ненамјерног ометања и угрожавања.

2.2 Метеоролошке информације

- 2.2.1 Подаци који се користе као извор ваздухопловних метеоролошких информација одговарајућег су квалитета, потпуни и актуелни.
- 2.2.2 У мјери у којој је то могуће, ваздухопловне метеоролошке информације су прецизне, потпуне, актуелне, одговарајућег интегритета и недвосмислене, како би се задовољиле потребе корисника ваздушног простора. Ваздухопловне метеоролошке информације потичу из легитимног извора.
- 2.2.3 Дистрибуција таквих ваздухопловних метеоролошких информација корисницима ваздушног простора је благовремена, при чему се користе довољно поуздана и брза средства комуникације која су заштићена од ометања и угрожавања.

2.3 Услуге у ваздушном саобраћају

- 2.3.1 Подаци који се користе као извор за пружање услуга у ваздушном саобраћају су тачни, потпуни и актуелни.
- 2.3.2 Пружање услуга у ваздушном саобраћају је довољно прецизно, потпуно, актуелно и недвосмислено како би се задовољиле безбједносне потребе корисника.
- 2.3.3 Аутоматизовани алати који пружају информације или дају савјете корисницима су на одговарајући начин пројектовани, произведени и одржавани тако да се обезбиједи њихова прикладност за дату намјену.
- 2.3.4 Услугама у ваздушном саобраћају и повезаним процесима обезбјеђује се одговарајуће раздававање између ваздухоплова, спречавају се судари ваздухоплова са препрекама на маневарској површини аеродрома, и по потреби, помаже у заштити од других опасности у ваздуху, уз обезбјеђивање брзе и благовремене координације са свим одговарајућим корисницима ваздушног простора и сусједним дијеловима ваздушног простора.

2.3.5 Комуникација између услуга у ваздушном саобраћају и ваздухоплова, као и између одговарајућих јединица за пружање услуга у ваздушном саобраћају је благовремена, јасна, тачна и недвосмислена, заштићена од ометања, опште разумљива и, ако је потребно, потврђена од стране свих обухваћених учесника.

2.3.6 Успостављена су средства за откривање могућих случајева опасности и, ако је потребно, за покретање дјелотворне акције трагања и спасавања. Таква средства се састоје, као минимум, од одговарајућих механизма упозоравања, мјера и поступака координације, средстава и особља за ефикасно покривање подручја одговорности.

2.4 Услуге комуникације

Комуникационе услуге постижу и одржавају одговарајуће перформансе у погледу њихове доступности, интегритета, континуитета и благовремености. Оне су брзе и заштићене од могућег оштећења података и ометања.

2.5 Услуге навигације

Услуге навигације постижу и одржавају одговарајући ниво перформанси у погледу навођења, позиционирања и, ако је доступно, информација о тачном времену. Критеријуми за перформансе обухватају тачност, интегритет, легитимност извора, доступност и континуитет услуга.

2.6 Услуге надзора

Услугама надзора утврђује се одговарајући положај ваздухоплова у ваздуху и других ваздухоплова и копнених возила на површини аеродрома, са довољним перформансама у погледу њихове тачности, интегритета, легитимности извора, континуитета и вјероватноће откривања.

2.7 Управљање протоком ваздушног саобраћаја

У тактичком управљању протоком ваздушног саобраћаја на нивоу Босне и Херцеговине користе се и пружају довољно прецизне информације о обиму и природи планираног ваздушног саобраћаја који утиче на пружање услуга и усклађује се и преговара о преусмјеравању или о одлагању протока саобраћаја, како би се смањило ризик од појаве ситуација оптерећености у ваздуху или на аеродромима. Управљање протоком се обавља са циљем оптимизације расположивих капацитета у употреби ваздушног простора и побољшавања процеса управљања протоком ваздушног саобраћаја. Оно мора да се заснива на безбједности, транспарентности и ефикасности, чиме се обезбјеђује омогућавање капацитета на флексибилан и правовремен начин, у складу са Европским планом ваздушне пловидбе.

2.8 Управљање ваздушним простором

Одређивање посебних дијелова ваздушног простора за одређену употребу благовремено се надзире, усклађује и објављује како би се смањило ризик од губитка међусобног раздвајања ваздухоплова у свим околностима.

Узимајући у обзир организацију војних активности и повезане аспекте који су у надлежности Босне и Херцеговине, управљањем ваздушним простором такође се пружа подршка једнообразној примјени концепта флексибилног коришћења ваздушног простора како га описује ИСАО и како се спроводи на основу прописа којим се уређује организација и коришћење ваздушног простора у Јединственом европском небу, како би се олакшало управљање ваздушним простором и управљање ваздушним саобраћајем у контексту заједничке саобраћајне политике.

2.9 Пројектовање поступака летења

Поступци летења су правилно пројектовани, испитани, валидирани прије него што су успостављени и почну их користити ваздухоплови.

3. СИСТЕМИ И САСТАВНИ ДИЈЕЛОВИ

3.1 Опште

Системи АТМ/АНС и саставни дијелови АТМ/АНС, који пружају одговарајуће информације ваздухопловима, из ваздухоплова и на земљи, правилно се пројектују, производе, инсталирају, одржавају, штите од неовлашћеног ометања и са њима се правилно управља како би се обезбиједило да одговарају својој предвиђеној намјени.

Системи и поступци укључују нарочито оне системе и поступке који су потребни за подршку сљедећим функцијама и услугама:

- управљање ваздушним простором;
- управљању протоком ваздушног саобраћаја;
- услугама у ваздушном саобраћају, нарочито системима за обраду података о лету, системима за обраду надзорних података и системима интерфејса;
- комуникацији, укључујући комуникацију земља-земља/сателит, ваздух-земља и ваздух-ваздух/сателит;
- навигацији;
- надзору;
- услугама ваздухопловног информисања; и
- метеоролошким услугама у ваздушној пловидби;

3.2 Интегритет, перформансе и поузданост система и саставних дијелова

Интегритет система и саставних дијелова, као и њихове перформансе у вези са безбједношћу, било да су на ваздухоплову, на земљи или у ваздушном простору, одговарају њиховој предвиђеној намјени. Они испуњавају захтијевани ниво оперативних перформанси за све предвиђене услове рада током целокупног оперативног периода.

Системи АТМ/АНС и саставни дијелови АТМ/АНС пројектују се, граде, одржавају и раде посредством одговарајућих и валидираних процедура, на начин којим се у сваком тренутку и у свим фазама лета обезбеђују несметане операције Европске мреже за управљање ваздушним саобраћајем (ЕАТМН). Несметана операција може се нарочито изразити у погледу размјене информација, укључујући одговарајуће информације о оперативном статусу, јединствено тумачење информација, упоредиве перформансе обраде информација и повезане поступке којима се омогућавају јединствене оперативне перформансе које су договорене за цијелу ЕАТМН или за њене дијелове.

ЕАТМН, њени системи и њихови саставни дијелови подржавају, на основу координације, нове договорене и валидирани концепте операција који побољшавају квалитет, одрживост и ефективност услуга у ваздушној пловидби, нарочито у погледу безбједности и капацитета.

ЕАТМН, њени системи и њихови саставни дијелови пружају подршку постепеном увођењу цивилно-војне координације у мјери која је неопходна за ефикасно управљање ваздушним простором и протоком саобраћаја, као и за безбједно и ефикасно коришћење ваздушног простора за све кориснике, примјеном концепта флексибилног коришћења ваздушног простора.

Да би се постигли ови циљеви, ЕАТМН, њени системи и њихови саставни дијелови пружају подршку благовременој размјени тачних и конзистентних информација између цивилних и војних страна које обухватају све фазе лета, не

доводећи у питање интересе безбједносне или одбрамбене политике, укључујући захтјеве о повјерљивости.

3.3 Пројектовање система и саставних дијелова

3.3.1 Системи и саставни дијелови пројектују се тако да задовоље важеће безбједносне захтјеве и захтјеве ваздухоплове безбједности (security).

3.3.2 Системи и саставни дијелови, посматрани заједно, одвојено и у односу један на други, пројектују се тако да постоји обрнут однос између вјероватноће да ће било какав квар довести до отказивања цијелог система и озбиљности посљедица отказа система на безбједност услуга.

3.3.3 Системи и саставни дијелови, посматрани појединачно и комбиновано, пројектују се узимајући у обзир ограничења у вези са људским способностима и могућностима.

3.3.4 Системи и саставни дијелови пројектују се тако да заједно са подацима које преносе буду заштићени од штетних интеракција са унутрашњим и спољним елементима.

3.3.5 Информације неопходне за производњу, инсталацију, коришћење и одржавање предметних система и саставних дијелова, као и информације које се односе на небезбједне услове, достављају на јасан, досљедан и недвосмислен начин.

3.4 Континуирани ниво услуге

Безбједносни ниво система и саставних дијелова одржавају се током пружања услуга и свих промјена услуге.

АНЕКС XV НЕПРИМЈЕЊИВЕ ОДРЕДБЕ

Непримјењиве одредбе Сprovedбене уредбе Комисије (ЕУ) 2017/373 од 1. марта 2017. године о утврђивању заједничких захтјева за пружаоце услуга управљања ваздушним саобраћајем/пружаоце услуга у ваздушној пловидби и других мрежних функција за управљање ваздушним саобраћајем и за њихов надзор, о стављању ван снаге Уредбе (ЕЗ) бр. 482/2008 и спроведбених уредби (ЕУ) бр. 1034/2011, (ЕУ) бр. 1035/2011 и (ЕУ) 2016/1377 и о измјени Уредбе (ЕУ) бр. 677/2011, су:

Анекс II АТМ/АНС.А.А.015 (d)(3)

(3) обавјештава остале државе потписнице ЕСАА споразума о AltMOC који су прихваћени.

АТМ/АНС.А.А.025 (b)

(b) ЕАСА спроводи систем за одговарајућу анализу сваке релевантне безбједносне информације која је примљена и одмах доставља државама чланицама и Комисији сваку информацију, укључујући препоруке или корективне активности које треба предузети, које су неопходне за благовремено реаговање на безбједносни проблем у који су укључени пружаоци услуга.

АТМ/АНС.А.С.050 (e)(1)

(e) (1) задњи дио прве реченице, а у случају Тијела за управљање мрежом (Network Manager) обавјештава Комисију.

Анекс III АТМ/АНС.О.Р.Д.005 (c)

(c) Пружаоци услуга у ваздушној пловидби и пружаоци управљања протоком ваздушног саобраћаја стављају на располагање Комисији, на њен захтјев, садржај дијела свог пословног и годишњег плана који се односи на перформансе, под условима које поставља надлежни орган у складу са националним законодавством.

ATM/ANS.OR.D.025 (c)

(c) Тијело за управљање мрежом, у складу са чланом 20. Уредбе (ЕУ) бр. 677/2011, мора да доставља годишњи план својих активности Комисији и Агенцији. Овај извјештај обухвата његову оперативну ефикасност, као и значајне активности и развојне пројекте, посебно у области безбједности.

ATM/ANS.OR.D.025 (d)(3)

(d) (3) ефикасност Тијела за управљање мрежом у односу на циљеве ефикасности утврђене у Стратешком плану мреже из члана 2(24) Уредбе (ЕУ) бр. 677/2011, поређењем остварене ефикасности са ефикасношћу из оперативног плана мреже из члана 2(23) Уредбе коришћењем индикатора ефикасности дефинисаних у оперативном плану мреже;

(d) (4) образложење разлика у односу на одговарајуће циљеве и утврђивање мјера неопходних за уклањање разлика између планиране и остварене ефикасности, током референтног периода наведеног у члану 11. Уредбе (ЕЗ) бр. 549/2004;

Непримјенљиве одредбе Уредбе (ЕУ) 2018/1139 Европског парламента и Савјета од 4. јула 2018. године о заједничким правилима у подручју цивилног ваздухопловства и оснивању Агенције Европске уније за безбједност ваздушне пловидбе и измјени уредби (ЕЗ) бр. 2111/2005, (ЕЗ) бр. 1008/2008, (ЕУ) бр. 996/2010, (ЕУ) бр. 376/2014 и директива 2014/30/ЕУ и 2014/53/ЕУ Европског парламента и Савјета и стављању ван снаге уредби (ЕЗ) бр. 552/2004 и (ЕЗ) бр. 216/2008 Европског парламента и Савјета и Уредбе Савјета (ЕЕЗ) бр. 3922/91 које се односе на област ATM/ANS, Поглавље III - Материјални захтјеви, Одјељак V – ATM/ANS, су:

Члан 41.**(Пружаоци услуга ATM/ANS)**

Одредбе наведене у задња два пасуса под (б).

Након консултовања са Агенцијом, Комисија доноси спроведбене акте који садрже њену одлуку о томе да ли су испуњени услови који су утврђени у подставу 1. овог става. Наведени спроведбени акти доносе се у складу са савјетодавним поступком из члана 127. став 2. Ти спроведбени акти објављују се у Службеном листу Европске уније и Агенција их уноси у базу података из члана 74.

Предметна држава чланица одобрава изузеће само ако спроведбени акти из подстава 3. садрже позитивну одлуку. Она повлачи изузеће ако установи, нарочито путем редовних преиспитивања из подстава 1. тачка е), да услови утврђени у подставу 1. више нису испуњени. Она без одлагања обавјештава Комисију и Агенцију о одобравању сваког изузећа и, ако је потребно, о исходу тих преиспитивања и повлачењима свих изузећа.

Члан 43.

Спроведбени акти у вези са пружаоцима ATM/ANS и организацијама укљученим у пројектовање, производњу и одржавање система ATM/ANS и саставних дијелова ATM/ANS

1. Да би се обезбиједило уједначено спровођење основних захтјева из члана 40. и усаглашеност са истима, за пружање ATM/ANS из члана 2(1)(g), на основу принципа утврђених у члану 4. и ради остваривања циљева утврђених у члану 1. Комисија доноси спроведбене акте којима се утврђују детаљне одредбе у вези са:

(а) посебним правилима и процедурама за пружање ATM/ANS у складу са основним захтјевима из

члана 40, укључујући утврђивање и спровођење плана за превазилажење ванредне ситуације у складу са тачком 5.1(f) Анекса VIII;

- (b) правилима и процедурама за издавање, одржавање, измјену, ограничавање, суспензију или укидање сертификата из члана 41(1);
- (c) правилима и процедурама за изјаву пружалаца услуга информисања у лету из члана 41(5) и за ситуације у којима су такве изјаве допуштене;
- (d) правилима и процедурама за издавање, одржавање, измјену, ограничавање, привремено одузимање или укидање сертификата из члана 42(1)(b) и за ситуације у којима се такви сертификати захтијевају;
- (e) правилима и процедурама за изјаву организација из члана 42(1)(a) и за ситуације у којима се такве изјаве захтијевају;
- (f) правилима и одговорностима носица сертификата из члана 41(1) и члана 42(1)(b) и организација које дају изјаве у складу са чланом 41(5) и чланом 42(1)(a).

Ти спроведбени акти доносе се у складу са процедуром испитивања из члана 127(3).

- 2. У правилима из става 1 узима се у обзир ATM Мастер план.
- 3. При доношењу тих спроведбених аката Комисија обезбјеђује усаглашеност са битним захтјевима из члана 40. ове уредбе и узима у обзир међународне стандарде и препоручене праксе, а нарочито оне наведене у анексима 2 до 4, 10, 11 и 15 Чикашке конвенције.

Члан 44.

Спроведбени акти о употреби ваздушног простора и пројектовању структура ваздушног простора

- 1. Да би се обезбиједило уједначено спровођење основних захтјева из члана 40. и усаглашеност са истима, за пружање ATM/ANS из члана 2(1)(g), као и за пројектовање структура ваздушног простора, на основу принципа утврђених у члану 4. и ради остваривања циљева утврђених у члану 1, Комисија доноси спроведбене акте којима се утврђују детаљне одредбе у вези са:
 - (a) оперативним правилима повезаним са употребом ваздушног простора, опремом ваздухоплова и системима ATM/ANS и саставним дијеловима ATM/ANS који се захтијевају код употребе ваздушног простора;
 - (b) правилима и поступцима за пројектовање структура ваздушног простора како би се обезбиједила усаглашеност са чланом 46.

Ти спроведбени акти доносе се у складу са процедуром испитивања из члана 127(3).

- 2. У правилима из става 1. узима се у обзир ATM Мастер план.
- 3. При доношењу тих спроведбених аката Комисија обезбјеђује усаглашеност са битним захтјевима из члана 40. ове уредбе и узима у обзир међународне стандарде и препоручене праксе, а нарочито оне наведене у анексима 2, 3, 10, 11 и 15 Чикашке конвенције.

Члан 47.**Делегирана овлашћења**

- 1. Када су у питању системи ATM/ANS и саставни дијелови ATM/ANS Комисија је овлашћена да усваја

делегиране акте у складу са чланом 128, којима се утврђују детаљна правила у вези са:

- (a) условима за утврђивање и обавјештавање подносиоца захтјева о детаљним спецификацијама које се за потребе сертификације у складу са чланом 45(2) примјењују на системе ATM/ANS и саставне дијелове ATM/ANS;
 - (b) условима за издавање, одржавање, измјену, ограничавање, суспензију или укидање сертификата из члана 45(2) и за ситуације у којима се, ради остваривања циљева утврђених у члану 1. и узимајући у обзир природу и ризик предметне активности, такви сертификати се захтијевају или су такве изјаве допуштене, у зависности од случаја;
 - (b) правима и одговорностима носилаца сертификата из члана 45(2);
 - (d) правима и одговорностима организација које дају изјаве у складу са чланом 45(1) и (2);
 - (e) условима и процедурама за давање изјава од стране пружалаца ATM/ANS у складу са чланом 45(1) и за ситуације у којима се, ради остваривања циљева утврђених у члану 1. и узимајући у обзир природу и ризик предметне активности, такве изјаве захтијевају;
 - (f) условима за утврђивање детаљних спецификација које се примјењују на системе ATM/ANS и саставне дијелове ATM/ANS који подлијежу давању изјаве у складу са чланом 45(1) и (2).
2. Када је ријеч о пружању ATM/ANS, Комисија је овлашћена за доношење делегираних аката у складу са чланом 128, ради измјене и/или допуне Анекса VIII и, ако је примјењиво, Анекса VII, када је то потребно због техничког, оперативног или научног развоја или доказа о безбједности у вези са ATM/ANS, како би се остварили циљеви утврђени у члану 1, а у мјери потребној за остварење тих циљева.

Анекс XIV

Тачка 2.7

Мјере из члана 43. о управљању протоком пружају подршку оперативним одлукама које доносе пружаоци услуга у ваздушној пловидби, оператори аеродрома и корисници ваздушног простора и обухватају сљедеће области:

- (a) планирање лета;
- (b) употребу расположивог капацитета ваздушног простора током свих фаза лета, укључујући додјелу слотова током лета; и
- (c) употребу рута у општем ваздушном саобраћају, укључујући:
 - стварање јединствене публикације за руту и оријентацију саобраћаја,
 - опције за преусмјеравање општег ваздушног саобраћаја из густо насељених подручја, и
 - правила приоритета у вези са приступом ваздушном простору за општи ваздушни саобраћај, нарочито током периода оптерећености и криза; и
- (d) усклађеност између планова лета и аеродромских слотова и неопходну координацију са сусједним регионима, по потреби.